

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВУКОЛОВА КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 811.111:81'28

ДИСЕРТАЦІЯ

**СОЦІОЛІГВІСТИЧНА ВАРІАТИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ НОСІЇВ
ПІТТСБУРЗЬКОГО ДІАЛЕКТУ**

Спеціальність 10.02.04 «Германські мови»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ К.В. Вуколова

Науковий керівник Зірка Віра Василівна, професор, доктор філологічних наук, заслужений працівник освіти України

Харків – 2017

АНОТАЦІЯ

Вуколова К.В. Соціолінгвістична варіативність мовлення носіїв піттсбурзького діалекту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 «Германські мови». – Університет імені Альфреда Нобеля МОН України; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна МОН України, Харків, 2017.

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню лінгвістичної варіативності піттсбурзького діалекту (м. Піттсбург, штат Філадельфія, Сполучені Штати Америки) з точки зору соціолінгвістичного підходу еколінгвістики на фонетичному та лексичному рівнях відповідно до впливу на нього екстралінгвальних чинників (гендерна та етнічна приналежність, соціальна приналежність інформанта, вік). Комплексний підхід у вивченні даних дозволив виявити диференційні ознаки мовлення залежно від позамовних чинників. Результати дослідження мовлення мешканців не лише дозволяють виявити унікальність цього діалекту, а й залежність варіювання мовних одиниць від соціальних характеристик суспільства вказаного регіону.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше на базі матеріалу сучасного піттсбурзького діалекту визначено закономірності варіювання мовних засобів фонетичного та лексичного рівнів з точки зору еколінгвістичного підходу до аналізу соціолінгвістичної диференціації мовлення носіїв піттсбурзького діалекту. Проведено аналіз та встановлено варіювання певних мовних інструментів, вживаних мовцями м. Піттсбург, відповідно до приналежності певній соціальній групі.

За допомогою аналізу природи походження, розвитку та функціонування піттсбурзького діалекту визначено доцільність становлення його гетерогенності та розгляду особливостей з позиції впливу соціальних факторів.

Проведене вивчення термінологічного апарату визначило низку важливих понять та дефініцій для цього дослідження.

Визначені поняття «екологія мови» та «еколінгвістика» важливі та необхідні для проведення аналізу мовних одиниць півтсбурзького діалекту. Надано кваліфікацію терміну «мовна норма». З одного боку, мовна норма є абстрактною категорією, на яку повинні орієнтуватися носії мови, а з іншого – лінгвістична реальність, яка включає в себе можливості мовної поведінки.

За результатами теоретичних та емпіричних досліджень сучасної лінгвістики будь-яка мова розглядається у вертикальній та горизонтальній площинах. Горизонтальний розподіл являє собою територіальний аспект диференціації мови (територіальний діалект, наріччя або говірка). Високий ступінь варіативності діалектів обумовлюється усною формою їх вживання. Вертикальна стратифікація мови пов'язана з існуванням у суспільстві груп, які використовують той чи інший соціолект. Важливим аспектом у вивченні соціолінгвістичної варіативності мовлення є питання вибору мовцем лінгвальних засобів, зумовлених позамовними чинниками соціально-психологічного характеру, до яких належать: стать, етнічне походження, соціальний статус, вік мовця, рівень освіти, місце народження, роль у суспільстві тощо.

Характеристика загального лінгвістичного тла є остаточною при докладному соціолінгвістичному портреті певних соціальних груп, що проживають в області дослідження і є активними або пасивними носіями конкретної мови, яка поширена на території. Одним з ключових завдань дисертаційного дослідження є вивчення соціолінгвістичного портрету мовлення мешканців міста, який дозволяє встановити особливості мовної ситуації на основі аналізу соціальних типів і мовних портретів вивчаємої території. Поняття «мовний портрет» розглядається у нашому дослідженні як сукупність мовних портретів кожної особистості, яке є явищем унікальним, адже воно відображає індивідуальний, неповторний для кожної людини життєвий досвід. Мова кожної особистості віддзеркалює життєдіяльність

членів соціуму (м. Піттсбурга та його місцевості), є колективним зберігачем інформації про світ, навколишнє середовище у його інституційних проявах.

Мовна ситуація в м. Піттсбург характеризується вживанням різних мов та мовних підсистем. Окрім літературної мови, в Піттсбурзі функціонують підсистеми некодифікованої мови: молодіжний сленг, жаргон, професійні аргі. На сучасному етапі мешканець міста, який є носієм літературної мови, уживає у своєму повсякденному мовленні різні форми існування американського варіанту сучасної англійської мови. Найважливішу роль у неофіційній комунікації міста відіграє піттсбурзький діалект.

Становлення Піттсбурзького діалекту відбулося у результаті взаємодії мов місцевих мешканців, діалектів іммігрантів з Шотландії, Ірландії, Німеччини, слов'янських країн у період Американської революції, а також професійного жаргону представників сталеливарної промисловості. Піттсбурзький діалект не є замкненою системою і проявляється в мовленні носіїв у різному обсязі й частотності, що залежить від соціальних характеристик мовців.

Застосування принципів еколінгвістики до вивчення піттсбурзького діалекту виявило соціокультурне варіювання мовлення мешканців м. Піттсбург та визначило ряд трансформаційних процесів у досліджуваній субсистемі американського варіанту сучасної англійської мови та змін у соціальному середовищі.

Досліджуваний діалект демонструє відхилення від стандартного американського варіанту сучасної англійської мови на всіх мовних рівнях. У мовленні мешканців м. Піттсбург спостерігаються: зміна за ознакою ряду у вимові голосного ядра дифтонгу [əʊ]; зміна за ознакою ряду у вимові голосного /u:/; злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення [ɔ] і [ɹ]; вокалізація бокового сонанта /l/; якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/; зниження рівня язика у вимові голосного /ʌ/; кількісна редукція голосних в позиції перед [r]; монофтонгізація дифтонга /ai/, особливо перед сонорними; монофтонгізація дифтонга /aʊ/.

Лексична структура піттсбурзького діалекту охоплює широке коло явищ і понять, які репрезентують мовний світогляд мешканців Піттсбурга, та розподілена за такою класифікацією назв:

а) назви осіб (за статтю, віком, професією чи родом занять, національністю чи етнічною приналежністю, моральними якостями);

б) назви предметів (одягу, взуття, аксесуарів; продуктів харчування; алкогольних та неалкогольних напоїв; грошових одиниць; засобів пересування; будівель, споруд, установ; меблів, речей тощо);

в) назви дій (фізичних дій людини; дій, пов'язаних з професійною діяльністю, повсякденням, хобі);

г) назви оцінних прикметників і прислівники (вага та розмір, колір, національність, оцінка (позитивна/негативна);

г) службові частини мови (сполучники, прийменники).

Мовлення мешканців м. Піттсбург у повсякденному спілкуванні відрізняється значним проявом характерних рис діалекту, функціонування яких залежить від статі, етнічного походження, соціального статусу мовця та його віку.

У межах соціофонетичного дослідження проведено аналіз особливостей вимови інформантів з метою встановлення наявності або відсутності залежності прояву фонетичної ознаки від позамовних чинників. Відмічено скорочення довгих голосних [o:], [u:], заміну голосного [ɜ:] на [ɐ]; підвищення та зниження рівня язика у вимові голосних /æ/ та /ʌ/ відповідно, вокалізацію приголосного [l]. У вимові інформантів спостерігалися такі фонетичні процеси як монофтонгізація /aʊ/ та /aɪ/.

Дисертаційне дослідження підтверджує гіпотезу про те, що мовна поведінка мешканців м. Піттсбург зумовлена впливом вказаних екстралінгвальних чинників, що було розглянуто у ході вивчення реалізації фонетичних процесів та вибору лексичних одиниць у комунікації.

Проведене дослідження, спрямоване на виявлення лексичних особливостей мовлення мешканців м. Піттсбург (загальна кількість у 592

одиниці) виокремлює такі дані: іменники (429), дієслова (104), прикметники (36), прислівники (13), прийменники (8), сполучники (3), займенники (1).

Висока частотність вживання одиниць, які належать до загальноновживаної розмовної лексики, ілюструє тенденцію до збільшення активності послуговування усно-розмовною формою літературної мови у ситуаціях невимушеного спілкування.

Вплив гендерної, етнічної, класової та вікової категорій на варіювання мови спостерігається на фонетичному та лексичному мовних рівнях. У межах піттсбурзького діалекту найбільш впливовим фактором є гендер. Варіативність мови за критерієм гендерної приналежності виявляється на всіх рівнях і з різною інтенсивністю. За умови рівності інших соціальних чинників (соціальний і професійний статус, вік, комунікативна роль) чоловіки і жінки обирають різні стратегії мовленнєвої поведінки, що виявляються в моделях побудови текстів, у використанні мовних засобів, в асоціаціях, що виникають як у чоловіків, так і у жінок.

Стратифікаційний аналіз вимовних особливостей мешканців м. Піттсбург показав, що жінки частіше дотримуються вимовної норми, ніж чоловіки. Піттсбурзький діалект зазвичай більше використовують чоловіки, та жінки літнього (третього) віку. Узагальнення результатів дослідження показує, що у середовищі носіїв діалекту переважну схильність до коректності у мовленні демонструють жінки, оскільки у їхньому мовленні зафіксовано нижчу частоту відхилень на фонетичному та лексичному рівнях. Проте чоловіки найчастіше використовують піттсбургізм, що пояснюється їх інтересом до спорту та залученням до сфер виробництва у сталеливарній промисловості.

З точки зору етнічного походження мовців відзначено, що піттсбурзький діалект був утворений вимовою та лексикою, що вживалася переселенцями із Ірландії, Німеччини та слов'янських країн, що зумовлено певними історичними подіями.

Вказані лексеми використовуються не лише в усному мовленні, а і у рекламі, що є доказами гетерогенності піттсбурзького діалекту та самоідентифікації піттсбуржан.

Встановлено, що вплив соціального фактору простежується у функціонуванні професійної лексики на всіх ланках суспільства.

Відповідно до вікових критеріїв, зазначено, що піттсбурзький діалект здебільшого зберіг свої особливості завдяки літнім людям (мешканцям третього віку), які до нього звикли, адже найбільша частотність у використанні піттсбурзького діалекту зафіксовано саме серед мовців літнього віку. Молодь вживає модні та сленгові слова і бере приклад з однолітків, а не зі старшого покоління, особливо із мовлення приїжджих тинейджерів, які черпають лексику нових друзів, а також з рекламних повідомлень, чому у цілому сприяє популяризація туризму у місті.

Практична цінність роботи визначається можливістю застосування основних положень дослідження, здобутих результатів та висновків у курсах із теоретичної та практичної фонетики, лексикології сучасної англійської мови, соціолінгвістики. Зібрана й систематизована у розробленому глосарії лексика, притаманна Мідлендському діалектному континууму та піттсбурзькому діалекту (отримані якісні та кількісні дані у ході власного експериментального дослідження), може бути використана у лексикографічній практиці при укладанні регіональних і діалектних словників англійської мови.

Дисертаційне дослідження є внеском у вивчення американського варіанту сучасної англійської мови та її соціальної стратифікації. До перспективних напрямів подальшої наукової розробки належить вивчення фоностилестичної варіативності діалектного мовлення, тобто аналіз особливостей функціонування діалектної розмовної мови у ситуаціях спілкування, які відрізняються за ступенем офіційності.

Ключові слова: варіативність, еколінгвістика екстралінгвальні чинники, лексика, Піттсбурзький діалект, фонетика

ABSTRACT

Vukolova K.V. Sociolinguistic variation of Pittsburgh citizens' speech. – Dissertation. Manuscript.

Dissertation for a Candidate degree in Philology (PhD): Specialty 10.02.04 «Germanic languages». – Alfred Nobel University, Ministry of Education and Science of Ukraine; Vasyl Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2017.

The research presents the study of Pittsburgh dialect's linguistic variation (Pittsburgh, Philadelphia, USA) in terms of sociolinguistic approach of ecolinguistics. It covers phonetic and lexical levels as for the effects of extra-linguistic factors (gender and ethnic affiliation, social status, age). The complex approach to the study makes it possible to reveal differential peculiarities due to extra-linguistic factors. The results of Pittsburgh Speech Study enable us to find out both the unicity of the dialect and its dependence on social characteristics.

The academic novelty of the research consists in ecolinguistic approach to the sociolinguistic differentiation of Pittsburgh Speech materials that contains phonetic and lexical analysis.

Reasonability in Pittsburgh Speech heterogeneity and studying its features from the position of social factors' influence have been defined through the analysis of its natural origin, development and functioning. Terminological apparatus has identified a number of important concepts, notions and definitions necessary for the research.

The notions of "language ecology" and "ecolinguistics" are significant and essential for the analysis of Pittsburgh Speech units. The term "linguistic norm" has been given qualification. On the one hand, the language is an abstract category norm, which should be in focus for native speakers. On the other hand, it is the linguistic reality, which includes the possibility of verbal behaviour.

The results of theoretical and empirical studies of modern linguistics show the consideration in the vertical and horizontal planes of the language. The

horizontal distribution is the territorial aspect of language differentiation (territorial dialect, accent or sub-dialect). The high degree of dialects' variability is stipulated by the spoken form of their usage. The vertical stratification of language is associated with the existence of social groups and sociolects. Sociolinguistic variation of speech is a matter of choice of a speaker's lingual means. They are caused by non-linguistic factors including: the speaker's gender, ethnic affiliation, social status, age, education level, place of birth, role in society etc.

One of the key goals of the investigation is to examine the sociolinguistic portrait of the residents' speech. It allows us to set the features of the language situation by analyzing the types of social and linguistic portraits of the whole territory under study. The notion of "linguistic portrait" is considered to be a set of each person's language portraits, as a unique phenomenon, since it reflects individual characteristics for each person's experience. The linguistic portrait reflects the vital activity of each member in society (Pittsburgh and its surroundings).

The linguistic situation in the city of Pittsburgh is characterized by the usage of different ethnic languages and language subsystems. Youth slang, jargon, professional slang as the uncodified subsystems of language are of use in Pittsburgh in addition to the literary language. At present a city resident as the literary language speaker, uses in his/her everyday speech various forms of American English. Pittsburgh Speech plays the major role in informal communication.

Pittsburgh dialect formation occurred as a result of interaction between local residents' dialects. Among them there were immigrants of Scottish, Irish, German, Slavic origins during the times of American Revolution. Jargon of the representatives who worked in the steel industry affected the Pittsburgh Speech formation. It is not a closed system and is shown in a different scope and frequency in the spoken language, depending on the social characteristics of speakers.

Application of the ecolinguistic approaches to Pittsburgh Speech Study has showed socio-cultural variation of Pittsburgh Speech and has identified a number

of transformation processes in the investigated subsystem of American English and its changes in social environment.

The dialect shows deviation from the Standard American English at all levels. In Pittsburgh Speech there have been indicated changing the vowel [ɔ] by [ɒ]; quantitative and qualitative reduction of the stressed vowels before /l/; changing in pronunciation of the vowel core of the diphthong [əʊ]; lowering the tongue [ʌ]; vocalization of the consonant [l]; monophthongization of /ai/ and /aʊ/.

The lexical structure of Pittsburgh Speech covers a wide range of phenomena and concepts that represent speech outlook of Pittsburgh residents and is distributed in accordance with the following classification:

- a) names of people (sex, age, profession or occupation, nationality or ethnic affiliation, moral qualities);
- b) names of objects (clothing, footwear, accessories, food, alcoholic and non-alcoholic beverages, currency, vehicles, buildings, facilities, furniture, objects, etc.);
- c) names of actions (physical human actions, actions related to professional activities, households, hobbies);
- d) names of appraisal adjectives and adverbs (weight and size, colour, nationality, appraisal (positive / negative) ;
- e) auxiliary part of speech (conjunctions, prepositions).

In everyday communication Pittsburgh Speech is distinguished by significant demonstration of peculiar features in relation to a speaker's gender, ethnic affiliation, social status and age.

Within the framework of sociolinguistic research there has been held the analysis of features in pronunciation due to extra-linguistic factors. The reduction of the long vowels [o:], [u:], changing the vowel [ɔ] by [ɒ]; raising and lowering of the tongue in the pronunciation of the vowels [æ] and [ʌ] respectively, vocalization of the consonant [l] have been found. Monophthongization of /ai/ and /aʊ/ in Pittsburgh citizens' speech have been indicated.

The research confirms the hypothesis that verbal behaviour of Pittsburgh citizens is caused by impact of the mentioned non-linguistic factors. The investigation of phonetic processes implementation and choice of lexical items in communication has been considered in the study.

The research is aimed at lexical features identifying in Pittsburgh citizens' speech. With the purpose the glossary of Pittsburgh Speech has been developed on the basis of existing lexical units (totally – 592 units). It distinguishes the following data: nouns (429), verbs (104), adjectives (36), adverbs (13), prepositions (8), conjunctions (3) and pronouns (1).

The high frequency in usage of the lexemes belonging to the General English language illustrates the trend towards increased usage of the spoken form of the literary language in situations of non-formal communication.

The influence of gender, ethnic affiliation, social group belonging and age categories on language variation has been observed on the lexical and phonetic levels. The most influential factor within the framework of language variation is gender. The language variation due to the gender identity is demonstrated at all levels with different intensity. Other social factors (social and professional status, age, communicative role) being equal, men and women choose different strategies of verbal behaviour established in models of text constructing, usage of language tools and in different associations.

Stratification analysis of pronunciation features of Pittsburgh citizens has shown that women follow speech rules more often than men. Pittsburgh Speech is usually used by men and older women. Results of the study have revealed that among native speakers of the dialect women demonstrate the predominant tendency to correctness in their speech. However, men often use Pittsburgh Speech due to their interest in sports and involvement in the areas of production in the steel industry.

In the context of a speaker's ethnic affiliation and due to certain historical events Pittsburgh Speech has been originated on the basis of peculiar lexis,

pronunciation and grammar structures used by immigrants from Ireland, Germany and the Slavic countries.

The investigated lexical material is used both in speech and in advertising. This is the evidence of Pittsburgh Speech heterogeneity and the identity of Pittsburgh citizens.

The influence of social factors is seen in functioning of the professional vocabulary at all levels of society.

Pittsburgh Speech according to the age criteria has largely retained its peculiarities due to older people (residents of the third age), who are accustomed to it. The greatest frequency in usage of Pittsburgh dialect belongs to speakers among the elderly. Young people use modern and slang words and take example from their peers as well as from advertising messages promoted by tourism in the city.

The practical value is determined by the ability to use its guidelines, the obtained results and conclusions in the course of theoretical and practical phonetics, lexicology of Modern English, sociolinguistics. The collected and systematized Glossary peculiar for Midland dialect continuum and Pittsburgh dialect (qualitative and quantitative data obtained during our own pilot research) can be used in lexicographical practice for Regional and Dialect English dictionary construction.

The research is a contribution to the study of American English and its social stratification. The advanced areas for further scientific development are studying phonostylistic variation of dialect speech, the analysis of a dialect functioning in communicative situations due to their level of formality.

Key words: ecolinguistics, extra-lingual factors, phonetics, Pittsburgh dialect, variation, vocabulary

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Вуколова К. В. Варіативність мовлення мешканців міста Пітсбург на прикладі вживання окремих лексем / К. В. Вуколова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – 2016. – № 3. – С. 70–75.
2. Вуколова К. В. Вікові особливості слововживання у Пітсбурзькому діалекті / К. В. Вуколова // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / [НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов]. – К.: Логос, 2016. – С. 46–53.
3. Вуколова К. В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб / К. В. Вуколова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Філологічні науки. – 2016. – № 2(12). – С. 205–211.
4. Вуколова К. В. Деякі властивості слововживання у Пітсбурзькому діалекті крізь призму гендерної категорії / К. В. Вуколова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2016. – № 84. – С. 64–70.
5. Вуколова Е. В. Питтсбургский диалект: фонетические, лексические и грамматические особенности / Е. В. Вуколова // Одеський лінгвістичний вісник. – 2014. – Вип. 4. – С. 36–38.
6. Вуколова Е. В. Региональная дифференциация диалектов американского варианта английского языка / Е.В.Вуколова // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 203. – С. 44–46.
7. Вуколова К. В. Формування Пітсбурзького діалекту та його місце у Мідлендському діалектному континуумі / К. В. Вуколова // Науковий вісник

Міжнародного гуманітарного університету. Філологія. – 2016. – № 22. – С. 80–82.

8. Vukolova K. Pittsburgh Speech: impact analysis of the age category through lexical resources / K. Vukolova // International scientific professional periodical journal "THE UNITY OF SCIENCE". – Vienna, 2017. – P. 31–34.

9. Vukolova K. Representation of lexical-semantic peculiarities of the Pittsburgh Speech: impact of social status / K. Vukolova // European Journal of Literature and Linguistics. – Vienna, 2017. – № 1. – P. 12–15.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Вуколова К. В. Вік як соціолінгвістична змінна / К. В. Вуколова // Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві: III Міжнар. конф., 21–22 жовтня 2016 р.: тези доп. – Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2016. – С. 84–86.

11. Вуколова К. В. Гетерогенність Пітсбурзького діалекту: зіставний аналіз слововживання в місті Пітсбург та і інших містах Мілдендського діалектного континууму / К. В. Вуколова // Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 квітня 2016 р.: тези доп. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2016. – С. 90–92.

12. Вуколова К. В. Фонетико-фонологические особенности системы диалектов Мидленда / К. В. Вуколова // Наука і вища освіта: XXI міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, 18 квітня 2013 р.: тези доп. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – Т. 2. – С. 109.

13. Вуколова К. В. Актуальные проблемы языковой вариативности / К. В. Вуколова // Мова у світі класичної спадщини та сучасних парадигм: міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 квітня 2013 р.: тези доп. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». – 2013. – С. 74–72.

14. Вуколова К.В. Мовний портрет Пітсбурзького діалекту вплив соціальних чинників / В.В. Зірка, К.В. Вуколова // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: VI Всеукр. наук.-практ. конф., 1-2 грудня 2016 р.: тези доп. – Дніпропетровськ: ЛПРА, 2016. – С. 81–84.

Особистий внесок Вуколової К. В. в опубліковану у співавторстві роботу № 14 полягає у збиранні, аналізі та описі практичного матеріалу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЬКОЇ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	30
1.1. Актуальні проблеми мовної варіативності. Поняття мовної норми.....	30
1.2. Типи варіювання мови	38
1.2.1. Територіальна диференціація мови	39
1.2.2. Соціальна стратифікація мови.	43
1.3. Соціальні фактори варіативності мови.....	49
1.3.1. Гендерна варіативність мови.....	49
1.3.2. Етнічна варіативність мови.....	56
1.3.3. Класова варіативність мови.....	59
1.3.4. Вікова варіативність мови.....	62
1.4. Мова мешканців міста як об'єкт соціолінгвістичного дослідження.....	64
1.5. Соціокультурне варіювання як один із напрямів еколінгвістики.....	67
Висновки до розділу 1	73
РОЗДІЛ 2. ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ У СУЧАСНІЙ МОВНІЙ СИТУАЦІЇ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ.....	76
2.1. Характеристика сучасної мовної ситуації у Сполучених Штатах Америки.....	76
2.2. Формування піттсбурзького діалекту та його місце у Мідлендському діалектному континуумі.....	81
2.3. Роль піттсбурзького діалекту в мовній картині м. Піттсбург: еволюція і сучасний стан.....	86
2.4. Гетерогенність піттсбурзького діалекту у межах	

Мідлендського діалектного континууму.....	90
2.4.1. Характеристика лексичних властивостей.....	96
2.4.2. Характеристика граматичних ознак.....	99
2.4.3. Характеристика фонетичних відмінностей.....	100
Висновки до розділу 2.....	104
РОЗДІЛ 3. ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ В АСПЕКТІ СОЦІОФОНЕТИЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ.....	106
3.1. Програма дослідження.....	106
3.2. Методика дослідження. Формування масиву експериментального матеріалу.....	107
3.3. Соціофонетична варіативність мовлення мешканців м. Піттсбург з погляду гендерної, етнічної та класової диференціації.....	110
3.4. Розгляд аудитивних відхилень мовних одиниць підтсбурзького діалекту з погляду впливу соціальних чинників	126
3.4.1. Вплив гендеру мовця на фонетичне варіювання Підтсбурзького діалекту.....	128
3.4.2. Вплив етнічного походження мовців на фонетичне варіювання мовлення Підтсбурзького діалекту	130
3.4.3. Вплив соціального статусу мовця на фонетичне варіювання мовлення Підтсбурзького діалекту	132
3.4.4. Вплив віку мовців на фонетичне варіювання підтсбурзького діалекту	134
3.5. Визначення рівня сприйняття підтсбурзького діалекту.....	136
Висновки до розділу 3.....	139
РОЗДІЛ 4. ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ В АСПЕКТІ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ (ЛЕКСИЧНИЙ РІВЕНЬ)...	142
4.1. Вивчення лексичних одиниць на матеріалі глосарію підтсбурзького діалекту.....	142
4.2. Гендерно-обумовлені особливості слововживання.....	148

4.3. Відмінності слововживання з точки зору соціального статусу мовців	157
4.4. Вікові ознаки слововживання.....	164
Висновки до розділу 4.....	178
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	186
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	221
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	222
ДОДАТОК А. Моделі класової стратифікації суспільства Сполучених Штатів Америки	223
ДОДАТОК Б. Використання мови вдома: 1980, 1990, 2000 та 2007.....	225
ДОДАТОК В. Список інформантів	228
ДОДАТОК Г. ГЛОСАРІЙ (Експериментальний матеріал дослідження)	237
ДОДАТОК Д. Анкета на визначення рівня сприйняття піттсбурзького діалекту.....	276
ДОДАТОК Е. Лінгвістичні характеристики Мідлендського діалектного континууму	278
ДОДАТОК Ж. Список публікацій здобувача	279

ВСТУП

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню лінгвістичної варіативності піттсбурзького діалекту з точки зору соціолінгвістичного підходу еколінгвістики на фонетичному та лексичному мовних рівнях відповідно до впливу на нього екстралінгвальних чинників. Роль мови у житті суспільства і окремих спільнот, вплив соціальних і стратифікаційних чинників на мовні зміни у суспільстві, сукупність мовно-політичних відносин, мотиви поведінки і діяльності суб'єктів таких стосунків – це той спектр мовної діяльності держави і суспільства, що впливає на мовну поведінку особистості, сім'ї, колективу, етнічної спільноти тощо. Упродовж останніх років у світовому мовознавстві спостерігається помітне зростання зацікавленості соціолінгвістичними напрямками дослідження, разом із цим залишаються лише частково окресленими і мотивованими соціолінгвістичні категорії, що у нашому дослідженні були розглянуті та вивчені.

Методологічно дослідження спирається на новітні досягнення у різних лінгвістичних наукових галузях. Проблематикою визначення терміну «мовна норма», територіальною диференціацією, впливом соціальних чинників на мовлення мешканців різних територій займалися вітчизняні мовознавці: В.Д. Бондалетов [15], В.М. Жирмунський [62-63], Л.П. Крисін [101-103], О.Д. Петренко [139-142], Е.Ш. Ісаєв [80], Л.І. Прокопова [147-148], основною ідеєю робіт яких є залежність мовної норми від ситуації спілкування, впливу позамовних чинників на її вживання. Серед зарубіжних мовознавців зазначимо: Р. Белл [11], С. Кіслінг [266], Б. Джоунстоун [260-264], У. Лабов [272-281], П. Траджил [315-317], Дж. Фішман [248], К. Хенсон [254], які у своїх роботах висвітлювали саме вплив позамовних чинників (соціальний статус, гендер, вік) на мовлення. Виявлення соціокультурного варіювання мовлення у межах еколінгвістики вивчалось у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: А. Філл [246], Е.Хауген [255], М. Халлидей [251], І.С. Шевченко [214], О.О. Селіванова [163-164], В.Г. Пасинок [138],

В.В. Іваніцький [75], А.П. Сковородников [172-173], Н.Н. Кісліцина, В.В. Жуковська [66], С.В. Іонова [79], Г.А. Копніна [97], Н.О. Курашкіна [107], Д.О. Нарушева [133], О.В. Суховеров [186], П.Фінке [247], С.М. Толста [194]. Мовна норма як об'єкт наукових досліджень вже зайняла свою нішу у сфері соціолінгвістичних студій. Потрапляючи в контекст, що виражає певну наукову проблематику за допомогою спеціальних одиниць, термін *мовна норма* поступово проходить шлях від загальноновживаного лексичного словосполучення до назви фахового поняття, що базується на аналізі суміжних понять та дефініцій. Про це свідчить низка наукових досліджень з мовознавства, які оперують цим поняттям, і власне мовна поведінка є основним чи дотичним об'єктом їхнього аналізу. Разом з тим, залишається потреба визначення структури поняття «мовна норма» в соціолінгвістиці на основі аналізу змісту поняття, лінгвальних і екстралінгвальних елементів, а також колективних та індивідуальних закономірностей мовної поведінки з метою наукового витлумачення соціолінгвістичних параметрів категорії «мовна норма» і виявлення тенденцій у розвитку мовної поведінки та можливостей обґрунтованого соціолінгвістичного прогнозу цього виду поведінки в різних суспільних умовах.

Специфіку внутрішньомовної норми розглядають лише з погляду функціонального підходу, як про це стверджували представники Празької лінгвістичної школи [120-121]. Суттєвий внесок у вивчення впливу соціальних чинників на розвиток й функціонування мови та дослідження взаємозв'язку між мовою та соціальними процесами внесли всесвітньовідомі мовознавці: А. Мейє [124], Ш. Баллі [7], В. Матезіус [120-121], Б. Гавранек [41], Р. Белл [11], П. Траджил [315-317], Дж. Мілрой [127], М.А. Арабаджян [5], В.Д. Бондалетов [15], І.Б. Васильєва [19], Н. Б. Вахтін [20], Л.О. Вербицька [21-22], Б.Н. Головін [45], В.Д. Дєвкін [50], Т.І. Єрофєєва [57-59], В.М. Жирмунський [62-63], В.К. Журавльов [67], В.І. Карасик [82],

Б.О. Ларін [113-114], О.Д. Петренко [139-142], Б.О. Серебреніков [170], Т.І. Шевченко [215-218] та ін.

Гендерний аспект у вивченні природи мовлення та її особливостей являє собою досить перспективний напрям та цікавить багатьох науковців. Питання гендерної лінгвістики розглянуто у працях зарубіжних дослідників: П. Траджил [315-317], У. Лабов [272-281], Н. Фішман [248], Д. Камерон [231], Р. Лакофф [282], Е. Сепір [169] та ін. У вітчизняній лінгвістиці також є багато робіт щодо мовлення з точки зору гендерної категорії [17; 79; 80; 83; 89; 92; 96; 98; 104-106; 118; 123; 136; 139-142; 149; 159; 174; 202-204]. Здобутки в галузі вікової комунікації досягнуті численними дослідниками соціального портрету мовлення: П. Екертом [241-242], У. Лабовим [272-281], П. Тражилом [315-317], О.Д. Петренко [139-142], Е.Ш. Ісаєвим [80] та ін. Етнічна диференціація вивчалася у роботах багатьох науковців серед яких відмітимо Ю.О. Жлуктенко [64-65], О.Є. Семенець [166], О.І. Чередниченко [207-208], В.В. Акуленко [2], А.Д. Белова [9], О.Б. Ткаченко [192], В.А. Буряковська [16], Н.А. Чуркіна [204], Т.О. Цебровська [205], М.Г. Цервадзе [206]. Соціальний статус та його вплив на мовну поведінку індивідів розглянуто у працях Р.Т. Белла [11], У. Лабова [272-281], О.А. Биганової [18], О.Д. Петренка [139-142], Н. І. Формановської [199-200] та інші.

Дисертаційна робота присвячена вивченню властивостей мовлення мешканців м. Піттсбурга, штат Філадельфія, Сполучені Штати Америки, з погляду соціолінгвістичного підходу еколінгвістики на фонетичному та лексичному мовних рівнях. Дослідження засноване на визначенні та аналізі реалізацій фонетичних і лексичних змінних під впливом позамовних параметрів (гендерна, етнічна, соціальна належність інформанта, вік). Комплексний підхід у вивченні даних дозволив виявити диференційні ознаки мовлення залежно від соціальних чинників. Результати дослідження мовлення мешканців не лише дозволяють виявити унікальність цього

діалекту, а й залежність варіювання мовних одиниць від соціальних характеристик суспільства вказаного регіону.

Актуальність наукової роботи визначається, по-перше, новим ракурсом аналізу варіативності мовлення залежно від впливу обраних екстралінгвальних чинників: гендеру, етнічного походження, соціального статусу та віку, що, безумовно, відповідає сучасному стану розвитку лінгвістики та зростанню інтересу до розкриття впливу соціальних чинників на функціонування мовлення на різних територіях, а також застосуванню еколінгвістичного підходу до аналізу соціолінгвістичної диференціації піттсбурзького діалекту. По-друге, наше дослідження є досить цікавим у світлі важливості соціокультурної ролі піттсбурзького діалекту (об'єкту дослідження) у цілісній мовній картині Сполучених Штатів Америки.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи полягає у визначенні основних параметрів поняття «мовна поведінка жителів м. Піттсбурга» та встановленні закономірностей варіювання мовних одиниць піттсбурзького діалекту відповідно до впливу на їх функціонування екстралінгвальних чинників: гендер, етнічне походження, соціальний статус та вік.

Досягнення поставленої **мети** передбачає виконання конкретних **завдань:**

- 1) систематизувати наукові підходи до поняття «мовна норма»;
- 2) дати загальну характеристику фонетичним та лексичним мовним особливостям піттсбурзького діалекту;
- 3) описати структуру «портрета» мовлення мешканців м. Піттсбурга з урахуванням зовнішніх чинників екологічного контексту: взаємодія з іншими мовами, діалектами та варіантами;
- 4) встановити вплив гендерної, етнічної, класової та вікової диференціації на соціолінгвістичну варіативність мовлення мешканців м. Піттсбург (фонетичний та лексичний мовні рівні) відповідно до впливу внутрішніх чинників екологічного контексту;
- 5) розкрити варіативність лексичних одиниць піттсбурзького діалекту

відповідно до впливу соціальних чинників;

б) виявити гетерогенність піттсбурзького діалекту як прояв соціолінгвістичної диференціації.

Об'єктом дисертаційного дослідження є фонетичні та лексичні властивості піттсбурзького діалекту, зумовлені статтю, етнічним походженням, соціальним статусом та віком.

Предметом дослідження є вплив позамовних чинників на варіювання піттсбурзького діалекту, а саме на фонетичні та лексичні властивості та їхню залежність від статі, етнічної належності, соціального статусу мовців і їхнього віку.

Методи дослідження обрано з огляду на його завдання. Для досягнення мети дисертаційного дослідження було використано комплекс методів і прийомів: 1) *опитування, анкетування, стандартного інтерв'ю та включеного спостереження* з метою отримання матеріалу для подальшого вивчення; 2) *описового та зіставного методів* задля класифікації та інтерпретації досліджуваних мовних одиниць; 3) *суцільної вибірки* з лексикографічних джерел; 4) *аудитивного аналізу аудиторами-носіями мови* з метою виявлення варіативності мовлення інформантів; 5) *аудитивного аналізу аудиторами-фонетистами*, виконаного носіями мови – філологами – для перевірки достовірності отриманих даних; 6) *математичного аналізу частотності вживання мовних одиниць*, що підлягали аналізу; 7) *метод графічної та лінгвістичної інтерпретації* результатів дослідження для систематизації отриманих даних та викладу особливостей їх варіювання у вигляді рисунків, таблиць та діаграм.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше на матеріалі сучасного піттсбурзького діалекту визначено закономірності варіювання мовних засобів фонетичного та лексичного рівнів з погляду еколінгвістичного підходу до вивчення соціолінгвістичної диференціації мовлення носіїв піттсбурзького діалекту. Проведено аналітичне дослідження

та встановлено варіювання певних мовних інструментів, уживаних мовцями м. Піттсбурга, відповідно до їхньої соціальної належності.

Наукова новизна одержаних результатів може бути узагальнена в таких **положеннях, що виносяться на захист:**

1. Діалект м. Піттсбурга як один з діалектів Мідлендського діалектного континууму американського варіанту сучасної англійської мови утворився у період Американської революції під впливом внутрішніх (соціокультурних, демографічних і біологічних) та зовнішніх (взаємодія з іншими мовами, діалектами й варіантами) факторів широкого екологічного контексту. Цьому діалекту притаманні специфічні фонетичні й лексичні риси, що здатні демонструвати контекстно-зумовлену варіативність.

2. Порівняно з американським варіантом англійської мови на фонетичному рівні в піттсбурзькому діалекті спостерігаються: зміна за ознакою ряду у вимові голосного ядра дифтонгу [əʊ]; зміна за ознакою ряду у вимові голосного /u:/; злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення [ɔ] і [ɹ]; вокалізація бокового сонанта /l/; якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/; зниження рівня язика у вимові голосного /ʌ/; кількісна редукція голосних у позиції перед [r]; монофтонгізація дифтонга /aɪ/, особливо перед сонорними; монофтонгізація дифтонга /aʊ/.

3. Фонетична варіативність у межах піттсбурзького діалекту зумовлена гендерними, етнічними, соціально-статусними, расовими та віковими чинниками. Вплив гендеру виявляється у наближенні вимови голосного [ɔ] до [ɹ] у мовленні жінок; для чоловіків характерною є монофтонгізація /aʊ/. Вплив етнічного та класового факторів відбивається у вокалізації приголосного /l/ та монофтонгізації дифтонга /aɪ/. Расове розрізнення населення м. Піттсбурга відображено в їхньому мовленні наближенням вимови звука [ɔ] до [ɹ]. Вплив соціального статусу мовця позначається на вимові /aʊ/ як [a:]. Показником впливу вікового фактору на мовлення

є монофтонгізація дифтонга /au/ представниками старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɔ] до [ɒ].

4. На лексичному рівні піттсбурзький діалект є структурованою системою зі здатністю до розширення лексичного складу. Використання мовних засобів залежить від соціальних чинників: статі, етнічного походження мовців, класової належності та віку. Лексичними особливостями мовлення мешканців м. Піттсбурга є активне використання місцевого діалекту та вживання незасвідчених лексикографічними джерелами лексичних одиниць.

5. Лексична варіативність у піттсбурзькому діалекті зумовлена переважно гендерним, віковим та соціально-статусним чинниками. Гендерні особливості мовлення мешканців м. Піттсбурга проявляються у вживанні чоловіками і жінками різної кількості лексем певних тематичних груп. У мовленні жінок кількісно переважають лексеми, які пов'язані з побутом, хобі, покупками та модою, натомість у чоловічому мовленні перевага надається лексичним одиницям, що стосуються спорту, дозвілля, чоловічих занять. Вікові ознаки у піттсбурзькому діалекті репрезентовані широким спектром сленгових лексичних одиниць у мовленні молоді; сталими лексемами, що більш пов'язані з їжею та напоями, дозвіллям – у мовленні осіб старшого віку; лексичними одиницями, притаманними піттсбурзькому діалекту – у мовленні представників середньої та нижчої верств суспільства; переважно нейтральною лексикою, якою послуговуються особи, що належать до вищої верстви населення.

6. Піттсбурзький діалект містить запозичення з німецької, шотландської, ірландської та слов'янських мов, видозмінені слова та неологізми як прояв зовнішньо-екологічних зв'язків цього діалекту із суміжними мовами, варіантами та діалектами.

7. Зіставний аналіз слововживання в м. Піттсбурзі та в інших містах Мідлендського континууму виявив лексичні одиниці, притаманні виключно

пiттсбурзькому дiалекту, а їх функцiонування як в усному, так i в писемному мовленнi пiдтверджує самоiдентифiкацiю та гетерогеннiсть пiттсбурзького дiалекту.

Матерiалом дослідження слугували дiалектнi одиницi фонетичного i лексичного рiвнiв, дiбранi з писемних джерел та автентичних записiв мовлення носiїв пiттсбурзького дiалекту в перiод 2000-2014 рр., зафiксованi в повному обсязi електронного он-лайн архiву. Масив аудiювального експериментального матерiалу становить 44 записи спонтанного мовлення та 4 зразки читання уривкiв тексту. Загальна тривалiсть звучання проаналiзованого матерiалу – 34 години 30 хвилин 23 секунди. Масив лексичного матерiалу, дiбраний iз писемних джерел, представлено у виглядi глосарiю (Додаток Г), обсяг якого складає 592 одиницi: iменники (429), дiєслова (104), прикметники (36), прислiвники (13), прийменники (8), сполучники (3), займенники (1).

Теоретична значущiсть дисертацiйної роботи, виконаної на основi власного експериментального дослідження фонетичного та лексичного мовних рiвнiв, полягає в подальшому розробленнi теоретичних аспектiв функцiонування територiальних i соцiальних рiзновидiв мови в межах широкого екологiчного контексту (вплив соцiальних чинникiв та взаємодiя з iншими мовами й дiалектами), а також у доповненнi теорiї соцiолiнгвiстичної варiативностi мови через вияв ролi позамовних чинникiв у мовленнi мешканцiв окремого мiста.

Практичну цiннiсть роботи визначає можливiсть застосування основних положень дослідження, здобутих результатiв та висновкiв у курсах iз теоретичної та практичної фонетики, лексикологiї сучасної англiйської мови, соцiолiнгвiстики. Зiбрана й систематизована в розробленому глосарiї лексика, притаманна Мiдлендському дiалектному континууму та пiттсбурзькому дiалекту (отриманi якiснi та кiлькiснi данi у ходi власного експериментального дослідження), може бути використана

в лексикографічній практиці для укладання регіональних і діалектних словників англійської мови.

Апробація роботи. Основні положення дисертації обговорено на засіданнях кафедри англійської філології Університету імені Альфреда Нобеля та на конференціях: 21-а Міжнародна наукова конференція студентів і молодих учених (Запоріжжя, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Мова у світі класичної спадщини та сучасних парадигм» (Одеса, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури» (Львів, 2016), III Міжнародна науково-практична конференція «Філологія і лінгвістика у сучасному суспільстві» (Львів, 2016); VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики» (Дніпро, 2016).

Публікації. Проблематику, основні теоретичні положення та результати дослідження викладено у 14 публікаціях автора, з яких 7 одноосібних статей опубліковано у спеціалізованих виданнях України, 2 статті опубліковано у закордонних виданнях, та у тезах доповідей на 5 наукових конференціях (1 тези – у співавторстві: дисертанту належить збирання, аналіз та опис практичного матеріалу). Загальний обсяг публікацій складає 4,81 авт. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу і додатків. Загальний обсяг роботи – 9,7 авт. арк., обсяг основного тексту – 6,78 авт. арк. Список використаної літератури містить 346 джерел, з яких 118 – іноземними мовами. У дисертації представлено 1 таблицю, 8 рисунків та 22 діаграми.

Структура дисертаційної роботи складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження визначеної проблематики; сформульовано мету, завдання, наукову новизну роботи та основні положення, які виносяться на захист; подано методи, що застосовувались для вирішення поставлених завдань; зазначено теоретичні практичне значення дослідження; надано відомості про публікації та апробацію результатів дослідження.

Перший розділ **«Теоретичні передумови дослідження міської мови та мовлення в соціолінгвістичному аспекті»** присвячено розгляду загальних характеристик певних соціолінгвістичних концепцій, а також визначено основні вихідні поняття важливі та необхідні для дослідження: еколінгвістика та її підходи, мовна норма, варіативність мови, територіальний діалект та соціолект, як складові соціолінгвістичного варіювання мовлення у межах еколінгвістики.

У другому розділі **«Піттсбурзький діалект у сучасній мовній ситуації Сполучених Штатів Америки»** розглянуто питання наукового визнання піттсбурзького діалекту, а також значення його місця в системі територіальних діалектів США, у зв'язку з чим подано характеристику мовної ситуації у Мідлендському діалектному континуумі та вивчено основні фонетичні, лексичні та граматичні властивості піттсбурзького діалекту.

У третьому розділі **«Піттсбурзький діалект в аспекті соціофонетичної диференціації»** викладено програму й методику дослідження особливостей функціонування піттсбурзького діалекту сучасного періоду. Надано результати соціологічних досліджень фонетичних рис піттсбурзького діалекту у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики. Вивчено інтеракцію між мовленням мешканців м. Піттсбург та екстралінгвальними чинниками, такими як стать, вік, соціальний статус та етнічна приналежність.

У четвертому розділі **«Піттсбурзький діалект в аспекті соціолінгвістичної диференціації (лексичний рівень)»** з точки зору соціолінгвістичного підходу еколінгвістики вивчено варіативність лексичних

одиниць пїттсбурзького діалекту крізь призму впливу гендеру, етнічного походження, соціального статусу та віку. За допомогою зіставного аналізу лексичних особливостей мовлення інформантів у м. Пїттсбург та Мїдлендському діалектному континуумі підтверджено гетерогенність пїттсбурзького діалекту.

У **загальних висновках** викладено основні підсумки проведеного дослідження та сформульовано перспективи подальшої наукової роботи з обраної тематики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЬКОЇ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Дослідження особливостей будь-якої мови у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики зумовлює її розгляд не як гомогенного, монолітного утворення, а як досить складного та багатогранного явища. Вивчення мови неодмінно включає розгляд цілого комплексу зовнішніх обставин, у яких вона реально розвивається та активно функціонує: суспільство, що використовує мову, його соціальна структура, різницю між носіями мови у віці, соціальному статусі, рівні культури та освіти, місці мешкання, а також відмінності у їх мовній поведінці належно від мовної ситуації. Задля більш ретельного розгляду мови з точки зору впливу соціальних чинників у Розділі 1 представлено та проаналізовано теоретичні роботи вітчизняних та зарубіжних вчених-лінгвістів, які вивчали питання соціальної варіативності мови, а також розглянуто всю необхідну для дисертаційного дослідження термінологічну та понятійну базу.

1.1. Актуальні проблеми мовної варіативності. Поняття мовної норми

Проблема становлення норми літературної мови, а також її розвитку та функціонування була розглянута багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, такими як Ю.О. Жлуктенко [64-65], А.І. Чередниченко [207-208], О.Е. Семенец [166], В.М. Жирмунський [62-63], О.І. Москальська [130], А.І. Домашнев [52-54], Р.К. Потапова [146], Н.Д. Светозарова [162] та ін. Наприкінці ХХ ст. та початку ХХІ ст. виходять численні наукові праці лінгвістів: Г.М. Вішневська [26-27], Л.В. Короткова [99], Т.В. Левіна [115], Т.В. Мошніна [131], В.Я. Порхомовский [144], Е. Сепір [169], М.М. Пилинський [143], І.С. Шевченко [214], О.О. Селіванова [163-164],

В.Г. Пасинок [138], В.В. Іваніцький [75], А.П. Сковородников [172-173], Н.Н. Кісліцина, В.В. Жуковська [66], С.В. Іонова [79], Г.А. Копніна [97], Н.О. Курашкіна [107], Д.А. Нарушева [133], О.В. Суховеров [186], П.Фінке [247], С.М. Толстая [194], С.Я. Єрмоленко [51-52] та інші, які продовжують ґрунтовне вивчення норми мови у межах еколінгвістики в зарубіжній та українській лінгвістиці.

Процес функціонування мови зараз розглядається вченими-лінгвістами з точки зору розвитку теорії норми і реалізації. Мовознавці підкреслюють важливість структурно-системного підходу до вивчення мови, адже остання являє собою саморегульовану систему. Цей факт став потужним поштовхом для розв'язання проблеми нормативності мови.

Поняття «мова», «система» і «узус» є важливими для мовної норми. Термін «норма», як і інші визначення у лінгвістиці, є багатозначним.

У сучасному мовознавстві поняття «норма» усталилося у такому розумінні: «Норма мовна – сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства» [55, с. 420]. На думку деяких дослідників, норма – це абстрактна категорія, на яку повинні орієнтуватися носії мови. З іншого боку, норма – це лінгвістична реальність, яка включає в себе можливості мовної поведінки [81; 103; 143; 168]. Ґрунтуючись на вищевикладеному, можемо стверджувати, що останнє визначення норми є цілком природним.

Еволюція теорії мовних правил пройшла ряд етапів, які визначаються різними підходами до цієї концепції в мовознавстві. Перш за все, функціональний підхід в теорії, розроблений дослідниками лінгвістичної школи системно-структурного підходу в Празі, представлений в роботах Е. Косеріу і його послідовників, став популярним в 50-60-х роках ХХ століття. Нарешті, комунікативний і активний підходи до норм мови, розвиток яких хронологічно збігається з комунікативно-прагматичним

поворотом у вивченні мови, починаючи з середини 70-х років, розвитком теорії комунікації, теорії мовних актів та соціолінгвістики [100, с. 112].

Специфіка внутрішньомовної норми може бути розглянута лише з погляду функціонального підходу, як стверджували представники Празької лінгвістичної школи [4]. Вчені цієї школи вперше довели проблему різних поглядів на визначення мовної норми, як одну з найактуальніших проблем лінгвістики і реалізували її об'єктивний характер, який проявляється в комплексі з регулярним використанням мовних засобів у певному суспільстві.

Поняття норми притаманне майже будь-якій концепції мови. Це пов'язано в першу чергу з правильністю вибору індивідом певної мовної форми. Норма – це вибір демонстрантів певної мови відповідно до критеріїв комунікативної діяльності та її використання відповідно до вимог конкретного типу комунікативних подій [120; 121].

Для кожної мови, а у нашому випадку – англійської, швидкість – дуже комплексне явище, яке дозволяє вибрати діапазон в різних його видах. Мовна норма була визнана невід'ємним атрибутом не лише кодифікованої літературної мови, але й нелітературних структур, таких як територіальні (місцеві) і соціальні діалекти. Саме празькі лінгвісти обґрунтували ідею диференціації мовної норми і кодифікації. Було звернено увагу на проблему *мовної правильності і динамічного характеру норм*, необхідність їх створення, їх гнучкої безпеки, історичної змінності, *співіснування з літературними нормами*. Загалом, ідею «безлічі» норм можна простежити в роботах празьких лінгвістів, які визначили мовні норми для місцевих і соціальних діалектів, або окремо для усних і письмових заяв [81, с. 52].

Важливим внеском у вивчення внутрішньомовної суті норми як в ранніх, так і в останніх студіюваннях є дослідження Е. Косеріу та його послідовників. Виходячи із представлених норм, лінгвістичні правила повинні бути визначеними як набір стабільних, традиційних елементів

мовної структури, обраної та призначеної для соціальної практики мови [100, с. 143-343; 134 с. 20].

Це визначення норми мови потребує вирішення низки питань. До них, насамперед, відносяться питання про взаємозв'язок між поняттям норми та мовної структури (системи) і узусу. Система охоплює загальну форму реалізації конкретної мови, тобто, методи та стандарти для відповідної мовної діяльності. Норма також включає в себе моделі, які були історично реалізовані за допомогою цієї техніки і за вказаними стандартами. Норма втілює собою структурну ефективність мови, і саме те, що реалізується та є прийнятим у цьому суспільстві. Крім того, мовна норма заснована на диференціації та ідентифікації.

На думку В. Панова у межах системи мови слід розуміти набір можливостей, за яких мова забезпечує динаміку для вираження певних значень, але реальна мовна діяльність регулюється визначеними правилами, в яких будуть реалізовані не всі з цих функцій, оскільки норма фільтрує все, що дає їй система. Тож, система «дозволяє» більше, ніж «підтримує» норма [137, с. 568].

Концепція функціонального плану узусу відрізняється від норми в тому, що він завжди містить певну кількість okazіональних, нетрадиційних і навіть неправильних реалізацій, хоча деякі з них можуть бути досить стабільними. Структура мови та її узус є загальними рисами, у межах яких функціонує мовна норма.

Ураховуючи взаємодію понять тріади «система» – «узус» – «норма», ми можемо з упевненістю стверджувати, що всі ці три поняття є взаємопов'язаними, проте кожне з них виконує свою функцію. Так, *система* являє собою певні варіанти (існуючі або потенціальні). Сукупність цих варіантів використання мовної системи є *узусом*, що є достатньо стихійним поняттям (але не хаотичним). *Норма* – це результат свідомої діяльності, спрямованої на ідентифікацію варіантів використання системи як правильних / неправильних, зразкових / незразкових.

У сучасній лінгвістиці переважають два нових аспекти концепції лінгвістичних правил: об'єктивні мовні норми – загальні в певній формі колективних мовних засобів, і оцінні – аксіологічні норми, які встановлюють права і необ'єктивні стандарти.

Х. Штегер у свій час стверджував, що кожна мовна група має свої власні мовні норми. Плюралізм соціально сконструйованої норми мови точно відображає плюралізм суспільства. Під час формування англійської літературної мовної проблеми нормування було подолано регіональні стандарти. Під прикриттям видимої єдності англійської літературної мови, як підкреслював науковець, без контакту одна з одною, існує багато конкуруючих соціальних норм. І проблема нормування полягає у досягненні такого відношення між соціальними нормами, в яких вони б співіснували, але все ж сприяли б поліпшенню мовної норми [309].

Правила вимови, як і інші мовні норми, з одного боку, є консервативними та відповідними традиціям вимови найбільш освіченої частини суспільства, але з іншого боку, вони динамічні і змінюються під впливом зовнішніх (соціальних) факторів і внутрішніх тенденцій мовної системи.

У лінгвістичній літературі виокремлюють шість основних функцій мовних норм, на підставі яких можна класифікувати:

- 1) можливість / неможливість відхилення (абсолютні / відносні положення);
- 2) соціальність / природність («рукотворні» / «нерукотворні» правила);
- 3) позитивність / негативність (рекомендаційні / заборонні правила);
- 4) змінність / стандарт (середньостатистичні / точні правила);
- 5) діяхронність / синхронність (закономірність розвитку / правила функціонування);
- 6) престижність (для суспільних норм) [6, с. 896].

Протягом комунікації мовці, що використовують певні мовні інструменти, не завжди усвідомлюють поняття норми і можливі допустимі

відмінності у реалізації фонологічних опозицій. Такі відмінності є результатом регіональної або діалектної приналежності носія мови, його культурного рівня, соціального чи професійного середовища, а також приналежності до певного покоління або сім'ї. Найбільш чітко проступають діалектні відмінності, меншою мірою – за віком, професійні, культурні та соціальні [140, с. 182].

Загалом, проблема мовної норми – це проблема співвідношення між певними варіантами та інваріантами, варіативними формами та гіперформами. Тобто завдання кодифікації (норми) залежить від результатів пошуку форм, що дозволяє їх організувати і вивести єдину систему правил. Статика нормалізації та кодифікації вимови може бути надана лише для підтримки багатосторонньої мовної практики з акцентом на реформи, а соціолекту – на комунікативні особливості і типи мовної діяльності [180].

Літературні норми, як правило, мають територіальну основу поряд з соціальною і функціональною базами. Тим не менш, літературна норма рідко є такою ж, як і територіальний або соціальний узус.

Однак, територіальна основа літературної норми може бути схарактеризована з точки зору її більшої або меншої однорідності. Гетерогенність системи літературної мови може бути викликана різними історичними причинами. До найімовірніших з них відносять неоднорідність діалектної бази літературної мови, зрушення діалектної основи та історичну заміну однієї основи на іншу [287, с. 288-293].

Літературні норми у різних мовах, закріплені в довідкових граматиках і словниках, як і будь-які інші соціальні норми пов'язані між собою та обов'язкові для всіх членів спільноти. Варто зазначити, що особливостей літературних норм, які б відрізняли їх від діалектних, не так багато. Діалектна норма є необов'язковою для носія літературної мови та менш зрозумілою і менш обробленою.

Таким чином, норма, як результат узусу, властива багатьом формам існування мови (мовним утворенням) – літературній мові, територіальним та

соціальним діалектам, професійним жаргонам. Це є результатом цілеспрямованої кодифікації, притаманній суто літературній мови, тому що ані діалект, ані жаргон не є об'єктами свідомої культивуації [101, с. 186; 68, с. 15-17, 92, с. 9-19; 119, с. 192]

На початку 90-х років П. Браун стверджував, що кожна мова являє собою «полісистему» форм [цит. за: 19, с. 23]. Так, наприклад, англійській мові властиві такі форми існування, як варіант національної літературної мови, просторіччя, соціальні і територіальні діалекти. У зв'язку з цим важливим є розмежування понять «*варіативність*», «*варіантність*» та «*варіювання*». Згідно визначень Л.О. Вербицької та О.О. Селіванової, *мовна варіативність* є семіотичною ознакою будь-якої мови [21, с. 14–15; 147]. У сучасному мовознавстві це поняття тлумачиться як загальна соціальна властивість і спосіб існування мовної системи й мовної норми. Поняття мовної зміни, або варіативності, прийнято відносити також до двох областей: внутрішньомовної історії або історичної лінгвістики (реконструкції прамов на основі наявних історичних пам'яток) та зовнішньо-мовної історії («історії мови», яка відображає зміни у структурі мови в її зв'язку із соціально-економічним оточенням) [42, с. 299]. *Варіантність*, у свою чергу, не провокується мовою, а дозволяється нею, тобто являє собою два різні способи реалізації однієї одиниці (наприклад, два варіанти вимови певного слова) [18, с. 14–15]. До того ж, варіанти можуть бути представленими на усіх мовних рівнях (наприклад, варіанти вимови слів, варіанти ідентичних за змістом морфем, лексична або синтаксична синонімія, синтаксична деривація)» [164, с. 346]. У більш широкому смислі варіантність розглядається як розрізнення мови на національно-державні варіанти мови, варіантність соціолектів (наприклад, за професійною приналежністю), вікову мовну варіантність, варіантність чоловічої та жіночої мови, тобто гендерний аспект мови [211, с. 10-11]. Дослідники варіантів національних мов пропонують терміном «варіантність» позначати *парадигматичне варіювання*, обумовлене дивергентним (різнобічним) взаємовпливом споріднених мов, а

поняттям «варіативність» – синтагматичне варіювання, що виникає за умови дистрибуції варіантів [51, с. 33]. Оскільки варіативність пронизує всю мовну систему та її функціонування, це дозволяє розглянути її в різних дослідницьких площинах. Так, в аспекті зв'язку мови та суспільства, а також впливу на мову позамовних чинників виокремлюють соціолінгвістичну, регіональну, текстуальну варіативності, а також індивідуальну, під якою мається на увазі варіативність соціолектів: гендерна, вікова, етнічна, класова тощо. Як зазначає О.Д. Петренко [141, с. 121], *соціальна варіативність*, у свою чергу, проявляється у двох різновидах: стратифікаційному, пов'язаному із соціальною структурою суспільства, та ситуативному, що зазначається варіюванням мовних засобів залежно від комунікативної ситуації. Значний здобуток в розробку мовної варіативності зробив Г.В. Степанов, який, зокрема, створив концепцію «національного варіанту», під яким розуміються «такі форми національної мови, які не виявляють різких структурних розбіжностей, але в той же час набувають автономії, що підтримується й усвідомлюється в межах кожної національної спільноти» [182, с. 100].

Варіювання, у свою чергу, являє собою відмінність саме в утворенні мовних одиниць, мається на увазі зміна звукового складу останніх чи структурного значення без втрати тотожності [46, с. 58-63.]

Отже, внаслідок того, що мову прийнято розглядати як сукупність її різновидів із урахуванням територіальної, соціальної та інших типів стратифікації, варіативність, варіантність та варіювання являють собою надзвичайно важливі мовні явища, які вимагають ретельного вивчення.

Структура сучасної англійської мови у цілому не може бути загальним правилом вимови, оскільки вона, як і будь-яка мова, знаходиться під впливом так званого «екологічного забруднення» у вигляді функціонування некодифікованих мовних одиниць. Кодифікація вимови стандартної абстракції відображає активність нормальної вимови. Дослідження її норми залишається актуальним, оскільки сама норма в порівнянні з іншими мовними різновидами: орфографією, граматиною, лексикою, синтаксисом,

найменш консервативна, найбільш гнучка і значно варіюється, навіть при відносно невеликій кількості часу, тож екологія мови є найактуальнішою та недостатньо вивченою наукою.

1.2. Типи варіювання мови

Еколінгвістика, як і інші лінгвістичні науки, зосереджує увагу на тому, що між носіями будь-якої мови існують відмінності у способі її використання. Така зміна свідчить про мовні відмінності з точки зору звуку (фонетики) і структури (граматики), які не перешкоджають груповій комунікації: деякі вимови слів або невеликі зміни граматичної структури. Існують відмінності у використанні мови, пов'язані із територією, на якій вона вживається (так зване горизонтальне членування мови). Іноді спостерігаються розрізнення між мовою чоловіків і жінок, представників різних соціальних та вікових груп (вертикальне членування мови). Мовці ідентифікують деякі з цих форм, маркуючи їх як «кращу» або «красиву» форму мови, а іншу форму вважають як нестандартну або небажану. Деякі з цих відмінностей можуть ускладнювати розуміння групової комунікації. Необхідним вважаємо розглянути різні типи варіювання мови у рамках її розрізнення за вертикальним та горизонтальним членуванням. Ця концепція була запропонована І.О. Бодуен де Куртене. Згідно з нею, вертикальна площина розкриває соціальну диференціацію суспільств, а горизонтальна – територіальну [122]. Головною ідеєю цієї концепції є той факт, що використання мови безпосередньо залежить від того, яке місце у соціальній картині посідають мовці або від мети, яку вони ставлять перед собою в процесі спілкування.

1.2.1. Територіальна диференціація мови

Загальновизнано, що кожна мова варіюється належно від її функціонування у певному куточку країни, що неодмінно призводить до її територіальної диференціації. Зазвичай, в межах однієї країни можуть бути кілька територіальних діалектів, які розпадаються на говірки. Разом з тим діалект може бути елементом більш складного явища, відомого як інтердіалект, який розглядається нами як окрема мовна «екосистема» та функціонує у взаємодії між мовцями та соціальним природним оточенням.

Незважаючи на складнощі національної мови, вона не обмежується випадковим або довільним набором елементів. Стан системи та структурні відносини в ній визначаються ступенем розвитку національного суспільства, які підлягають суворим законам. За словами В.В. Виноградова, система національної мови повинна розумітися не як «мішок», який вміщує всі можливі елементи, «а як складна, динамічна і цілеспрямована система, яка зі своєю глибокою внутрішньою структурною єдністю, взаємодіє і має взаємний вплив на різні функціональні частини нерівноправні в суспільній природі та історичному призначенні» [235, с. 54–68].

Система мови – це теоретична модель призначена для опису моделей мовної поведінки членів певного етно-лінгвістичного співтовариства. Природні мови не є повністю однаковими, постійними у всіх своїх частинах або елементах.

Особливий інтерес для нашої роботи становить просторова і часова диференціації діалектів і мов як найбільших складових системи мови. Діалект – це форма існування мови, яка використовується як засіб спілкування між мовцями, які тісно пов'язані територіальним, соціальним чи професійним середовищем [41, с. 100]. У діалектному континуумі мова, яку використовують у ізольованих зонах певною мірою, змішується з деякими іншими її варіантами [60, с. 13].

Із погляду сучасного мовознавства, будь-яка мова може розглядатися у вертикальній та горизонтальній площинах. Вертикальне членування мови пояснюється існуванням у суспільстві певних груп, які використовують той чи інший соціолект. Горизонтальне членування зумовлюється наявністю в мові територіальної варіативності – тобто територіальних діалектів або говірок.

Таким чином, розрізняються *територіальні (регіональні) діалекти*, як вид мови, який використовується в конкретному районі (засіб спілкування місцевого населення) і *соціальний діалект* – різновид мови, на якому говорять певні соціальні групи (релігійні, етнічні, економічні, політичні, професійні). Соціальні та територіальні діалекти засновані на стандартній мові та відрізняються від неї лише специфічною лексикою і словотвором. Сучасні територіальні діалекти, разом з цим, в більшості є соціальними діалектами, якими говорять лише нижчі верстви міського населення (Великобританії, Франції, Росії, де присутній низький соціальний статус діалектів). На відміну від них є країни, де територіальні діалекти користуються великим авторитетом (Німеччина, Швейцарія), або мають зв'язок з територіальними різновидами мови (США). Використання регіональних діалектів у вказаних країнах менш прив'язане до соціальної групи і має територіальний характер [110, с. 117].

Для опису регіональних діалектів важливими є такі параметри як:

- 1) межі чи бар'єри;
- 2) відстань або дистанція (соціальна чи територіальна).

Регіональні межі часто збігаються з географічними або фізичними видами, і чим гострішою є межа і більшою територіальна відстань між двома діалектними континуумами, тим далшими є діалекти з лінгвістичної точки зору. Цей факт лише ще раз доводить незаперечний взаємозв'язок і взаємозалежність мовних та географічних явищ і процесів, що знаходить своє відображення в моделях генетичної диференціації індоєвропейських мов, відомих як моделі «родинного дерева» і охоплює 12 мовних сімей (96% від

світових мов). Генеалогічна схема відображає ідею про походження споріднених мов в результаті поділу прамови (Proto) і відносну давнину її розпаду у відповідності зі ступенем різниці між мовами-нащадками. Таким чином, традиційний метод побудови генеалогічного дерева полягає в тому, що чим менше часу пройшло з моменту розпаду загальної протомови і чим ближчою є спорідненість мов, тим більше збігів відбувається в базовій лексиці (споріднені терміни) і, відповідно, тим ближчими вони будуть на схемі. Таким чином, всі індоєвропейські мови мають різні підгрупи, де нараховується близько 30% збігів; всі балто-слов'янські мови – 45-50% збігів; всі слов'янські мови та германські – 80-90% збігів. У цілому, визначення початкового діапазону реконструюється у спільну мову визначенням шляхів міграції і переселенням племен, які говорять на діалектах спільної мови, що розуміється як історико-географічний аспект поділу лінгвістичних проблем мовного співтовариства [135, с. 47].

Соціальні діалекти, як зазначає П. Сорокін, мають розмиті і проникні межі між соціальними групами, у зв'язку з існуванням так званої вертикальної мобільності – можливості пройти вгору і вниз по соціальних сходах [175]. Ступінь зміни мови та її соціального та територіального статусу знаходиться у пропорційній залежності: чим вище статус, тим меншим є територіальний вибір і, навпаки, низькі верстви використовують більше лексичних та граматичних варіацій. Таким чином, чим більш різноманітним є суспільство, тим більш дивергентними є територіальні варіанти його мови. Слід зазначити, що соціальні явища часто йдуть врозріз із законами зміни мовних систем у відповідності зі своїми власними специфічними законами: кожній мові притаманна змінна динаміка для збереження її в стані придатності. Важливість соціальних явищ в житті будь-якого мовного співтовариства – не випадкова, оскільки соціальні критерії є основоположними у територіальній диференціації етно-лінгвістичних громад [8, с. 251].

Географічні закономірності лінгвістичної структури досить специфічні, адже існує багато мовних явищ і процесів. Мови розширюють територію, в результаті чого спостерігається їх взаємодія з іншими мовами, таким чином відбувається втрата характерних особливостей кожної з них. Приховані в будь-якій мові тенденції часто розвиваються швидко, у випадку, якщо вона виходить далеко за рамки свого мовного континуума.

Так, деякі нововведення швидше з'явилися, наприклад, у французькій мові Канади ніж у мові Західної Франції, звідки власне французька мова і «переїхала» до Канади в XVII столітті. Вона позбулася багатьох старих функцій, які зберігалися у Франції за традицією. Мови, які не змінюють місця, більш консервативні. Тобто мова, якою користується корінне населення закритих районів, які знаходяться далеко від космополітичних центрів і засобів зв'язку, є архаїчними. Більш за все, мови «зберігаються» в гірських районах або на краю півострова, де зовнішній вплив на мову мешканців території невеликий. Прикладами є баскська, кавказька і кельтська мови. На відміну від цього, географічне середовище без помітних меж часто призводить до виникнення так званого діалектного ланцюга або континуума, в якому сусідні популяції добре знають мову один одного, а далекі – ні. Так, розташовані на південному сході діалекти французької мови та діалекти північної Італії, наслухе схожі, що вони можуть бути прийняті як одна мова, і кордон між ними здійснюється на основі політичних, а не лінгвістичних факторів. Щільність населення також впливає на розвиток мови. Місцеве населення, яке є розкиданим по великій території, сприяє диференціації діалектів. Спільна мова утворюється з високою концентрацією урбанізації населення. Вона є свого роду середньою між мовами різних соціальних груп, які живуть в цих місцях (Лондонський кокні). Зміна мови пояснюється географічними чинниками. Так, граматичний консерватизм ісландської мови на тлі її родичів в індоєвропейській сім'ї часто пояснюється тим, що Ісландія протягом багатьох століть є географічно ізольованим районом. З іншого боку, інновації в мові також можуть бути викликані

географічними умовами (новоутворення в слов'янських і романських мовах). Крім того, існує певний взаємозв'язок між розміром території, тобто областю поширення мови та генетичною щільністю. Основою концепції лінгвістичної географії є площа мови. Існують великі і малі діапазони. У роботах Дж. Ніколі було визначено важливі типи ареалів – розширена і замкнута зони. Кожен з цих ареалів характеризується генетичною щільністю – кількістю генетичних сімей на одиницю площі, яка залежить від фізико-географічних чинників (Старий Світ має генетичну щільність 1,5, а Новий Світ – 10,6) [цит. за: 327, с. 194].

Висока структурна різноманітність, як правило, відбувається у поєднанні з високою генетичною щільністю (особливо в замкнутих зонах) [126, с. 107]. На мовне розмаїття населення впливає три типи змін: діахронічні збільшення різноманітності (Новий Світ), стабілізації (Європа, Центральна і Південна Австралія) і вимирання мов під впливом хвиль колонізації [126, с. 107]. Таким чином, мовна різноманітність у значній мірі залежить від географічних чинників, які включають розмір території. Проте не лише територіальний (географічний) вплив сповільнює або прискорює зміст і масштаби розвитку мови, а й соціальний (як один з підходів еколінгвістики), критерії якого мають найбільший вплив на розвиток і характер функціонування мови та вибір інформантами певних мовних інструментів в залежності від комунікативних ситуацій.

1.2.2. Соціальна стратифікація мови

Майже всі соціолінгвістичні дослідження еколінгвістики і наукові студії розглядають зміни мови, які відбуваються під впливом соціальних чинників та у контексті соціальної диференціації суспільства, тобто мова змінюється належно від того, до якої соціальної групи належать мовці, що нею розмовляють. Як відомо, жодне суспільство не є гомогенним, тож і мова є суцільно складним і багатогранним явищем, крім того вона є універсальним

та природнім засобом соціалізації та існування суспільства у тому вигляді, що існує зараз. Кожна мовна спільнота має соціальне розшарування та різнорідність. Ця соціальна гетерогенність знаходить своє відображення у використанні мови її носіями та приводить до змін у виборі мовних інструментів. Зміни відбуваються завдяки тому, що мова та суспільство тісно пов'язані. Таким чином, варіювання мови значною мірою обумовлене соціальною варіативністю.

Наука зазначає багато концепцій, спрямованих на пояснення існуючого у суспільстві розшарування – *«соціальної стратифікації»*. Термін *«стратифікація»* (від латинської «stratum» – прошарок і «facere» – робити) був перейнятий з геології, де він означає вертикальне розшарування ґрунтових пластів. У соціології цей термін уперше був використаний П. Сорокіним для позначення диференціації певної сукупності людей (населення) на соціальні групи в ієрархічному ранзі. В сучасному розумінні, стратифікація – визнання існування в суспільстві нерівності, вертикального розшарування, вищих та нижчих прошарків – страт. Стратами є великі сукупності людей, які різняться за своїм становищем у соціальній ієрархії суспільства [1, с. 157].

Вітчизняні лінгвісти виокремлюють три групи ознак соціальної стратифікації:

- якісні характеристики членів суспільства, якими вони мають з народження (походження, родинні зв'язки, статеві особливості, особисті якості, вроджені особливості тощо);
- рольові характеристики, що визначаються набором ролей, які індивід виконує у суспільстві (освіта, професія, посада, кваліфікація, різні види трудової діяльності тощо);
- характеристики, пов'язані з володінням матеріальними і духовними цінностями (багатство, власність, твори мистецтва, соціальні привілеї, можливість впливати на інших людей тощо) [8].

У сучасній соціології вчені переважно виокремлюють чотири основні соціальні групи: вища, середня, працююча і нижча. Розглянемо декілька моделей класової стратифікації суспільства Сполучених Штатів Америки (див. Додаток А).

У США, як продемонстровано у таблиці, існують чотири групи суспільства: вища (U), середня (M), робоча (W) та нижча (L). До вищої групи (U) відносяться особи, що займають найвищі позиції за критеріями багатства, влади, престижу, освіти: впливові політики та громадські діячі, військова еліта, крупні бізнесмени, банкіри, менеджери провідних фірм, видатні представники наукової і творчої інтелігенції.

До складу середньої групи (M) входять середні і дрібні підприємці, управлінські працівники, державні службовці, військовослужбовці, працівники фінансової сфери, лікарі, юристи, викладачі, представники наукової та гуманітарної інтелігенції, інженерно-технічні працівники, робітники високої кваліфікації, фермери та деякі інші категорії (див. Додаток А).

До робочого класу (W) належать робітники та клерки, так звані «блакитні комірці», діяльність яких не потребує високої кваліфікації, а рівень освіти, як правило, середній.

Нижчу групу (L) становлять особи, які мають невисокі доходи і зайняті, переважно, некваліфікованою працею (вантажники, прибиральники, підсобні робітники тощо), а також різні декласовані елементи («хронічні» безробітні, бездомні, бродяги, жебраки та ін.).

Характер соціального розшарування, способи його детермінації і відтворення в своїй єдності утворюють те, що соціологи називають *стратифікаційною (класовою) системою*.

Стратифікаційна система характерна для сучасного індустріального суспільства (прикладом такого суспільства є, зокрема, суспільство США), де існують можливості для вільного переходу з однієї страти в іншу. Так,

накопичення власності та багатства, успішна підприємницька діяльність дозволяють автоматично зайняти більш високу соціальну позицію.

Виділення стратифікаційної системи суспільства є загальновизнаною, але не єдиною класифікацією. Вона доповнюється описом таких типів стратифікаційних систем, комбінація з яких зустрічається в будь-якому суспільстві.

Оскільки деякі з них є важливими для нашого дослідження і у подальшому будуть проаналізовані, відзначимо такі з них:

- *фізико-генетична стратифікаційна систем* (ранжирування людей за статтю, віком);
- *соціально-професійна стратифікаційна система* (групи поділяються за змістом і умовами праці);
- *культурно-символічна стратифікаційна система* (виникає з відмінностей доступу до соціально значущої інформації, нерівних можливостей відбирати, зберігати і інтерпретувати цю інформацію);
- *культурно-нормативна стратифікаційна система* (диференціація побудована на відмінностях у повазі і престижі, що виникають в результаті порівняння існуючих норм і стилів життя, притаманних тим чи іншим соціальним групам);
- *соціально-територіальна стратифікаційна система* (формується через нерівний розподіл ресурсів між регіонами) [57, с. 21].

У реальності всі вказані стратифікаційні системи тісно переплітаються та доповнюють одна одну. Так, соціально-професійна ієрархія у вигляді офіційно закріпленого поділу праці не тільки виконує важливі самостійні функції для підтримки життєдіяльності суспільства, але і значно впливає на структуру будь-якої стратифікаційної системи.

Стратифікація суспільства грає первинну роль у мовній диференціації та повинна розглядатися крізь призму соціальних характеристик мовців. На думку В.І. Белікова та Л.П. Крисіна, розшарування будь-якої мови на підсистеми неодмінно є втіленням соціальних процесів. Це явище прояву

соціальної структури суспільства у мові і називається *соціальною стратифікацією мови* [12].

Проте необхідно відокремлювати такі поняття як «*соціальна стратифікація*» та «*соціальна диференціація*», де перша позначає соціальне розшарування мови, а мовна стратифікація у свою чергу являє собою саме розшарування суспільства за мовними ознаками, що неодмінно має вплив на вибір мовних інструментів, якими користуються мовці. Відносно вибору мовних інструментів слід зазначити концепцію В.І. Карасика, який стверджував, що стратифікаційна варіативність відбиває соціальну структуру суспільства, та повинна розглядатися у двох площинах – стратифікаційній та ситуативній [82]. Перша залежить від соціальної приналежності мовця, у той час як ситуативна варіативність характеризується вибором певних мовних засобів залежно від ситуації спілкування. А.Д. Швейцер зазначає із цього приводу, що «мовними корелятами стратифікаційної варіативності є ті мовні розмежування, які виявляють представники різних соціальних прошарків і соціальних груп, а ситуативна варіативність знаходить своє вираження в диференційованому використанні мови залежно від соціальної ситуації» [212, с. 207]. У такий спосіб ситуативна варіативність проявляється у мові того самого інформанта і виявляється в різних ситуаціях спілкування, а стратифікаційна варіативність відрізняє мову одних інформантів від інших.

Всі або майже всі соціально обумовлені різновиди мови, незалежно від їх структурних і функціональних особливостей, у широкому розумінні можуть бути віднесені до категорії соціальних діалектів (соціолектів). За М.Я. Цвілінгом, соціолект є специфічною формою існування й функціонування мови, властивою для певної соціальної групи [цит. за: 126, с. 112]. О.Д. Петренко визначає соціолект як основну одиницю соціальної стратифікації мови і підкреслює, що, незважаючи на наявність різних формулювань у визначенні цього поняття, всіх їх об'єднує загальна теза стосовно того, що це є мовний варіант, типовий для певної соціальної групи носіїв мови [141].

Л.О. Ставицька наголошує на умовному характері цього терміну, адже позначувані ним різновиди мови актуалізуються лише у певних ситуаціях та неодмінно змінюються у інших [176].

Соціолект містить у собі поняття соціального типу, що проявляється в людини під впливом рис, властивих цим гендерним та віковим категоріям, національності, етнічній та соціальній групам. З цього погляду, соціолект – це мова «середнього індивіда», що становить свою соціальну групу, культуру; іншими словами, соціолект – інваріантна соціально-маркована підсистема мови [57, с. 21-25].

Серед сучасних дослідників, як і раніше, немає єдності щодо визначення тлумачення терміна «соціальний діалект» та визначення його критеріїв. Всі вони під поняттям «соціолект» розуміють групову мову, статус якої не є визнаним остаточно [147, с. 163-167; 57; 73].

Дослідження соціально-класових відмінностей у сучасних мовах — надзвичайно складне завдання, оскільки кордони між верствами в постіндустріальних суспільствах доволі розмиті, що призводить до соціальної (вертикальної) мобільності. Під *соціальною (вертикальною) мобільністю* дослідники розуміють «ті відносини, які виникають при переміщенні індивіда або соціального об'єкта з одного соціального пласта в інший. В залежності від напрямку переміщення існує два типи вертикальної мобільності: висхідна і низхідна, тобто соціальний підйом і соціальний спуск. Відповідно до природи стратифікації існують низхідні і висхідні течії економічної, політичної і професійної мобільності, не говорячи вже про інші менш важливі типи. Висхідні течії існують в двох основних формах: проникнення індивіда з нижчого пласта в існуючий більш високий пласт або створення такими індивідами нової групи і проникнення всієї групи у вищий пласт на рівень з уже існуючими групами цього пласта. Відповідно і низхідні течії також мають дві форми: перша полягає в падінні індивіда з більш високої соціальної позиції на більш низьку, не порушуючи при цьому вихідної групи, до якої він належав раніше; інша форма проявляється в

деградації соціальної групи в цілому, в зниженні її рангу на фоні інших груп або в порушенні її соціальної єдності» [47]. Окрім того, коли йдеться про мовну стратифікацію, як вважають науковці [20], варто пам'ятати, що ступінь варіативності мовної підсистеми і її соціальний статус перебувають в обернено пропорційних відношеннях: чим вище статус соціалекту, тим менше варіантів йому властиві.

Проблеми вертикального мовного розшарування розглядаються П. Селігеєм: пропонується типологія мовної свідомості, в основі якої лежить ієрархія рівнів — від нульового до високого. Витлумачуючи мовну свідомість як форму свідомості, що «обіймає знання, почуття, оцінки й настанови щодо мови та мовної дійсності», дослідник наголошує, що без цього поняття «важко пояснити факти мовної поведінки окремих осіб і національних спільнот» [165, с. 118].

Розгляд соціальної складової мови у межах одного з підходів еколінгвістики, а саме її соціальної диференціації є важливим для нашого дослідження, тому що для аналізу та узагальнення мовного портрету будь-якої мови необхідно брати за основу саме вертикальну площину її членування, адже мова та суспільство є взаємопов'язаними, а соціальні характеристики мовців безумовно впливають на її формування та функціонування.

1.3. Соціальні фактори варіативності мови

1.3.1. Гендерна варіативність мови

Залежність вибору форм мови від певної соціолінгвістичної змінної підкреслювалася лінгвістами на різних етапах розвитку науки про мову. Так, у 70-х роках ХХ ст. У. Лабов представив систематичну методологію для вивчення соціальних діалектів на основі таких соціальних факторів:

гендерний, віковий, етнічний і класовий [249, с. 113; 279, с. 237-309; 277, с. 524–541; 278, с. 655; 279, с. 73].

Як було зазначено вище, предметом дослідження соціальної складової будь-якої мови є соціолект – основна одиниця соціальної стратифікації, типова для певної соціальної групи носіїв мови, де однією з характеристик постає фактор статі мовців, чи сексолект [59, с. 35; 77, с. 54].

У лінгвістичних розвідках вітчизняних та зарубіжних вчених активно досліджується проблема виявлення диференційних відмінностей за статевими ознаками, з урахуванням як універсальної (характерної для жінок та чоловіків), так і спеціальної (характерної або для жінок, або для чоловіків) інформації [17; 79; 80; 83; 89; 92; 96; 98; 104-106; 118; 123; 136; 139-142; 149; 159; 174; 202-204]. Особлива увага приділяється питанням, пов'язаним з гендерними аспектами, центром яких постають культурні та соціальні фактори, що визначають відношення суспільства до чоловіків та жінок, стереотипні уявлення щодо чоловічих та жіночих якостей [119].

Дослідження гендерної складової вперше виникли на Заході і проводилися на матеріалі германських та романських мов. Виникнення робіт у цій галузі було спричинено зацікавленістю багатьох мовознавців саме мовою представників чоловічої та жіночої статі, їх характерних рис у вимові та вживанні певних лексичних одиниць [169].

Для розкриття впливу гендерного фактору на мову розглянемо лінгвістичний апарат необхідних понять та термінів.

Розподіл на критерії «чоловіче»/«жіноче» перебуває в центрі уваги медицини, біології, психології, соціології, культурології та інших наук. У лінгвістиці поняття гендер введено в термінологічний обіг у 60-х роках ХХ століття у зв'язку з розвитком феміністичного руху в країнах Західної Європи й США. Термін *гендер* походить від латинського «genus» (граматичний рід) та англійського «gender» і позначає фізичні, анатомічні та психологічні відмінності людей. Поняття «гендер» в науковий обіг було введено для того, щоб провести межу між біологічною статтю (sexus) і

соціальними та культурними аспектами, присутніми в концепті «чоловіче – жіноче»: поділ ролей, культурні традиції, відносини влади у зв'язку зі статтю людей [19, с. 24]. І.В. Грошев кваліфікує гендер як суму уявлень та очікувань, які пов'язані у суспільстві із «жіночністю» та «мужністю» [48, с. 71]. За визначенням Л.М. Синельнікової та Г.Ю. Богданович, гендер – «соціальна стать, що синтезує культурне та біологічне у людині» [171, с. 4]. Отже гендер функціонує на позначення та виявлення соціальної й культурної зумовленості статі й передбачає соціокультурний концепт, що формується у межах системи етнічно зумовлених стереотипних уявлень.

Початковими критеріями у вивченні гендеру та його впливу на мовлення були відмінності у сприйнятті та інтелектуальних здібностях чоловіків та жінок, наданих природою. Вважалось, що усі особливості мови обох статей зумовлені лише біологічною статтю. Проте згодом ракурс вивчення мови декілька зміщується, чому сприяють студії О. Есперсена та Ф. Маутнера, які беруть за основу гендер не лише як біологічний критерій, а розглядають його з точки зору соціальних та історичних чинників.

Гендерні дослідження проводяться у рамках декількох підходів:

- 1) гендер як інструмент соціального аналізу;
- 2) гендер як інструмент жіночих досліджень;
- 3) гендер як культурологічна інтерпретація [91, с. 5–11].

За класифікацією О.А. Клецина перший підхід базується на соціальній природі жінок та чоловіків відповідно до розподілу соціальної влади у суспільстві. Тож мовці обох статей займають різні ланки у цій структурі, а мова виконує прохідну функцію від основної мови, що неодмінно відображається на виборі певних мовних інструментів та семантичних відмінностях.

Другий підхід вивчає мовне функціонування обох статей для побудови психолінгвістичних теорій чоловічого та жіночого типів поведінки. Третій підхід передбачає когнітивні відмінності у мовних моделях представників обох гендерів [91, с. 5–11].

Теоретичне опрацювання зарубіжних і вітчизняних наукових джерел виявило, що стать мовця в певній мірі впливає на якість висловлювання (У. Лабов, П. Траджил). Схожі результати були отримані відчизняними дослідниками у процесі вивчення гендерного аспекту мови на матеріалі інших європейських мов (Л.В. Ставицька, Л.О. Вербицька, А.В. Кириліна, М.В. Китайгородська).

Підкреслимо, що саме У. Лабов, який був першопрохідцем у вивченні морфологічної площини мови, акцентував увагу вживання різних частин мови, їх категорій та форм слів, базуючись на результатах, отриманих ним при аналізі мови багатьох інформантів. Зазначимо, що у мовленні жінок та чоловіків існує варіювання у використанні тих чи інших мовних інструментів та вимові одного і того ж варіанту в різних випадках у відмінний спосіб [111, с. 223].

За результатами досліджень П. Траджила, жінки завжди намагаються дотримуватися престижних форм мови, тим самим вони повідомляють про свій статус, та інколи намагаються його підвищити. На відміну від жінок, чоловіки використовують непрестижні форми мови [315, с. 79].

В основі концепції чоловічого домінування і жіночого підкорення у мові лежить положення, що чоловічі структури суспільства знаходять своє віддзеркалення у комунікації, тому в центрі уваги знаходяться мовленнєві акти, що відбуваються між особами різної статі. З точки зору сучасного конверсаційного аналізу питання ставиться так: в якій мірі під час спілкування встановлюються відносини чоловічого домінування і жіночої дискримінації? Г. Сакс, Е. Щеглофф і Г. Джефферсон у рамках цієї методики дослідили низку мовленнєвих актів між особами різних статей і вивели особливості жіночого та чоловічого комунікативного стилів щодо прихованих правил комунікації (Хто порушує правила? Хто кого перебиває? Хто коли вступає у розмову і говорить довше? Хто є ініціатором нової теми? Хто закінчує чужі речення?). Виявилось, що чоловічий комунікативний стиль характеризується змагальністю і конфронтативністю, а жіночий –

кооперативністю, орієнтацією на співпрацю, а не на конфронтацію [цит. за: 327, с. 167].

Вивчаючи гендер як фактор впливу на мову, відзначимо, що жіночий варіант мови найчастіше є об'єктом для вивчення, ніж чоловічий, адже саме вони (жінки) намагаються бути більш мобільними у сучасному урбанізованому світі та засвоюють «передові» форми вимови та лексичні одиниці.

У дослідженнях Р. Лакофф було відмічено, що мовлення жінок вважається гіперкоректним та ввічливим. Ця ідея також пов'язана із підлеглим положенням жінок у соціальній ієрархії та відсутністю влади. Визначимо основні відмінності жіночого варіанту мови від чоловічого:

Найбільш повною, на наш погляд, є характеристика, представлена у роботі І.В. Коноваленко, яка висвітлює такі властивості жіночої мови:

- 1) використання інтонаційних зразків, які асоціюються з висловлюванням ввічливості (Brend, 1975);
- 2) застосування висхідного тону з ціллю висловлювання некатегоричності та невпевненості (Lakoff, 1975);
- 3) вживання евфемізмів (Deuchar, 1989; Jespersen, 1922);
- 4) скористання ввічливими граматичними формами (Lakoff, 1975);
- 5) використання інвективів, менш за чоловіків (Гетте, 2009; Жельвіс, 1997; Земська та ін., 1993; Купіна, Шаліна, 1998; Стернін, 2011).
- 6) вживання розділових питань (Lakoff, 1975; Fishman, 1978, 1998; Hartman, 1976);
- 7) застосування непрямих прохань, замість наказів (Беляєва, 2002; Земська та ін., 1993; Піз, 2000; Trudgill, 1974);
- 8) гіперкоректність та тактовність у формулюванні наказів; уважність до потреб співрозмовника (Kendal, Tannen, 1997);
- 9) «гіперкоректна» мовленнєва поведінка (Coates, 1989, 1993; Trudgill, 1974; Thore, Kramaree, Henly, 1983);
- 10) велика частка ввічливих форм (Беляєва, 2002; Мартинюк, 1992);

10) прагнення до не порушення черговості в розмові і тенденція вибачатися за зайву балакучість (Coates, 1993);

11) використання компліментів у відповідь (Коноваленко, 2003) [95, с. 62–63).

За думкою Р. Лакофф, мовна поведінка жінки характеризується як невпевнена, менш агресивна (порівнюючи з чоловічою), гуманна, уважна, компромісна, недомінантна і така, що концентрує увагу на співбесіднику. Така некомпетентність і невпевненість у собі створює негативний вплив на імідж жінок. Проте у сучасному періоді, досить часто можна спостерігати використання жінкою «чоловічі» мовні тактики. В таких ситуаціях її сприймають як нежіночну, нахабну, феміністичну особу, чия поведінка може призвести до комунікативних проблем. Ця мовна поведінка називається «подвійною пов'язаністю» (double bind) [282, с. 64].

Отримані результати не є абсолютними, і викликали необхідність врахування екстралінгвальних факторів при поясненні мовних особливостей в залежності від статі мовця. Наприкінці ХХ ст. У. О'Барр та Б. Аtkінс провели дослідження, яке поставило під сумнів погляди Р. Лакофф на так звану «жіночу мову». Об'єктом вивчення стали 150 годин аудіозаписів промов свідків під час виступів у залі суду. Висновком стало твердження про те, що демонстрація цього типу поведінки («жіноча мова») можлива не лише з боку жінок, а й чоловіків. Дослідники встановили, що слабку, «безсильну» мову (powerless language) було використано особами з низьким соціальним статусом та/або тими, хто не мав досвіду давання свідчень у суді, підкреслюючи цим той факт, що мовні відмінності виникають на ґрунті «ситуативної влади» (specific authority or power), а не статевої категорії [301, с. 97].

На думку Д. Таннен, головною причиною відмінності мов чоловіків і жінок є ціль комунікації: для більшості жінок розмова є засобом зближення і розвитку відносин, тоді як чоловіки за допомогою мови намагаються зберегти власну незалежність та підтримати свій статус у соціумі [301, с.

319]. Дослідники (Е. Вебер, А. Лінке, К. Оперман та інші) підтверджують дані Д. Таннен щодо відмінностей цілей комунікації чоловіків і жінок [цит. за: 196, с. 54].

Дж. Холмс було зроблено припущення щодо відмінностей між мовами чоловіків і жінок. На її думку, ці ознаки (мова чоловіків та жінок) можуть претендувати на звання соціолінгвістичних універсалій [256, с. 63], проте необхідність урахування конкретних комунікативних ситуацій скасувало ідею універсалізації.

У роботах зарубіжних дослідників (К. Норденстам, П. Фішман, Дж. Холмс) було встановлено, що жінки, які частіше виконують «чорну роботу» та підтримують розмову з чоловіками, використовують при цьому частки та питання, які сигналізують увагу до мовця, і таким чином забезпечують зміну тем і співрозмовників. Чоловіки, навпаки, більше зосереджені на темі, що обговорюється, і не звертають уваги на зміну тем або співрозмовників. У ході дослідження Д. Ціммермана було встановлено наявність вербальної агресії з боку чоловіків [248; 257-258; 328].

Як вказує Н.Б. Мечковська та інші дослідники (І.В. Грошев, Г.Ю. Богданович, Л.Н. Синельнікова), жіноча мова сатурована атрактивною та емотивною лексикою, та є більш різноманітною і контрастно стилістичною, ніж чоловіча мова, до того ж, жінки рідше вживають таку кількість бранної експресії та вульгаризмів, ніж чоловіки [цит. за: 73, с. 58]. Серед інших відмінностей чоловічого і жіночого в мові виділяються такі: чоловіча мова більш консервативна, жіноча, навпаки, рясніє емоційно-оцінними, зменшувально-пестливими словами, евфемізмами; жінки більш чутливі до мовленнєвої моди і частіше переймають престижні варіанти мови; чоловіки менше використовують гіперкоректні варіанти; чоловіча мова синтаксично простіша і менш насичена інтелектуально; нейтральна мова жінок містить більше емоційно маркованих елементів і інтонаційно більш різноманітна, ніж у чоловіків [125, с. 312].

Основні характерні риси мови жінок та чоловіків мають довгу історію у соціологічних дослідженнях, згідно з якими гендер повинен розглядатися не як демографічна категорія, а у світлі соціальних критеріїв, що впливають на мовців обох статей. За умови рівності інших соціальних категорій (соціальний і професійний статус, вік, комунікативна роль) чоловіки і жінки обирають різні стратегії мовної поведінки, що виявляються у моделях побудови спілкування та у використанні мовних ресурсів, в асоціаціях, що виникають у чоловіків і жінок. Отже, гендерна варіативність мовної поведінки вивчається на різних рівнях мови: фонетичному, лексикологічному, граматичному. Слід зазначити, що розподіл мови за гендерним критерієм (жіноче/чоловіче) є досить умовним. Важливим є характер мовців, комунікативна ситуація, а також соціальне становище індивідів. Все вищезазначене підтверджує, що гендерну варіативність необхідно розглядати і в контексті інших соціальних факторів, таких, як етнічна та соціальна приналежність, вік, освіта, що у цілому складає мовний портрет жінок та чоловіків та відрізняє їх один від одного. Всі вказані параметри розглянуті нами у наступних підрозділах.

1.3.2. Етнічна варіативність мови

Для аналізу будь-якого діалекту релевантним є розгляд такого поняття як етнічна варіативність мови. *Етнічна приналежність мовців* припускає наявність однорідної етнічної групи, функціональні і статичні характеристики, які відрізняють одну групу від іншої, що має інший набір аналогічних характеристик. Концепція етнічності бере під сумнів цей погляд на культуру і звертає увагу в першу чергу на мультикультурний характер більшості сучасних суспільств і на відсутність культурних ізолятів, які розглядаються як практика удосконалення мовленнєвої комунікації індивідів в умовах трансформації суспільства (лінгвоеккультура) [208, с. 99-111].

Серед вчених також немає єдиної думки щодо поняття «*етнічна приналежність*», проте вчені різних відповідних дисциплін, включаючи соціолінгвістику, беруть за основу три основні підходи до вирішення проблеми визначення цього поняття, а саме:

- 1) визначення етнічної приналежності в ізоляції;
- 2) визначення етнічної групи та етнічної приналежності в якості слідства терміна;
- 3) визначення етнічної приналежності у відношенні раси. Кожен з них має свої переваги і недоліки.

Визначення етнічної приналежності або етнічних груп, можна знайти у такій інтерпретації: «*Етнос*, тобто безліч побудованих за родовою ознакою культурних ідентифікаторів, що використовується для визначення належності осіб до груп» [229, с. 387]. Під *етнічними групами* розуміють групи людей, які відзначаються спільним походженням через схожість фізичного типу або звичаїв [301]. За визначенням Ф. Барта, *етнічна група* являє собою біологічно спільне членство, що розділяє фундаментальні культурні цінності, які ідентифікують її, та становить поле комунікації та взаємодії [229]. В. Зелінський запропонував узагальнити всі вказані визначення та ідентифікувати *етнічну групу* як «сучасну соціальну конструкцію, яка зазнає постійних змін та має унікальний набір культурних та історичних спільнот, притаманний індивідам зі спільними фізичними характеристиками та в одному соціальному просторі» [327, с. 44].

Розглядаючи поняття етнічної приналежності, необхідно згадати і про важливий термін для нашого дослідження – раса. Визначення раси є також складним поняттям. У деяких випадках вчені нечітко відокремлюють етнічну приналежність від раси [196]. За визначенням Б. Дюбуа, «*раса* – це величезна «сім'я» людей, яка, як правило, має спільну мову, історію, традиції та прагне разом виконувати деякі більш-менш яскраво задумані ідеали життя» [цит. за: 196, с. 53]. М. Омі і Г. Вайнант (Omi M., Winant H.) не дають чіткого визначення етнічної приналежності, хоча наголошують на тому, що вона

(етнічна приналежність) відрізняється від раси. Дослідники визначають расу як «поняття, яке означає і символізує соціальні конфлікти та інтереси, посиляючись на різні типи людських тіл» [324, с. 55]. В інших випадках, расова та етнічна приналежності навмисно розділені за критерієм, пов'язаним з фізичною зовнішністю. Тож раса заснована на ідентифікації фізичного маркеру, тоді як етнічна приналежність є сукупністю індивідуальних, групових та культурних атрибутів, пов'язаних з фізичним маркером [196].

Разом з поняттям єдиної етнічної приналежності існує і, так звана, змішана етнічна приналежність, яка має на увазі змішування представників кількох рас [49], що обумовлено існуванням багаторасового населення, інтегрованого в соціальній ієрархії країн в усьому світу. Кількість країн, які мають населення «змішаної раси» різко зростає. До числа таких країн неодмінно входять Сполучені Штати Америки [327, с. 22-23]. Зараз у США, розповсюджені випадки, де люди, батьки яких є представниками різних рас, повинні вибирати, яким чином ідентифікувати свою приналежність до тої чи іншої етнічної групи, і ця самоідентифікація може змінюватися протягом деякого часу.

Таким чином, етнічна ідентичність є досить складним для визначення явищем, що формується і існує в контексті соціального досвіду та процесу, з якою люди ідентифікують себе або інших в якості членів певної етнічної групи. З погляду групи всередині, ідентичність заснована на наборі культурних ознак, за допомогою яких члени однієї групи відрізняють себе від усіх інших груп, навіть якщо вони дуже близькі. Відмінності між групами досить визначені і багаторівневі, тоді як зовнішні уявлення про групу, як правило, узагальнюють і стереотипні критерії у формулюванні характеристик групи. У внутрішніх і зовнішніх визначеннях того, що складає етнічну групу (народ), є і об'єктивні, і суб'єктивні критерії. Іноді кровна спорідненість або інші об'єктивні критерії не грають визначальної ролі. Етнічна реальність передбачає існування соціальних маркерів, визнаних в якості засобу диференціації груп, які співіснують у ширшому полі соціальної

взаємодії. Вказані відмітні ознаки формуються на іншій основі, у тому числі зовнішній вигляд, географічне походження, професійна спеціалізація, релігія, мова. Взаємодія між мовами з метою збереження мультимовного різноманіття з точки зору етнічної насиченості обумовлює збереження некодифікованих мовних одиниць, що є характерними для вживання певними групами індивідів.

1.3.3. Класова варіативність мови

Предметом багатьох досліджень стає саме вплив різноманітних чинників на мову мешканців певних територій. Щоб максимально проаналізувати це питання, слід розкрити саме природу терміну «вплив». Під впливом досить часто розуміють «дію, яку певний предмет (у нашому випадку «чинник») або явище виявляє стосовно іншого предмета («мови») [192]. Тобто вплив – це процес зміни мови людини за рахунок керування певних чинників і саме соціальні категорії відіграють найважливішу роль у формуванні мови мешканців різних територій, тобто йдеться про соціальний вплив на мову. Одним з найвпливовіших категорій, що певною мірою втручається у функціонування мови на будь-якій території є *соціальний статус мовців*, як один з основних параметрів комунікації, який проявляє себе в постулатах спілкування і мовних актах, способах впливу і характеристиках модусу висловлювання, а також у прагматичних значеннях мовних одиниць [128, с. 115].

Важливою особливістю соціальної диференціації та виділення зв'язку мови із соціальною категорією є характеристика *соціального середовища*, в якому існує людина, її належність до певної *соціальної групи*, та її *соціальний статус*.

Поняття «*соціального середовища*», введене Е. Дюркгеймом для позначення соціокультурних відмінностей, як зазначає О. Куценко, й надалі широко використовується дослідниками. Зокрема С. Граділ (S. Hradil)

розглядає соціальне середовище як об'єднання людей, яке базується не лише на ґрунті відносин спорідненості, сусідства, земляцтва, професійної приналежності, захопленості, а й таких спільних характеристик як моральні правила, ідентичність, смаки, стиль життя та габітус [108, с. 56–57].

К. Девіс відзначав важливість ролі родинних зв'язків для встановлення міри відкритості чи закритості суспільства. Згідно з поглядами К. Девіса, тип стратифікації суспільства ймовірно варіюється від повністю закритого, наприклад, кастова система Індії, до повністю відкритого типу – класова система США. Головна відмінність між двома типами полягає в тому, яку функцію виконує сім'я. Поруч із демографічним відтворенням і соціалізацією дітей, сім'я здатна обмежувати або посилювати стратифікацію через передачу статусних характеристик, що в свою чергу допомагають або перешкоджають досягненню власного статусу. Так в Індії, син сміттяря стає сміттярем, іншими словами, відбувається абсолютне успадкування батьківського статусу. У відкритих класових суспільствах вплив статусу батьків на статус дітей виявляється по-іншому, зокрема індивід має можливість отримати переваги, як-от манери говорити і одягатися, знання, навчання у престижному закладі, впевненість у собі, обізнаність, численність зв'язків і фінансову підтримку. У такий спосіб К. Девіс визнає, що в змаганні за соціальний успіх, окрім біологічних якостей індивіда, що передбачено системою рівних можливостей, декларованої американським суспільством, значний вплив мають соціальні відмінності, оскільки гарантують перевагу індивідам, які успадкували характеристики високого статусу батьків [49, с. 110].

П. Сорокін вказує на присутність у суспільстві «вертикальної мобільності», тобто здатності індивідів переміщуватися в соціальній ієрархії догори або донизу з одного щабля на інший, за допомогою каналів соціальної циркуляції, роль яких виконують різні суспільні інститути [175]. Найважливішими з переліку цих інститутів є: освіта; армія; церква; шлюб;

професійні організації; організації по створенню матеріальних цінностей [201, с. 112].

Зазначимо, що статус складається із сукупності економічного, політичного та професійного факторів. Професійна стратифікація детермінується, на думку П. Сорокіна, двома групами чинників. По-перше, певні професійні групи завжди знаходились нагорі соціальної ієрархії, а інші – в її нижчих прошарках. По-друге, стратифікація має місце всередині кожної професійної групи. Таким чином, сукупність цих груп, а також сукупність положень всередині кожної з них складають систему соціальних координат, що дозволяє визначити соціальне положення будь-якого індивіда [175].

Т. Парсонс виокремлює три групи ознак статусної позиції. Перша група формується з характеристик, котрими особа наділена від народження (етнічна належність, родинні зв'язки, фізичні та інтелектуальні особливості). Друга містить ознаки, які пов'язані з виконанням ролей. До неї входять різноманітні види професійно-трудової діяльності. Третю групу формують елементи «володіння», тобто власність, матеріальні і духовні цінності, привілеї [197, с. 306–313].

Найвлучнішим, на нашу думку, є визначення Р.Т. Белла: «соціальний статус – формально або неформально встановлене місце індивіда, яке визнається в суспільстві, в ієрархії соціальної групи» [11, с. 318]. Потрібно додати, що статус індивіда в певній соціальній групі визначається цілою низкою його характеристик: віком, статтю, освітою, займаною посадою, наявністю або відсутністю у індивіда певних навичок й умінь, які мають цінність у групі тощо [200, с. 68].

Вивчення категорії соціального статусу у лінгвістиці включає в себе:

1) визначення соціального статусу особистості як соціальної категорії, що ідентифікує специфіку і способи вибору певних ознак соціального статусу особистості;

2) обґрунтування основних шляхів експресії ознак соціального статусу людини в лексичній семантиці;

3) вивчення комбінаторики знаків соціального статусу за змістом слів і фраз з ознаками модальності, особливості, що описують стилістичний реєстр [197].

В американській та британській лінгвістиці залежність мови від статусних характеристик знайшла відображення у розвідках, присвячених спонтанній мові представників афроамериканських та робітничих спільнот [196; 322; 274], які довели, що окремі мовні варіанти асоціюються з мовою представників певних соціальних груп та прошарків суспільства. Сьогодні дослідники вивчають мовні та мовленнєві засоби вираження категорії соціального статусу, вплив соціальних характеристик мовця на неформальне діалогічне спілкування [213, с. 199].

Таким чином, соціальний статус розглянуто у рамках прояву співвідношення статусу мовців, що впливає на вибір відповідної мовної поведінки. Соціальна складова відіграє важливу роль, оскільки являє собою основний спосіб впливу одного учасника спілкування на іншого. Структура соціальної диференціації суспільства, структура соціальної диференціації мови є багатовимірною формацією, що функціонує в різних вимірах.

1.3.4. Вікова варіативність мови

Останнім часом вік людини постає одним з компонентів статусу людини у суспільстві. На наш погляд, він є однією з найважливіших ознак у вивченні мови. По відношенню до мови, вік – це, зокрема, вивчення соціолінгвістичних варіацій. Соціолінгвістика звертається до віку мовців з метою опису того, як зміни у мові (фонетичні, лексичні та граматичні) підхоплюються мовцями певного віку і передаються наступним поколінням. Окремий мовець або вікова група представляють одночасно місце в історії і етап життя. Вік може відображати зміни в мові спільноти, як вона переміщується у часі (історичні зміни), а також модифікації в мові індивіда, як він чи вона рухається по життю (вік градуювання). Отже лексичні і

синтаксичні преференції змінюються з віком, і мовці на кожному етапі власного життя усвідомлюють, які нові лексичні одиниці поповнюють їхній словниковий запас.

Кількісні дослідження змін будь-якої мови *в перші роки дитинства* індивіда почались зовсім недавно. Робота Дж. Робертс показала, що дитячу мову в ранньому віці формують дорослі, і тому вона схожа на мову літніх людей, які служать в якості моделей [325].

Мова дитини змінюється протягом дорослішання. Взаємодія з батьками, братами і сестрами, сусідами і друзями неодмінно впливає на дітей молодшого віку та їх зміни. Відмінності дитячої дружби відповідно до належності до певної соціальної групи також мають певні відбитки на розвитку молодших дітей. У районах робітничого класу, старші діти доглядають молодших, тому мова останніх схожа на мову їх родичів та їхніх друзів [325].

Мова підлітків та молоді має особливе значення для соціолінгвістики, адже основні мовні навички індивідуумів закладаються саме протягом досягнення статевої зрілості, адже категорії мовців, які проявляють відмінність у мовній поведінці, зазнають відповідних змін у соціальному статусі. Зрозуміло, що мається на увазі не біологічний вік, а відповідний період життя, рівень соціалізації мовців [132, с. 59-60].

Дорослі є більш консервативними у використанні змінних, ніж молодші вікові групи [141]. Консерватизм пов'язаний з використанням стандартної мови на робочому місці. Тож, саме представники цієї вікової групи володіють найбільш високим соціальним статусом, що безумовно проявляється у виборі певних мовних інструментів та використанні мови у цілому.

Мовці похилого віку відрізняються нижчим соціальним статусом, тому що мають найменшу ступінь участі у соціальній продуктивності діяльності суспільства, а отже і більшу ступінь відхилення від норми [132, с. 59-60].

Однак не всі зміни мови людини пояснюються виключно впливом часу та, відповідно, віком. Тому з метою досягнення максимальної об'єктивності у вивченні вікової диференціації мови необхідно враховувати роль впливу всього комплексу *соціальних чинників*. Так, фактор віку неодмінно пов'язаний з фактором соціального статусу, адже згодом мовці змінюють своє соціальне становище, просуваючись вгору та вниз за вертикальною (соціальною) шкалою, при цьому вживаючи релевантну для цієї соціальної групи мову.

1.4. Мова мешканців міста як об'єкт соціолінгвістичного дослідження

Місто як об'єкт аналізу є поліінформативним для дослідників різних дисциплін, зокрема лінгвістів. Воно формує свій мовленнєвий простір, а результатом мовної діяльності його мешканців є міська мова, або *міське койне (просторіччя)*, — наддіалектне утворення, що займає проміжне місце між діалектом і літературною мовою. Як одна з найважливіших форм існування мови, міська мова об'єднує різні форми її побутування: літературна мова, міське просторіччя, діалектна мова, мова окремих соціальних, професійних, молодіжних груп, що розглядаються нами з точки зору соціолінгвістичного підходу еколінгвістики. У структурі загальнонародних мов статус міського просторіччя щодо літературного стандарту є специфічним: з одного боку, воно перебуває на функціональній периферії, а з іншого — становить основу літературних мов. Сучасний науковий процес репрезентує поширення й утвердження урбаністики як універсальної багатоаспектної теми в багатьох дисциплінах, а урбанолінгвістика сьогодні становить пріоритетний напрям лінгвістичних студій. Стрімкий розвиток досліджень мови міста, як живої змінної мовної системи, яка як і будь-яка екосистема, згадується в різноманітних дослідницьких контекстах, а її народження (мови = екосистеми), збереження або ж абсолютне зникнення визначає ідею тісного взаємозв'язку мови із

соціумом. Залучення дослідниками мови міста наукових надбань інших наук зумовлене складністю його стратифікації, багаторівневістю та варіантністю структурної організації.

У межах урбанологічних досліджень *місце* постає як «певна структурована цілісність та/чи частина більш складної структури» [182, с. 44-54]. Необхідно зазначити, що місце вивчається саме у сукупності з мешканцями, які населяють його, тож справедливим є точка зору А.С. Синявського, який зазначає, що «місто – це історично визначена форма соціально-територіальної організації... яка обумовлена природою існуючих в ній відносин» [160, с. 149].

Вивчення мовної ситуації місця передбачає складний аналіз взаємодії представників різних соціальних груп та конфесій, носіїв різних мов, діалектів, культур на невеликих територіях. Тож мова міста корелює з його соціальною структурою.

Розгляд соціолінгвістичного портрету (картини) міста включає в себе ретельне знайомство зі складом і структурою мови, пов'язаної з лінгвістичним аналізом навколишнього середовища, в тому числі ідентифікації різних типів радіомовлення, різновидів усного та писемного мовлення громадян, аналіз власне лінгвістичних та екстралінгвальних причин, що народжують ці властивості. Різноманітність та багатогранність у всіх сферах життя властиві і великому, і маленькому місту. Масовість і напруженість різних способів людської діяльності являє собою ще одну важливу особливість міста [113, с. 176]. Власне від цих кардинальних ознак починаються лінгвістичні характеристики міста.

Аналіз структури мови показує, що за принципами побудови соціальної структури населення, що мешкає на певній території та його горизонтальним розшаруванням, мова є дуже різною у використанні. На думку Л. Ставицької існують такі рівні стратифікації мови:

- 1) елітарна, або книжна;

- 2) нейтральна, загальнозрозуміла для носіїв середньолітературної культури;
- 3) масова культура, яка генетично виникла на основі народної культури говорів, але формувалася вже в умовах міста;
- 4) середньопросторічна для «часткових просторічників»;
- 5) масова молодіжна культура;
- 6) «напівдіалектна» культура (сільське просторіччя в умовах міста);
- 7) міська субкультура (андеграунд);
- 8) замкнута культура злочинського аргю;
- 9) професійна субкультура, адекватна офіційним професійним мовам та професійним жаргонам;
- 10) сімейні мови [176, с. 249–255].

Всі вищезазначені рівні необхідно враховувати при складанні мовного портрету будь-якого міста.

Особливі соціальні та просторові процеси в межах міста формують своєрідну міське середовище, для вираження якої, в свою чергу, необхідна своєрідна мова і її функціонування, тобто «жива» мова. Таким чином, однією з функцій мови міста є формування і відбір ефективних форм спілкування; мова міста виконує роль каналу масової комунікації, що поширює норми міського життя.

Процеси розвитку сучасної мови міста відображають його зміни, у більшості викликані активізацією нелітературних форм: жаргонів, професійних мов, просторіччя. Наявним є активне засвоєння нелітературними формами різних елементів суто книжної мови (ділового, політичного, публіцистичного мовлення). Відповідно, в мові міста наочно проявляється живий процес взаємодії традиційних і нових форм.

Кожне місто характеризується певним соціально-професійним спілкуванням, взаємним мовним збагаченням індивідів і груп, в результаті чого виникають мовні явища, що визначають лексичний склад мови міста, граматичні та фонетичні властивості.

У більшості робіт точкою відліку при виділенні груп носіїв мови міста є ступінь володіння нормами кодифікованої літературної мови. Як правило, на нижчому рівні виявляються носії просторіччя («повні», «часткові» або «пасивні» [220]), тобто такі мешканці міста, які не володіють в достатній мірі нормами кодифікованої літературної мови. Хоча необхідно зазначити, що будь-який мовець може володіти декількома різновидами мови, які долучають його до різних соціальних груп.

На основі робіт зарубіжних та вітчизняних науковців під *соціолінгвістичним портретом міста* розуміємо комплекс соціальних та лінгвістичних особливостей мови певного міста з урахуванням соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві і впливають на:

- функціонування мови;
- соціальної структури;
- співвідношення факторів, що впливають на мовну поведінку людини, комунікативну ситуацію, соціальний статус учасників спілкування;
- комунікативні цілі та очікування;
- соціальні характеристики мовця;
- культурне середовище і рід занять людини, її характер і рівень освіти.

1.5. Соціокультурне варіювання як один із напрямів еколінгвістики

Останнім часом лінгвісти зацікавлені вивченням мови з точки зору екологічного напрямку у лінгвістиці: новий рівень, сформований на стику соціального (співвідношення соціальних та мовних структур у процесі розвитку мислення на різних ступенях етногенезу), психологічного (проблеми мовленнєвого впливу) та філософського (прояв в мові максимально загальних властивостей та закономірностей розвитку суспільства та пізнання) напрямів. В еколінгвістиці, в свою чергу, виокремлюють «екологію мови (мов)» – розділ, який займається дослідженням взаємодії між мовами (з метою збереження мовного

різноманіття) та «екологічну лінгвістику» – розділ, що вивчає перенесення термінів та принципів екології на мову (наприклад, поняття екосистеми).

Мова в еколінгвістиці розглядається за законами, принципами та правилами загальними як для екології, так і для лінгвістики. За Е. Хаугеном, мова та екологія вивчаються як «взаємодія між певною мовою та її оточенням» [255, с. 159]. Предметом екології є дослідження наслідків психологічної і соціальної ситуації та її вплив на певну мову. Сформульовані проблеми екології мови як окремого напрямку шляхом метафоризації поняття традиційної екології. Одне із положень, сформованих Е. Хаугеном, свідчить, що мови, подібно до біологічних видів, зароджуються, ростуть, змінюються, живуть і вмирають у взаємозв'язку з іншими мовами та своїм оточенням. Так само як і біологічні види, які знаходяться на межі вимирання, мови також піддаються подібній небезпеці, тому екологія мови, розв'язуючи цю задачу, повинна пропонувати шляхи вирішення і запобігання вимирання мов [255, с. 162].

Е. Хауген розділяє психолінгвістичну і соціолінгвістичну екологію мови, де взаємодія мов у свідомості людини, яка володіє декількома мовами – предмет психолінгвістичної екології. Соціолінгвістична екологія, як підкреслював вчений, вивчає взаємодію мови та суспільства, в якому мова існує як засіб комунікації [255, с. 326- 327].

М. Хеллидей («New Ways of Meaning: the Challenge to Applied Linguistics» (1990) запропонував розглядати мову у екологічному контексті та його відображення у мові [251, с. 7-36]. Вивчення мови у межах еколінгвістики знаходять своє віддзеркалення у мовних змінах та мовних контактах, витіснення рідкісних мов більш поширеними, економічно значущими, вимирання і виживання мов, які зазнають таку загрозу, уніфікація мовних спільнот шляхом усунення мовних меншин, а також мовні стратегії маніпуляції та роль мови в різних конфліктах [226, с. 2]. Отже, еколінгвістика останніх десятиріч привертає увагу багатьох вчених та розглядається за двома напрямками:

1) екологічна лінгвістика, що переносить екологічні терміни, принципи і методи дослідження на мову і мовознавство (Е. Хауген, У. Маккей, А. Філл, А.П. Сковородніков);

2) мовна (лінгвістична) екологія, що вивчає відображення екологічних питань в лінгвістиці, що використовує лінгвістичні терміни, методи, що досліджують роль мови в описі проблем навколишньої природи (М. Халлідай, П. Мюльхойслер, М. Дерінг, І.С. Шевченко, В.П. Григорьев, С.І. Віноградов, В.В. Колесов, Ю.Н. Караулов, В.К. Журавлев, В.Г. Костомаров, Н.Н. Кісліцина).

Аналіз лексики конкретної природної мови (наприклад, мовлення мешканців м. Піттсбург) із залученням еколінгвістичних критеріїв дозволяє виявити асоціації, образні уявлення носіїв мови про навколишню діяльність (наприклад, сталеливарна промисловість, спорт тощо). Серед перспективних напрямків еколінгвістичних досліджень, як наголошують Н.Н. Кісліцина, [цит. за: 205], Є.М. Пилаєва, В.В. Жуковська, Н.О. Деркач, виокремлюють такі:

- 1) лінгвістичне розмаїття (причини, форми, функції і наслідки);
- 2) зникаючі мови (порятунок малих і зникаючих мов);
- 3) співвідношення між біологічним і лінгвістичним / культурним різноманіттям;
- 4) еко-критичний напрям: пошук екологічних і неекологічних елементів мовної структури (граматика);
- 5) еко-критичний дискурсивний аналіз: тексти, що стосуються проблем навколишнього середовища; ідеології (антропоцентризм і ін.) в дискурсі;
- 6) навчання еко-грамотності (знання про загальний взаємозв'язок в світі) [246, с. 162].

О.О. Селіванова виокремлює такі напрями дослідження в еколінгвістиці:

- 1) дослідження глобальної мовної ситуації в світі;

- 2) установлення причин, форм, функцій і наслідків мовної різноманітності;
- 3) аналіз чинників зникнення мов;
- 4) систематизація екологічних і неекологічних елементів мовних систем;
- 5) аналіз текстів, які торкаються або розробляють теми охорони навколишнього середовища;
- 6) дослідження екодискурсів, тобто комунікації, пов'язаної із правовими нормами охорони середовища, текстів навчальної спрямованості, що забезпечують виховання екограмотності тощо;
- 7) аналіз психологічних, соціальних, гендерних чинників екокомунікації;
- 8) розгляд співвідношення еко-грамотності й мовної грамотності з огляду на боротьбу за чистоту мови тощо [163].

Ми згодні із усіма вказаними напрямками дослідження еколінгвістики, але необхідним вважаємо виокремити ще декілька важливих, на наш погляд, спрямувань, які впливають на екологічну складову будь-якої мови:

- 1) самоідентифікація існуючих діалектів (унікальність мови, що функціонує на певних територіях);
- 2) інтеракція природних характеристик та соціальних чинників мовців та їх вплив на мову певної території;
- 3) вплив соціальних та культурних чинників на розвиток конкретної мови.

Проведення досліджень за вказаними напрямками є перспективним у вирішенні лінгвістичних завдань у межах антропоцентричного підходу, оскільки природна мова розглядається в нерозривному зв'язку із середовищем її функціонування, впливу якого вона зазнає і на яке, своєю чергою, впливає [129, с. 86].

На думку І.С. Шевченко, «соціокультурне спрямування еколінгвістики в дослідженнях мовної взаємодії розглядає дискурс як засіб формування соціальних відносин і одночасно їх продукт» [214, с. 115].

За В.Г. Пасинок, «культура мовлення пов'язана з проблемою нормування національних літературних мов: в їх сьогоденну інтерпретацію включається нормативний компонент, етичний компонент (етика спілкування) і комунікативний компонент, під яким розуміється не лише правильне використання мови, а й мовленнєва майстерність. Усі ці три сторони культури мовлення, особливо остання, тісно переплітаються з...чистотою та правильністю мовлення. Саме ці аспекти розглядаються еколінгвістикою, яка вивчає функції мови, які не вичерпуються простим обміном «мовними актами» [138, с. 6-13].

Слідом за А.О. Бернацькою, В.В. Жуковська виокремлює три аспекти вивчення еколінгвістики:

1) *інтралінгвальний*, пов'язаний з культурою мови, стилістикою, риторикою, включає дослідження порушень правильності, ясності, логічності, виразності та інших комунікативних якостей мови. Це зусилля лінгвістів, спрямовані на цілеспрямований вплив чи послаблення негативних тенденцій у використанні мови та недопущення регресу мови в плані збіднення виразних засобів;

2) *інтерлінгвальний*, багатомовність як середовище існування окремої етнічної мови і проблеми зникнення мов та зменшення лінгвістичної різноманітності на Землі. Кожна природна мова розглядається як різновид, форма реалізації єдиної універсальної людської мови. Всі мови світу формують свого роду надсистему, що включає різноманітність потенцій та універсальні принципи організації будь-якої конкретної мови.

3) *транслінгвальний*, пов'язаний з використанням одиниць, засобів, реалій однієї мови, культури в контексті іншої мови, що належить до іншої культури в художній літературі, фольклорі, публіцистиці. Це – цитування іноземних мікротекстів, практика перекладу.

Відомо, що мова служить засобом трансляції культури. Різні форми інтеграції, мирне співіснування в цілому в сучасному світі повинно базуватися на діалозі культур та міжкультурній комунікації [66, с. 68].

В цей час пропонується розмежовувати питання еколінгвістичної проблематики і, за аналогією з соціологією, застосовувати терміни мікро- і макроеколінгвістика. Різниця між мікро- і макроеколінгвістикою носить відносний характер, і крайня межа між ними буде в край невизначеною. Макроеколінгвістика повинна зосередити основну увагу на питаннях суспільної, державної, регіональної та світової значущості (наприклад, на еколінгвістичних аспектах глототаназії (вимирання), мовного геноциду, мовних конфліктах, мовної політики, мовного планування). Мікроеколінгвістика висуває на перший план дослідження мовленнєвих і мовних фактів за уваги факторів еколінгвістичного порядку і залучення концептуальних аспектів теорії мовних контактів, соціолінгвістики, психолінгвістики, соціокультурної антропології [75, с. 280].

Підсумовуючи все вищезазначене, зауважимо, що еколінгвістика – науковий напрям, що пов'язує і екологію, і лінгвістику, вивчає інтеракцію мови та людини, а також екологічне середовище їхнього функціонування. Екологія впливає на мову за допомогою людини та соціуму, а мова, у свою чергу, впливає на моральний і духовний рівень суспільства. Мова розглядається як важливий компонент ланцюгу взаємовідношень між людиною, суспільством та природою. Функціонування та розвиток мови являє собою екосистему, а навколишній світ – як мовний концепт. Присутність людини у мові є цілком природною та необхідною: людина виступає у ролі активного спостерігача або діяча. Розглянута нами перспективна галузь мовознавства – еколінгвістика – пропонує особливий та важливий для нашого дослідження погляд на мовні явища, та має на меті об'єднання різноманітних підходів до вивчення мови з урахуванням найширшого контексту, а також виявлення соціокультурного варіювання мовлення.

Висновки до розділу 1

За результатами виконаного аналізу теоретичних та експериментальних розвідок та досліджень вчених, які вивчають проблематику мовного варіювання та особливості функціонування мови у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики, узагальнено та зазначено понятійний та термінологічний апарат, необхідний для розкриття подальших розділів, а також зроблено такі висновки.

1. У нашій роботі **варіативність** є загальною властивістю і способом існування мовної системи й мовної норми, яка відображає зміни у структурі мови у зв'язку з її соціально-економічним оточенням. Під **варіантністю** розуміється розрізнення мови на національно-державні варіанти мови, а також ті, що залежать від впливу соціальних чинників: гендер, вік, соціальний статус тощо. **Варіювання**, у свою чергу, являє собою відмінність саме в утворенні мовних одиниць (зміна звукового складу останніх чи структурного значення без втрати тотожності).

2. Мова розглядається у вертикальній та горизонтальній площинах. Горизонтальний поділ – це територіальний аспект диференціації мови (територіальні діалекти). Висока ступінь варіативності діалектів обумовлюється усною формою їх вживання. У вертикальній площині мови основним фактором є соціальний аспект варіантності мови. Поняття соціальної стратифікації відображає розшарування суспільства (ієрархічно розташовані соціальні страти) та відмінності у соціальному становищі його членів. Під **стратою** розуміється сукупність людей, об'єднаних спільними статусними ознаками. «**Соціолект**» ідентифікується як мова певної групи людей, на яку впливають різні соціальні чинники: гендерна, етнічна, класова, вікова та інші.

3. Вплив гендерної категорії на мову розширює уявлення щодо характеру та причин мовної варіантності, особливостей мовної поведінки, міжособистісної та міжкультурної комунікації. За умови рівності інших

соціальних чинників чоловіки і жінки обирають різні стратегії мовної поведінки, що виявляються в моделях побудови текстів, використанні мовних засобів, асоціаціях, що виникають у представників обох статей. Гендерна варіативність мовної поведінки вивчається на різних рівнях мови: фонетичному та лексичному.

4. **«Етнічна приналежність»** заміщує поняття **«етнос»**, що позначає існування окремих етнічних груп. Поняття етносу припускає існування гомогенних, функціональних і статичних характеристик, які відрізняють одну групу від іншої, наділеної відмінним набором цих характеристик.

5. Соціальний статус людини є одним із основних параметрів комунікації, а здатність індивідів переміщуватися вертикально у соціальній ієрархії догори або донизу має значний вплив на вибір відповідної мовної поведінки індивідами. Найважливішими складовими соціального статусу є: отримана освіта, відношення до церкви, перебування або не перебування у шлюбі, відношення до певної професії тощо. Отже, соціальна складова відіграє важливу роль у диференціації мовлення, оскільки являє собою основний спосіб впливу одного учасника спілкування на іншого.

6. Вікові категорії мовців розподілено за такими віковими групами: «діти», «підлітки», «дорослі» та «люди похилого віку» (так званого «третього віку»). У мові всіх груп спостерігаються відмінні риси, характерні для кожної з груп, а саме: у дітей та людей похилого віку відмічено найбільшу кількість відхилень від норми. Підлітки проявляють відмінності у мовній поведінці у зв'язку з впливом статевої зрілості, що неодмінно відображається на певному виборі мовних інструментів. Лише мова дорослих людей є найбільш приближеною до норми з огляду на те, що вони є більш консервативними та мають високий соціальний статус. Вікові властивості мови проявляються у вигляді відхилень від літературної мови на фонетичному та лексичному рівнях.

7. Поняття **«соціолінгвістичного портрету»** мовлення мешканців міста включає розгляд мови певного міста, що є результатом мовної

діяльності його мешканців. Поняття «мовний портрет» розглядається у нашому дослідженні як сукупність портретів мовлення кожної особистості, яка віддзеркалює життєдіяльність членів соціуму, є колективним зберігачем інформації про світ, навколишнє середовище у його інституційних проявах. Цей факт доводить необхідність вивчення мови міста у сукупності з соціальною характеристикою його мешканців (гендер, етнічна картина міста, соціальний статус, вік), тому що вивчення соціолінгвістичного портрету передбачає складний аналіз взаємодії представників різних соціальних груп та конфесій, носіїв різних мов, діалектів, культур на невеликих територіях. Тож мова міста корелює з його соціальною структурою. Будь-яке місто характеризується певним соціально-професійним спілкуванням, взаємним мовним збагаченням індивідів і груп, в результаті чого виникають мовні явища, що визначають лексичний склад мови міста та фонетичні властивості.

8. Функціонування та розвиток мови у межах «еколінгвістики» та «мовної екології» являє собою екосистему, а навколишній світ – мовний концепт, де людина виступає у ролі активного спостерігача або діяча. Впровадження еколінгвістичного підходу продемонструвало особливий та важливий для нашого дослідження погляд на мовні явища, адже наша робота відображає взаємодію всіх без виключення існуючих мов на певній території та має на меті об'єднання різноманітних підходів до вивчення мови з урахуванням найширшого контексту, а також виявлення соціального впливу на культурне варіювання мовлення.

Матеріали, які увійшли до Розділу 1, опубліковано автором у наукових статтях і матеріалах конференцій: [31], [32], [36], [39].

РОЗДІЛ 2

ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ У СУЧАСНІЙ МОВНІЙ СИТУАЦІЇ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

У другому розділі визначено роль піттсбурзького діалекту у мовній ситуації міста, у зв'язку з чим надано характеристику основних етапів формування мовної картини м. Піттсбург. Висвітлено притаманні вивченому діалекту фонетичні, лексичні та граматичні особливості.

2.1. Характеристика сучасної мовної ситуації у Сполучених Штатах Америки

Задля проведення локального вивчення мови у м. Піттсбург маємо за необхідне продемонструвати загальну характеристику мовної ситуації у США. Ця інформація сприятиме розумінню різноманітності населення країни, а також допоможе прослідкувати вплив різних мов на американський варіант сучасної англійської мови та зокрема піттсбурзький діалект у межах Мідлендського діалектного континууму [282].

Сучасна мовна ситуація в Сполучених Штатах Америки відкриває перед дослідниками величезні можливості для того, щоб виявити соціальні фактори і процеси, що формують на новітньому етапі розвитку основні напрямки змін у мові. Серед найбільш важливих причин, що впливають на мовний портрет в цілому, можна вказати такі: багато національність країни зі складною фактурою мовних і міжетнічних відносин; безперервні міграційні процеси; мобільність населення, пов'язана з працевлаштуванням і пошуком роботи; вплив засобів масової інформації. Вказані та багато інших чинників призвели до істотних змін у мовній ситуації.

США – одна з небагатьох країн, що існує більше 200 років без державної мови, визначеної офіційно на федеральному рівні. Проте

англійська мова є основною у таких сферах діяльності, як: державна служба, громадська діяльність, діловодство, освіта та ін.

У Конституції США не вказано, що англійська мова є державною мовою [329], але останнім часом державною владою деяких штатів були прийняті закони, відповідно до яких англійська мова приймає статус офіційної мови. Причиною цього є постійне збільшення загрози з боку груп мовних меншин.

Слід зазначити, що до теперішнього часу вже у 31 штаті англійська отримала статус офіційної мови (States with Official English Laws). Вперше такий закон був прийнятий в штаті Луїзіана (1812). Оклахома стала останнім штатом, в якому на сьогоднішній день було прийнято закон про отримання англійською мовою статусу офіційної (2010) [330].

У 2013 році урядом США була зроблена чергова спроба – закон від 6 березня 2013 року HR 997 ІН «The English Language Unity Act of 2013» – визнати англійську мову офіційною, однак на 113-му засіданні Конгресу документ було відхилено Комітетом Конгресу США для подальшого внесення правок [331].

В силу ряду причин у США склалася досить складна і динамічна етнічна ситуація. Однак основною з них, на наш погляд, є високий рівень міграції. Ще в 1908 році І. Зангвілл в однойменній п'єсі про життя єврейських іммігрантів в США назвав цю країну «плавильним котлом» («melting pot»), що вказувало на велику кількість іммігрантів різного походження [326, с.33]. За статистичними даними Бюро перепису населення США (the Bureau of the Census) лише 80,27% мешканців США говорять виключно англійською мовою, в той час як 19,73% осіб використовують у повсякденному спілкуванні рідну мову [див. Додаток Б]. Найбільшу групу серед неангломовних мовців складають представники, що розмовляють індоєвропейськими мовами, а саме: іспанською, французькою, італійською, німецькою, ідишем – 15,1%, серед яких 12,4% складають іспаномовні мешканці. Іспанська мова використовується мовцями лише у домашніх

умовах. Друга за величиною група належить до мов грецької та слов'янської груп – 2,23%. Населення, що використовує інші мови, становить 2,4% [329].

Згідно з даними Бюро перепису населення США (the Bureau of the Census), населення США також надзвичайно різноманітне за расовим і національним складом: 72,4% американців відносять себе до білих (НЕ латиноамериканців); 12,6% вважають себе афроамериканцями; 2,9% відносять себе до метисів; 4,8% – до азійської раси; корінні жителі Тихоокеанських островів і Аляски (індіанці, ескімоси, алеути) складають близько 1,1% населення, 6,2% складає населення інших рас [див. Додаток Б] [326].

Як свідчать дані Бюро перепису населення США, близько 23 млн. американців народилися за межами США, четверта частина з них – в Мексиці. У США представлені практично всі національності світу, найбільша кількість іммігрантів прибуло з Китаю, Куби, Канади, Сальвадору, Великобританії, Німеччини, Польщі, Ямайки і Домініканської республіки [135, с. 46-47]. Виходячи з перерахованих вище статистичних даних, можна стверджувати, що населення США є складною сумішшю вихідців Європи, Азії та Африки.

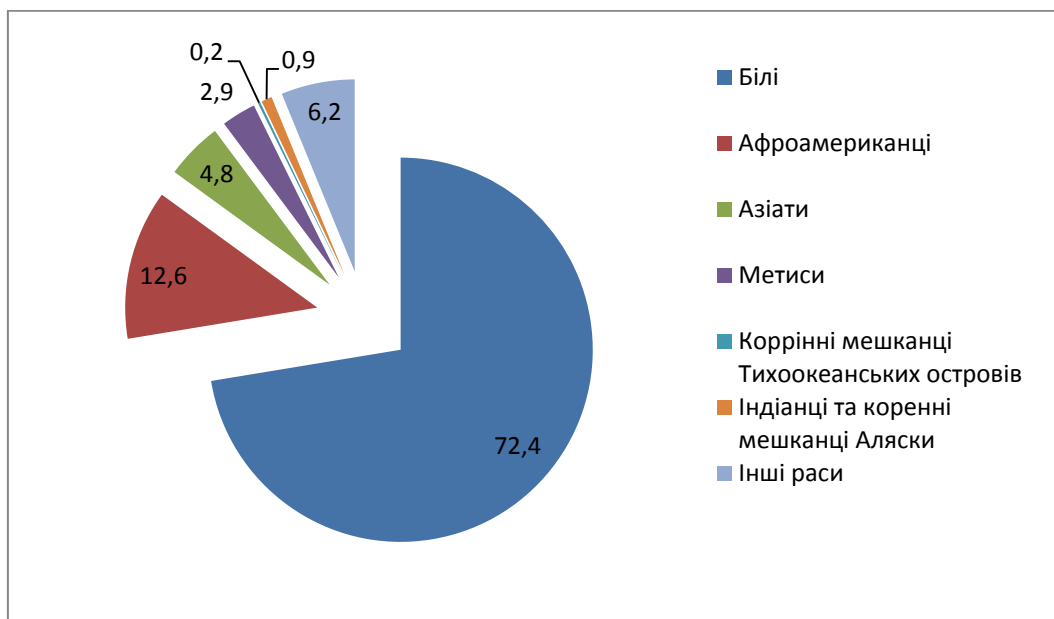

Рис. 2.1. Етнічна картина населення США станом на 2010 рік

Серед англомовного населення налічується 30 мільйонів людей – афроамериканське населення – які користуються так званою «афроамериканською розмовною англійською мовою» (AAVE – African American Vernacular English). Цей діалект склався за часів рабовласництва на півдні США. Однак у період «до та після» Другої світової війни відбулася масова міграція афроамериканського населення на Північ (Нью-Йорк, Чикаго, Детройт та ін.). Багато соціолінгвістів, зокрема У. Лабов, які досліджували вимовні особливості афроамериканців у північних містах, вважають, що всі вказані особливості обумовлені соціальними чинниками.

Об'єктивний документований опис регіональних властивостей американського варіанту англійської мови представлено у Словнику регіональних форм англійської мови під редакцією Ф. Кассіді (DARE – Dictionary of American Regional English). У передмові до цього словника Дж. Хартман вказує на необхідність підбору певних вимовних ознак, які можна співвіднести із відповідними ознаками порівнюваного діалекту як єдиний спосіб довести самобутність мови будь-якої регіональної або соціальної групи індивідів [цит. за: 110, с. 118].

Пошук подібного набору означальних параметрів фонологічної регіональної мови був одним із завдань загальнонаціонального проекту Telsur – дослідження лінгвістичних змін, що відбуваються в Північній Америці в даний час. Проект здійснюється за підтримки Національного наукового фонду (the National Science Foundation) і Національного фонду підтримки гуманітарних наук (the National Endowment for the Humanities). Результатом цього проекту стало створення Фонологічного Атласу Північної Америки (1997). В результаті територія США була поділена на кілька мовних ареалів: Північ, Північний Мідленд, Південний Мідленд, Південь і Захід. Отримані дані дозволили авторам підтвердити наявність трьох основних діалектних ареалів: Північ, Мідленд і Південь (дані, отримані американськими вченими Г. Куратом і Р. Макдевідом у ході підготовки Лінгвістичного Атласу США). При цьому на підставі системних змін

голосних, зокрема північного зсуву голосних, було уточнено кордони діалектів і підрозділ Півночі на Центральну, Внутрішню і Північно-Східну території; Мідленд – на Північну і Південну, що межує з Півднем та Заходом [295; 286; 269-271].

Важливою особливістю мовлення американського суспільства є те, що жоден з регіональних типів вимови не має статусу вимовної норми. На думку соціолінгвістів, таке положення справ обґрунтовано впливом засобів масової інформації, де фонетична підготовка дикторів орієнтована на Північний і Західний типи вимови, включаючи вимову Мідленду. Таким чином, зауважимо, що Південна вимова відхиляється як несприйнятлива, і тому соціально маркована.

Ще однією вагомою причиною, яка впливає на зміну звуків мови, є висока мобільність населення. На даний період все більшу кількість людей долають величезні відстані через різні причини, відповідно, вступаючи у контакт один з одним. З цього приводу Дж. Чемберс відмічає наступне: «Ми ... розмовляємо ... кожен день з колегами, сусідами, мандрівниками з далеких місць. Ми не лише спілкуємося з оточуючими, а й мимоволі переймаємо деякі вимовні особливості співрозмовників, так само як вони переймають наші. Це джерело варіативності є більш значущим, бо процес спілкування нескінченний » [232, с. 156].

Таким чином, засвідчимо, що населення США багатонаціональне: зустрічаються вихідці з Європи, Азії та Африки, що, безсумнівно, ускладнює досить динамічну етнічну ситуацію. Причиною такої складної мовної ситуації, на наш погляд, є підвищена мобільність населення всередині країни, високий рівень імміграції населення ззовні, а також широке поширення засобів масової інформації. З огляду на те, що статус англійської мови не прописаний в Конституції США, виникає серйозна загроза з боку іншомовного населення країни. У зв'язку з цим, уряд США розробляє і впроваджує різні програми, спрямовані на підтримку англійської мови, а

також приймає місцеві закони, згідно з якими англійська мова набуває статусу офіційної мови.

2.2. Формування піттсбурзького діалекту та його місце у Мідлендському діалектному континуумі

З лінгвістичної точки зору м. Піттсбург – частина Мідленду, так званого «третього діалекту» північного типу вимови американського національного варіанту англійської мови, і мовлення, що функціонує на цій території, займає одне з основних та найважливіших у Мідлендському діалектному континуумі, мовні характеристики якого надано у Додатку Е. Мідлендський діалектний континуум, вперше визначений Г. Куратом (1949), включає в себе територію, що розширюється на захід США, куди входять більша частина Пенсільванії і область Аппалачі, з центром навколо Філадельфії (рис 2.2). Територія Мідлендського діалектного континууму охоплює такі територіальні одиниці: Філадельфія і Піттсбург (Пенсільванія); Коламбус і Цинцинатті (Огайо); Індіанаполіс (Індіана); Сент-Луїс і Канзас-Сіті (Міссурі) [270, с. 261; 282, с. 5].

У ранній історії Піттсбург, через своє стратегічне призначення, мав назву «ворота на Захід» [240]. На формування особливої лінгвістичної ситуації вплинули соціально-історичні умови груп людей, що деколи заселяли територію цього міста.

Діалект початку шотландських та ірландських поселенців ще наповнює Мідлендський діалект Піттсбурга унікальними словами і звуками. Саме про це свідчать американські дослідники особливостей діалектів американського варіанту сучасної англійської мови [260; 119].

Багато мешканців м. Піттсбург і західної Пенсільванії впевнені, що мають у своєму регіоні відмінний від стандартної форми американського варіанта сучасної англійської мови діалект, який вони називають піттсбурзьким.

На думку американських вчених, існує кілька ознак, за якими можна стверджувати, що піттсбургський діалект схожий на діалекти інших міст «третього діалекту» – Мідленда [228; 250; 253].

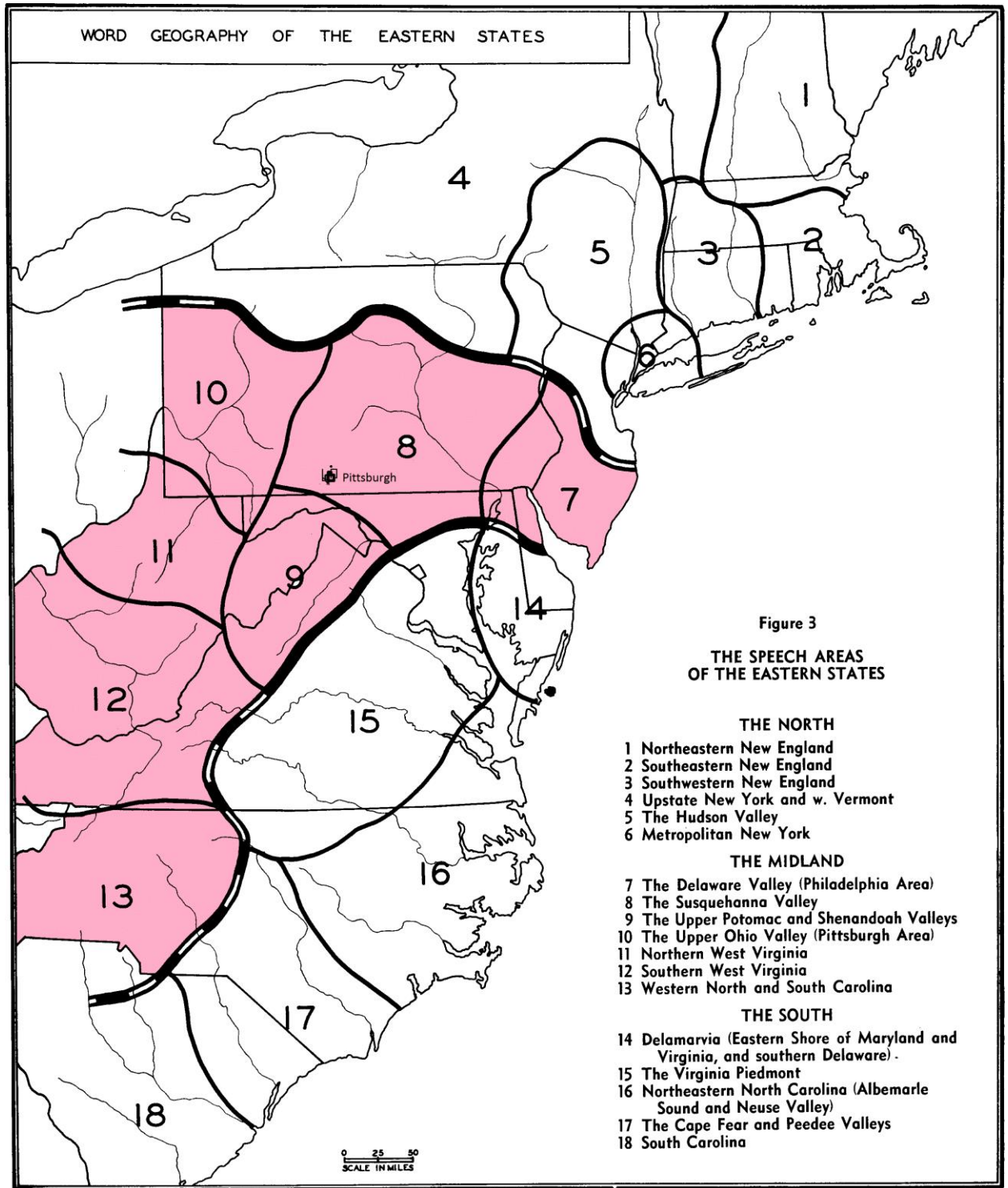

Рис 2.2. Діалектний розподіл Сходу США: Мідлендський діалектний континуум (за Г. Куратом 1949 [270])

Коли люди говорять про жителів Піттсбурга, вони зазвичай згадують такі слова як *yinz* (you, plural), *slippy* (slippery), та *nebbu* (nosy), таку вимову як *Stillers* (Steelers) або *dahntahn* (downtown), сталі вирази, на зразок *n'at* (and that, used to mean something like et cetera). Мешканці м. Піттсбург насолоджуються розмовами про піттсбурзький діалект та навіть купують речі зі словами, які присутні у їхньому діалекті.

Але багато з розглянутих лінгвістичних особливостей, які є унікальними для м. Піттсбург, спостерігаються в інших містах регіону. Такі слова, як *yinz* використовуються в інших частинах гір Аппалачі. Інші особливості знайдені на заході Піттсбурга – в центральній і південно-центральної частині Середнього Заходу. Деякі особливості вимови, виявлені в м. Піттсбург, лунають по всій території США, особливо у центральній і південно-західній Пенсільванії.

Хоча цей факт і не обмежується Піттсбургом, багато його жителів використовують різні діалекти, найвідоміший з них Мідлендський, який починається з Серединно-Атлантичної частини і поширюється на Середній Захід та на південь вздовж гір Аппалачі. Через його межі можна простежити «міграцію» англійської мови між людьми, які прийшли в Америку через Філадельфію та інші порти на річці Делавер. Емігранти родом з північної Англії та Шотландії «принесли з собою» деякі характерні риси вимови, слів і граматичних структур.

Вперше англійські діалекти з'явилися на території Піттсбурга завдяки іммігрантам з південної Англії. Завдяки цьому у діалекті місцевих мешканців з'явилася тенденція до припущення звуку [r] у деяких словах. Проте найбільшою групою іммігрантів були представники шотландсько-ірландського походження, які прибули до Піттсбургу з Ольстера (Північна Ірландія) наприкінці XVII ст. початку XVIII ст. Шотландсько-ірландські іммігранти оселилися на заході і на півдні Пенсільванії, та рухалися вздовж річки Огайо і гірського хребта Аппалачі. Таким чином, є багато мовних

особливостей, які спостерігаються в їх манері говорити, знайдені на Середньому Заході і в Аппалачі, а також у західній Пенсільванії. Деякі з цих слів і структур так як і раніше використовуються в Шотландії і Північній Ірландії [240].

Серед багатьох слів, які функціонують у південно-західній Пенсільванії, шотландсько-ірландськими є *redd up* (clean up, tidy), *nebbu*, *slippy*, та *diamond* для площі міста. Слово *jag* означає poke або stab, від нього походить *jagger* (thorn, burr), *jaggerbush* (thorny bush), *jag somebody off* (irritate), *jag around* (fool around, goof off), and *jagoff* (a derogatory term for someone stupid or inept). *Yinz*, яке можна знайти у всіх частинах Аппалачі (such as *you 'uns*), також має ірландське походження. Так і граматичні особливості *The car needs washed* or *These customers want seated*, де інші діалекти матимуть інфінітив (needs to be washed) або present participle (needs washing). Їх також знайдено в англійській мові Аппалачі та центральній частині Середнього Заходу [240].

Простежуючи історію слів і структур за допомогою письмових джерел, набагато важче сказати, звідки прийшли регіональні види вимови. З одного боку, стандартизована орфографічна система не захопить відмінності між різними способами вимови слова (кава не пишеться "*coffee*" незалежно від того, чи вимовляється *sawfee*, *cahffeee*, *swaffee*). По-друге, великі зміни у вимові широко розповсюджені. Наприклад, великі відмінності, які зараз існують між британськими та північноамериканськими варіантами мови модифікувалися протягом кількох поколінь. Так, згідно з географічним розподілом на південному заході Пенсільванії широко вживаються слова і граматичні структури, які є шотландсько-ірландськими за своїм походженням [279]. Наприклад, своєрідною властивістю для мови цього регіону є використання звуку [r] в слові *wash*, так що він звучить як *worsh*. Також є тенденція до вимови звуку *i* у словах *fire* або *tile* на зразок *ah* (*fahr* or *tahl*). Популярною є вимова слів *down* як *dahn* або *house* як *hahs*.

Інші види вимови, які вважаються місцевими, вживаються спільно з іншими географічними районами. Багато людей у Північній Америці

використовують однакові голосні у *not* і *naught*, *cot* і *caught*, *body* і *bawdy*. Як і канадці, жителі Піттсбургу використовують *augh* частіше ніж [ah]. Однакові голосні вони вимовляють і у словах *steel* та *still* або *meal* і *mill*, *pull* і *pool* або *full* і *fool*. Такі злиття двох звуків в один, в деяких ситуаціях стають все більш поширеними на всій території США, наприклад, [l] перетворюється на [w] або [o] у багатьох словах, таких як *skoo* для *school* або *dowar* для *dollar*. Існує одна вимова, однак вона обмежена географічно. Саме жителі Піттсбургу вимовляють *down* як *dahn* або *house* як *hahs*. Жителі західної Пенсільванії, що народилися до 1900 р. не використовували цей звук ([l] → [w] [o]), але до середини 20-го століття він був досить поширеним [271].

Деякими вченими вважається, що люди в різних районах Піттсбургу мають різні акценти [260-264; 137-240]. Ймовірно, одні й ті ж звуки і слова вживаються більше в одних сферах менше в інших, залежно від таких речей, як сусідство робітничого класу і чи є мешканці, які залишаються працювати в тому ж районі, що й живуть, чи вони їздять на роботу до іншого району. Все це відбувається тому, що діти вчаться вимові, насамперед, від своїх однолітків, а не від батьків, а кожна нова група іммігрантів в місті вивчає англійську мову від людей, які вже говорять англійською. Діалекти поширюються, коли люди підхвачують особливості мови людей, яких вони хочуть наслідувати, здебільшого це місцеві мешканці, які вже говорили англійською. Почути у Піттсбурзі можна і мову афроамериканців.

Різні етнічні групи ввели нові слова до лексики місцевих жителів: німці становили значну частину першої європейської популяції західної Пенсільванії, і такі слова, як *Gesundheit* і *sauerkraut* широко використовуються в США серед ряду інших німецьких лексичних одиниць [322; 237-240].

Інші лексеми, за нашими власними спостереженнями, які іноді, пов'язані з мовою Піттсбурга, мають комерційні джерела. М'ясо *Jumbo*, морозиво *Klondike* і шинку *chipped* – речі вироблені чи реалізовані місцевими компаніями. Написання сусіднього з Піттсбургом міста East Liberty виглядає

S'liberty (у цій формі воно часто звучить, коли люди швидко говорять) було винайдене в контексті кампанії з просування околиці. Gumband – місцева лексема, що означає «жувальна гумка», можливо, також вперше використовувалася продавцями Піттсбургу [262].

Існує думка, що засоби масової інформації роблять США більш однорідними. Зазвичай багато американців вважають, що фонетичні особливості мови можуть зникнути, адже багато людей пересуваються США більше, ніж колись, крім того, стало простіше, ніж було раніше для деяких людей рухатися в різних соціальних класах. Робочі місця у сфері послуг часто вимагають, щоб люди говорили стандартизованою кодифікованою формою.

Коли мешканці будь-якого міста відчують, що їх місцевий діалект під небезпекою вимирання, вони можуть перебільшувати деякі особливості, щоб зберегти його живим. З іншого боку, є кілька вагомих причин, щоб вважати, що місцеві особливості усної мови зберігаються. Так, місцеві жителі Піттсбургу вважають свій діалект пов'язаним з робочим класом. Крім того, такі слова, як *yinz*, *dahntahn* і *Stillers* стали символами м. Піттсбург. В результаті, ці лексичні одиниці можуть бути корисні для тих, хто намагається «продати» місто туристам чи зовнішньому бізнесу.

2.3. Роль піттсбурзького діалекту в лінгвістичній картині м. Піттсбург: еволюція і сучасний стан

Регіональні діалекти американського варіанту англійської мови склалися та розвивалися на основі тих діалектів, чії носії заселяли ту чи іншу територію. Тому дослідження мови та її територіальних різновидів доцільно починати розглядати саме з історії заселення відповідної території, а також з вивчення етнічного складу.

Поселення в західній Пенсільванії почали утворюватись в часи американської революції (1775-1783 рр.), і першими, хто поселився були

переважно ірландські сім'ї, а потім іммігранти з Польщі та інших частин Європи. Американські вчені вважають Піттсбург територією ізоляції у зв'язку із географічним положенням та наявністю гірського хребта, тому було важко туди дістатись [267].

У результаті такої унікальної ситуації ізольованості цієї місцевості виник піттсбурзький діалект. Пройшло 250 років і тепер місцеві жителі мають специфічні риси, які відокремлюють мовлення мешканців цієї території від інших:

gettin' off the caach and gone dahntawn on the trawly to see the fahrworks for the Fourth a July hawliday n'at, у той час як жителі Філадельфії говорять:

Yo Antny, when you're done your glass of wooder, wanna get a hoagie on Thirdyfish Street awn da way over to Moik's for de Iggles game? [263].

За даними Пенсільванського Університету, діалект Піттсбургу являє собою «перетягування канату» між містом та різними частинами країни. Так, У. Лабов у своїх роботах підкреслює: «Я думаю, Піттсбург розривається між своєю північною і південною спадщиною» [314, с. 76]. У результаті, регіональний діалект, який поєднує в собі безліч впливів, формує єдину у своєму роді манеру говорити, яка стала джерелом гордості для багатьох жителів.

Піттсбурзький діалект розвивався протягом тривалого часу, але почав набирати популярність лише у 1930-1940 рр., коли лінгвісти почали проявляти інтерес до специфіки такого мовлення. Приблизно в той же час, відбувається взаємодія між жителями Піттсбурга і мешканцями інших частин країни [262]. У 1960-х все більше лінгвістів зосередились на вивченні елементів діалектів. Підтвердженням цього факту є публікація С. Маккула у журналі *Pittsburghese*: «Як говорити як житель Піттсбурга?» [278, с. 124]. В 1980-і роки були вперше докладно представлені для масової аудиторії звуки і слова, які складають діалект. Багато хто з місцевих жителів Піттсбурга переїхав до інших країн, коли місцева економіка зазнала суттєвого спаду. Але широке використання персональних комп'ютерів призвело до того, що

мешканці усіх країн світу могли підтримувати зв'язок з жителями Піттсбурга, тим самим підтримуючи властивості діалекту, що призвело його популярності, а отже і до його вивчення [260; 271; 291; 298].

Багато жителів Піттсбурга вирішують вступати до різних університетів, де вони дізнаються про особливості національної мови та розповсюджують власний діалект. «Ви дізнаєтеся їх швидко, коли вперше зайдете до коледжу, бо, якщо ви новачок, вам потрібно буде втягнутись у колектив», – стверджує американський професор лінгвістики Н. Барон у доказ розповсюдження піттсбурзького діалекту [227, с. 84].

Додамо ще одне підтвердження існування піттсбурзького діалекту. За словами Ш. Еш: «Ми можемо менше говорити один з одним зараз, але коли ми говоримо, вживаємо таку лексику, яку використовували мовці у минулому. І ці розмови тепер частіше зустрічаються в середовищах, де є дивні імена для речей і незвичайна вимова. Оскільки світ стає більш інтернаціональним у багатьох відношеннях, ми не помічаємо такі речі, як властивості мовлення, бо ми звикли до них. День за днем, ми бачимо багато оточуючих, які говорять багатьма варіантами англійської мови. Ми більше не засуджуємо тих, хто говорить відмінно від стандартів, і, отже, вони можуть говорити вільно, як у тому числі з використанням регіонального мовлення та діалектів» [227, с. 114].

У. Лабов стверджує, що мовці отримують меншу перспективу, вживаючи діалекти. Вивчаючи аналіз звуків і зміни мови, американський професор називає вживання діалектів «грою в музичні стільці» [274, с. 113]. Автор припускає, що робити голосну заяву, засновану на зрушеннях в одному елементі діалекту, ймовірно, не дуже гарна ідея. Однак, слід зазначити, що на думку Ф. Монахана «Піттсбург, зберігаючи місцевий діалект, розвивається в нових напрямках, при цьому окремі голосні стають менш сильними протягом довгого часу, а інші, навпаки, стають сильнішими» [289, с. 676].

Професори Пенсільванського університету констатують, що піттсбурзький діалект постійно розвивається. Вчені відзначають збільшення національної уваги на слово *jagoff* – *wag* – *жартівник* протягом останніх декількох років («Якщо ви аутсайдер, ви не знаєте, чи є це слово непристойним»), і розповсюдження слова *yinzer* в якості загального стереотипу. «Це слово належить до певного виду робітничого класу будь-то чоловік або жінка. Широке використання цієї лексичної одиниці почалося лише у 2000-х» [260, 323].

Таким чином, зазначимо такі характерні властивості піттсбурзького діалекту:

Використання специфічних лексем:

Redd up (*clean up, tidy*) – *прибирати*, *Nebby* (*nosey*) – *допитливий*, *Slippy* (*slippery*) – *слизький*; *jagger* (*thorn, burr*) – *колючки*, *jaggerbush* (*thorny bush*) – *будяки*, *jag somebody off* (*irritate*) – *злилися*. *Yinz* (*You two are*) [див. Додаток Г].

Вимова багатьох лексем з використанням **фонетичних явищ**: монофтонгізація дифтонга /aʊ/ (*Down* [da:n]; *house* [ha:s]), якісна редукція (*Peel* [pɪl]; *pool* [pʊl]), злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення /ɒ/ і /ɔ:/ (*Cot=caught* [k ɒt]) та інші [256, с. 37]

Вживання своєрідних **граматичних конструкцій**, притаманних лише мовленню мешканців м. Піттсбург, а саме: опущення "to be":

My car needs washed замість *My car needs to be washed*" або *My car needs washing* [295].

Оскільки м. Піттсбург є територією ізоляції відповідно до географічного положення та наявності гірського хребта, у ході розвитку піттсбурзького діалекту з'являються слова-маркери, які стають візитною карткою піттсбурзького діалекту, а саме: *yinz* (*you guys* – займенник другої особи множини), *jag off* (*wag*). Вказані лексичні одиниці відносяться до мови, якою спілкуються представники робочого класу.

2.4. Гетерогенність піттсбурзького діалекту у межах Мідлендського діалектного континууму

Багато звуків і слів, відмічених в мові жителів м. Піттсбург, вважається унікальними. Цей факт знайшов своє відображення у вже згаданій вище назві "Pittsburghese", яка містить у собі дані функції у вигляді діалекту. Тим не менш, деякі з функцій обмежені виключно містом або столичним районом м. Піттсбург. Можливо, єдиною особливістю, розподіл якої обмежується лише столичним районом міста, є монофтонгізація /aʊ/. Такі слова, як *house*, *down*, *found* або *sauerkraut*, іноді містять звук [a:], а не стандартне /aʊ/, утворюючи *hahs*, *Dahn*, *fahnd* і *sahrkraht* [282].

Судячи з географічних та лінгвістичних джерел, шотландсько-ірландські поселенці справили найбільший вплив на мову південно-західної і західної частини Пенсільванії. Такий вплив відбивається в основному у використанні певних лексичних одиниць (*cruds or cruddled milk (cottage cheese)*, *hap (comforter)*, *jag (to tease or annoy)*, *jag around (to fool around or act foolishly)*, *jagger (a thorn or burr)*, *jagoff (an annoying or irritating person)*, *neb/nebby/neb-nose (nosy)*, *redd up (to clean)*, *slippy (slippery)*, *yinz/yunz/you'uns (second-person plural)*, але також у видозміні граматичних конструкцій (наприклад, *the yard needs mowed*) і дискурс маркер *n'at*, що буквально означає "and that" (наприклад: "*The yard n'at needs mowed*", означає *the yard and surrounding areas need to be mowed*). Якщо говорити про продукти споживання, то слово *all* використовується для позначення того, що все закінчилось. Наприклад, фраза *the butter's all* розуміється як *the butter is all gone*. Вказана фраза, ймовірно, походить з німецької мови [296; 304].

За даними досліджень, заснованих лише на вимові, область діалекту західної Пенсільванії коливається від півночі на Ері, із заходу на Янгстаун, штат Огайо, Західної Вірджинії, і зі сходу на Джонстаун, штат Пенсільванія, але різні функції можуть бути розподілені по-різному [338; 340].

Документально внесеними з інших мов є, наприклад: *pierogi i kolbassi* з польської мови; *babushka* з російської, словацької та польської мов, і з німецької мови – спадна інтонація в кінці питань з відповідями «так» чи «ні» (загальні питання) [317].

Жителів м. Піттсбург іноді називають англійською мовою *Yinzers*, основою якого є займенник 2-ї особи множини *Yinz* (You). Ця лексема перебувала у семіотичному ресурсі на цій території з часів колоніальної епохи, коли її привезли до регіону шотландські та ірландські емігранти. Основна функція її використання відтоді майже не змінилася і полягає у зверненні до двох або більшої кількості людей. Водночас протягом ХХ ст. і на початку ХХІ ст. займенник «*yinz*» здобув нові значення і таким чином став одним з найчастіше цитованих прикладів «*ністубрігізмів*» та найпопулярніших позначень місцевості Піттсбурга. Слово «*yinz*» з'являється на наклейках, що кріпляться на бамперах автомобілів, на футболках, написи на яких стверджують «*Yinz are in Steeler Country*», тобто «*Ви у Піттсбурзі*».

Сьогодні займенник «*yinz*» став продуктивною морфемою, тобто «*yinz*» зараз є змістовним елементом, який може бути використаний по-новому, зокрема в словах *Yinzer*, *Yinzburgh* («*Піттсбург*»). «*Yinz*» з'являється коли люди хочуть підкреслити, що вони є мешканцями Піттсбурга або походять з цього міста і звертаються до світу як «піттсбуржани». Вказана лексема показує, що хтось є свого роду інсайдером. Наприклад, у 2012 р. деякі глядачі парад у честь святкування Дня Святого Патріка були вдягнені у футболки з написами «*Yinz, I'm Irish*» – «*Hey, you all, I'm Irish*» («*Гей, ви, я – ірландець*»), або «*Irish, yinz*», «*Are you Irish?*» («*Ви ірландці?*»). Ці гасла вказують на те, що людина у футболці, яка є мешканцем Піттсбурга, знає місцевий термін для спілкування з іншими мешканцями міста, які так само можуть виявитись ірландцями за походженням, оскільки багато жителів мають прашурів саме цього етносу. Або інший приклад – напис на футболці, яку виставили на продаж у музеї Е. Уорхола «*we say yinz / you say you all*» («*ми кажемо «yinz» / ви кажете «ви всі»*») [262, с. 228].

Лексема «*yinz*» також може використовуватись особами, які не є мешканцями Піттсбурга для звернення до жителів міста, зокрема і в знак протесту, як це відбувалось у 2008 р. під час проведення самміту країн G-20. Напис на транспаранті учасників акції протесту виглядав таким чином:

«Yinz' live in a police state» –

Похідне від: *«You live in a police state»*.

Використання апострофа «*Yinz'*» дозволяє зробити припущення, що автор напису не був мешканцем Піттсбурга, де у лексичній одиниці «*yinz*» ніколи не ставлять апостроф. З іншого боку, саме лексема «*yinz*» залишає певну неоднозначність з приводу того, чи є адресант мешканцем м. Піттсбург. Іншим прикладом слугує звіт однієї з популярних місцевих газет про безліч подкастів щодо Піттсбургського діалекту, який мав заголовок:

«Yinz can learn about Pittsburghese online» –

Похідне від: *«You can learn about Pittsburghese online»*.

Був чи не був автор статті мешканцем Піттсбурга, не відомо, проте використання «*yinz*» в заголовку передбачає, що подкасти становитимуть інтерес для мешканців м. Піттсбург [262, с. 229].

Продемонструємо і кілька інших прикладів вживання «*yinz*» в усному мовленні:

«Yinz wanna to drink some pop?» –

Похідне від: *«Do you want to drink some soda?»*;

«Yinz will stay at home» –

Похідне від: *«You all will stay at home»*;

«Peter and Mark! Bring me da books that yinz left at home!» –

Похідне від: *«Peter and Mark! Bring me the books that you left at home!»*.

Проведений пошук Б. Джонстоун у квітні 2011 р. за допомогою пошукової системи Google засвідчив, що «*yinz*» є найчастіше вживаним для позначення займенника другої особи множини. Б. Джоунстоун шукала поєднання слів *yinz*, *yunz*, *younz*, *you'uns* зі словом *Pittsburgh*. Результати цього пошуку зображено на рис. 2.3. Очевидним є той факт, що з усього

розмаїття лексем найчастіше зустрічається найсучасніший варіант (*yinz*), а найрідше – застаріла форма (*you'unz*). Крім того, дослідження демонструє, що написання стає більш «фонетичним» та все більше і більше базується на тому, як звучить слово, а не на його походженні. Лексична одиниця «*younz*» зберігає слід того, що її коренем колись було *you*. Проте слід зазначити, що її написання значно відрізняється від вимови [*uns*]. «*Yunz*» та «*yinz*» вже втратили цей історичний слід, а їх написання є цілком «фонетичним» [262, с. 232].

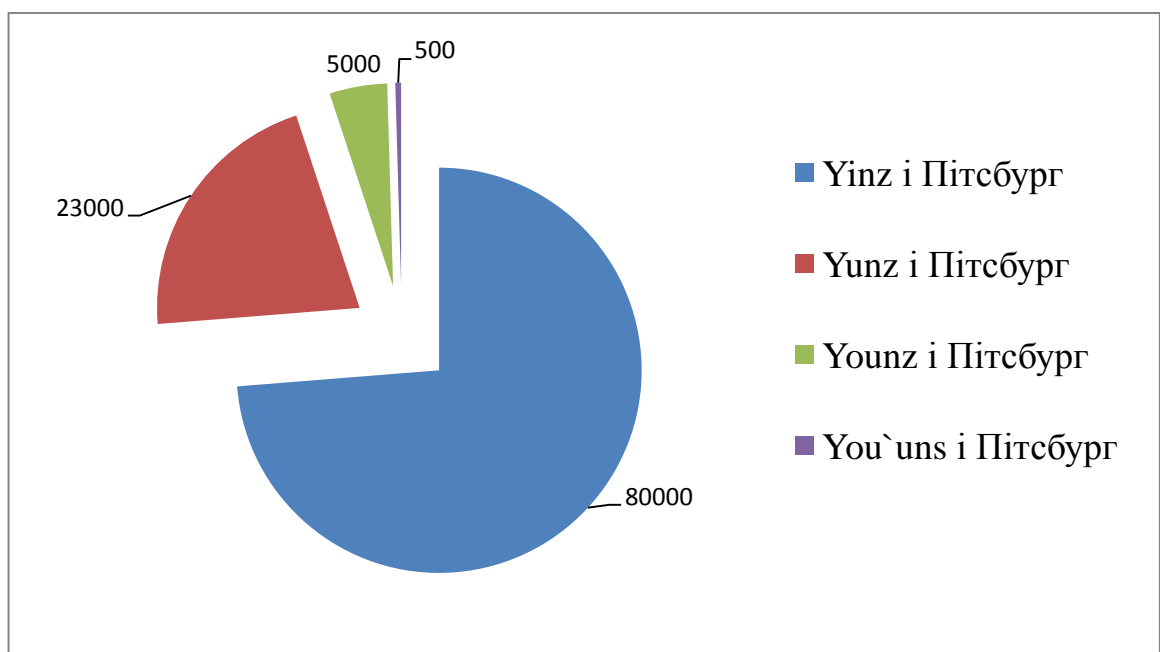

Рис. 2.3. Варіанти написання займенника другої особи множини знайдені за допомогою Google Search

Варіативність лексеми «*yinz*» у мовленні мешканців м. Піттсбург наочно продемонстровано на прикладах, оскільки особисті займенники використовуються в розмовах та листуванні. Вони відображають і підсилюють відмінності між категоріями людей, які можуть легко спровокувати суперечки. Взагалі англійські особисті займенники мають суперечливу історію становлення через соціальні значення, які вони

втілюють. Саме завдяки соціальним значенням займенник «*yinz*» перетворився з неозначеного та непримітного слова у справжній символ м. Піттсбург. По-перше, у соціумі є досить поширеними ідеологічні схеми щодо того, як говорити краще, і коли – гірше. У м. Піттсбург вживання займенника «*you*» зазвичай розглядалося як «кращий спосіб мовлення», а «*yinz*» – відповідно, як гірший. По-друге, «*yinz*» чітко асоціюється з робочим класом і вважається особливістю мовлення саме робочого класу. Такі матеріали як «*Yappin' Yinzers*» (назва серії плюшевих ляльок, які уособлюють мовні та соціальні стереотипи Піттсбурга) є тому підтвердженням. *Chipped Ham Sam* є однією з цих ляльок. Ця назва походить від діалектизму «*chipped ham*» – дуже тонко нарізана шинка та імені *Sam* (Сем). Лялька «вимовляє» слово «*yinz*», що виглядає як цілковитий стереотип робочого класу. І, по-третє, «*yinz*» асоціюється не лише з «неправильністю» мови і робочим класом. Цей займенник пов'язаний з географічною місцевістю і можливо є її найбільш знаковою лінгвістичною рисою. Такий географічний зв'язок стає помітним через те, що багато колишніх мешканців м. Піттсбург виїхали з міста у 1970-х-1980-х рр., коли закрилися більшість металургійних заводів. Зараз вони живуть у тих місцях, де використовують іншу форму – «*y'all*», однак продовжують вживати звичний для них займенник «*yinz*» [262, с. 233-236].

Вживання лексеми «*yinz*» у мовленні мешканців м. Піттсбург сьогодні додатково переосмислюється. Разом з її використанням як особового займенника, «*yinz*» використовується також як прикметник, префікс або суфікс. У цих випадках «*yinz*» означає «підсбургський» або «типовий для м. Піттсбург». Наприклад, назва експозиції «*Yinz Play*» у Дитячому музеї м. Піттсбург, яка проходила у 2010 р., зовсім не позначувала імператив – «Гей, ви, грайтесь!». Вона сприймалась як шанс дізнатись більше про місто. «*Yinz*» виконував роль прикметника, який характеризував іменник «*play*» – гра, н'еса. Таким чином, назву виставки доцільно інтерпретувати як «Ваша гра», «Підсбурзька гра», «Підсбурзька н'еса». Цікаво, що експозиція

включала в себе частину під назвою «*Піттсбурзька ілюстрована гра слів*», де юні відвідувачі могли вимовляти популярні піттсбурзькі фрази вустами таких відомих людей як Трой Поламалу (зірка футболу, гравець футбольної команди «Стіллерс») та Містер Роджерс (ведучий популярного шоу для дітей) [233].

«*Yinz*» уживається і як частина назви популярної іграшки – «*Yinz Teddy Bear*» – плюшевого ведмедика вдягненого у форму фаната футбольної команди «*Стіллерс*». Слово «*yinz*» з'являється і у назвах творів мистецтва. Так, фотограф Девід Кент у 2009 р. створив фотографію під назвою «*Real pleasure*» («*Звичайне задоволення*»), де зображений моторний човен, який пропливає під мостом на річці Мононгієла. Пасажири човна – дві молоді жінки у бікіні та чоловік без сорочки старшого віку. Усі вони виглядають розслабленими та задоволеними. Пізніше своєрідним ярликом для цього фото стала назва «*Yinz float*». Вживання слова «*yinz*» у цьому випадку підкреслює типовість такого відпочинку для мешканців м. Піттсбург [269, с. 235].

У якості префіксу або суфіксу «*yinz*» використовується для створення іменників типу *YinzPitt* і *Yinz Sports* (веб-сайти, присвячені Піттсбургу) або «*Yinzburgh*» (назва виставки у Науковому центрі Карнегі, що складається з фотографій мешканців м. Піттсбург, які займаються своєю діяльністю. Фото мають на меті змусити відвідувачів замислитись над історією своєї родини та історією промисловості).

Слово *yinzer* вказує на відсутність витонченості, хоча термін в даний час уживається різними способами. Старші мешканці м. Піттсбург застосовують вказаний діалект частіше ніж молодші. Крім того, чоловіки частіше використовують діалект, ніж жінки, можливо, через більш сильний інтерес до відображення місцевої самобутності [262].

2.4.1. Характеристика лексичних властивостей

Мова жителів м. Піттсбург має різні лексичні властивості, серед яких зустрічаються запозичення, видозмінені слова, неологізми, які будуть продемонстровані нами більш детально у Розділі 4.

(А) Найяскравішими та найпоширенішими серед усіх видів лексем є запозичення. Як вже зазначалось раніше, найбільший вплив (23%) на формування лексичного складу піттсбурзького діалекту мали німецькі та шотландсько-ірландські переселенці. Наприклад, поширеними є:

Babushka замість *headscarf*

У російській, словацькій та інших слов'янських мовах слово *babushka* (скорочено *baba*) означає *grandmother* або *old woman*. У м. Піттсбург це слово означає вид хустини, яку носить літня жінка [240]. Особливо часто використовується у північно-східних штатах, здебільшого у Пенсільванії, Огайо, Індіані, Іллінойсі, Вісконсіні і Мічигані (територія Мідлендського діалектного континууму). Інколи ця лексема використовується у значенні *old hag*.

cruds, crudded milk або *cruddled milk, cottage cheese* – є часто вживаними на території штату Огайо, Південно-Західній частині Пенсільванії та Піттсбурзі;

grinnie замість *chipmunk* – вживається у Огайо та Піттсбурзі;

gumband замість *rubber band* – властивість мовлення Південно-Західної частини Пенсільванії;

hoagie замість *a submarine sandwich* – зустрічається у Пенсільванії;

jag замість *prick, stab, jab; tease* – часто вживається з *off* в значенні *to annoy, irritate, play tricks on; to disparage; to reject*, або *an annoying or irritating person*; так само і з *around* в значенні *annoy, tease, or engage in a frivolous endeavor* [240].

Всі вищезазначені лексеми мають ірландське походження.

jagger – означає *any small, sharp-pointed object* або *implement*;

jumbo – в значенні *bologna lunch meat*. Ці лексеми використовуються мешканцями Пенсільванії;

kolbusy або *kolbassi* в значенні *sausage* [258], вимовляються як [kolbasi] або [kowbasi]; але більш поширеним варіантом є слово *kielbasa*, яке вимовляється як [kiəlbasə] або [kɪlbasə]. Ця лексична одиниця має російське або польське походження;

neb – має значення *to put one's 'neb' [nose] into a discourse or argument intrusively or impertinently; to pry, to nose around; hence v. phr neb out to mind one's own business; n. busybody*;

neb–nose або *nebby–nose* (also *nebshit*) – використовується у значенні *the kind of person who is always poking into people's affairs*;

nebby adj. – розуміється як *given to prying into the affairs of others; nosy*.

pop позначає *soda*;

redd up (also *ret, rid(d)*) – має датське походження та позначає *also with out; to tidy up, clean up, or out (a room, house, cupboard, etc.); to clean house, tidy up; hence v bl. redding up housecleaning tidying up* [233]. Наведемо приклад використання цієї лексеми: *Yinz better redd up this room*.

(В) Наступною групою лексичних одиниць є *неологізми*. Надамо декілька прикладів лексем та їх функціонування у межах піттсбурзького діалекту.

Berm замість *edge of the road, curb* – зустрічається у м. Піттсбург;

Carbon oil замість *kerosen* – характерне для штату Огайо та м. Піттсбург;

Chipped ham замість *very thinly sliced chopped ham loaf for use on sandwiches*;

Jim Miller would like to have a chipped-ham sandwich [294]. Ця лексична одиниця часто зустрічається у Піттсбурзі.

City chicken замість *cubes of pork loin and/or veal on a short wooden skewer which are breaded, then fried or baked*;

Jim Miller is having city chicken for dinner.— Вживається у Піттсбурзі, Південно-Західній частині Пенсільванії та Північно-Західній Вірджинії.

dippy adj – *anything you can dip something in gravy, coffee, etc.*

A way of cooking something ~ Give me 2 dippy eggs says Jim Miller (eggs over light) [230]. Яскравим прикладом вживання цієї лексеми є таке речення: *I like my eggs dippy*. Лексема зустрічається у Південно-Західній частині Пенсільванії.

doll baby n. – використовується для позначення дівчини або жінки, яка є дуже красивою та по-дитячому привабливою. Ця лексема є аналогом фрази *baby doll* та досить розповсюджена на території Пенсільванії [239]. Прикладом може слугувати таке: *She looks like such a doll baby in that dress!*

hap – замість *comfort; comforter, quilt*. Прослідкуємо вживання вказаного слова на такому прикладі для позначення «комфарту»: *He's been in poor hap since his wife died*; та для позначення слова "ковдра":

It was cold last night but that hap kept me warm [239].

У значенні *comfort* лексема *hap* використовується у Західній Пенсільванії; а у значенні *quilt* лише на заході штату.

jimmies – використовується у значенні *small bits of confectionery candies, put on cakes, doughnuts* або *ice cream*;

Kennywood's open – використовується для того, щоб повідомити когось, що його блискавка на штанах розстібнулась. Словосполучення є характерною рисою для Пенсільванії;

monkey ball вживається в значенні *fruit of the Maclura pomifera or monkey ball tree*;

the punctual whenever sub. conj. – в значенні *at the time that*:

My mother, whenever she passed away, she had pneumonia.

(С) Останньою групою лексем, що є поширеними у Піттсбурзі та притаманні мовленню на цій території є **в и д о з м і н е н і с л о в а**.

Baby замість *baby carriage* або *shopping cart* – лексична одиниця часто зустрічається у Пенсільванії та Піттсбурзі та Огайо;

The Burgh замість *Pittsburgh* – вживається мовцями м. Піттсбург;

slippy adj. – з'являється у значенні *slippery*:

Be careful going down them steps because they're real slippy;

spicket n. – в значенні *alternate pronunciation of spigot, specifically an outdoor faucet used to connect to a garden hose* [240]:

Go redd up at the spicket before dinner.

Таким чином, піттсбурзький діалект має лексеми з притаманними йому особливостями, які ми збирали протягом перебування у Сполучених Штатах Америки та уніфікували у Додатку Г (згідно авторського глосарію їх – 592 од.). Серед них відмічено запозичення, видозмінені слова, неологізми, які будуть продемонстровані нами більш детально у Розділі 3.

2.4.2. Характеристика граматичних ознак

Кожен вид діалекту має свої граматичні особливості. Піттсбурзький діалект не є винятковим. Великою кількістю своїх ознак він завдячує переселенцям, які приїхали до Америки з Ірландії та Німеччини. Цей факт вплинув на побудову граматичних структур піттсбурзького діалекту:

"positive" *anymore* adv. these days; nowadays:

It seems I always wear these shoes anymore.

Anymore означає *these days*.

Найчастіше вказане словосполучення використовують у Мідленді. Воно має ірландське походження [240].

взаємозамінне використання *leave~let*

Підтвердженням цього явища можуть слугувати такі речення: *Leave him go outside; Let the book on the table.*

Leave використовується замість *let* і навпаки.

Це явище поширене у Південно-Західній Пенсільванії. Воно має ірландське або німецьке походження [241].

***need, want*, або *like* + past participle:**

The car needs washed; The cat wants petted; Babies like cuddled.

Популярними є такі конструкції: *The grass needs cutting* або *The grass needs to be cut* або *Babies like cuddling* або *Babies like to be cuddled*; *The car needs washing* або *The car needs to be washed*; і *The cat wants petting* або *The cat wants to be petted* [295].

Need + past participle є найпопулярнішою конструкцією, як і *want* + past participle, та *like* + past participle. Форми схожі одна на одну.

Конструкція *like* + past participle має ірландське походження. Конструкція *need* + past participle має шотландсько-ірландське походження. Конструкція *want* + past participle може мати ірландське або німецьке походження; *like* та *need* + past participle має шотландсько-ірландське походження; конструкція *want* + directional adverb, напр. *The cat wants out*, є шотландсько-ірландською [296].

yins, *yinz*, *yunz*, *you'uns*, або *youns pr* відображає займенника другої особи множини.

Цей займенник використовують у Південно-Західній Пенсільванії та в Аппалачі.

Як і *yous* у Нью-Джерсі та *y'all* на Півдні, *yinz* має шотландсько-ірландське походження [294; 304; 232].

Отже, основними граматичними особливостями Піттсбургу є використання займенника *yins*, поширене використання слова *anymore*, граматичних конструкцій *need*, *want*, або *like* + past participle та взаємозамінне використання *leave~let*.

2.4.3. Характеристика фонетичних відмінностей

Найбільш характерними відмінностями піттсбурзького діалекту є такі фонетичні процеси:

злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення /ɔ:/ та /ɒ/:

caught вимовляється /kɔ:t/ ~ [kɒt]; *dawn* вимовляються /dɔn/ ~ [dɒn].

Мовці, які використовують звук /ɒ/ замість [ɔ:] складають губи разом.

У той час як злиття цих низьких голосних більш поширене в Сполучених Штатах Америки, фонема, яка утворюється в результаті від цього злиття, як правило, не округлена [ɑ]. У південно-західній Пенсільванії, мовці менше вимовляють [ɔ~ʊ]. Вимова звуку [ʊ] також поширена у Канаді та на півночі Нової Англії [282].

фронтування /oo/:

go вимовляється як /gʊ/ ~ [goʊ]

Дифтонг /oo/ вимовляється передньою частиною ротової порожнини.

Дифтонг /oo/ поширений на Півдні, в Мідленді та у самому м. Піттсбург проте не так часто використовується у Коламбусі та Вічіто.

фронтування /u:/

Голосна /u:/ вимовляється далі до передньої частини рота і часто дифтонгізується.

Фронтування /u:/ можна зустріти у більшій частині країни включаючи Південь, Мідленд та Захід [270].

монофтонгізація /aʊ/:

house вимовляється як [ha:s]; *out* вимовляється як [a:t]; *found* вимовляється як [fa:nd]; *downtown* вимовляється як [da:nt^ha:n].

Дифтонг /aʊ/ стає монофтонгом [a:] перед носовими звуками (*downtown*), глухими (*fowl*, *hour*) та голосними (*house*, *out*, *cloudy*). Монофтонгізація не виникає у кінцевій позиції (*how*, *now*), де можуть виникати дифтонги /aʊ/. Звук [a:] часто зображують орфографічно як [ah]. Двокрапка після [a:] означає, що звук подовжений [202].

Цей звук можна знайти лише у південно-західній частині Пенсільванії, крім того, він ще може бути у сленгу кокні та Південно-Африканській англійській мові.

Джерелом виникнення може слугувати контакт зі слов'янськими народами протягом XX ст. [241].

монофтонгізація [aɪ]:

tile вимовляється як [tʰɑːt̚]; *pile* вимовляється як [pʰɑːt̚]; *tire* вимовляється як [tɑːɪ]; *iron* вимовляється як [ɑːɪn].

Перед звуками [l] та [ɹ], дифтонг /[aɪ/ монофтонгізується як [aː]. Двокрапка після [a] означає те, що звук подовжений [201]. Цей звук поширений у Південно-Західній Пенсільванії та південних штатах.

вставна [ɹ]:

wash вимовляється як ['wɔɹɪʃ] або ['wɒɪʃ].

Виникає після голосних звуків у таких словах як *water*, вимовляється як ['wɔɹtə~'wɒɪtə] [240].

Цей звук поширений у Південно-Західній Пенсільванії.

вокалізація бокового сонанта /l/ після [ɪ] та [u]:

steel та *still* вимовляються як ['stiɹ]; *pool*, *pole*, та *pull* вимовляються як ['pʰʊɹ].

Перед плавними звуками [l] та [r], наголошеними звуками [i] та [u] послаблюються звуки [ɪ] та [ʊ]. У стандартній мові, [i] вимовляється у *beet*, [ɪ] звук який міститься у *bit*, [u] звук у слові *food*, та [ʊ] міститься у *good*. Контраст між злитими звуками [i]~[ɪ], [u]~[ʊ] просувається надалі. Стереотип злиття [i]~[ɪ] заснований лише на близькості цих форм і не входить в основні норми діалекту [285].

Злиття [i]~[ɪ] поширене у Південно-Західній Пенсільванії як і на решті території півдня США, включаючи Алабаму, Техас і захід. З іншого боку, звук [u]~[ʊ] можна знайти лише у Південно-Західній Пенсільванії.

вокалізація бокового сонанта [ɹ]:

well вимовляється як ['wɛw]; *milk* щось між ['mɪwk] і ['mɛwk]; *role* щось на зразок ['loʊ]; і *color* вимовляють як ['kʰɹwɔɹ].

[ɹ] вокалізується після голосних або лабіалізується як звук [w], або веларизується (*dark*) [ɹ] [227].

Цей звук поширений у Південно-Західній Пенсільванії.

зміна[o] на[u] та [ʊ] зливаються у бік [ʊ]:

Polish вимовляється як ['p^holiʃ] або ['p^howiʃ]; *cold* вимовляється як ['k^hold] або ['k^howd] [239].

Злиття відбувається лише тоді, коли [o] передуює [l] (або [r]).

[ʌ] опускається [ɑ]~[ɔ] → [ɔ]:

Слова *mall* та *maul* вимовляються як ['mɔ:l], адже відбувається злиття [ɑ]~[ɔ] → [ɔ], слово *mull* є майже гомофонним, адже воно рідко вживається як [mʌl].

Звук [ʌ] інколи може звучати як [ɹ] or [ɔ:], тому слухач може легко визначити слова за довжиною голосних [240].

Також існують інші фонетичні особливості піттсбурзького діалекту, такі як спадна інтонація у питаннях та ковтання звуків:

Вживання **n'at** замість *and that*:

We bought a notebook and some pencils n'at [240].

Скорочення *and that*, що може означати *along with some other stuff, the previous was just an example of more general case* або (у Глазго, Шотландія) щось на зразок *I know this isn't stated as clearly as it might be, but you know what I mean*. Це явище поширене у Південно-Західній Пенсільванії. Ймовірно, що воно походить від шотландців або ірландців.

Спадна інтонація в кінці питання

Наступний приклад: *Are you painting your garage?* має німецьке походження. Зазвичай такий вид інтонації використовується в питаннях, відповідями на які є yes/no (загальне питання) [239].

Цей вид інтонації поширений у Південно-Західній Пенсільванії.

Таким чином, мові жителів Піттсбурга притаманні ці фонетичні явища: спадна інтонація в кінці питання, ковтання та опущення звуків й дифтонгів.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи результати вивчення мовного портрету піттсбурзького діалекту, історію формування, а також його місце у сучасній мовній картині Сполучених Штатів Америки, зроблено такі висновки:

1. Лінгвістична картина США являє собою досить складне явище у зв'язку з динамічною етнічною ситуацією. Відомо, що у США мешкають представники практично всіх європейських країн, а також Африки і Азії (у різній пропорційності). У мові мешканців країни спостерігаються відбитки усіх мов. Зазначимо, що склад населення було сформовано у ході масового заселення країни у часи Американської революції. Ускладнюють неоднозначну ситуацію такі екстралінгвальні чинники: підвищена мобільність населення у межах країни у зв'язку із пошуком робочих місць, навчанням; високий рівень міграції ззовні тощо.

2. Піттсбурзький діалект є невід'ємною частиною так званого Мідлендського діалектного континууму відповідно до територіального положення. На формування діалекту вплинули соціально-історичні фактори. У зв'язку з тим, що територія м. Піттсбург була заселена переважно іммігрантами з західної частини Європи, а саме громадянами Німеччини, Ірландії та Шотландії, у піттсбурзькому діалекті часто зустрічаються слова (*redd-up, nebbly, slippy*) та граматичні конструкції (*needs washed, want seated*) шотландсько-ірландського та німецького походження. Вплив мовлення шотландців, ірландців та німців можна спостерігати і у вимові багатьох слів. Основними відмінностями є: вимова вставного звуку [r] у словах, де він не вживається у стандартній мові (*wash* – [wɔʃ]); літера *i* у позиції перед звуками [l] та [r] дає звук [a:] у таких словах, як: *fire* [tʰa :r] та *tile* [tʰa :l].

3. Піттсбург є територією ізоляції відповідно до географічного положення та наявності гірського хребта, що сприяло виникненню піттсбурзького діалекту, становлення якого почалося у 30-40 рр. XX ст. У ході його розвитку з'являються слова-маркери, які стають візитною карткою

пiттсбурзького дiалекту, а саме: *yinz* (*you guys* – займенник другої особи множини), *jag off* (*wag*). Ці лексичні одиниці вiдносяться до мови, якою спілкуються представники робочого класу.

4. Пiттсбурзький дiалект є унікальним з точки зору всіх трьох площин мови: фонетичної, граматичної та лексичної:

а) особливостями фонетичного ряду було встановлено такі: злиття голосних заднього ряду нижнього пiднесення [ɔ:]~[ɒ]; фронтування /oo/; монофтонгізація /ao/; монофтонгізація /ai/; вставна [ɪ]; вокалізований [I]; [ʌ] опущення [ɑ]~[ɔ] → [ɔ]; вживання **n'at** замість *and that*;

б) завдяки впливу мовлення переселенців з Німеччини, Ірландії та Шотландії у пiттсбурзькому дiалекті спостерігаються зміни у побудові граматичних структур: вживання лексеми «anymore» у позитивному значенні; взаємозаміна слів «leave» та «let»; використання конструкцій «need + Past Participle», «want + Past Participle», «like + Past Participle»; використання лексеми *yins* (*yiuuz*) як займенника другої особи множини;

в) більшість вживаних у пiттсбурзькому дiалекті лексем мають німецьке (*sammitch*) та шотландсько-ірландське (*redd-up*) походження. Спостерігаються також лексичні одиниці російського (*babushka*) та польського (*pierogi*) походження.

5. Лексичні одиниці, притаманні пiттсбурзькому дiалекту, є такими ж поширеними, як фонетичні та граматичні особливості. Багато слів є характерними саме для цього міста, деякі – популярні у різних частинах Пенсільванії, Вірджинії та Огайо. Пiттсбург має ряд фонетичних рис спільно з іншими частинами Пенсільванії. Граматичні особливості Пiттсбурга зустрічаються на території Південно-Західної Пенсільванії та в Аппалачі.

Матеріали, які увійшли до Розділу 2, опубліковано автором у наукових статтях і матеріалах конференцій: [30], [33], [34], [35], [37], [38], [40].

РОЗДІЛ 3

ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ В АСПЕКТІ СОЦІОФОНЕТИЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Експериментально-лінгвістичне дослідження проводилось у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики з метою визначення впливу екстралінгвальних чинників (гендер, етнічне походження, соціальний статус та вік мовців) на функціонування пїттсбурзького діалекту у двох площинах мови: фонетиці та лексиці. У цьому розділі наводяться програмні та методологічні засади дослідження мовного матеріалу, які полягають: у формуванні корпусу експериментального матеріалу, проведенні аудитивного аналізу відхилень мовних одиниць пїттсбурзького діалекту від Мідлендського діалектного континууму, здійсненні зіставного аналізу, зборі, обробці, узагальненні та оформленні результатів експериментального дослідження.

3.1. Програма дослідження

Мовлення мешканців м. Пїттсбург у повсякденному спілкуванні вирізняється значним проявом характерних рис, функціонування яких залежить від гендеру, етнічного походження, соціального статусу мовця та його віку, як доказ взаємодії мови та соціуму, що є основним принципом екології мови. На підтвердження цієї тези проведено соціолінгвістичний аналіз фонетичних та лексичних особливостей мовлення мешканців Пїттсбурга, що насамперед передбачало складання програми за виконанням таких завдань:

- добір інформантів-мешканців м. Пїттсбург за різними екстралінгвальними критеріями та їхнє інтерв'ювання;
- формування корпусу експериментального матеріалу та підбір аудиторів експертної групи;

- здійснення аудитивного аналізу фонетичних процесів, які спостерігаються у функціонуванні піттсбурзького діалекту, відповідно до впливу на них екстралінгвальних чинників;
- вивчення лексичних одиниць, характерних для мовлення на цій території в залежності від впливу соціальних факторів;
- аналіз кількісних значень гендерної, класової, етнічної та вікової зумовленості прояву особливостей мовлення мешканців досліджуваної території відповідно до застосування соціолінгвістичного підходу еколінгвістики;
- обробка, узагальнення та оформлення результатів експериментального дослідження;
- порівняльний аналіз слововживання в різних містах Мідленду задля виявлення гетерогенності піттсбурзького діалекту;
- складання глосарію піттсбурзького діалекту та розподіл його за частинами мови.

3.2. Методика дослідження. Формування масиву експериментального матеріалу

У якості матеріалів дослідження слугують одиниці фонетичного та лексичного рівнів, дібрані з писемних джерел і рекламних повідомлень та автентичних записів мовлення носіїв піттсбурзького діалекту (інтерв'ю та читання літературних уривків), зафіксованих у зазначених формах в обсязі електронного он-лайн архіву.

Цільова група соціофонетичного дослідження складалася з 54 осіб – корінних мешканців м. Піттсбург. Така кількість респондентів є науково обґрунтованою: згідно із теорією У. Лабова достатньо наявності 25 інформантів для дослідження соціофонетичної варіативності вимови [112, с. 115]. Л. О. Вербицька вважає, що для отримання достовірних результатів використовується записи мовлення 20 осіб [230, с. 72].

Вибірка інформантів була збалансована за такими параметрами:

- 1) стать – 24 чоловіки і 30 жінок;
- 2) етнічне походження – ірландці та шотландці (9 осіб), німці (10), слов'янське походження (4), афроамериканці (13), інші (12);
- 3) соціальний статус – вищий (13), середній (15), робочий (12) та нижчий (безробітні) (10).
- 4) вік – чотири групи: 12 осіб віком 16–30 років; 20 – віком 31–48 років; 19 – віком 49–73 років; 12 – віком понад 73 років.

Основною ознакою першої групи (16–30 років) є належність до кількох соціальних груп населення, а, отже, часте спілкування з колом різних осіб. Другу групу (31–48 років) становлять мовці, особливою характеристикою мовлення яких є наближеність до стандартизованої мовної норми американського варіанту сучасної англійської мови. Третя група охоплює інформантів у вікових межах від 48 до 73 років. На становлення верхньої межі впливає соціально-віковий чинник «пенсійного стану». У рамках цього дослідження верхня межа є тим бар'єром, що маркує належність людини до певного колективу. Для мовців четвертої групи (понад 73-х років) характерним є відсутність тривалих і тісних контактів із колективом.

На основі класифікації У.Томпсона і Дж. Хікі [див. Додаток А], інформантів було поділено за соціальним статусом на чотири групи:

- а) представники вищої верстви населення – Upper Class (бізнесмени, професори, офіцери поліції, управлінський персонал, судді, лікарі тощо);
- б) особи, що належать до середньої верстви суспільства – Middle Class (середній управлінський персонал, менеджери, продавці, шкільні вчителі, медсестри);
- в) мовці, які представляють робочу соціальну верству – Working Class (робітничий, обслуговуючий персонал, ремісники);
- г) нижчий – Low Class (безробітні).

Слід зазначити, що подібна чітко збалансована вибірка збільшує надійність отриманих результатів. Детальні дані про інформантів наведено у Додатку В.

Експериментальний матеріал соціофонетичного дослідження складається із 44 записів спонтанного мовлення та 4 зразків читання уривків тексту. Загальна тривалість звучання проаналізованого матеріалу становить 34 год. 30 хв. 23 сек.

Оскільки ситуативна сфера застосування піттсбурзького діалекту є досить вузькою й обмежується повсякденною побутовою сферою, інтерв'ю проводилися саме у ситуаціях невимушеного спілкування. Під час проведення інтерв'ю інформантам пропонувалося розповісти про себе, свою родину або ж цікаву історію із власного життєвого досвіду.

Задля досягнення мети цього дослідження було використано методіку соціофонетичного аналізу на матеріалі англійської мови, запропоновану У. Лабовим [279] та апробовану на практиці професором О.Д. Петренком для вивчення соціофонетичної варіативності мови [139; 140]. Згідно з цією методикою, соціофонетичному аналізу мають підлягати лише такі соціофонетичні змінні, «своєрідність яких виявлялася досить промовисто» [140, с. 123], у достатній мірі якісно. Здійснений таким чином соціофонетичний аналіз експериментального матеріалу дозволив виявити вимовні особливості респондентів.

Друга частина лінгвістичного експерименту (лексика) ґрунтується на анкетуванні 54 інформантів (24 чоловіки і 30 жінок) різного етнічного походження (ірландці та шотландці, німці, слов'яни, афроамериканці), віку (від 16 до 87 років) і соціального статусу: 13 – вища верства суспільства, 15 – середня, 12 – робоча верства та 10 – нижча (безробітні). Детальні дані про інформантів наведено у Додатку В.

У ході другої частини дослідження фіксувалися соціологічні критерії інформантів, які дозволили диференціювати їх за статтю, етнічною і соціальною належністю та віком. Лінгвістична частина дослідження дала

змогу виокремити лексичний матеріал для подальшого аналізу. У результаті анкетування отримано 592 одиниці (іменники, прикметники, дієслова, службові частини мови), які розбито за смисловими групами та систематизовано у глосарії [див. Додаток Г].

Анкетування та аудіозаписи зразків мовлення інформантів було здійснено у період з 2000 по 2014 роки під час неодноразового перебування у м. Піттсбурзі (США) автора дисертації та його наукового керівника, а також підтримки контактів з мешканцями м. Піттсбург за допомогою мережі Інтернет, програми Skype та соціальної мережі Facebook (по теперішній час). У дослідженні використано комплекс методів і прийомів: 1) *опитування, анкетування, стандартного інтерв'ю та включеного спостереження* з метою отримання матеріалу для подальшого вивчення; 2) *описового та зіставного* методів задля класифікації та інтерпретації досліджуваних мовних одиниць; 3) *суцільної вибірки* з лексикографічних джерел; 4) *аудитивного аналізу аудиторами-носіями мови* з метою виявлення варіативності мовлення інформантів; 5) *аудитивного аналізу аудиторами-фонетистами*, виконаного носіями мови – філологами – для перевірки достовірності отриманих даних; 6) *математичного аналізу частотності вживання мовних одиниць*, що підлягали аналізу.

Кількісна обробка одержаних даних дозволила виявити низку фонетичних та лексичних особливостей мовлення мешканців м. Піттсбург. Частотність уживання соціально диференційованих мовних одиниць виражено у відсотках. Результати кількісної обробки даних подано в таблицях та діаграмах.

3.3. Соціофонетична варіативність мовлення мешканців м. Піттсбург з погляду гендерної, етнічної та класової диференціації

Піттсбург – друге за величиною місто в штаті Пенсільванія у США. Це економічне, культурне, наукове і транспортне ядро регіону. Піттсбург

розташований там, де річки Аллегані і Монангагела вливаються в річку Огайо. У межах міста на площі в 151 км² проживає 300 000 жителів. Піттсбург оточене численними передмістями і селищами міського типу, які складають округ Аллегені із сукупним населенням понад 1,2 млн. жителів [303]. Як бачимо, ця територія має специфічну географію, що, безумовно, сприяло впливу численних соціальних чинників на мову та мовлення її мешканців.

У ході нашого дослідження у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики було зроблено висновок, що на мовлення мешканців м. Піттсбург здійснювали вплив такі соціальні фактори: гендер, етнічний склад населення, соціальний статус мешканців та їхній вік.

Розглянемо вплив кожного з чинників на мовлення мешканців зазначеної території.

Піттсбурзький діалект характеризується особливостями вимови, які, виходячи з суто фонетичної площини, переходять у соціофонетичну і значною мірою сприяють варіативності мовлення мешканців м. Піттсбург. Ця варіативність перебуває у тісному зв'язку з гендерною, етнічною, класовою та віковою диференціацією населення міста. На сьогодні соціофонетичний портрет мовлення носіїв піттсбурзького діалекту з точки зору впливу гендерних, етнічних, класових та вікових чинників становить значний науковий інтерес і вимагає детального аналізу, який передбачає розгляд загальних фонетичних особливостей діалекту м. Піттсбург та визначення тих, що набувають певних «соціальних» рис. Спочатку наведемо загальний перелік фонетичних особливостей піттсбурзького діалекту (див. Таблиця 3.1) та розглянемо їх більш детально.

Таблиця 3.1

Фонетичні особливості мовлення мешканців м. Піттсбург

Фонетична особливість	Приклади
Підвищення рівня піднесення язика	Pan /ræp/ [ræp],

під час вимови голосного /æ/ перед передньоязиковими сонорними і перед /d/	Dad /dæd/ [dæd]
Зміна за ознакою ряду під час вимови ядра дифтонга /əʊ/	Boat /bəʊt/ [boot], Home /həʊm/ [houm]
Зміна за ознакою ряду під час вимови голосного /u:/	Boot /bu:t/ [but], move /mu:v/ [muv]
Злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення /ɔ:/ і /ɒ/	Caught /kɔ:t/ [kɒt]
Вокалізація бокового сонанта /l/	College /kɒlɪdʒ/ [kɔˈɪdʒ], Bill /bɪl/ [bɪˈw]
Якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/	Peel /pi:l/ [pɪl], pool /pu:l/ [pʊl];
Зниження рівня язика під час вимови голосного /ʌ/	But /bʌt/ [bɒt], fun /fʌn/ [fɒn]
Кількісна редукція голосних та їхня дифтонгізація в позиції перед /r/	Boar=Bore /bɔ:/ [bʊə]
Монофтонгізація дифтонга /aɪ/, особливо перед сонорними	Tile /taɪl/ [ta:l], iron /aɪrən/ [a:rn]
Монофтонгізація дифтонга /aʊ/	Down /daʊn/ [da:n], house /haʊs/ [ha:s]

Виходячи з інформації, наданої у таблиці, можемо зробити висновок, що характерною особливістю піттсбурзького діалекту є редукція голосних заднього ряду нижнього піднесення, що приводить до послаблення фонетичних відмінностей між звуками [ɔ] і [ɒ]. Американські дослідники [227; 269-283] у своїх працях доводять, що злиття голосних – це давно сформована традиція місцевого діалекту [35, с. 36-38]. Крім того, у мовленні мешканців Піттсбурга голосні заднього ряду

нижнього піднесення зливаються у всіх фонологічних позиціях [273, с. 318], у той час як у мовленні представників інших регіонів США в цих самих позиціях відбувається лише нейтралізація голосних, наприклад, перед сонантами.

Західну Пенсільванію, до якої географічно належить Піттсбург та його околиці, називають «джерелом злиття голосних» [239]. Це підтверджує той факт, що кілька напружених голосних можуть ослаблюватись перед боковим сонантом [l], створюючи тим самим «умовне злиття» – [il] та [ɪl], [ul] та [ʊl], [el] та [ɛl] [239, с. 72].

Однак, як і на багатьох інших територіях, у Західній Пенсільванії спостерігається злиття [ur] з [or = ɔr], унаслідок чого нейтралізуються відмінності в таких парах лексем як *tore* та *tour*, *moor* і *more* або *boar*, *bore* и *boor* [274, с. 171–195]. На думку У. Лабова, таке злиття є результатом зсуву голосних, розташованих перед сонорним [r]. Цей зсув має «ланцюговий характер»: [ar] зміщується до [ɔr], який у свою чергу зміщується до [ur]. Кінцевим результатом зазначеного процесу є те, що [ɔr] та [ur] зливаються [274, с. 37].

Ще однією фонетичною особливістю піттсбурзького діалекту є зниження рівня піднесення язика при вимові голосного /ʌ/ → [ɒ]. Цей процес викликаний злиттям голосних заднього ряду нижнього піднесення [ɔ] і [ɒ]. У. Лабов називає це явище «піттсбурзький ланцюговий зсув» [273, с. 272], у ході якого [ɒ] просувається вперед аж до злиття зі звуком [ɔ], який, у свою чергу, характеризується задньоротовою артикуляцією. У результаті з'являється вільний простір для зниження голосного /ʌ/, як це зображено на Рис. 3.1 («піттсбурзький зсув голосних») [273].

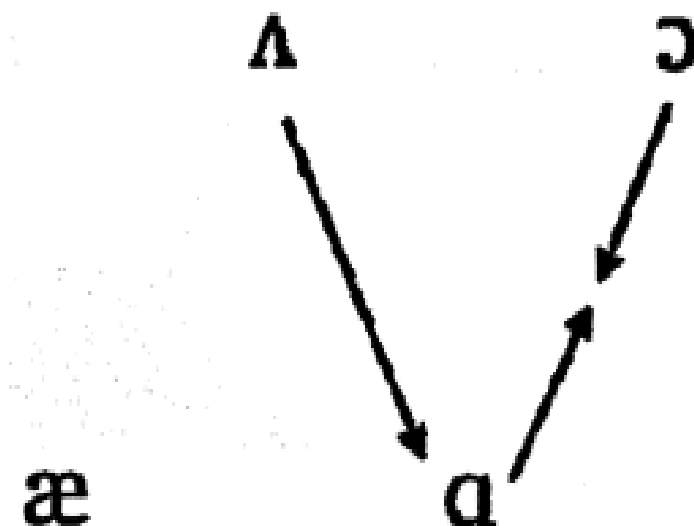

Рис. 3.1. Піттсбурзький зсув голосних

Фонетичний простір, у який рухається /Λ/ (та позиція, у якій знаходився раніше звук /a/), охоплюється монофтонгізацією – /aʊ/. Щоб уникнути можливого злиття /aʊ/ і /Λ/, монофтонгізований /aʊ/ реалізується мовцем як [a:] [277, с. 223–240]. Такий фонетичний процес об’єктивно запобігає контакту між голосними середнього ряду нижнього піднесення.

Монофтонгізація /a i/ – поширена особливість мовлення носіїв діалектів Північної Америки, найбільш відома як характеристика афроамериканської вимови на півночі і на півдні США [35, с. 38]. Вокалізація /l/ – процес, який охоплює декілька діалектів американського національного варіанту сучасної англійської мови. У інтервокальній позиції (або в абсолютному закінченні) вокалізація призводить до часткової вокалізації /l/, що наближає боковий сонант /l/ більшою мірою до голосного звука, ніж до приголосного [237, с. 330–343].

Мовне співтовариство м. Піттсбург має й іншу специфічну фонетичну ознаку – монофтонгізацією /aʊ/. Ця особливість фонологічно пов’язана з іншими змінами, що відбуваються у піттсбурзькому діалекті, а саме зі згаданим вище «ланцюговим зрушенням», на який вказує низка американських дослідників [237; 272-280; 266; 285; 237-240].

Монофтонгізація голосних у лексемах типу *now, down, house, out* не є чимось особливим на півдні Англії (вимова представників лондонського робітничого класу), проте в США зустрічається лише в районі м. Піттсбург. Подібні особливості вимови є стереотипом для території м. Піттсбург і почувши вимову, схожу на *dahntahn*, можна з упевненістю стверджувати, що мовець є носієм піттсбурзького діалекту [35, с. 36-38].

Викладені вище фонетичні особливості піттсбурзького діалекту дають нам змогу зробити висновок про те, що найбільш характерними серед них є наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɒ] та монофтонгізація дифтонга /aʊ/. Ці фонетичні особливості мають тенденцію до переходу у категорію соціофонетичних властивостей крізь призму гендерної, етнічної та класової диференціації носіїв піттсбурзького діалекту.

У контексті соціофонетичної варіативності мовлення суттєву роль відіграє гендерна диференціація населення м. Піттсбург. У цьому випадку доречно згадати дослідження американських лінгвістів [266], які виявили, що монофтонгізація дифтонга /aʊ/ є характерною для чоловіків усіх вікових груп та жінок виключно старшої вікової групи. Отже, загалом відзначається більша схильність чоловіків до монофтонгізації.

З точки зору гендерної диференціації варто вказати на те, що прямий зв'язок між гендером та наближенням вимови голосного [ɔ] до [ɒ] встановити досить складно, проте У. Лабов наводить приклади мовлення жінок середнього віку, де прослідковується ця особливість. Цей факт, у свою чергу, наводить на думку, що на відміну від монофтонгізації /aʊ/, яка характерна здебільшого для чоловіків, серед жінок вказаний фонетичний феномен має місце лише у мовленні старших вікових груп. Зближення голосних [ɔ] до [ɒ] охоплює і жінок середнього віку (35-45 років), а отже є більш поширеним явищем у порівнянні з монофтонгізацією дифтонга /aʊ/. Водночас інші приклади, а саме приклади мовлення чоловіків, описані У. Лабовим, свідчать про більшу розповсюдженість явища монофтонгізації

серед чоловіків-носіїв піттсбурзького діалекту у порівнянні з жінками [276 с. 271-272].

Щодо етнічних особливостей, то, як відомо, піттсбурзький діалект утворили переселенці із Ірландії, Німеччини та Польщі. Крім того, на нього вплинули і слов'янські та скандинавські народи.

Розглядаючи соціофонетичну варіативність мешканців м. Піттсбург крізь призму еколінгвістики і враховуючи їхню етнічну специфіку, зазначимо ще раз, що піттсбурзький діалект виник на основі мовлення іммігрантів шотландського та ірландського походження, яке має більшість жителів міста. Водночас 27,1% мешканців Піттсбурга є афроамериканцями. У зв'язку з цим, монофтонгізацію дифтонга /au/ доцільно аналізувати саме в контексті відмінностей вимови афроамериканців та решти населення. Згідно з даними американських дослідників [283], лише 6,9% від загального обсягу мови, що реалізується афроамериканцями, включає монофтонгізацію дифтонга /au/, аналогічний обсяг для білих мешканців Піттсбурга становить 21,4% (див. Рис. 3.2).

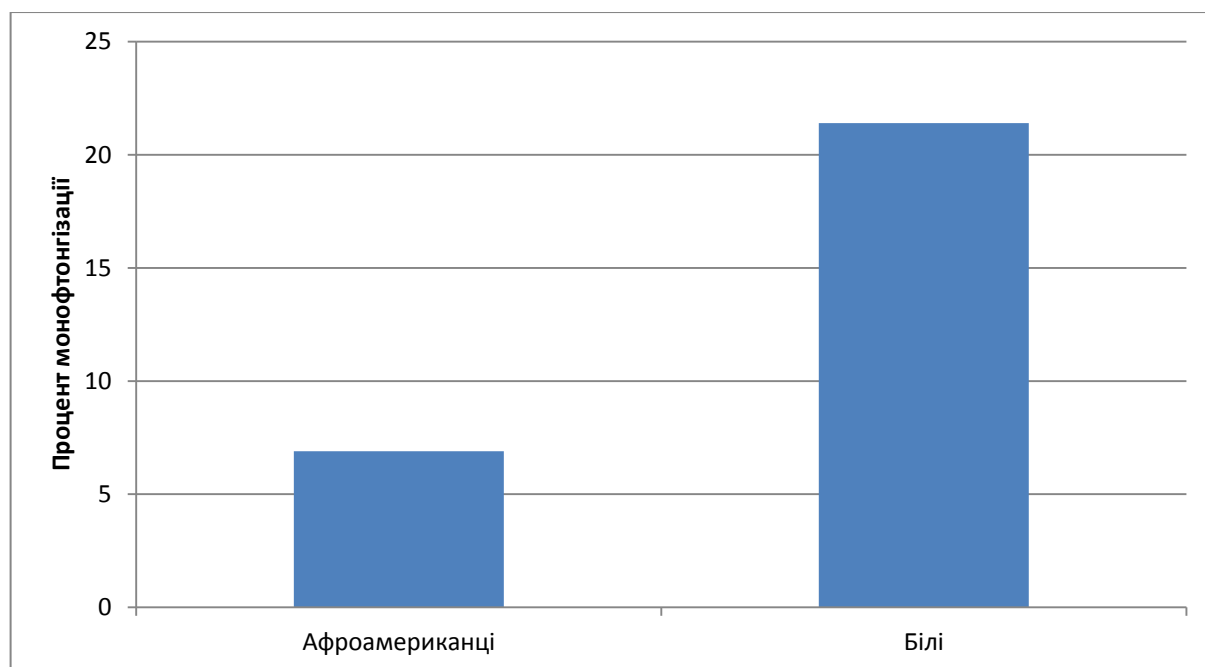

Рис. 3.2. Монофтонгізація дифтонга /au/ серед афроамериканських і білошкірих мовців у м. Піттсбург

Аналіз монофтонгізації дифтонга /au/ у мовленні окремо взятих афроамериканців не виявив інших соціальних характеристик, які б суттєво корелювали з монофтонгізацією дифтонга /au/ [237, с. 86].

Іншою істотною соціофонетичною особливістю мовлення мешканців м. Піттсбург залишається наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɹ]. Так само, як і монофтонгізацію дифтонга /au/, цю особливість слід розглядати у площині етнічної специфіки вимови мовців, зокрема специфіки вимови білих (здебільшого нащадків ірландців і шотландців) та афроамериканців. Так, 22% від загального обсягу мовлення, реалізованого афроамериканцями м. Піттсбург, передбачає наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɹ]. Такий показник серед білих мешканців міста сягає 52% (див. Рис. 3.3). Отже, спостерігається мовна картина, подібна до тієї, що мала місце під час аналізу монофтонгізації /au/. Крім того, так само, як і в попередньому випадку, серед окремо взятих афроамериканців не виявлено соціальних відмінностей у вимові звука [ɹ], тоді як серед білих мовців існує зв'язок між наближенням вимови звука [ɔ] до звука [ɹ] та належністю до робочого класу [237, с. 88].

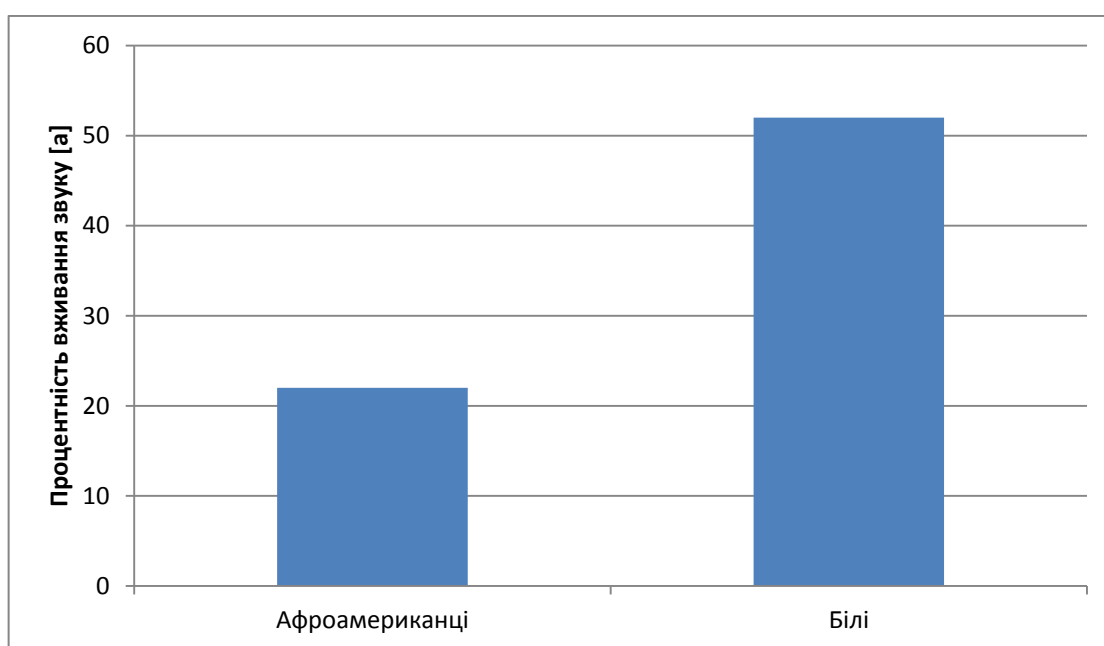

Рис. 3.3. Наближення вимови [ɔ] до [ɹ] серед афроамериканських і білошкірих мовців у м. Піттсбург

Монофтонгізація дифтонга /aʊ/ пов'язана не лише з етнічними чи гендерними особливостями носіїв піттсбурзького діалекту американського варіанту сучасної англійської мови, вона перебуває й у тісному зв'язку з віковою категорією. Саме тому на нього слід звернути особливу увагу, аналізуючи монофтонгізацію дифтонга /aʊ/ крізь призму вікової диференціації мовців. Дослідники розглядають монофтонгізацію дифтонга /aʊ/ у декількох аспектах: гендерному, професійному, за місцем народження мовця та його віком.

Для проведення дослідження [266] була розроблена спеціальна методика. Було укладено список випадкових телефонних номерів шести округів м. Піттсбург та проведено опитування із застосуванням методу особистого телефонного інтерв'ю. Дзвінки здійснювалися декілька разів на день (у різний час доби) за списком номерів. Коли телефон відповідав, інтерв'юери казали, що проводять опитування з метою дізнатись, що люди знають про західну Пенсільванію. Учасником опитування ставав член домогосподарства, якому більше 18 років і чий день народження був нещодавно (порівняно з іншими членами). Після одержання згоди цієї особи на запис розмови, інтерв'юери просили її порахувати до двадцяти, а потім задавали 41 питання про регіон західної Пенсільванії, які насправді мали і лінгвістичне значення. На з'ясування рівня монофтонгізації дифтонга /aʊ/ різними віковими групами було спрямовано 5 питань. Відповіді на ці питання передбачали використання або не використання монофтонгізації дифтонга /aʊ/. Наведемо перелік цих питань:

1. *Can you name the Cleveland professional football team? (Скажіть, будь-ласка, як називається професійна футбольна команда міста Клівленд?). Відповідь: Browns.*
2. *Can you tell me what part of Pittsburgh the USX Tower is located in? (Скажіть, будь-ласка, у якій частині Пітсбурга розташована USX Tower*

(скорочена назва хмарочоса *U.S. Steel Tower* (у буквальному перекладі – Американська сталева вежа). Відповідь: *downtown*.

3. *Can you tell me the name of the general area where Carson Street and Station Square are?* (Скажіть будь-ласка загальну назву площі, де знаходяться Карсон-стріт і Стейшн-Сквер?) Відповідь: *South Side*.

4. *Can you name the head coach of the Pittsburgh Steelers?* (Скажіть будь-ласка ім'я головного тренера команди «Стіллерс»?) Відповідь: *Bill Cowher*.

5. *What is the yellow cloth thing that Steelers fans wave around called?* (Як називається жовта тканина, якою шанувальники «Стіллерс» роблять хвилю?) Відповідь: *Terrible Tower*.

Після цього учасникам опитування задавали деякі питання, пов'язані з семантикою слів, одне з яких (а саме, *Can you tell me the difference between a house and a home?* – Поясніть, будь-ласка, різницю між будинком і домом) також спрямовувалось на виявлення у мовців монофтонгізації дифтонга /au/. Крім того, для загальної інформації учасників запитували, на скільки добре вони знайомі з південно-східним діалектом і чи знають такі діалектизми, як *nebbu*, *hoagie*, *reddup*, *yinz*. Записи робилися у цифровому форматі та відразу ж передавалися на комп'ютерну обробку за допомогою програми *Goldvarb*. Кожний запис спеціальним чином кодувався, а кожний випадок використання монофтонгізації дифтонга /au/ з метою зменшення упередження під час проведення аналізу виокремлювався так, щоб можна було почути лише ту частину розмови, де має місце відповідна монофтонгізація. Водночас усі лексеми одного й того самого слова у мовленні одного мовця не кодувались. Відповіді учасників оцінювались за шкалою від 1 до 3 балів, де 1 бал означав найбільш монофтонгізований варіант, а 3 бали – відсутність монофтонгізації дифтонга /au/. Вчені наголошують на високій надійності результатів дослідження, оскільки, по-перше, оцінки кожного з них суттєво не відрізнялись, а, по-друге, кодувались не лише слова, а і такі

характеристики учасників опитування, як стать, освіта, вік і т. д. [266; 262; 254; 263].

Загалом у ході дослідження було отримано 300 лексем, які мовці вимовляли з монофтонгізацією дифтонга /ау/. Монофтонгізацію дифтонга /ау/ у цих лексемах проаналізовано, враховуючи кілька основних факторів: 1) місце народження мовця (м. Піттсбург, штат Пенсільванія, США); 2) стать мовця; 3) вік мовця (в опитуванні взяли участь мовці 1943-1985 р. н.); 4) рід занять мовця. Звернемо увагу на той факт, що наймолодші учасники опитування – це особи 1985 року народження, а отже мовці віком 18-30 років (1986-1998 р. н.) не охоплені цим дослідженням. Це пов'язано з тим, що опитування проходило у 2003 році, коли особам народженим у 1985 році було 18 років. Як відомо, досягнення 18-річного віку автори дослідження встановили критерієм участі в опитуванні.

Результати дослідження продемонстрували, що серед жінок, народжених у м. Піттсбург, найбільшу схильність до монофтонгізації дифтонга /ау/ має старша вікова група, тобто особи старші за 73 роки. Показник монофтонгізації дифтонга /ау/ у цій віковій групі зафіксовано на рівні 55%. Помірну схильність до монофтонгізації дифтонга /ау/ мають жінки, народжені у Піттсбурзі віком 49-73 роки. Згідно з дослідженням, відповідний показник – 23%. Низький рівень монофтонгізації дифтонга /ау/ (12%) спостерігався у жінок віком 31-48 років (див. Рис. 3.4).

Загалом помітною тенденцією серед жінок, народжених у м. Піттсбург, є зниження схильності до монофтонгізації дифтонга /ау/ відповідно до зниження віку мовця. Дійсно, рівень монофтонгізації цього дифтонга у віковій групі 49-73 років менший, ніж рівень його монофтонгізації у віковій групі понад 73 роки в 2,3 рази. Рівень монофтонгізації дифтонга /ау/ у віковій групі 31-48 років менший, ніж відповідний рівень у групі 49-73 років у 1,9 разів. Таким чином, у середньому рівень монофтонгізації дифтонга /ау/ у

кожній наступній віковій групі жінок, народжених у Піттсбурзі, знижується в 2,1 рази у порівнянні з попередньою [269].

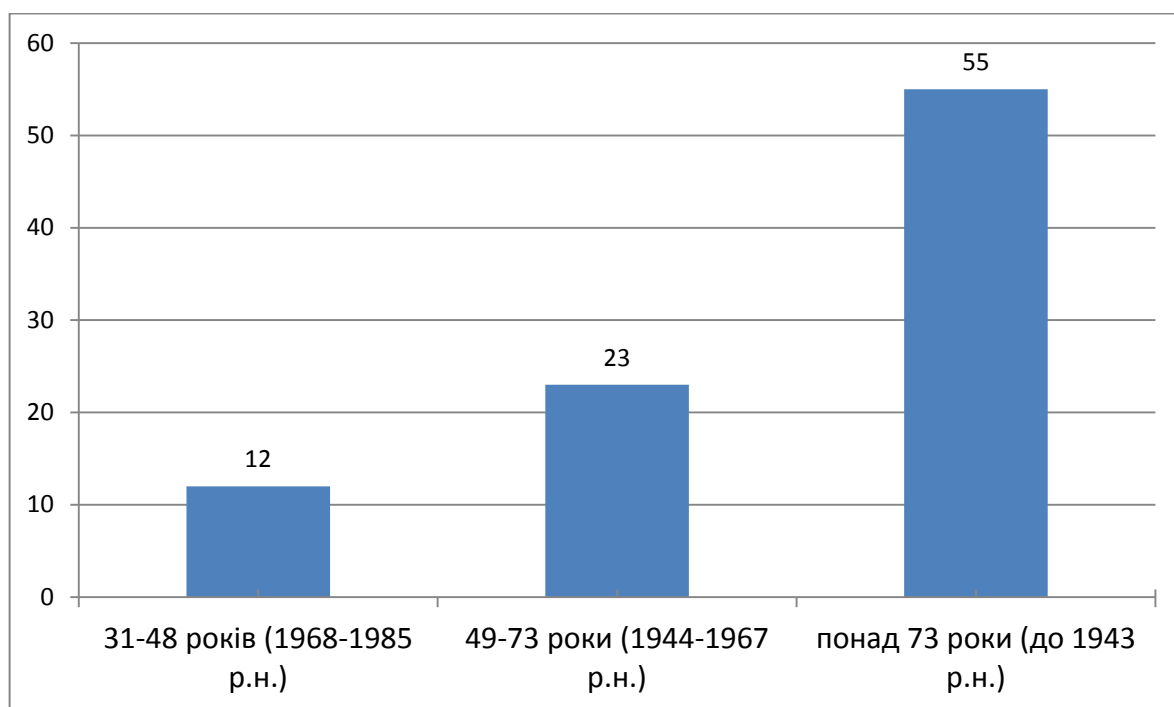

Рис. 3.4. Середні показники монофтонгізації дифтонга /au/ у віковому аспекті серед жінок, народжених у м. Піттсбург

Серед жінок, народжених у штаті Пенсільванія, найвищий рівень монофтонгізації дифтонга /au/ демонструють жінки віком понад 73 роки (21%). Водночас відзначимо досить низку схильність до монофтонгізації дифтонга /au/ серед жінок, народжених у Пенсільванії, у вікових групах 49-73 роки та 31-48 років (див. Рис. 3.5). Відповідний показник становив 8% в обох групах. Отже, спостерігалась ситуація, за якої рівень монофтонгізації дифтонга /au/ знизився у віковій групі 49-73 роки на 13%, однак у наступній віковій групі очікуваного зниження рівня монофтонгізації цього дифтонга не відбулось.

Необхідно вказати й на існування значної різниці у показниках монофтонгізації дифтонга /au/ серед жінок, народжених у м. Піттсбург, взятих окремо, та жінок, народжених у штаті Пенсільванія. Так, у віковій

групі понад 73 роки ця різниця становить 34%. У віковій групі 49-73 роки вона складає 15%. Найменшу різницю у показниках монофтонгізації дифтонга /ау/ зафіксовано у віковій групі 31-48 років (4%). Таким чином, встановлено, що різниця у показниках монофтонгізації дифтонга /ау/ серед жінок, народжених у м. Піттсбург, та жінок, народжених у штаті Пенсільванія, зменшується разом зі зменшенням віку мовців.

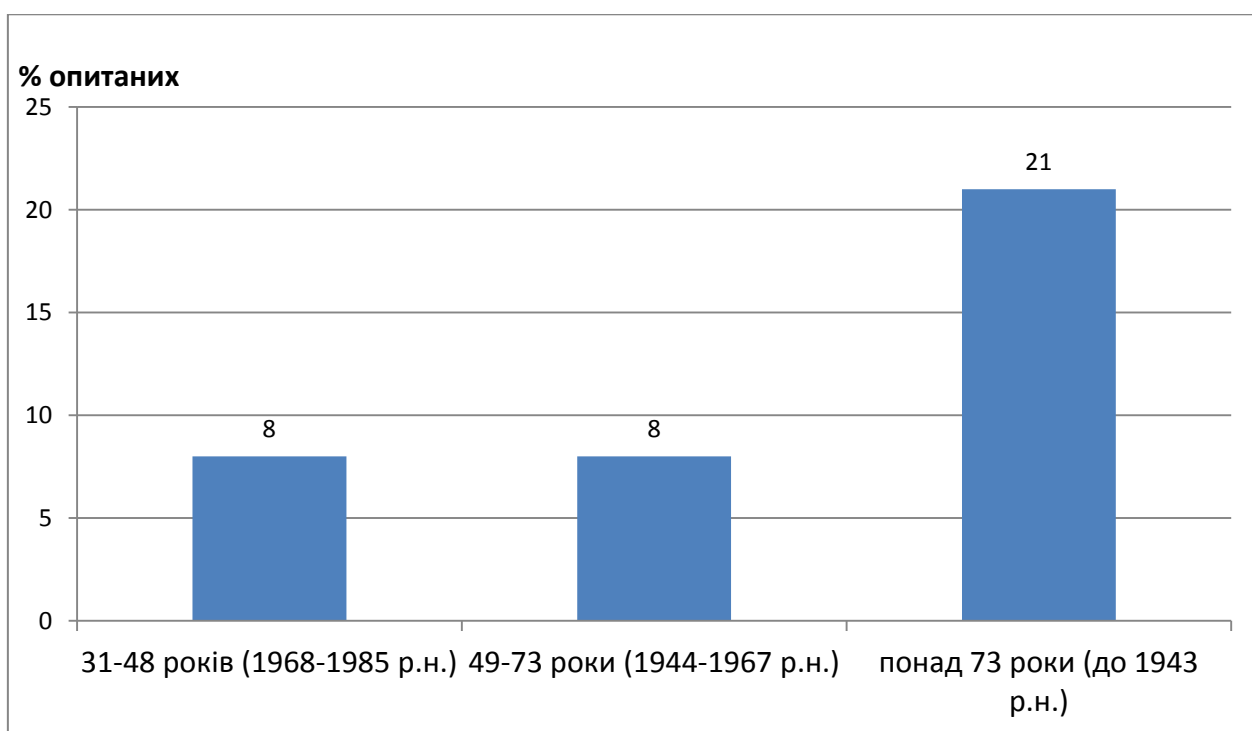

Рис. 3.5. Середні показники монофтонгізації дифтонга /ау/ у віковому аспекті серед жінок, народжених у штаті Пенсільванія

З метою поглиблення аналізу нами було наведено дані стосовно монофтонгізації дифтонга /ау/ різними віковими групами жінок, народжених у США. Рис. 3.6 демонструє факт того, що у традиційно серед усіх вікових груп жінок найвищий рівень монофтонгізації дифтонга /ау/ характерний для старшої вікової групи (понад 73 роки) і він становив 17%. Аналогічно до вікових груп жінок, народжених у Пенсільванії, 31-48 років та 49-73 роки, відповідні вікові групи жінок, народжених в інших штатах США, мають однакове значення показників монофтонгізації дифтонга /ау/, які зафіксовано

на рівні 15%. Загалом різниця показників монофтонгізації дифтонга /ау/ серед жінок, народжених у США, між віковими групами є досить незначною (2%).

Порівнюючи рівні монофтонгізації дифтонга /ау/ серед жінок, народжених у всіх штатах США та окремо в штаті Пенсільванія, необхідно зазначити кілька цікавих фактів. По-перше, показники монофтонгізації дифтонга /ау/ серед жінок, народжених у США (окрім штату Пенсільванія), у вікових групах 31-48 років та 49-73 роки на 7% вищі, ніж аналогічні показники у відповідних вікових групах серед жінок, народжених у Пенсільванії (штаті, у якому використовується піттсбурзький діалект). По-друге, рівень монофтонгізації дифтонга /ау/ у віковій групі 31-48 років серед жінок, народжених у США (окрім штату Пенсільванія), на 3% вищий, ніж серед жінок, народжених у м. Піттсбург («батьківщині» піттсбурзького діалекту). Цей парадокс можна пояснити прагненням жінок середніх і молодших вікових груп, які народилися у Пенсільванії, у тому числі і Піттсбурзі, до більш престижної правильної вимови, щоб не здаватися неосвіченими. Водночас на жінок, народжених у США (в інших регіонах), таке упередження впливає меншою мірою.

З іншого боку, дуже помітною є різниця у показниках монофтонгізації дифтонга /ау/ віковими групами 31-48 років та 49-73 роки серед жінок, народжених у США, та жінок, народжених у м. Піттсбург. Так, у віковій групі 31-48 років відповідний показник серед жінок, народжених у м. Піттсбург на 8% вищий, ніж серед жінок, народжених у США, а у віковій групі понад 73 роки серед жінок, народжених у м. Піттсбург, він на цілих 38% вищий ніж серед жінок, народжених у США.

Отже, говорячи про вікові особливості вживання діалекту, зазначимо, що ця форма існування мови притаманна жителям старшого віку. Як вже зазначалось у попередніх розділах, молодь вживає лише модні та сленгові слова, які не використовуються старшим поколінням. Зазвичай, таке

мовлення притаманне приїжджим тинейджерам, які так само використовують лексику нових друзів.

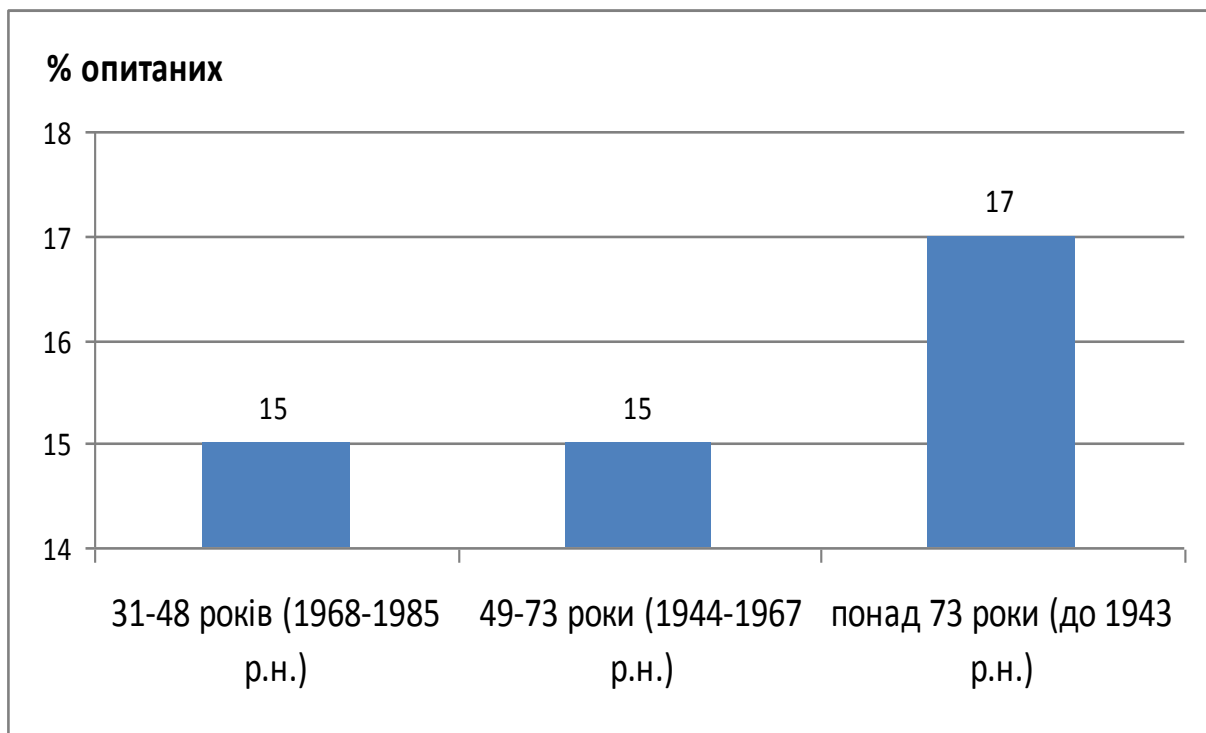

Рис. 3.6. Середні показники монофтонгізації дифтонга /au/ у віковому аспекті серед жінок, народжених у США

Соціофонетична варіативність мовлення носіїв пов'язана і з такою соціальною особливістю як належність до певної соціальної групи. Наприклад, монофтонгізація дифтонга /au/ сприймається, здебільшого, як специфіка мовлення робочого класу. Такий зв'язок зумовлюється певною «неправильністю» мовлення робочого класу. Б. Джонстоун демонструє індекс монофтонгізації дифтонга /au/ серед чоловіків робочого класу у Піттсбурзі протягом періоду 1850-1970 рр. (див. Рис. 3.7). Найнижче значення цього індексу дорівнює 1 (один) і означає, що /au/ на 100% вимовляється як дифтонг, найвище – 3 і означає, що /au/ вимовляється як /au/ [261, с. 216].

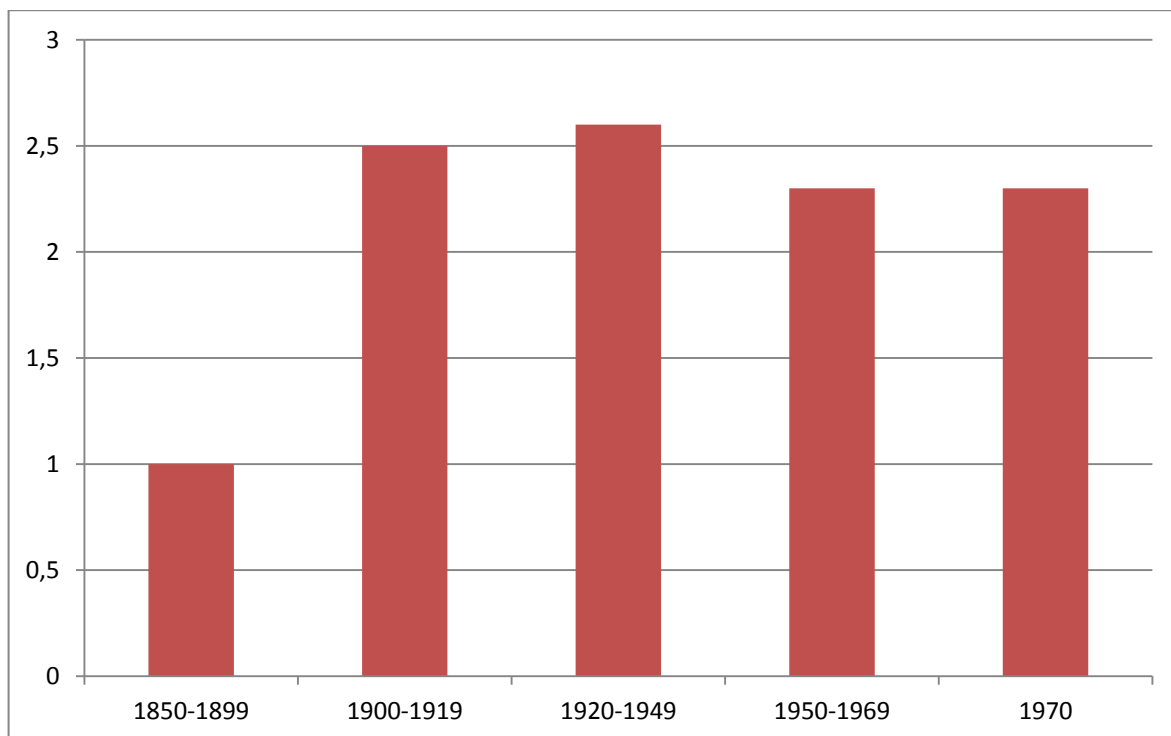

Рис. 3.7. Монофтонгізація дифтонга /au/ серед чоловіків робочого класу у м. Піттсбург

Представлений рисунок дає змогу зробити припущення, що, починаючи з 1970 р., монофтонгізація дифтонга /au/ серед чоловіків робочого класу зберігається на тому самому рівні, незважаючи на значне скорочення робочого класу у м. Піттсбург у 1970-1980 рр. через закриття металургійних заводів.

Таким чином, піттсбурзький діалект є ознакою робочого класу, адже з розвитком медійних установ, більш звичною стає престижна форма американського варіанту сучасної англійської мови. Крім того, більшість підприємств, які займаються обслуговуванням людей, вимагають від працівників знання стандартної англійської мови. У зв'язку з розвитком туризму, також зростає і тенденція до стандартизації. Усе більше людей вступають до університетів, де неприпустимим є використання чужорідного діалекту, а лише стандарту. Ніхто не хоче виокремлюватися на фоні більшості, тому тяжіє саме до того варіанту вимови, яким говорять інші.

Таким чином, аналіз соціофонетичної варіативності мовлення мешканців м. Піттсбург з погляду гендерної, етнічної та класової диференціації дає нам підстави зробити висновок про те, що найбільше функціонування піттсбурзького діалекту спостерігається у мовленні білих чоловіків, які мають ірландське або шотландське походження та належать до робочого класу. Водночас певний внесок у розвиток місцевих особливостей вимови зробили і мешканці Піттсбурга африканського походження, які хоч і значно меншою мірою, однак дотримуються специфіки піттсбурзької вимови.

3.4. Розгляд аудитивних відхилень мовних одиниць піттсбурзького діалекту з погляду впливу соціальних чинників

Вивчення фонетичного аспекту особливостей функціонування піттсбурзького діалекту із застосуванням соціолінгвістичного підходу еколінгвістики передбачало два етапи. У межах першого етапу автором проаналізовано й систематизовано відхилення, виявлені у процесі проведення аналізу результатів теоретичних та експериментальних досліджень, здійснених у працях інших науковців (див., напр., [237; 272-282.]).

На другому етапі аналізу до фонетичних відмінностей піттсбурзького діалекту від Мідлендського діалектного континууму щодо соціолінгвістичного підходу еколінгвістики додано також і відхилення, встановлені у процесі проведення аудитивного аналізу мовлення інформантів-носіїв американського варіанту англійської мови, відібраного у період з 2000 по 2014 рр.:

- 1) голосний [ɔ] —————> зміна на [ɒ];
- 2) голосний /æ/ —————> підвищення рівня язика [əʊ];
- 3) ядро дифтонга /əʊ/ —————> якісна редукція [oʊ];
- 4) голосний /u:/ —————> кількісна редукція [u];

- 5) голосний /ʌ/ —————> зниження рівня язика [ɒ];
- 6) приголосний /l/ —————> вокалізація [w];
- 7) дифтонг /aʊ/ —————> монофтонгізація [a:];
- 8) дифтонг /aɪ/ —————> монофтонгізація [a:].

Аудитивний аналіз здійснено з метою виокремлення і зіставлення відмінних від норми американського варіанту сучасної англійської мови фонетичних одиниць досліджуваного діалекту. Аналіз виконується групою аудиторів-носіїв стандартної англійської мови (3 особи) та аудиторів-фонетистів (5 викладачів і аспірантів Таврійського національного університету, 1 професор дослідницького центру Carnegie Mellon University), які мають філологічну підготовку і досвід фонетичного аудіювання озвучених мовленнєвих текстів. Під час проведення аудитивного аналізу аудитори-носії англійської мови прослуховують увесь масив експериментального матеріалу для визначення відповідності / невідповідності звучання досліджуваних реалізацій англійської вимовній нормі (американський варіант) та реєстрації найтиповіших фонетичних відхилень, зафіксованих у мовленні носіїв піттсбурзького діалекту.

Аудиторам-фонетистам було запропоновано прослухати фрагменти мовлення інформантів, визначити і позначити у надрукованих текстах (начитаних інформантами) ті звукові сегменти, які містять, на їхню думку, відхилення від вимовної норми американського варіанту сучасної англійської мови та ідентифікувати ці відхилення. Кількість прослуховувань озвученого матеріалу не обмежувалась.

Результати зафіксованих відмінностей (відхилень) піттсбурзького діалекту класифікувалися за *такими критеріями мовців* відповідно до:

- 1) статевої належності;
- 2) етнічного походження;
- 3) соціального статусу;
- 4) належності до певної вікової групи.

Сформована таким чином матриця фонетичних відхилень використовувалася для реєстрації та опису закономірностей функціонування піттсбурзького діалекту відповідно до *впливу* на них певних екстралінгвальних чинників та застосування соціолінгвістичного підходу еколінгвістики.

3.4.1. Вплив гендеру мовця на фонетичне варіювання піттсбурзького діалекту

За допомогою аудитивного аналізу дібраної експериментальної бази (зразки мовлення 54 осіб – мешканців м. Піттсбург) було з'ясовано, що гендер суттєво впливає на мовлення мешканців м. Піттсбург. Від приналежності до жіночої або чоловічої статі залежить наявність певних фонетичних процесів у мовленні піттсбуржан.

У ході дослідження виявлено, що чоловіки частіше, ніж жінки використовують піттсбурзький діалект та притаманну йому фонетичні ознаки. Мовленню чоловіків властиві такі фонетичні процеси:

- монофтонгізація дифтонга /au/ (51%);
- вокалізація /l/ (20%).

У мовленні жінок, яке є більш наближеним до нормованого американського варіанту сучасної англійської мови, зареєстровано такі фонетичні відхилення:

- наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɒ] (43%);
- монофтонгізація дифтонга /au/ (32%) (є найбільш поширеною серед жінок літнього віку).

Рис. 3.8. Реалізація фонетичних явищ відповідно до гендерного аспекту

Аналіз результатів прослуховування респондентів дозволяє зробити висновок, що чоловіки більше схильні до вживання фонем, які є типовими для піттсбурзького діалекту, тому і реалізація фонетичних одиниць спостерігається з найбільшою частотністю. Це можна прослідкувати на рисунку, на якому представлені узагальнені середні показники реалізації фонетичних одиниць у мовленні чоловіків та жінок м. Піттсбург.

Рис. 3.9. Середні показники реалізації фонетичних одиниць у гендерному аспекті

3.4.2 Вплив етнічного походження мовців на фонетичне варіювання мовлення піттсбурзького діалекту

Етнічне походження мовців є досить важливим у вживанні певних фонетичних явищ та мовних процесів. У зв'язку з ускладненою історією м. Піттсбург та його багатим етнічним контингентом, мовлення піттсбуржан відрізняється від мовлення на інших територіях США.

Етнічний склад населення, згідно з експериментом, розділено за походженням таким чином:

- афроамериканці;
- ірландці та шотландці;
- німці;
- слов'янські народи;
- інші.

У ході дослідження виявлено, що для кожної з груп характерне вживання різних фонетичних одиниць, найчастішими з яких є:

- монофтонгізація /aʊ/;
- наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɒ];
- монофтонгізація /aɪ/.

Результати аналізу представленої у поданих нижче рисунках.

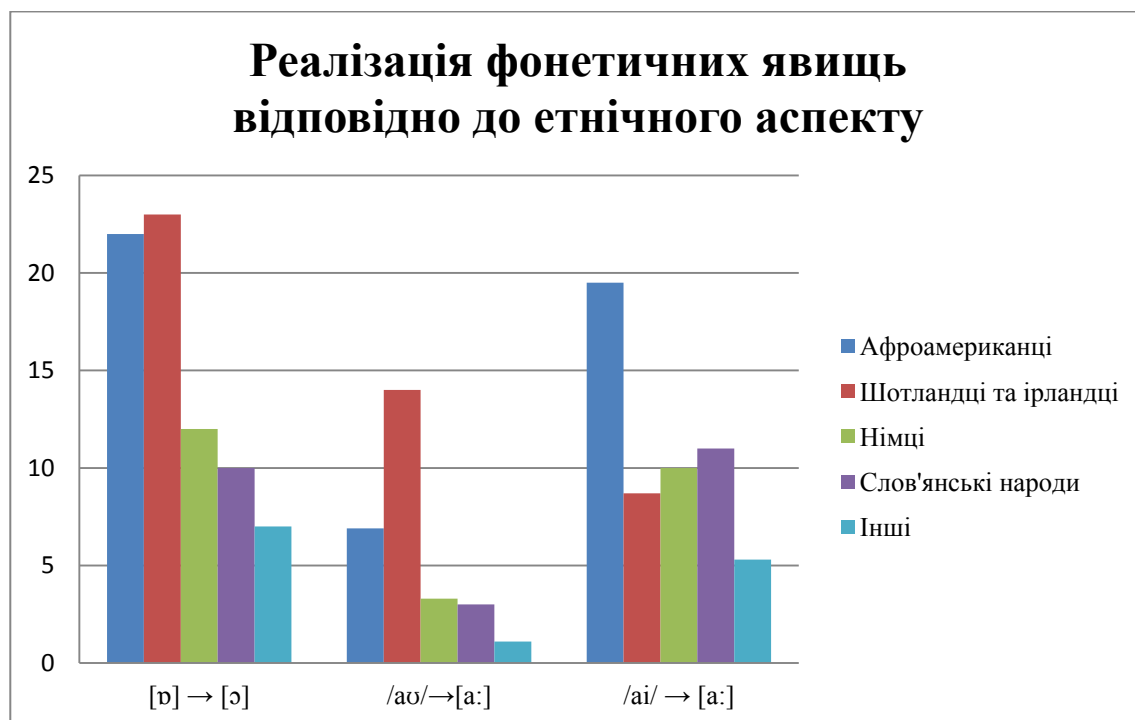

Рис. 3.10. Реалізація фонетичних явищ відповідно до етнічного аспекту

Як видно з рисунку, найпоширенішим фонетичним явищем серед усіх етнічних груп є монофтонгізація /aʊ/, що складає 21,4% серед білошкірих мовців та 6,9% серед представників афроамериканського походження. Наступним за частотністю вживання фонетичним явищем є наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɒ]. Показники серед білошкірого населення становлять 52%, а серед афроамериканців – 22%.

На Рис. 3.11 представлена загальна картина реалізації зазначених фонетичних змін групами всіх вказаних етнічних походжень.

Рис. 3.11. Середні показники реалізації досліджених фонетичних одиниць в аспекті етнічного складу

3.4.3. Вплив соціального статусу мовця на фонетичне варіювання мовлення піттсбурзького діалекту

Аналіз експериментального матеріалу показав, що соціальний статус мовців піттсбурзького діалекту є найважливішим екстралінгвальним чинником. Згідно з наведеною у Розділі 1 (Див стор. 45) класифікацією, всіх інформантів поділено за належністю до відповідної верстви суспільства на вищий, середній, робочий та нижчий (безробітні) рівні.

Досліджуючи фонетичні особливості мешканців Піттсбургу різних соціальних груп, було зареєстровано такі фонетичні явища, притаманні цим групам:

- монофтонгізація /aʊ/;
- вокалізація /l/ → [ʷ];
- редукція [ɔ:];
- редукція [u:].

Усі вищевказані процеси відображено на рисунку 3.11.

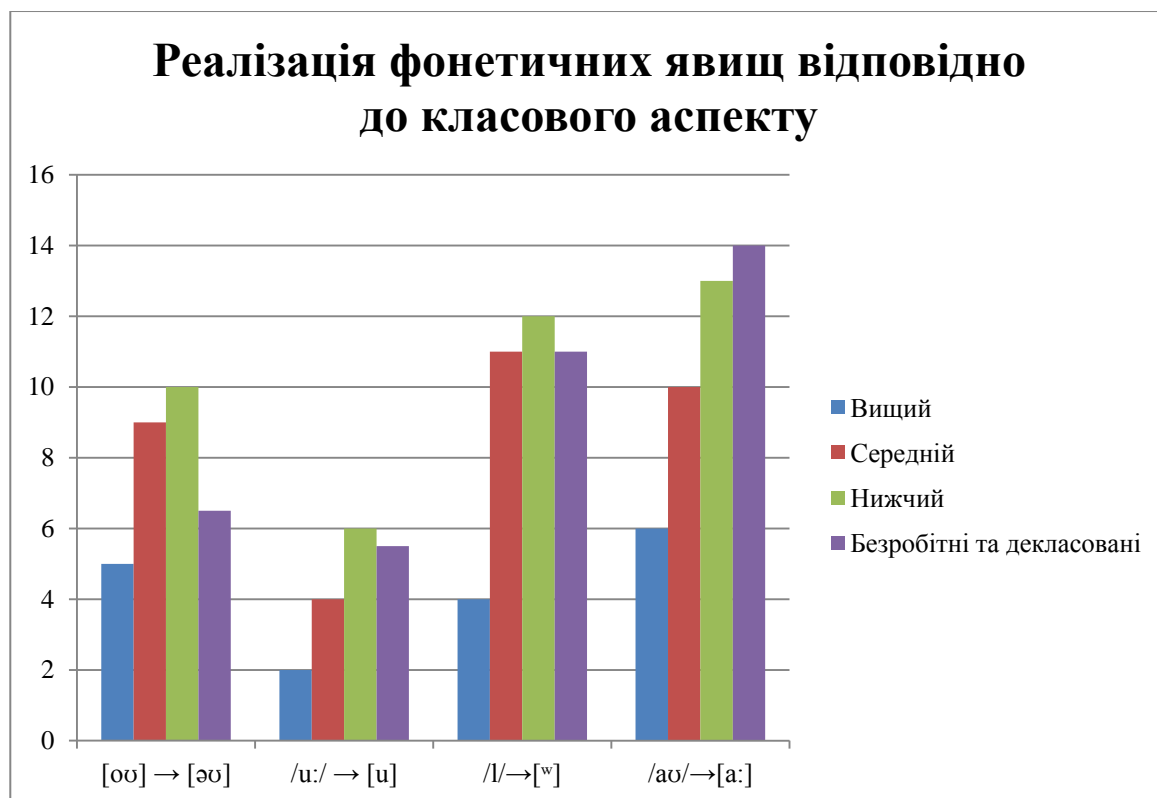

Рис. 3.11. Реалізація фонетичних явищ відповідно до класового аспекту

Як видно з рисунка, мовці нижчого класу, а саме робітники, залучені до робіт, пов'язаних з промисловістю, очевидно, і є найбільш схильними до використання у мовленні фонетичних явищ, притаманних піттсбурзькому діалекту. Процент вживання монофтонгізації у представників робочого класу нижчої соціальної групи становить 13% та 14% відповідно. Для мовлення вищих верств населення такі особливості практично не є притаманними (6%).

Таким чином, у мовленні осіб, що належать до вищих верств суспільства Піттсбурга, рідко зустрічаються вищезазначені явища, частіше це відбувається у невимушеній обстановці або для демонстрації свого походження. Рис. 3.13 наочно демонструє використання всіх фонетичних процесів у мовленні піттсбуржан.

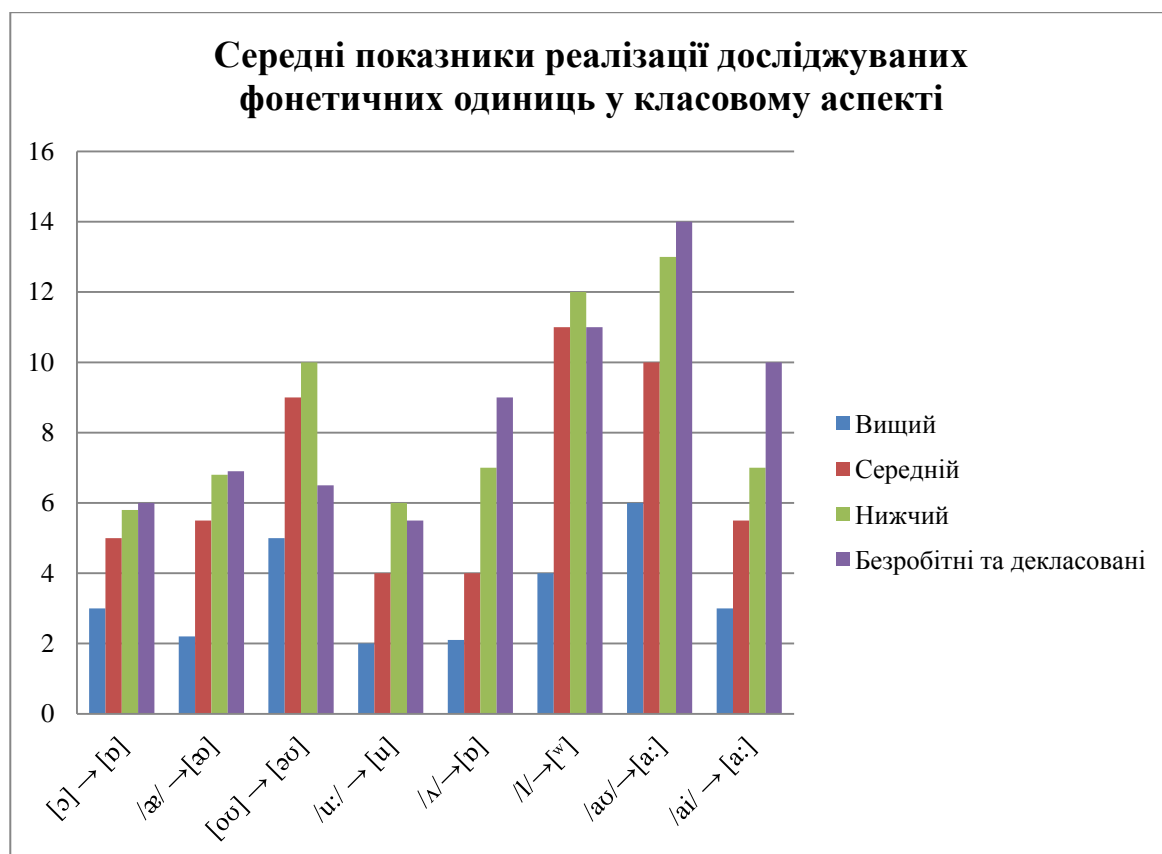

Рис. 3.12. Середні показники реалізації досліджених фонетичних одиниць у класовому аспекті

3.4.4. Вплив віку мовців на фонетичне варіювання піттсбурзького діалекту

Останнім соціальним чинником, який взято до уваги під час виконання нашого експериментального дослідження, що впливає на мовлення мешканців м. Піттсбург, є віковий критерій. У ході вивчення фонетичних особливостей у мовленні відповідно до вікового аспекту, всі інформанти були поділені на такі групи: 16-30; 31-48; 49-73 та мовці у віці понад 73 роки.

Дослідженням встановлено, що найчастіше вживаними явищами є такі:

- монофтонгізація дифтонга /aʊ/;
- підвищення рівня язика [æ] → [ə];
- редукція [ɔ:].

Зазначено, що частотність уживання фонетичних одиниць у мовленні піттсбуржан простежується у представників двох груп: 49-73 та понад 73

років. Цей факт пов'язаний з тим, що мовці цих груп є прямими нащадками представників декількох хвиль міграції до США.

Розглядаючи особливості мовлення молоді (16-30 років), встановлено, що їй найменш притаманні характерні для піттсбурзького діалекту фонетичні відхилення.

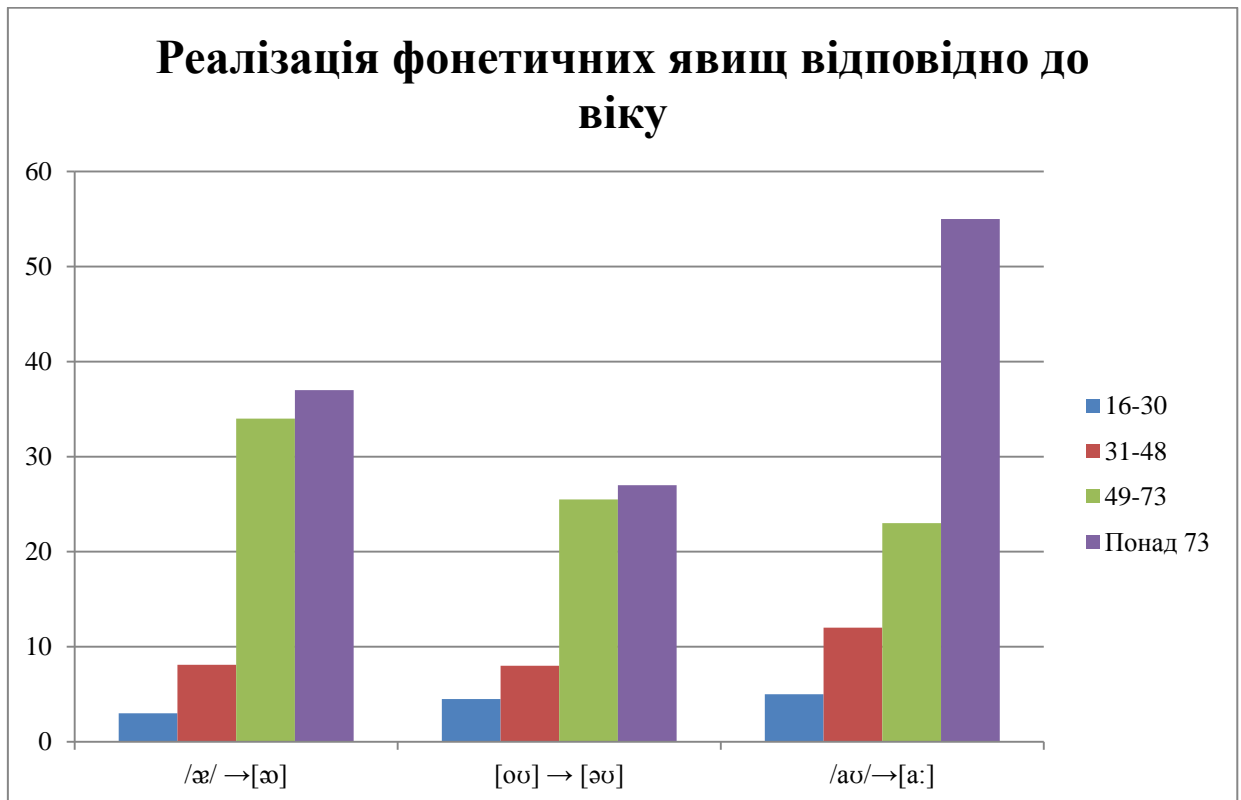

Рис. 3.14. Реалізація фонетичних явищ відповідно до віку

На Рис. 3.15. надано середні показники вживання характерних мовних явищ для піттсбурзького діалекту відповідно до всіх вікових груп.

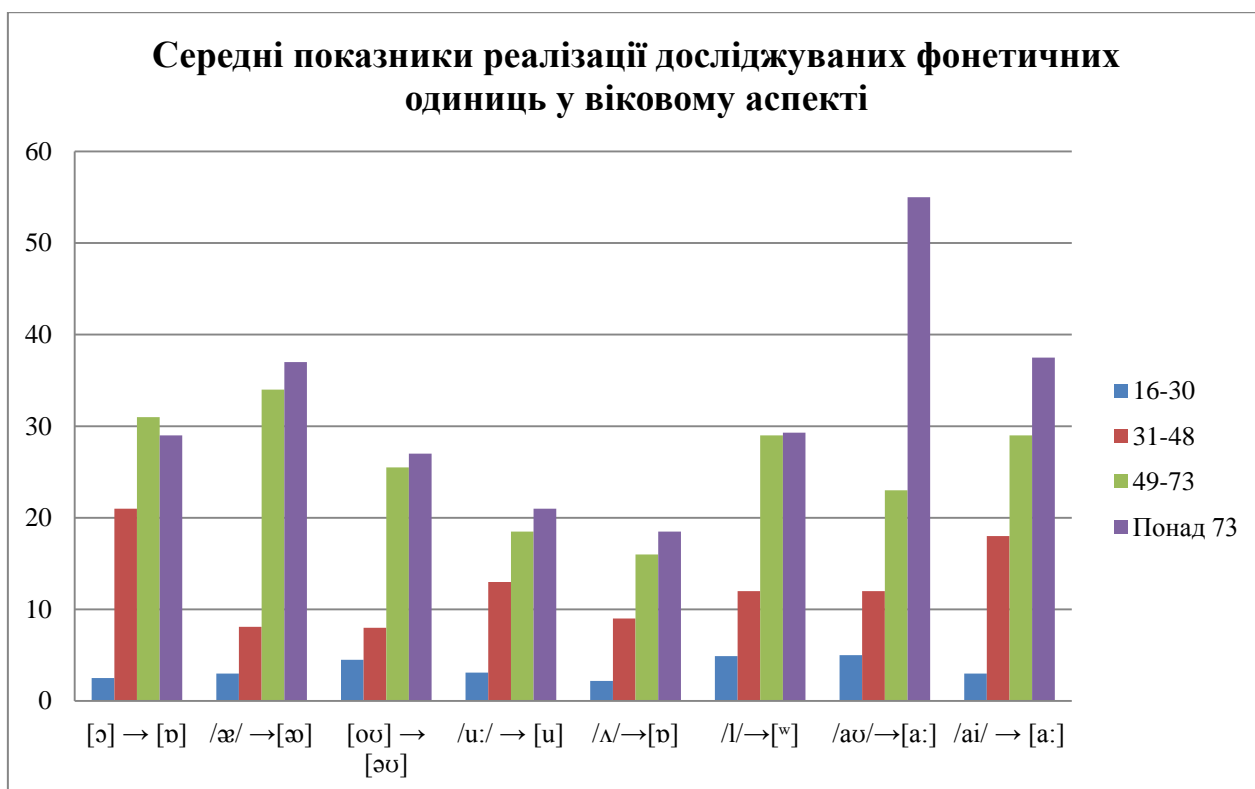

Рис. 3.15. Середні показники реалізації досліджених фонетичних одиниць у віковому аспекті

3.5. Визначення рівня сприйняття піттсбурзького діалекту

Експеримент: визначення рівня сприйняття піттсбурзького діалекту студентами Університету.

Учасники: студенти філологи Університету імені Альфреда Нобеля (3-4 курс).

Мета: визначити процентне співвідношення рівня сприйняття піттсбурзького діалекту неангломовними представниками (*non-native speakers*).

Опис експерименту:

Нами було проведено ще один експеримент з метою виявлення рівня сприйняття неангломовними представниками (студентами-філологами) мовлення мешканців м. Піттсбург. Цей експеримент було умовно поділено на **2 частини:**

- визначення рівня сприйняття шляхом аудіювання (розпізнання на слух);
- визначення рівня сприйняття шляхом візуального ознайомлення з анкетою (див. Додаток Д).

Учасникам було запропоновано прослухати аудіозаписи аутентичного мовлення мешканця м. Піттсбург з вживанням лексичних одиниць, притаманним суто піттсбурзькому діалекту (**частина 1**). Разом з цим, інформантам було запропоновано заповнити розроблену нами анкету (**частина 2**), яка містила 5 речень, які були продубльовані в аудіозаписі. Кожне з речень має три тлумачення, серед яких лише одне є вірним. Учасники повинні були підкреслити правильний варіант речення.

В експерименті взяли участі 56 учасників, віком 19-21 років. У результаті було проаналізовано 56 анкет. За отриманими даними, всіх інформантів було поділено на такі групи за сприйняттям піттсбурзького діалекту:

- зрозуміли все;
- зрозуміли частково;
- не зрозуміли зовсім.

Оскільки експеримент складався з двох частин, отримані дані також було поділено на два етапи.

Результати експерименту:

Характерним для нашого експерименту є той факт, що більшість студентів показали найвищий результат розуміння матеріалу після візуального контакту з ним, ніж шляхом аудіювання. Це пов'язано з тим, що більшість учасників експерименту схильні до візуального сприйняття інформації.

Результати проаналізованого матеріалу (аудіо сприйняття – 56 анкет), узагальнено на Рис. 3.20.

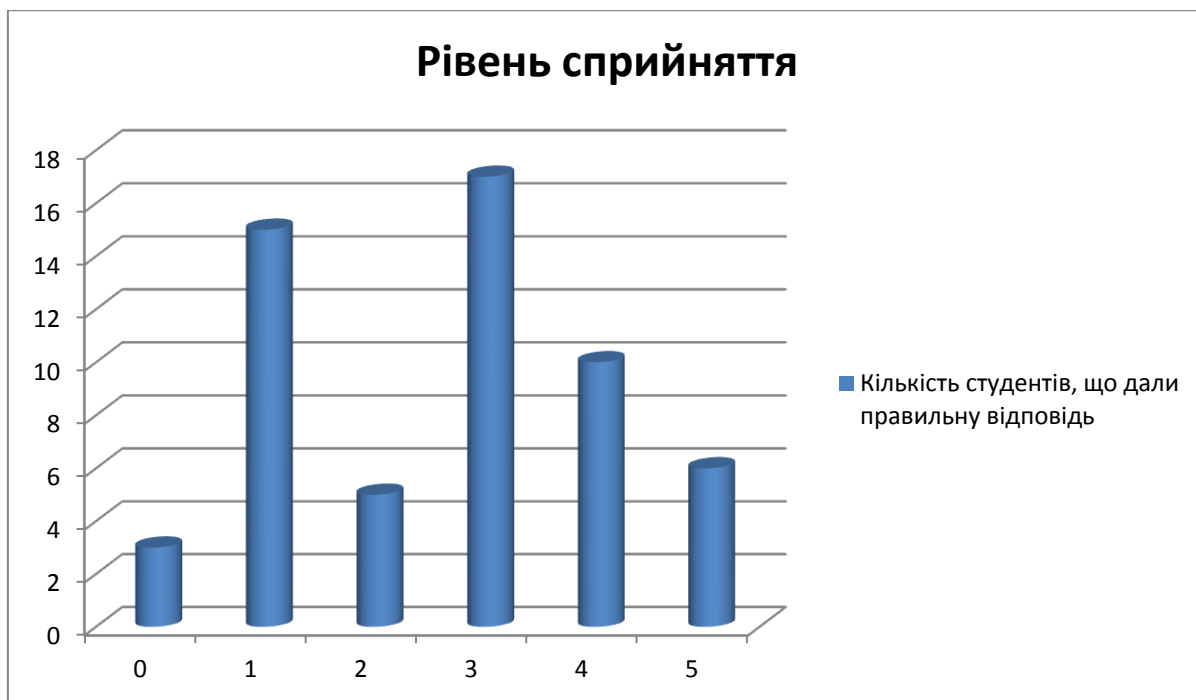

Рис. 3.20. Рівень сприйняття мовлення мешканців м. Піттсбург

Вертикальна вісь визначає кількість студентів, що зрозуміли запропоновані речення, озвучені мовцем м. Піттсбург. Горизонтальна вісь вказує на кількість питань в анкеті.

Таким чином, кількість студентів, які безпомилково зрозуміли всі вислови, складає 10,7%; частка студентів, що зовсім не зрозуміли цей діалект, становить 5,3%. Найбільша частка інформантів – студенти, які зрозуміли дві третини прослуханої інформації (30,3%).

Отже, враховуючи отримані дані, ми можемо зробити висновок, що піттсбурзький діалект доволі складно сприймається неангломовними мовцями (*non-native speakers*).

Зазначимо, що найбільш зрозумілими були речення 3 та 5 з нашої анкети:

What yinz doin en at? =Tell me everything that you two are doing! ma

If yinz wants served, raise your hans= If you want to be served, raise your hands.

Підкреслимо, що в обох реченнях уживається суто діалектна лексема *yinz*, що має значення *you, guys*, тобто *ви – 2 особи, множини*. Це може бути

пов'язано з тим, що контекст обох висловлювань, за винятком специфічної лексики, має більш стандартний варіант англійської мови, до якого звикли інформанти та який вони вивчають протягом декількох років.

Зауважимо також, що найменш зрозумілим було речення 4 запропонованої анкети:

Get aht, dere's a fahr in da filled! = Leave the field and call emergency.

Вказане речення має найбільшу кількість фонетичних відмінностей, притаманних піттсбурзькому діалекту, а саме монофтонгізацію дифтонга /aʊ/ та /aɪ/.

Таким чином, дані експерименту показали, що найважчим для розуміння мовлення мешканців м. Піттсбург неангломовними представниками (*non-native speakers*) є специфічна лексика, притаманна мешканцям цієї території. Найбільші складнощі викликає специфічна вимова слів, у яких спостерігаються такі фонетичні процеси, як монофтонгізація дифтонгів /aʊ/ та /aɪ/, які є так званою характерною рисою мовлення піттсбуржан.

Висновки до Розділу 3

1. Відповідно до соціолінгвістичного підходу еколінгвістики зібраний нами експериментальний матеріал демонструє діалектні особливості мовлення представників м. Піттсбург, штат Пенсильванія, США. Обсяг лексичного корпусу (44 записи спонтанного мовлення, 4 зразки читання уривків тексту, 452 лексичні одиниці, систематизовані у вигляді глосарію піттсбурзького діалекту) дозволив перевірити обґрунтовані у попередніх розділах теоретичні передумови щодо особливостей функціонування піттсбурзького діалекту у сучасний період. Установлено основні закономірності варіювання фонетичних та лексичних одиниць у мовленні

носіїв зазначеного діалекту. У ході дослідження у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики встановлено, що на мовлення мешканців м. Піттсбург здійснювали вплив такі соціальні фактори: гендер, етнічний склад населення, соціальний статус мешканців та їхній вік.

2. Соціолінгвістичний аналіз піттсбурзького діалекту продемонстрував залежність появи певних фонетичних явищ та частоти функціонування діалектних відхилень у мовленні мешканців м. Піттсбург на фонетичному та лексичному рівнях мови від впливу на нього екстралінгвальних факторів (гендер, етнічне походження, соціальна група та вік). Зроблений аналіз показав, що основними фонетичними процесами, притаманними піттсбурзькому діалекту, є: заміна голосного [ɔ] на [ɒ]; підвищення та зниження рівня язика при вимові /æ/ → [ə] і /ʌ/ → [ɒ], кількісні редукції голосних /ɜ:/ → [ɔ] та /u:/ → [u]; вокалізація /ɪ/ → [ɪ̥], монофтонгізація /aʊ/ → [a:] та /aɪ/ → [a:]. Звукові зміни сприяють виникненню нових лексем, які навіть позначають цілі фрази.

3. Розгляд *гендерної диференціації* піттсбурзького діалекту виявив, що мовленню чоловіків властиві такі фонетичні процеси: монофтонгізація дифтонга /aʊ/ (51%); вокалізація /ɪ/ (20%). Чоловіки більш схильні до вживання фонем, які є типовими для піттсбурзького діалекту, тому і реалізація фонетичних одиниць спостерігається з найбільшою частотністю. Для жінок характерним є наближення вимови голосного [ɔ] до [ɒ] (43%).

4. З погляду *впливу етнічного фактору* відмінною рисою мовлення мешканців м. Піттсбург є монофтонгізація /aʊ/; наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɒ]; монофтонгізація /aɪ/. Найпоширенішим фонетичним явищем серед усіх етнічних груп є монофтонгізація /aʊ/, що складає 21,4% серед білошкірих мовців та 6,9% серед представників афроамериканського походження. Наступним фонетичним явищем за частотністю вживання є наближення вимови звука [ɔ] до звука [ɒ]. Показники серед білошкірого населення становлять 52%, а серед афроамериканців – 22%.

5. Вокалізація приголосного /l/; редукція /ɜ:/; редукція /u:/ та монофтонгізація дифтонга /aɪ/ є результатом *впливу класового чиннику*, що свідчить про належність мовців до робочого класу (сфера промисловості). Процент вживання монофтонгізації у представників нижчої соціальної групи становить 13% та 14% відповідно. Для мовлення вищих верств населення вищевказані особливості практично не є притаманними (6%), а їхнє вживання відбувається у невимушеній обстановці або для демонстрації свого походження.

6. Показником *впливу вікового фактору* на мовлення є монофтонгізація дифтонга /aʊ/; підвищення рівня язика [æ] → [ə] під час вимовляння [æ]; редукція [ɜ:] у мовленні представників старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɜ] до [ɐ]. Молоді найменш притаманні характерні для піттсбурзького діалекту фонетичні відхилення.

7. Обґрунтовані програма і методика експериментального вивчення особливостей функціонування одиниць фонетичного і лексичного рівнів піттсбурзького діалекту з урахуванням соціолінгвістичного підходу еколінгвістики є цілком достатніми для перевірки **вірогідності гіпотези** щодо варіювання фонетичних та лексичних одиниць, поставленої у дослідженні.

8. Проведений експеримент дозволив виявити рівень сприйняття піттсбурзького діалекту неангломовними інформантами: найважчими для декодування є специфічна лексика, вживана лише мовцями цієї території, та лексичні одиниці зі відмінною вимовою від американського варіанту сучасної англійської мови, зумовленою монофтонгізацією дифтонгів /aʊ/ та /aɪ/, які вважаються характерними для мовлення піттсбуржан.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікаціях автора: [32], [34], [35], [38].

РОЗДІЛ 4

ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ В АСПЕКТІ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ (ЛЕКСИЧНИЙ РІВЕНЬ)

У четвертому розділі наведено аналіз лексичних особливостей мовлення на матеріалі укладеного глосарію півтсбурзького діалекту: розподіл лексем за частинами мови та смисловими групами, які відображають загальні й культурні характеристики цього регіону. Вивчено варіативність вживання лексичних одиниць у межах соціолінгвістичного підходу еколінгвістики з урахуванням впливу соціальних чинників. Продемонстровано функціонування лексем, притаманних півтсбурзькому діалекту, на прикладі сучасних джерел, що містять вербальну та невербальну інформацію.

4.1. Вивчення лексичних одиниць на матеріалі глосарію півтсбурзького діалекту

Мета цього аналізу полягає у тому, щоб використовуючи соціолінгвістичний підхід еколінгвістики, виявити лінгвістичні властивості мовлення півтсбуржан на базі експериментального матеріалу, який було зібрано протягом 2000 - 2014 рр.

Отримані дані дозволили систематизувати глосарій, який містить 592 лексем [див. Додаток Г]. Всі лексичні одиниці розподілено за самостійними (власні та загальні іменники, дієслова, прикметники, займенники, прислівники) та службовими частинами мови (прийменники і сполучники). Обсяг всіх лексичних одиниць глосарію складає: іменники – 412; дієслова – 109; прикметники – 44; займенники – 1; прислівники – 13; прийменники – 8; сполучники – 3.

За результатами аналізу нами побудовано 4 графіка, які наочно демонструють вживання всіх лексичних одиниць під час комунікації. Для зручності кожній з частин мови присвячено окремий графік.

У рамках дослідження всі лексеми розбито на смислові підгрупи, що дозволяє більш детально окреслити та зрозуміти, які саме лексеми є найбільше поширеними серед окремих груп мешканців. Вивчення словникового складу дозволило розглянути вживання лексики з урахуванням впливу різних екстралінгвальних (соціальних) чинників на мовлення.

У ході розгляду вказаних лексем визначено, що найбільш впливовими екстралінгвальними чинниками є гендер, статус мовців та вік.

Розглянемо лексеми різної частиномовної приналежності окремо.

ІМЕННИКИ

У ході вивчення лексичних одиниць, виявлено, що саме група «іменників» є наймасштабнішою. Цей факт є логічним, адже у кожній мові саме іменники є найпоширенішими лексемами. Таким чином, розглянуто 412 лексем, з яких 55 належать до власних назв (13,3%): імена відомих людей, назви місць та будівель м. Піттсбург. Зазначимо, що серед власних іменників левову частку посідають імена відомих людей, залучених до сфери спорту: Піттсбург є спортивним містом, всім відомим своїм професійним хокейним клубом (Піттсбург' Пінгвінз – (англ. **Pittsburgh Penguins**), який виступає в НХЛ. Піттсбурзький діалект набув цілу низку піттсбургізмів завдяки відомому у світі спорту коментатору та журналісту Майрону Коупу.

Наступну групу лексем складають загальні іменники (69,5%). До зазначеної категорії віднесено лексеми, які умовно розподілено за смисловим контентом на: «спорт» – 13,6%, «побут» – 38,5%, «шопінг та мода» – 4,9%, «їжа та напої» – 11,6%, «професійна лексика» – 9,7%, «лікарняна лексика» – 1,9% та «інше» – 6,3%.

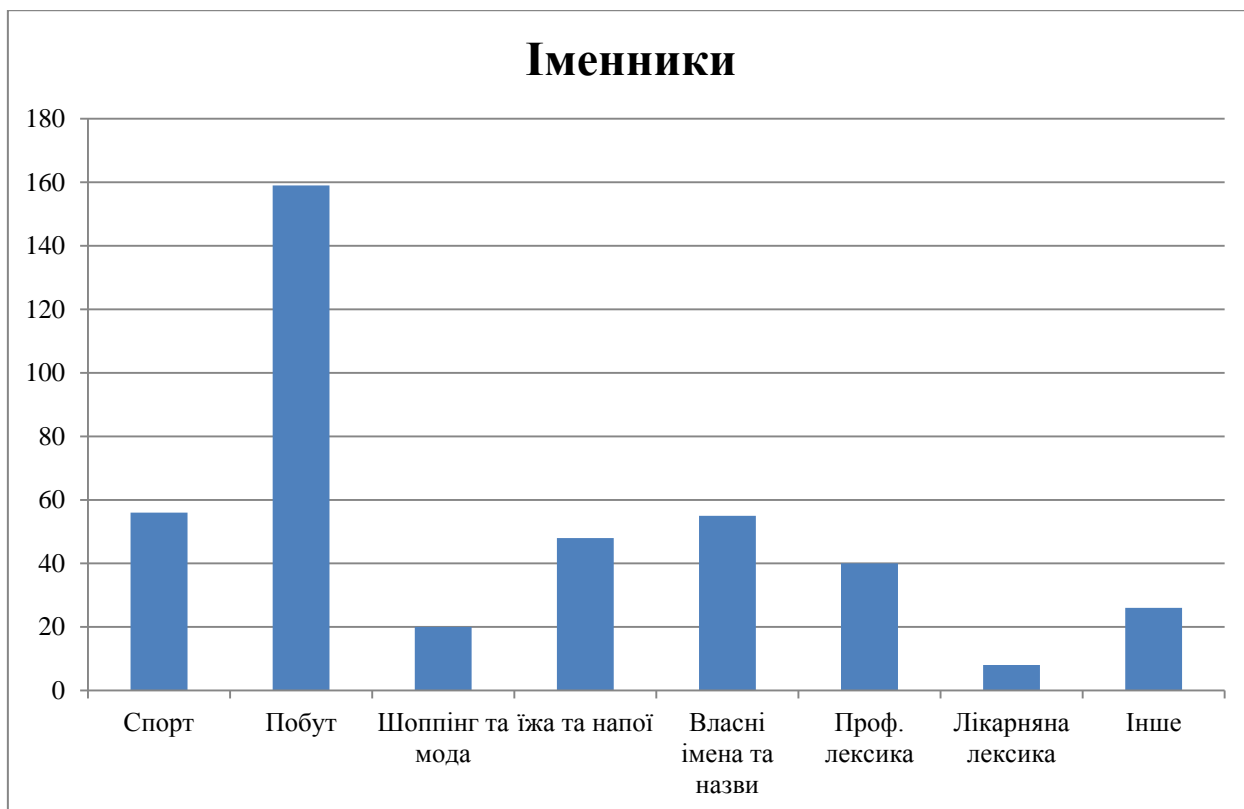

Рис. 3.16. Група лексичних одиниць, що належать до іменників

За результатами аналізу встановлено, що найбільші групи «іменників» формує побутова та спортивна лексика, оскільки саме побутова лексика використовується найширше, а спортивна вказує на приналежність міста до спорту та зацікавлення різними видами спорту, зокрема хокеєм, футболом тощо.

ДІЄСЛОВА

Другою за величиною групою лексем виявлено «дієслова» – 109 од. (18,4%). У ході вивчення лексичних одиниць, пов'язаних з дією, визначено смислові підгрупи, до яких віднесено такі: «повсякдення» (46,7%), «хобі» (7,3%), «побут» (21,1%), та «інші» (19,2%). До лексем смислової групи «побут» належать такі, що позначають жіночі та чоловічі обов'язки – 11% й 10,1% відповідно.

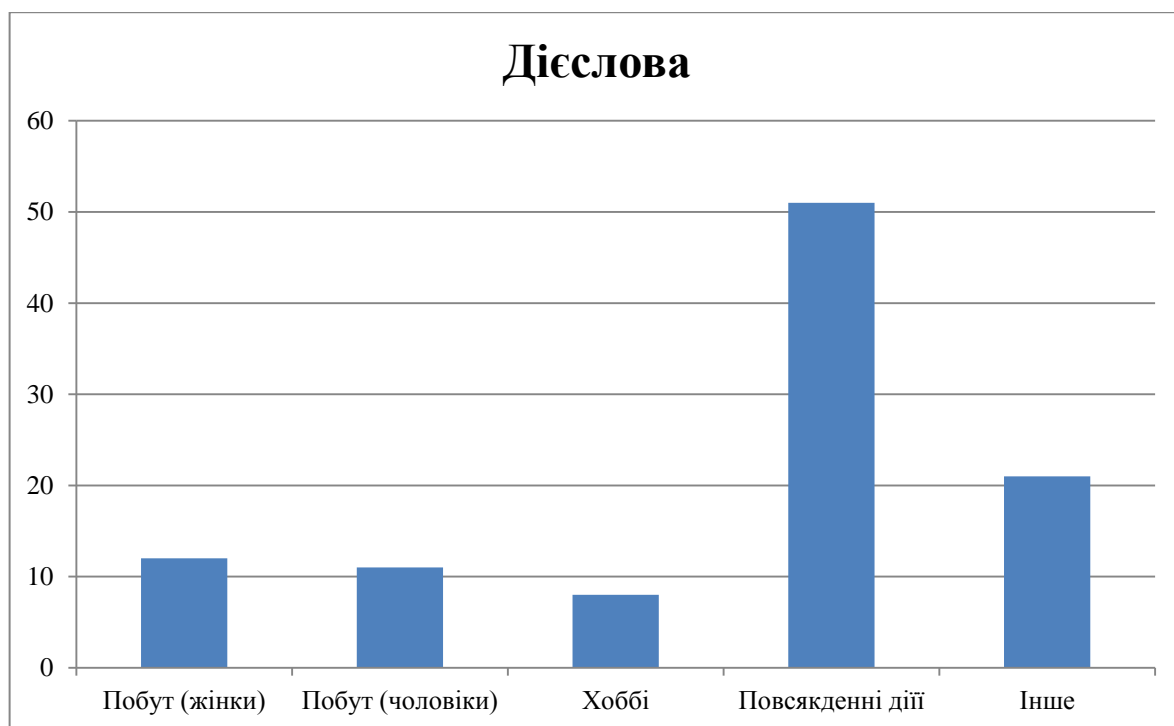

Рис. 3.17. Група лексичних одиниць, що належать до дієслів

ПРИКМЕТНИКИ

Лексеми, які належать до цієї групи, складають 44 одиниці (7,4%). Вони, як правило, ідентифікують якісні та відносні ознаки предметів, які використовуються у різних сферах життєдіяльності мешканців м. Піттсбург. Досліджувані прикметники розподілено за тематичними підгрупами, а саме:

- «колір» та «національність» (умовно об'єднано в одну підгрупу за причиною малої кількості лексем), які разом складають – 9%;
- «вага та розмір» – 20,4%;
- інше – 43,1%.

Нами було визначено також лексичні одиниці, що мають негативне (13,6%) та позитивне значення (11,3%).

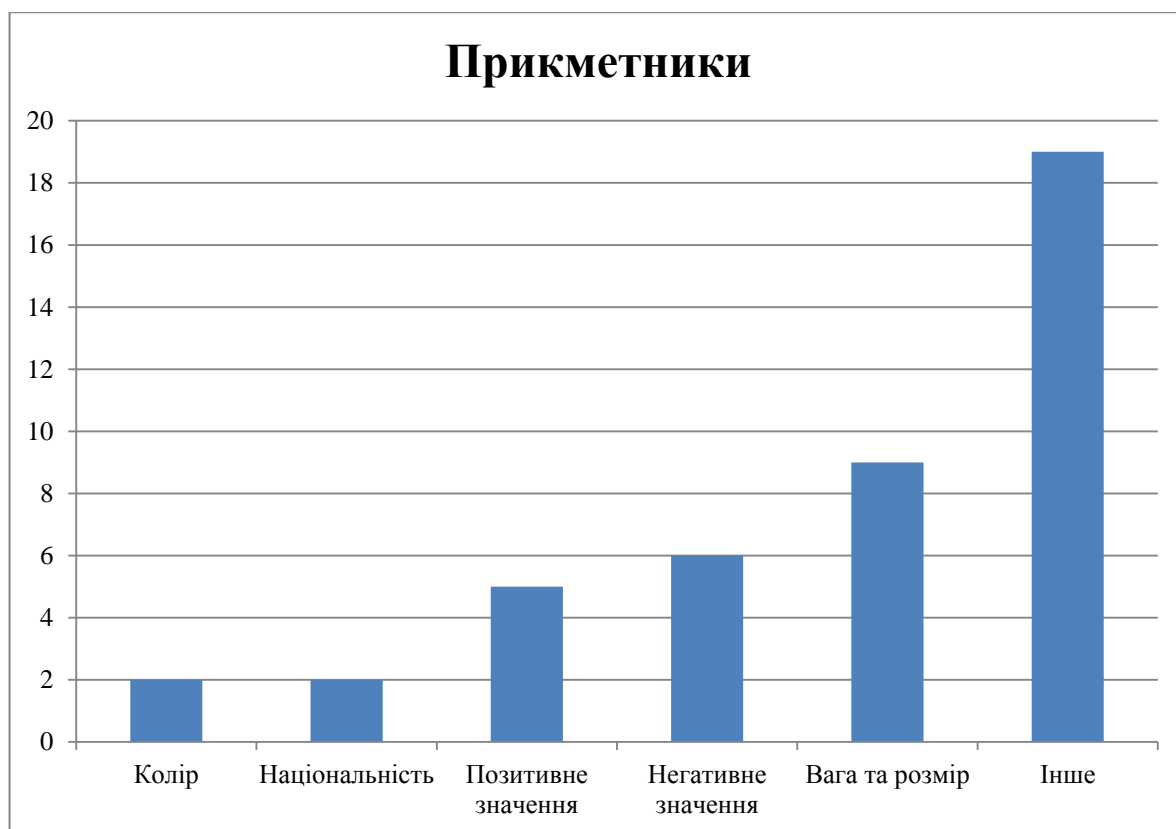

Рис. 3.18. Група лексичних одиниць, що належать до прикметників

ПРИСЛІВНИКИ ТА ЗАЙМЕННИКИ

У ході нашого дослідження зафіксовано досить невелику групу лексичних одиниць, до якої входять прислівники та займенники. До специфічних займенників віднесено лише одну лексему (0,16%), котра є характерною рисою піттсбурзького діалекту і є найчастіше вживаною та дослідженою серед науковців – *yinz* (позначає *you guys* або *you two*). До прийменників віднесено 1,3% лексем, які позначають об'єкт дії, напрям, місце, причину, мету та час. Всі вони є частотними серед носіїв піттсбурзького діалекту. Серед найпоширеніших зазначимо такі: *pertineer* – almost; *zackly* – exactly; *onest* – once; *pacific* – specific.

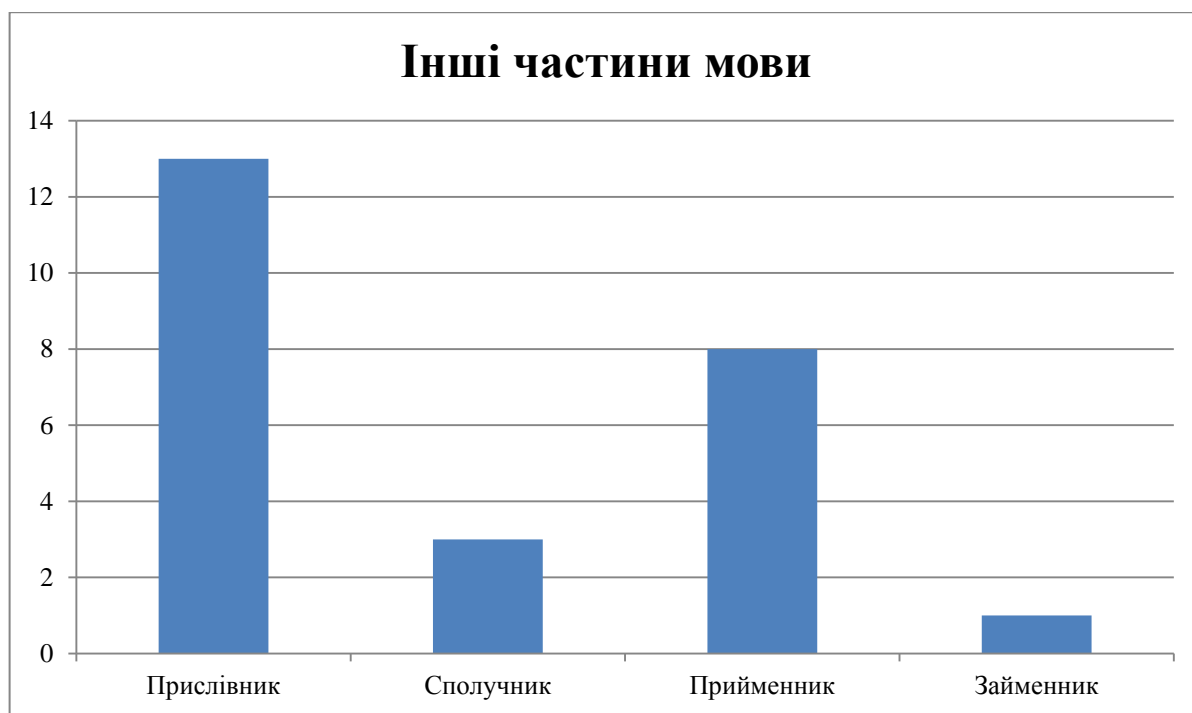

Рис. 3.19. Група лексичних одиниць, що належать до інших частин мови

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

У цю групу входять прийменники та сполучники, процентна частка яких складає 2,1% та 1,3% відповідно.

Отже, у ході аналізу експериментального матеріалу всю лексику розподілено за частинами мови та класифіковано за смисловими підгрупами. Найбільшу частку лексем складають іменники та дієслова, які належать до таких груп як «спорт», «повсякдення», «мода та спорт».

Вживання вказаних лексичних одиниць є прямим показником впливу соціальної категорії «гендер», тому що спорт є притаманним чоловікам, а мода та шопінг – жінкам. Професійна лексика також складає чималу частку: «виробництво» та «лікарська справа». Цей факт підтверджує, що основний контингент, який мешкає у Піттсбурзі, є робітничим класом, тобто простежується вплив соціального фактору. Лексика, що належить до групи «їжа та напої», позначає назви специфічних страв та має шотландське, ірландське та німецьке походження. Таким чином, підтверджується вплив

етнічного фактору на взаємодію між мовцем та мовленням. Вказана лексика має етнічне коріння і підтримується мешканцями похилого віку, тобто віковий фактор є досить важливим у інтеракції мовлення та її виконавця.

4.2. Гендерно-обумовлені особливості слововживання

Населення м. Піттсбург станом на 2014 рік становило 305,704 особи, з них 148,101 особа – чоловіки, а 157,603 – жінки. Отже, серед носіїв піттсбурзького діалекту жінки становлять – 51,5%, а чоловіки – 48,5% [318].

Мова та мовлення мешканців м. Піттсбург характеризується певною варіативністю. Залежно від ситуації та особливостей становища мовця, слова можуть вживатися в різних значеннях, з різною частотою. Носії піттсбургського діалекту створили низку унікальних слів-діалектизмів, поширених переважно в м. Піттсбург та його околицях, що умовно називаються «піттсбургізмами» і які також набувають різних значень залежно від контексту.

Особливе значення для нашої роботи мають окремі слова та словосполучення. Цілком типовим для чоловіків є вживання цілої низки слів-іменників, зокрема пов'язаних з повсякденною лексикою:

Ahr – Hour – Година;

Fahr – Fire – Вогонь, пожежа;

Fire Tire – Fire tower – Пожежна каланча;

Flahr – Flower – Квітка;

Haus – House – Будинок;

Hollah – Hollow – Порожнеча, заглиблення, западина, виїмка, яма; вибоїна, низина; лощина, балка;

Raht – Rout – Маршрут;

Pahr – Power – Сила, міць, енергія, потужність;

Pahn – Pound – Фунт;

Tahl – Towel – Рушник;

Tahr – Tire – Покришка;

Tahrarn – Tire iron – Монтування;

Tahrs – Towers – Вежі;

Wahr – Wire – Дрим;

Yella – Yellow – Жовтий;

Souled aht – Sold out – Розпродано;

Dahnthan – Downtown – В центрі міста;

Dahn nair – Down there – Там;

Chawt! – Look out! Стережись! [див. Додаток Г].

Нижче наведемо кілька прикладів, які ілюструють функціонування чоловічої лексики у повсякденні:

S'not mine yella tahl

Похідне від: *It's not mine yellow towel;*

Sgo! Da raht is right

Похідне від: *Let's go! The rout is right!;*

Da haus is dahn nair

Похідне від: *"The house is down there;*

Chawt! We are doing da tahrarn

Похідне від: *"Look out! We are doing the tire iron!;*

They need a Fire Tire! Da fahr is very stong

Похідне від: *"They need a fire tower! The fire is very strong;*

All goods are souled aht

Похідне від: *All goods are sold out.*

Наступний пласт слововживання – це спортивна лексика, яка посідає особливе місце у житті піттсбуржан. Не виникає сумнівів у тому, що чоловіки частіше ніж жінки захоплюються спортом та спортивними іграми. Не винятком є і представники чоловічої статі Піттсбурга, які за допомогою монофтонгізації створюють додаткові назви улюблених команд, спортивних ігор, інші назви, пов'язані зі спортом та змінюють імена улюблених гравців:

Bill Cahr (Bill Cowher) – Білл Коуер – відомий гравець у американський футбол Національної футбольної ліги США, тренер;

Pahrts (Pittsburgh Pirates) – буквально «Піттсбургські пірати» – професійна бейсбольна команда м. Піттсбург;

Bullin' (Bowling) – гра «Боулінг»;

Da Meddahs (The Meadows) – «Мідовс» – назва комплексу, що складається з готелю, іподрому та казино;

Cahr Pahr – буквально «сила Коуера» – сила, що приведе команду «Стіллерс» до суперкубка;

Brahn Gahles (Brian Giles) – Браян Гайлс – відомий гравець у бейсбол, грав у команді «Піттсбургські пірати»;

Kerdell Stewrt (Kordell Stewart) – Кордел Стюард – відомий гравець у американський футбол (квотербек) Національної футбольної ліги США;

Rocky Blahr (Rocky Blier) – Роккі Блайер – відомий гравець у американський футбол Національної футбольної ліги США;

Marn Core (Myron Core) – Майрон Коун – відомий спортивний коментатор [див. Додаток Г].

Доречними, на наш погляд, стануть приклади вживання згаданої спортивної лексики, що виникла у зв'язку з монофтонгізацією, представниками сильної статі м. Піттсбург: *Bill Cahr is da greatest head coach of da greatest football team!*

Похідне від: *Bill Cowher is the greatest head coach of the greatest football team!*

Peter and me went bullin' last night, and he bulled a 175!

Похідне від: *Peter ana me went bowling last night, and he bulled a 175!*

Yinz goin dahn ta da Meddahs ta watchem horses?

Похідне від: *Are you, guys, going to the Middows to whatch horse rides?*
«Pahrts lost again!

Похідне від: *Pirates lost again!*

Серед словникового складу за темою "спорт" нами було виокремлено специфічні спортивні назви, імена гравців та спортивні фрази, які активно вживаються чоловіками Піттсбурга. Утворення цієї лексики є прикладом перенесення значення одного слова на інше, випадіння певних звуків, скорочення слів і т.д. Наведемо кілька прикладів:

JoePa (Joe Paterno) – Джозеф Патерно – відомий гравець у американський футбол;

The Lig (The National Football League) – Національна футбольна ліга;

Da Pens/Da Gwins (The Pittsburgh Penguins) – буквально «Піттсбургські пінгвіни» – професійна хокейна команда м. Піттсбург;

Buccos (The Pittsburgh Pirates) – буквально «Піттсбургські пірати» – професійна бейсбольна команда м. Піттсбург;

Maz (Bill Mazeroski) – Білл Мазероскі – відомий бейсболіст;

Goofy Golf (Miniature golf) – міні-гольф;

Jerry O (Jerry Olsavsky) – Джеррі Олсавскі – відомий гравець у американський футбол Національної футбольної ліги США;

Lah-Miiiiiiii (Mario Lemieux) – Маріо Лемьє – відомий хокеїст;

Sell My Monkey! – хокеїст Ягомір Ягр забиває;

Pantsy Park (PNC Park) – назва бейсбольного стадіону;

Balitmorie Birdies (Baltimore Ravens) – буквально «Балтіморські ворони» – професійна футбольна команда м. Балтімор;

Blitzburgh – м. Піттсбург під час плей-офф футбольної команди «Стіллерс»;

It's the Old Dipsey Doodle – вертітися і пропустити третій страйк;

Jacksonville Jag-offs (The Jacksonville Jaguars) – буквально «Джесксонвільські ягуари» – професійна футбольна команда м. Джесксонвілл;

Jax Jag-Wires (The Jacksonville Jaguars) – буквально «Джесксонвільські ягуари» – професійна футбольна команда м. Джесксонвілл [див. Додаток Г].

Приклади вживання слів цієї групи представлено нижче:

Yinz bin to da new Pantsy Park yet?

Похідне від: *Have you been to the new Panstsy Park yet?*;

Yinz wanna play Goofy Gulf?

Похідне від: *Do you want to play Miniature Golf;*

Lah-Muuuuuuu calls Da Burgh home»;

Похідне від: *Mario Lemieux calls Pittsburgh home*

Наше вивчення слововживання чоловіків м. Піттсбург показало, що значний внесок у поповнення словника «піттсбургізмів» спортивною чоловічою лексикою зробив, як ми вже згадували, спортивний коментатор і журналіст Майрон Коуп (Піттсбург' Пінгвінз – (англ. **Pittsburgh Penguins**) — професійний хокейний клуб, якій виступає в НХЛ. Цей клуб базується в м. Піттсбург). Слова, вигадані ним, також не утворились внаслідок монофтонгізації, однак залишились у широкому вжитку серед піттсбурзьких чоловіків – прихильників спорту. Найвідомішими «піттсбургізмами» Майрона Коупа вважаємо такі:

Minnie Vikes (The Minnesota Vikings) – буквально «Мінесотські вікінги» – професійна футбольна команда м. Мінеаполіс;

Shports – Sport – спорт;

Cope-a-nut (Cocanut) – буквально «кокос» – влучна спортивна фраза;

Cryboise (The Dallas Cowboys) – буквально «Даллаські ковбої» – професійна футбольна команда м. Даллас;

Yoу, yoу, double yoу! – відомий вигук Майрона Коупа для підбадьорювання гравців і вболівальників;

Hadded raders (The Oakland Raiders) – буквально «Оклендські рейдери» – професійна футбольна команда м. Окленд [див. Додаток Г].

Лексична спадщина Майрона Коупа відображена у таких реченнях:

That was a cope-a-nut as Marn Cope said»;

Cryboise are fast today;

Dis iss real shports

Похідне від: *This is real sport .*

Наступний блок узагальнення наших гендерних спостережень щодо функціонування лексичних одиниць м. Піттсбург формує жіноче мовлення. Ми погоджуємося з твердженням П. Траджіла про те, що жінки схильні обирати більш престижні форми мови, прагнучи підкреслити свій соціальний статус [316, с. 64]. Діалекти, як правило, не належать до престижних форм існування мови і мало вживаються жінками, з огляду на те, що вони (жінки) не сприймають такі форми як особливу спадщину.

Якщо традиційним чоловічим захопленням прийнято вважати спорт, то серед жіночих інтересів одне з провідних місць посідають мода і шопінг. Відображає цю гендерну специфіку і піттсбурзький діалект, у межах якого вживаються місцеві слова, що характеризують жіночі вподобання і відповідно частіше звучать в устах жінок. Це, переважно, назви видів одягу та слова, що стосуються моди і стилю:

Bobos – shoes – Туфлі;

Bootyparler – Hairdresser's – Перукарня;

Brawl – Ladies undergarment – Жіноча спідня білизна;

Bumbershoot – umbrella – Парасолька;

Gutcheez – Underwear – Нижня білизна;

Hills – heels – Підбори;

Jresser – dresser – Сукня;

Juhllery – jewelry – Ювелірні вироби;

Leggins – snow pants – Зимові штани, легінци;

Mah – Shopping mall – Торговий центр;

Sell – sale – Розпродаж;

Wraps – outerwear – Верхній одяг;

Tobahgin – a knit winter hat – В'язаний зимовий капелюх [див. Додаток Г].

Піттсбургська леді може запитати свою подругу щодо взуття, яке вони бачили у торговому центрі таким чином: *What do you think about those bobos from da mah? –*

Похідне від: *What do you think about those shoes from the mall?*

або висловити бажання купити сукню під час розпродажу так: *I will take this jresser during da sell next month* –

Похідне від: *I will take this dresser during the sale next month.*

Тезу про те, що ювелірні вироби – це найкращий подарунок для жінок, мешканка Піттсбурга також може висловити дещо незвично у порівнянні з жінками з інших регіонів:

Juhllery is da best present for me –

Похідне від: *Jewelry is the best present for me.*

Американськими дослідниками було зафіксовано, що саме у мовленні жінок існують лексеми, які фактично є результатом заміни літери «о» на «и» [324]. Цей феномен було відмічено і протягом власних спостережень. Було виявлено, що жінки нерідко використовують подібні лексеми, оскільки різкої звукової різниці від престижних форм існування мови у вимові цих слів не відчувається, і відповідно, діалект є менш помітним. У цьому випадку в першу чергу йдеться про з а г а л ь н о в ж и в а н і , досить поширені слова, а саме:

Brudder – Brother – Брат;

Fuud – Food – Їжа;

Ruff – Roof – Дах;

Skull – School – Школа;

Unce – Ounce – Унція;

Ungion – Onion – Цибуля;

Brung – Bring – Нести, приносити;

Dunkey – Donkey – Вісюк [див. Додаток Г].

Отже, для жінок, особливо старшої вікової групи, типовим є вживання піттсбурзького діалекту зокрема у таких реченнях:

His brudder went to skull –

Похідне від: *His brother went to school;*

Maria brung some ungion from the score –

Похідне від: *"Mary bring some onion form the shop";*

When it rains the ruff leaks –

Похідне від: *When it rains the roof leaks;*

Dunkey is a nice animal –

Похідне від: *Donkey is a nice animal.*

Не менш особливої уваги потребує аналіз дієслів носіями піттсбурзького діалекту, оскільки це має певну історичну та гендерну зумовленість. Так, як відомо, протягом довгого часу види діяльності поділялись на «жіночі» і «чоловічі», відповідно представники кожної статі частіше вживали діалектизми, які стосувалися виду діяльності, що ними виконувалась. Враховуючи сучасні реалії, можна стверджувати, що цю звичку зберегла лише старша вікова група, що вважає чоловічими заняттями важку фізичну працю або активний відпочинок поза домом, а отже чоловіки цієї вікової групи застосовують у мовленні відповідні дієслова:

Feeschun – fishing – Рибалити, риболовля;

Poosh – push – Штовхати, підитовхувати;

Shinny – climb – Вилазити, видиратися;

Gall-a-vant – to ride around all day, for no reason – Їздити весь день без причини;

Rasslin – wretling – Боротися, битися, займатися боротьбою;

Plinkin' – shooting at random objects with a rifle – Стріляти з рушниці по випадкових об'єктах;

Throwed – threw – Кидати [див. Додаток Г].

Прикладами функціонування цих дієслів може слугувати цілий ряд ситуацій:

He went feeschun yesterday –

Похідне від: *He want fishing yeaterday;*

Yinz stop rasslin back dere! –

Похідне від: *Hey, you, stop wrestling back there;*

Would you poosh my car off the road? –

Похідне від: *– Would you push my car off the road?;*

Shinny up dat telephone pole and untangle your kite –

Похідне від: *Climb up the telepone pole and untangle your kite.*

Водночас «жіночими» видами діяльності представники старшої вікової групи мешканців Піттсбурга схильні вважати роботу, пов'язану з домашнім господарством, що виражається і певними «пісбургізмами», які частіше вживають жінки:

Dip-up – put dinner on the table – Накривати обід;

Press off – iron clothes – Прасувати одяг;

Redd off – clear off – Прибирати;

Redd up – tidy up – Прибирати;

Liftin' – put a meal on the table – Ставити їжу на стіл;

Wrinch – rinse – Полоскати, полоскання;

Worsh – wash – Мити;

Unthaw – defrost – Розморожувати;

Kook – cook – Говувати їжу [див. Додаток Г].

Аналогічно до попередніх випадків можемо продемонструвати вживання жінками вищевикладених дієслів:

I'm going to dip-up dinner...get ready to eat –

Похідне від: *I'm going put dinner on the table ... get ready to eat;*

Redd off the table, please –

Похідне від: *Tidy up the table, please ;*

Take the chicken outa da freezer so's it can unthaw –

Похідне від: *"Tke the chicken out the freezer so it can defrost;*

Ann will press off that shirt before you put it on –

Похідне від: *Ann will iron that shirt before you put it on .*

У підсумку слід зазначити, що аналіз гендерно-обумовлених властивостей слововживання мешканців м. Піттсбург засвідчив, що всі вищезазначені особливості викликають інтерес у зв'язку з наявністю специфічного слововживання саме чоловіками. Зазвичай у дослідженнях, присвячених гендерним особливостям мовлення, йдеться про виникнення

певного «жіночого стилю», однак вивчення мови носіїв пїттсбурзького діалекту дає підстави для відокремлення «чоловічого стилю», який тісно пов'язаний з монофтонгізацією мовлення, захопленням чоловіків спортивними іграми та видами їх діяльності. Слововживання представників сильної статі у Пїттсбурзі підкреслює самоїдентифікацію з рідним містом з урахуванням загальнолюдського та історичного досвіду та сприяє подовженню існування пїттсбурзького діалекту як унікальної національної культури.

4.3. Відмінності слововживання з точки зору соціального статусу мовців

Значна частина відмінностей у слововживанні мешканців м. Пїттсбург зумовлена не лише ґендерними та віковими особливостями мовців, а і їх соціальним статусом. Традиційно пїттсбургський діалект пов'язують з робочим класом, його способом життя, видами діяльності та специфікою мовлення.

Демографічні зміни в самому Пїттсбурзі – бєбі-бум 1960-70х. рр. – у сім'ях робітників значною мірою допоміг створити лексичну базу пїттсбурзького діалекту. Діти, що народилися у цей період були онуками іммігрантських промислових робітників, які прибули в період з 1880 по 1920 роки, вони вже не говорили мовою батьківщини і мали ослаблені зв'язки з реліґіями, в той час як їх батьки і діди продовжували усвідомлювати себе в контексті свого етносу і реліґії. Чисельне покоління, що підростало, розвивало свою регіональну і, що дуже важливо, класову і соціальну свідомість, яка стає джерелом діалектизмів [266, с. 93].

Разом з цим, потреби виробництва зростають і спілкування всередині робочого класу приводить до появи та активного вживання цілої низки унікальної пїттсбурської лексики, яка означає м а т е р і а л и д л я

виробництва або виготовлену продукцію,
зокрема:

Alunamin – Aluminium – Алюміній;

Arn – Iron – Залізо;

Carbon Oil – Kerosene – Гас, керосин;

Concreek – Concrete – Бетон;

Erol – Oil – Нафта;

Still – Steel – Сталь;

Oral – Oil – Нафта;

Sheetrock – Drywall – Гіпсокартон;

Wahr – Wire – Дрім;

Skiw-et – Skillet – Шпон;

CEEE–ment – Cement – Цемент;

Hork – Steel – Сталь;

Cender truck – Cinder truck – Шлакове покриття;

Tahr – Покришка;

Greeze – Grease – Мастило, змащувати;

Mannies – Marbles – Мармур;

Bob wahr – Barbed Wire – Колючий дрім [див. Додаток Г].

Наведемо декілька прикладів функціонування діалектизмів, призначених для позначення матеріалів для виробництва або виготовленої продукції:

Da concreek is strong enough. Do not worry!–

Похідне від: *The concrete is strong enough. Do not worry! ;*

This wall is made from sheetrock –

Похідне від: *This wall is made of drywall;*

One can buy da best still only in Burgh! –

Похідне від: *"One can buy the best steel only in Pittsburgh ;*

I need to change da tahr in my car –

Похідне від: *I need to change the tire in my car.*

Частина «пїттсбургїзмїв», якї і по сьогоднїшнїй день використовуються робочим класом, стосується з н а р я д ь п р а ц і , о б л а д н а н н я , т а м і с ц ь р о б о т и :

Still Mills – Steel mills – Сталеливарні заводи;

Iron city – Pittsburgh – Пітсбург;

Clodhoppers – Work boots – Робочі чоботи;

Hoosafrazt – Mechanical Device – Механічний пристрій;

Toll – Tool – Інструмент;

Plowers – Pliers – Кусачки;

Cucky – An organic gooeu subsance – Органічна клейка речовина [див. Додаток Г].

Ці лексеми можуть зустрічатись у найрізноманїтнїших мовних ситуаціях:

Iron city is da place where I am living and working –

Похідне від: *Pittsburgh is the place whare I am living and working;*

I will wear my clodhoppers a take my toll –

Похідне від: *I will wear my work boots and take my tool;*

Still mills in a da city are functioning since 1875 –

Похідне від: *Steel mills in the city are functioning since 1975.*

Крім того, робочий клас вживає специфічні слова безпосередньо пов'язані з робочим процесом, серед яких:

Dooder Jobs – Do their job – Робити свою роботу;

Tahrarn – Tire iron – Монтування;

Cinstruction – Process used to build and repair things – Процес будівництва або ремонтування;

Tet-ni-kal – Technical – Технічний;

Cadillac converter – Catalytic converter – Каталітичний конвертер;

Masonry – Masonry – Цегляна кладка [див. Додаток Г].

Доцільно продемонструвати і приклади вживання лексем, пов'язаних з робочим процесом:

Yinz guyz need to git da cadillac converter fixed if yinz'r gonna pass da test! –

Похідне від: *You guys need o git the catalytic converter fixed if you are giong to pass the test;*

We dooder jobs every day –

Похідне від: *We do our jobs every day;*

Da masonry was made last month –

Похідне від: *The masonry was made last month.*

Наприкінці 1970-х та у 1980-і роки у Піттсбурзі спостерігався суттєвий промисловий спад, багато підприємств сталеливарної промисловості були закриті, а працівники заводів звільнені. Чисельність населення міста різко зменшилася до 311 тис. осіб. Основними сферами економічної діяльності міста стають **освіта, туризм, медицина, високі технології, фінансові послуги** [320]. Отже, виникає потреба у більш кваліфікованих фахівцях, які здатні працювати в нових економічних умовах. Водночас багато представників робочого класу були змушені залишити місто у пошуках нової роботи. Таким чином, середня соціальна група та інтелігенція зміцнюють свої позиції у місті, а разом з цим вживання піттсбурзького діалекту стає менш поширеним. Найбільша хвиля відтоку населення відбулася в 1980-х роках з остаточним закриттям більшості місцевих металургійних заводів. У цей час робочий клас стає менш однорідним, ніж у минулі періоди, мешканці починають більше спілкуватись з іншими, що мають інший соціальний статус. Крім того, має місце і соціальна мобільність: значна кількість дітей робітників належить вже до середньої соціальної групи. У місцевій мові різко зменшується частка лексем утворених внаслідок монофтонгізації.

Медицина і університетська освіта набувають провідних позицій в економіці міста – до Піттсбурга прибуває багато студентів та висококваліфікованих фахівців з інших регіонів США. Спілкуючись з місцевим населенням, представники інтелігенції та середньої соціальної групи починають використовувати деякі піттсбурзькі діалектизми, пов'язані з о с в і т о ю та м е д и ц и н о ю , зокрема:

Am-blee-unce – Ambulance – Швидка медична допомога;
Angioplactic – Angioplasty – Ангіопластика;
Artheritis – Arthritis – Артрит;
Caw-idge – College – Коледж;
Liberry – Library – Бібліотека;
Lice-ness – License – Ліцензія (у тому числі на діяльність лікаря чи вчителя);
MU-se-um – Museum – Музей;
Peel – Pill – Пігулка;
Newkyaler – Nuclear – Ядерний;
Dennis – Dentist – Стоматолог;
Dinge – Tooth – Зуб;
Fiscul Thirpy – Physical Therapy – Фізіотерапія;
Quirpracter – Chiropractor – Космоправ;
Skull – School – Школа [див. Додаток Г].

Наведемо деякі приклади застосування «пісбургізмів» середною соціальною групою та інтелігенцією:

Pittsburgh caw-idge has a very good liberry. You can use it –

Похідне від: *Pittsburth college has a very good library ;*

I will go to da dennis to cure my dinge –

Похідне від: *I will go to the dentist to cure my tooth;*

I will take a pell, there is no need to call the am-blee-unce –

Похідне від: *I will take a pill, there is no need to call the ambulance;*

His grandmother has a terrible artheritis –

Похідне від: *His grandmother has a terrible arthritis.*

Зміна економічної орієнтації Піттсбурга привабила до міста представників творчої інтелігенції. Наявність недорогого житла, приміщень для студій і офісів в колишніх промислових районах дала змогу молодим художникам, дизайнерам, музикантам та представникам **інших творчих професій** залишитися в місті після закінчення місцевих університетів. Вони помічають регіональні особливості мови, взаємодіючи з місцевим

населенням, усвідомлюють унікальність піттсбургського діалекту і починають застосовувати деякі лексеми для того, щоб претендувати на місцеву ідентичність і продемонструвати свої знання про Піттсбург [266, с. 94]. Слова, що використовуються т в о р ч о ю і н т е л і г е н ц і є ю також пов'язані з видами її діяльності:

Cammra – *Camera* – *Камера*;

Gum – *Eraiser* – *Стиральна гумка*;

Keller – *Colour* – *Колір*;

Pin – *Pen* – *Ручка*;

Pitcher – *Picture* – *Картина*;

Videoin – *Video taping* – *Записувати відео* [див. Додаток Г].

Вказані лексеми використовуються досить широко, зокрема, художник може попросити в колег гумку, щоб змінити ескіз своєї картини:

Give me that pin, I want to change da sketch of my pitcher –

Похідне від: *Give me tah pen, I want to change the sketch of my picture*;

або висловити думку, що колір картини дуже приємний :

Da keller of dis pitcher is very pleasant –

Похідне від: – *The colour of this picture is very pleasant*.

Музикант може похвалитися кількістю камер, які були задіяні у зйомках його нового відеокліпу:

During we were videoin for my new song 4 cammras were working –

Похідне від: *During we were video taping for my new song 4 cameras were working*.

У розвитку піттсбурзького діалекту розпочинається новий етап: відбувається усвідомлення унікальності цього явища та необхідності його збереження, а в деяких районах, куди імігрували колишні мешканці Піттсбурга, формуються діаспори, які використовують діалект і які, звичайно, складаються переважно з робітників. Усі вказані фактори значно зміцнили зв'язки між місцевим діалектом і соціальною ідентичністю.

Для наукової інтелігенції, яка спілкується переважно літературною мовою, піттсбургський діалект став об'єктом вивчення. На сьогодні у Піттсбурзькому університеті працює група науковців, які досліджують особливості місцевого діалекту, серед них: Б. Джонстоун, М. Еберхардт, С. Кіслінг, М. Вісноскі, Ш. Гуден. Враховуючи усе вищевикладене, можемо окреслити три основні відмінності слововживання носіїв піттсбургського діалекту з точки зору соціального статусу мовців:

1) робочий клас характеризується значно більшою схильністю до використання діалектизмів, ніж середня соціальна група та інтелігенція;

2) у мові робочого класу набагато частіше зустрічаються діалектизми, які виникли внаслідок монофтонгізації;

3) робочий клас переважно вживає слова, що стосуються промислового виробництва, а середній та інтелігенція використовуються лексеми, які пов'язані з освітою, медициною та творчою роботою.

Підкреслимо, що у нинішніх умовах життя Піттсбурга, місцевий діалект переважно розглядається як інструмент регіональної ідентифікації, самоідентифікації з містом, а ідентифікація мовця за соціальним статусом та відмінності у слововживанні мовців з різним соціальним статусом відходять на друге місце. Незважаючи на беззаперечний та міцний зв'язок цього діалекту з робочим класом, сучасна культура змушує інтегрувати представників різних соціальних груп, що зменшує мовні відмінності між ними, тому піттсбургський діалект навряд чи матиме широке застосування в майбутньому, однак його збереження стане справою усіх верств населення серед носіїв.

4.4. Вікові ознаки слововживання

Дослідження вікових особливостей слововживання у діалекті мешканців Піттсбурга вимагає звернення уваги на вікову структуру населення міста, яка згідно з даними 2014 року, наданими Бюро перепису населення США (Census Bureau), виглядає таким чином: діти до 18 років – 16,3%; молодь від 18 до 24 років – 18,9%; дорослі від 25 до 44 років – 27,4%; дорослі від 45 до 64 років – 23,6%; дорослі старші за 65 років – 13,8% [318]. Сьогодні представники цих вікових груп населення є основними носіями піттсбурзького діалекту. Крім того, певна частина носіїв цього діалекту мешкає за межами міста. З метою з'ясування вікових особливостей слововживання носіїв піттсбурзького діалекту умовно поділимо їх на три вікові групи: молодша – особи до 25 років, середня – особи 25-49 років, і старша – носії від 50 років.

Аналізуючи вікові ознаки діалекту мешканців м. Піттсбург необхідно відмітити, що використання діалекту є більш характерним для старшої вікової групи (50-80 років). Це пояснюється тим, що значна частина таких мовців є або прямими нащадками мігрантів різних хвиль (1880-1920 рр., 1950-1960 рр., 1980-1995 рр.) або мігрантами у першому поколінні, які оселилися у Піттсбурзі та його околицях. Традиції різних країн світу, які привезли з собою переселенці, яскраво виражаються в національній кухні, саме тому серед старшої вікової групи носіїв піттсбурзького діалекту часто вживаються лексеми, які позначають їжу або напої, зокрема:

Fuud – Food – Їжа;

Melk – Milk – Молоко;

Voka – Vodka – Горілка (Водка);

Hun (Hon) – Honey – Мед;

Cut – Slice of Pizza – Шматок піци;

Pop – Soda – Содова;

Shpegetti – Spaghetti – Спагеті;

Bir – Beer – Пиво;

Hoagie – A big sandwich – Сендвіч;

Hokey-pokey – Ice-cream – Морозиво (або лід);

Chipped Ham – A very thinly sliced ham – Дуже тонко нарізана шинка;

Squeet – Let's eat! – Ходімо їсти;

Kitch-ip – Ketchup – Кетчуп;

Tayduh – Potato – Картопля;

Takeela – Tequilla – Текіла;

Jumbo – Bologna – Болонська ковбаска;

City Chikken – Pork cubes on a skewer, breaded and fried – паніровані кубики яловичини обсмажені або запечені короткому дерев'яному рожні [див. Додаток Г].

Зазначимо, що більшість із вказаних слів утворилась шляхом фонетичних змін літературної мови:

milk – melk, honey – hun, food – fuud, vodka – voka, а деякі – шляхом перенесення змісту одних понять на інші, наприклад, м'ясо яловичини порівнюється з курятиною (*City Chikken*), або злиттям змісту понять (*Butterbread* (хліб з маслом) = *butter* (масло) + *bread* (хліб) [328, с.45]. Таким чином, для мешканця Піттсбурга віком за 50 років цілком зрозумілим є висловлювання:

I will not drink pop, I would like to take some melk –

Похідне від: *I will not drink soda, I would like to take some milk.*

Однак, молодші мешканці інших регіонів США не завжди розуміють, що саме питиме чи не питиме мовець. Візьмемо інший приклад – купуючи пиво, носії піттсбурзького діалекту старшої вікової групи можуть запитати:

What kinda bir isat? –

Похідне від: *What kind of beer is it?.*

Мешканці м. Піттсбург відомі своїм захопленням різноманітними гамбургерами та іншими снеками, громадяни старшого віку не є винятком, тому від них не рідко можна почути:

Hoagie is da best fuud for me –

Похідне від: *A big sandwich is the best food for me.*

Зазначимо що, старша вікова група носіїв діалекту вживає багато інших лексем, які пов'язані з побутом:

Baffroom – Bathroom – Ванна кімната;

Meer/Mirra – Mirrow – Дзеркало;

Nanoleum – Linoleum – Лінолеум;

Pillas – Pillows – Подушки;

Bawdle – Bottle – Пляшка;

Bitzle – A piece of dirt on the floor – Бруд на підлозі;

Chimley – Chimney – Димар;

Church key – A bottle opener – Відривачка [див. Додаток Г].

Наведемо декілька прикладів слововживання вищезазначених лексем. Представники старшої вікової групи можуть своєрідно констатувати, що димар необхідно почистити: *Dat der chimley needs cleaned aht –*

Похідне від: *The chimney needs to be cleaned out .*

Або нагадати дітям прибрати бруд, який вони залишили на підлозі:

Hey yinz kids better pick up 'em bitzles yinz left on da floor –

Похідне від: *Hey, children, pick up that dirt you left on the floor.*

Оригінально у мовленні осіб старше 50 років виглядатиме і часто вживана фраза – *I hafta goto da baffroom –*

Похідне від: *I have to go to he bathroom.*

Поява та вживання нових слів унаслідок фонетичних змін (зокрема змін голосних) є характерною і для середніх вікових груп носіїв піттсбурзького діалекту. У наведеному контексті важливими є спостереження дослідників, які вивчали вікові особливості піттсбурзького діалекту у працях, присвячених Північноамериканському діалекту, фонетичним, фонологічним, звуковим змінам [274]. Значна частина учасників дослідження мала вік 33-36 років, але були також охоплені мешканці Піттсбурга та околиць у віці 29-66 років. Наводяться приклади

мовлення жінок 39 та 44 років. У першому випадку мовець вважає, що лексеми *sock* і *talk* мають звучати однаково та чітко римуює їх у своїй вимові. У другому випадку мовець вимовляє лексеми «*taller*» та «*dollar*» з відчутною різницею між голосними у другому складі (хоча у американському варіанті сучасної англійської мови її немає – [tɒlər] і [dɑ:lər]). У мовленні мешканця Піттсбурга звуки [ʌ], [æ] та [o -oh] є досить близькими за звучанням, навіть у таких словах як *sun*, *fun*, *duck*, *mother*. Таким чином, у його сприйнятті мовлення голосні низького піднесення перед назальними приголосними висуваються на перший план і вимовляються, як голосні середнього піднесення, що суттєво впливає на розуміння слів [274, с. 271-275]. Фактично саме вказані звукові контрасти серед мовців середньої вікової групи спричиняють виникнення нових слів, специфічних для мешканців Піттсбурга. Серед них:

Ahia – *Ohio* – штат Огайо;

Dower – *Dollar* – Долар

Ahr – *Hour* – Година

Keller – *Colour* – Колір;

Dowas – *Dallas* – місто Даллас;

Erol – *Oil* – Нафта;

Mum – *Mother* – Мама;

Mundy – *Monday* – Понеділок;

Cahny – *County* – Графство;

Flahr – *Flower* – Квітка;

Furill – *Truly* – Насправді

Court – *Quart* – Кварта (у Британії кварта = 1,14 л, у США кварта = 0,95 л.)

Celr – *Cellar* – Підвал [див. Додаток Г].

Продемонструємо кілька прикладів слововживання носіями піттсбурзького діалекту середньої вікової групи:

What ahr does da game start? –

Похідне від: *What time does the game start?*;

Da flahrs are rilly pretty –

Похідне від: *The flowers are really pretty* ;

I need a court of melk from the store –

Похідне від: *I need a quart of milk form the store*;

He will furill go to Ahia on Mundy –

Похідне від: *He will trully go to Ohio on Monday*;

Her mum lives in Dowas –

Похідне від: *Her mother lives in Dallas*;

One dower –

Похідне від: *One dollar*.

Темп життя працездатного населення, яке здебільшого складається з осіб середнього віку, постійно змушує поспішати і пропускати або видозмінювати деякі звуки, тим самим спрощуючи їх. Звукові зміни сприяють виникненню навіть лексем, що позначають цілі фрази. Такі лексичні одиниці активно використовують носії місцевого діалекту середньої вікової групи:

Hafta – *Have to* – *Мусити, бути змушеним*;

Inna – *In the* – *В, всередині чогось*;

Ize – *I was* – *Я був*;

Jano – *Did you know* – *Чи ти знав?*

Like at – *Like that* – *Ось так*;

Ow-No – *I don't know* – *Я не знаю*;

Waidon – *Wait for* – *Чекати на*;

Ki – *Can I* – *Чи можу я?*

Yagottabekidden – *You have got to be kidding* – *Ти мабуть жартуєш*;

Stoofar – *It's too far* – *Це дуже далеко*;

Yabyinat – *(Are) you buying that?* – *Ти купуєш це?*

S'muny – *Some money* – *Гроші, певні кошти* [див. Додаток Г].

Для мовців середнього віку, наприклад, під час розмови про відстань між містами типовим, зокрема, є запитання у такій формі:

Jano that Dowas is 1721 km from Picksburgh? –

Похідне від: *Did you know that Dallas is 1721 km from Pittsburgh? .*

Відповідь може бути такою:

Ize in Dowas. Stoofa –

Похідне від: *"I was in Dallas. It is so far.*

Мешканці околиць Піттсбурга середнього віку, позичаючи гроші, використовують фразу:

Ki borrow s'muny? –

Похідне від: *"Can you borrow me some money?;*

Hey donnie, are yabyinat? – No, no way. Yagottabekidden –

Похідне від: *Hey, are you buying that? –No! You have to be kidding! .*

Слововживання носіїв піттсбурзького діалекту молодшої вікової групи викликає особливий інтерес. Традиційно вважається, що саме вона є найменш схильною до вживання діалекту [245]. Пояснення у цьому випадку досить просте: більшість молодих людей народилися у США та їх батьки вже не можуть вважатися емігрантами або нащадками емігрантів у першому чи у другому поколінні. Сьогодні молодь віком 18-25 років завдяки використанню технічних засобів та Інтернету, національним ЗМІ, інтегрується у глобальний простір, який витісняє місцевий разом з притаманним йому діалектом. Частина молодих людей продовжує здобувати освіту в інших штатах, в результаті чого, вони не часто вживають діалект. З іншого боку, частина молоді бажає зберегти місцеву ідентичність вживаючи специфічну діалектичну лексику.

Спостереження щодо використання молоддю віком 19-25 років піттсбурзького діалекту провів американський дослідник [254], опитуючи 100 користувачів Інтернету, які мешкають у м. Піттсбург. На питання про те, як довго вони мешкають у місті та його найближчих околицях, 91% опитаних відповіли «все життя», на проживання у місті протягом 7-10 років вказали 3%

респондентів, протягом 4-6 років – 2%, протягом 3-х і менше – 4%. Учасників опитування також запитали, чи знають вони, що таке «підтсбургізм» (специфічні слова, характерні для підтсбурзького діалекту). На це запитання 96% респондентів відповіли «так, звичайно». Решта 4% зазначили, що мають загальне розуміння цієї теми. Найпопулярнішими словами, які в опитаних представників молоді асоціювалися з Підтсбургом, стали:

Yinz – похідне від *you guys* – ви (друзі, хлопці)

Dahnthan – *Downtown* – в центрі міста

Stillers – підтсбурзький варіант назви футбольної команди «*Steelers*»

[див. Додаток Г].

Яскравими прикладами молодіжного слововживання є запитання:

Yinz, what do you think about Stillers' game today?–

Похідне від: *You guys, what do you think about Steelers' game today?*.

Або пропозиція:

Let's go dahnthan –

Похідне від: *Let's go to downtown*.

Важливо зазначити, що метою інших досліджень щодо вікових властивостей [254], було з'ясування ставлення молоді до «підтсбургізмів». За цим критерієм він виділив 4 основні групи: молодь з позитивним ставленням до підтсбурзької лексики – 57%; негативним – 15%; нейтральним – 9%, молодь, яка позитивно ставиться до м. Підтсбург, однак негативно до «підтсбургізмів» – 19%. Відзначимо позитивне ставлення молоді Підтсбурга до місцевого діалекту, водночас значний відсоток (загалом 34%) негативно сприймає таку особливість міста і околиць. Дослідник цікавився і аргументами, якими керуються учасники опитування у своєму ставленні до підтсбурзького діалекту. Для позитивно налаштованої молоді «підтсбургізм» є частиною рідного міста, з яким вони себе ідентифікують. Налаштовані негативно вважають, що підтсбурзький діалект погано звучить та його носії справляють враження неосвічених людей [254].

Певні висновки про вікові ознаки вживання піттсбурзького діалекту пропонує Б. Джонстоун. На думку науковця, старше покоління пов'язує «піттсбургізми» з класовою приналежністю та освітою, тоді як молодше не помічає такого зв'язку, оскільки зустрічається з «піттсбургізмами» переважно у письмових джерелах, а не в усному мовленні [263, с.14]. Це твердження у повному обсязі підтверджується нашими власними спостереженнями та пошуками: піттсбургізми знайдено у сувенірній продукції, періодиці, кулінарних джерелах, рекламних повідомленнях різних форм (зовнішня, газетно-журнальна) тощо.

Як відомо, реклама є дзеркалом життя. У повсякденні будь-якого міста вона відіграє досить значиму роль і є своєрідним джерелом його письмового мовлення. Піттсбурзький діалект широко використовується у рекламі. Доказами гетерогенності та самоідентифікації є рекламні повідомлення, які зафіксовано у мові міста. Приклади рекламних повідомлень з лексичними одиницями, які функціонують у діалекті м. Піттсбург, знайдено у таких текстах:

Yinz [див. Додаток Г]. Найпоширеніша та найхарактерніша лексема піттсбурзького діалекту, яка використовується у рекламі різних напрямів, серед яких виокремимо рекламу у політичній діяльності. Саме завдяки таким політичним повідомленням, які містять діалектні лексеми, спеціалістами здійснюється маніпулювання свідомістю мешканців міста, за рахунок самоідентифікації піттсбуржан, які беруть участь у виборах до адміністрації міста (голосуванні).

Типовим прикладом функціонування популярної діалектної лексеми піттсбурзького діалекту «*Yinz*» слугують рекламні повідомлення:

Are Yinz Registered to Vote? –

Похідне від: *Are you (you guys) registered to vote?*

У повідомленні навмисне використовується ця лексема задля того, щоб передати дух згуртованості та самоідентифікації мешканцям міста (в першу чергу реклама націлена на «старожил» і молодь (віковий чинник), які

найбільш піддаються маніпулюванню та впливу) й нагадати їм про значимість їх голосу на цих виборах, адже у рекламі активно вживають мовні засоби для привернення уваги читачів. Перш за все, будь-яка реклама – це, звичайно ж, маніпулювання свідомістю [72, с. 256].

Рис. 4.2. Політична реклама реєстрації про участь у виборах [342]

Redd Up [див. Додаток Г]. Це повідомлення стосується проведення виборів. На рекламних банерах часто вживається фраза: *Let's redd up City Hall*, де лексема *redd up* має значення «прибирати», що позначає *Давайте приберемо у міській адміністрації*.

Рис. 4.3. Політична реклама щодо виборів кандидатів до Міської адміністрації [344]

Функціонування вказаної лексеми також зафіксовано у *соціальній рекламі*, що є назвою сервісу по утилізації та переробці сміття у місті.

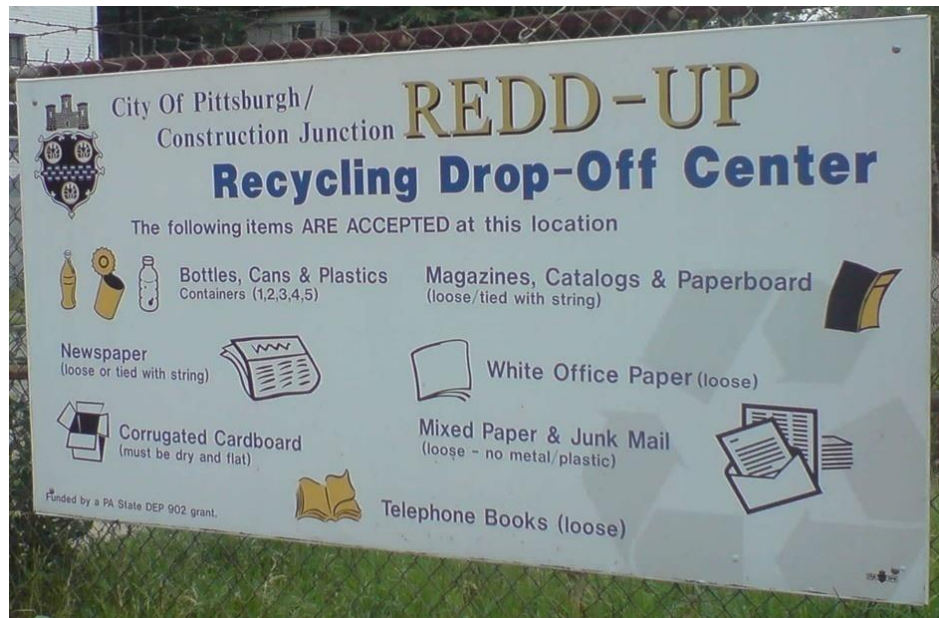

Рис. 4.4. Соціальна реклама щодо компанії, яка займається утилізацією та переробкою сміття [345]

Публічне самодемонстрування та прагнення до нових сфер свого прояв вважаються головними характеристиками реклами. Росту соціокультурного престижу реклами сприяє обслуговування рекламою найважливіше з основних мотивацій людини – прагнення до володіння (Існують 8 видів володіння) [73, с. 227]. Володіння їжею найважливіша потреба людини, як і будь-якої іншої істоти. В рекламних текстах цього виду зазвичай представлено абсолютно всі види продуктів харчування. Піттсбурзький діалект, продемонстрований у вказаній рекламі лексемами, пов'язаними з чималою кількістю назв страв, що пояснюється історичними подіями, та декількома потоками мігрантів до даної території (*етнічне походження*).

Підтвердженням нашої думки є велика кількість зовнішньої реклами, зображеної на фургончиках у м. Піттсбург, з назвою *pierogi* (піроги (польське

походження) – галушки з начинкою, часто пасеровані чи варені, подаються із маслом та жареною цибулею) [див. Додаток Г].

Рис. 4.5. Комерційний рекламний текст на фургоні, що продає традиційні піттсбурзькі страви [346]

Sammich (походить від "sandwich") [див. Додаток Г], що є найпопулярніша страва (фаст-фуд) у місті. Зафіксовано багато рекламних повідомлень з продажу сендвичей (Рис. 4.6), найпоширенішим у споживанні з них є *Jumbo sammich* (сендвич із ковбаскою).

3 SAMICH CHALLENGE

**IF YOU CAN EAT 3 SAMICHES IN ONE HOUR
YOU GET ALL 3 SAMICHES FOR HALF PRICE AND
THAT'S NOT ALL! YOU ALSO GET YOUR PICTURE
ON THE SAMICH WALL OF FAME!**

**THINK THAT YOU ARE CHAMPION MATERIAL?
BEAT THE CURRENT CHAMPION'S RECORD TO
GET A FREE STEEL CITY SAMICHES T-SHIRT
AND MORE IMPORTANTLY, BRAGGING RIGHTS.**

CURRENT RECORD
06 MIN 05 SECONDS
DAN

Рис. 4.6. Комерційна реклама страв фаст-фуд [341]

Jaggoff [див. Додаток Г]. Яскравим прикладом рекламних повідомлень продуктів споживання слугує рекламна фраза, що зображена на пляшці з кетчупом: *Heinz: Only a jaggoff would use any other brand*, де лексема *jaggoff* є "родзинкою" повідомлення, має значення "дурень" та приваблює увагу споживача-підтсбуржаніна.

Рис. 4.7. Комерційна реклама кетчупу [343]

Вищеприведена реклама демонструє, що вона є засобом єдності мешканців Підтсбурга, адже завдяки наявності специфічної лексики, яка є зрозумілою лише для її мовців, адресант так кодує своє повідомлення, щоб його адресат зміг декодувати його (повідомлення) способом, саме необхідним для адресанта [73, с. 174].

Своєрідною рекламою життя м. Підтсбург є підтсбурзькі футболки з веселими написами з використанням місцевої підтсбурзької лексики. Такі футболки зазвичай купують туристи або молодь. Звичайно ж інколи це роблять і представники середньої вікової групи, однак яскраві футболки вважаються більш відповідними молодіжному стилю одягу. Завдяки підтсбурзьким футболкам туристи знайомляться з місцевим діалектом, а молодь міста та його околиць (навіть та її частина, яка не використовує діалект) починає бути не лише «активними», але й «пасивними» носіями діалекту.

Піттсбурзькі футболки продаються скрізь: в спеціалізованих сувенірних магазинах, в точках продажу вздовж вулиць міста, в Інтернеті. Вони як правило білого, чорного, жовтого або оранжевого кольору. Літери на них білі, чорні або золоті. Ці кольори вважаються кольорами міста та футбольних, баскетбольних або хокейних команд, які його представляють. Спереду зазвичай зображений міський пейзаж з обов'язковим написом «*Pittsburghese*» (іноді «*Pixburghese*»). Найпопулярнішими словами на футболках є:

Dahntahn – Downtown – В центрі міста;

Worsh – Wash – Муми;

Jynt iggle – «Giant Eagle» (мережа супермаркетів);

Gumban – Chewing gum – Жувальна гумка;

Redd up – Tidy up – Прибирати;

Slippy (slippery) – Slippery – Слизький;

Yinz – You two – Ви;

Jagoffs – idiots – Idiomi [див. Додаток Г].

Отже, молодша вікова група мешканців м. Піттсбург найчастіше з-поміж усіх «пітсбургізмів» вживає ті лексеми, які зображені саме на футболках. Зазначимо, що разом з популярними словами на піттсбурзьких футболках наводять і специфічні тлумачення та вимову деяких слів, зокрема:

Blitzburgh: n. – a drinking town with a football problem (містечко, що зловживає алкоголем через футбольні проблеми);

Chipped ham: n. – thinly sliced ham sold only in the Burg (тонко нарізана шинка, що продається лише у Піттсбурзі);

Jagoff: n. – anyone who pisses off a Pittsburger (будь-хто, кому не подобається Піттсбург);

Keller: n. – black and gold to name a few (загальна назва для чорного та золотого кольорів);

Picksburgh: n. – the greatest city in Pensivania [Pennsylvania] (найкраще (найбільше) місто в Пенсільванії);

The burgh: n. – a helluva cool place (до біса круте місце);

The mon: n. – Monogahela [sic, Monongahela] River (річка Мононгїєла);

The point: n. – the meeting place of Pittsburgh's Three Rivers (місце у Піттсбурзі, де зустрічаються три річки) [264, с.158].

Футболки з лексемами, які на них друкуються, пов'язані з наймолодшою віковою групою носіїв піттсбурзького діалекту двома іншими фактами. По-перше ідея випускати футболки у їх сучасному вигляді виникла відносно нещодавно, у 90-х роках ХХ ст. (коли народилася значна частина молодшої вікової групи носіїв діалекту) завдяки копіюванню наклейок на європейських машинах, що сприяло формуванню звички носити такі футболки саме у молоді. По-друге, вартість футболок вважається досить помірною, їх може дозволити собі навіть підліток, тому цей факт дає змогу залучити молодь.

Підсумовуючи викладену інформацію про вікові ознаки слововживання різними віковими групами носіїв піттсбурзького діалекту, зробимо такий висновок про те, що для старшої вікової групи характерним є вживання лексем, пов'язаних з побутом, для середньої – загальної лексики. Молодша вікова група менше ніж інші групи користується «піттсбургізмами» (3,9%), отримуючи інформацію про них переважно з письмових джерел, до яких можна віднести і вищезгадані місцеві футболки. Зауважимо, що багато специфічних «піттсбурзьких слів» утворилась внаслідок різноманітних фонетичних змін, незалежно від того, якою віковою групою вони використовуються найбільше (54%). Виокремлення вікових особливостей слововживання мешканців м. Піттсбург є досить умовним, оскільки загалом це питання має обмаль досліджень, в яких надана надійна кількісна та якісна інформація, достатня для розробки статистичної бази. Вказаний аспект стане предметом нашого подальшого дослідження, оскільки він пов'язан зі значною складністю проведення подібних досліджень як з методичного так і практичного погляду. Водночас дослідження тематики вікових особливостей слововживання носіїв піттсбурзького діалекту сприяє розвитку лінгвістичних

наук шляхом окреслення кола проблем для подальшого вивчення філологами і соціолінгвістами.

Висновки до розділу 4

1. Вивчення лексичних одиниць на матеріалі глосарію піттсбурзького діалекту свідчить про варіативність вживання лексичних одиниць. Експериментальний мовний матеріал у кількості 452 лексеми демонструє діалектні особливості мовлення представників м. Піттсбург та дозволяє перевірити обґрунтовані раніше теоретичні передумови щодо динаміки змін у функціонуванні піттсбурзького діалекту у сучасний період і встановити основні закономірності варіювання лексичних одиниць у мовленні визначеного діалекту з огляду на соціолінгвістичний підхід еколінгвістики. Виявлено, що найбільш впливовими екстралінгвальними чинниками є гендер, соціальний статус мовців та вік.

2. Всі лексичні одиниці розподілено за частинами мови: самостійні та службові. Обсяг усіх лексичних одиниць глосарію становить: іменники – 412; дієслова – 109; прикметники – 44; займенники – 1; прислівники – 13; прийменники – 8; сполучники – 3.

Група іменників є наймасштабнішою: 13,3% власні назви (імена відомих людей, назви місць та будівель м. Піттсбург) та 69,5% загальні іменники, де лексеми умовно розподілено згідно з таким смисловим контентом: «спорт» – 13,6%, «побут» – 38,5%, «шопінг і мода» – 4,9%, «їжа та напої» – 11,6%, «професійна лексика» – 9,7%, «лікарняна лексика» – 1,9% та інше – 6,3%.

Група дієслів: «повсякдення» (46,7%), «хобі» (7,3%), «побут» (21,1%) та інші (19,2%). До лексем, пов'язаних з тематичною групою «побут», належать ті, що позначають жіночі й чоловічі обов'язки – 11% та 10,1% відповідно.

Група прикметників: «колір» та «національність» (умовно об'єднано в одну підгрупу через малу кількість лексичних одиниць) разом складають – 9%, «вага та розмір» – 20,4%, інше – 43,1%. Було визначено лексеми, які мають негативне (13,6%) та позитивне значення (11,3%).

Група прислівників та займенників – нечисленна (1,3% та 0,16% відповідно). Характерною рисою піттсбурзького діалекту, найбільш дослідженою науковцями, є часто вживане – *yinz* (позначає *you guys* або *you two*).

Група службових частини мови включає прийменники та сполучники, відсоткова частка яких складає 2,1% та 1,3% відповідно.

3. *Вплив гендеру* на мовлення є найбільш вираженим у мовленні чоловіків. Вживання лексем залежить від *впливу гендеру*. Для чоловіків є характерним вживання лексем, пов'язаних з повсякденними справами – 10,1%, спортом та спортивними іграми – 13,6%. Жіноча лексика розділена на тематичні підгрупи: мода/шопінг – 4,9%, домашнє господарство – 11%, назви традиційних страв – 6,3% (національна кухня). Зазначено, що представники старших вікових груп частіше за інших мешканців використовують діалектну лексику, і така лексика найчастіше, пов'язана з їжею, напоями та побутом – 21,1%.

4. Піттсбург є місцем сталеливарної промисловості, а також розвинутим центром з навчальними закладами, лікарнями, бізнес структурами, що умовно розподіляє мешканців на різні соціальні групи, і неодмінно впливає на вибір та використання певних мовних інструментів. Лексичні одиниці було розподілено за тематичними групами: матеріали виробництва – 9,7%, освіта і медицина та творча діяльність – 1,9%.

5. Специфічна мова є найбільш характерною для мешканців м. Піттсбург старшої вікової групи – 54%. Молодь схильна до використання модного лексикону та сленгу – 3,9%, а представники середньої вікової групи (19%) використовують кодифіковану мову, у зв'язку із тим, що залучені до робочого процесу, який припускає використання стандартизованої мови.

Вплив вікового фактору спостерігається у вживанні особливих лексичних одиниць, а саме тих, що стосуються побуту та національної кухні.

Матеріали, які увійшли до Розділу 4, опубліковано автором у наукових статтях і матеріалах конференцій: [30], [31], [33], [34], [35], [37], [38], [39], [40], [320], [321].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

За допомогою аналізу природи походження, розвитку та функціонування піттсбурзького діалекту з точки зору соціолінгвістичного підходу еколінгвістики визначено доцільність становлення його гетерогенності у межах Мідлендського діалектного континууму та розгляду особливостей з позиції впливу соціальних факторів, а саме: гендеру, етнічного походження, соціального статусу та віку. Експериментальне авторське дослідження фонетики та лексики зроблено на базі авторського глосарію піттсбурзького діалекту, який було систематизовано на базі матеріалу, зібраного протягом неодноразового перебування у м. Піттсбург у період з 1998 по 2017 рр., а також постійного контакту з мешканцями м. Піттсбург по теперішній час (за допомогою мережі Інтернет, соціальної мережі Facebook, Skype).

Характеристика загального лінгвістичного тла є остаточною при докладному соціолінгвістичному вивченні певних соціальних груп, що проживають на досліджуваній території і є активними або пасивними носіями конкретної мови. Одним з ключових завдань цього дослідження є вивчення соціолінгвістичної картини міста, який дозволяє встановити особливості мовної ситуації на основі аналізу соціальних типів і мовних портретів цієї території.

Мовна ситуація в м. Піттсбург характеризується вживанням різних мов та мовних підсистем. Нами було зафіксовано, що окрім літературної мови, в Піттсбурзі функціонують підсистеми некодифікованої мови: молодіжний сленг, жаргон, професійні аргі. У сучасному житті мешканець міста, який є носієм літературної мови, уживає у своєму повсякденному мовленні різні форми існування американського варіанту англійської мови. Найважливішу роль у неофіційній комунікації міста відіграє піттсбурзький діалект.

Становлення піттсбурзького діалекту відбулося у результаті взаємодії мов місцевих мешканців, діалектів іммігрантів з Шотландії, Ірландії,

Німеччини, слов'янських країн у період Американської революції, а також професійного жаргону представників сталеливарної промисловості. Піттсбурзький діалект не є замкненою системою і проявляється в мовленні носіїв у різному обсязі й частотності, що залежить від соціальних характеристик мовців.

Застосування принципів еколінгвістики до вивчення піттсбурзького діалекту виявило соціокультурне варіювання мовлення мешканців м. Піттсбург та визначило ряд трансформаційних процесів у досліджуваній субсистемі американського варіанту англійської мови та змін у соціальному середовищі. Мовлення мешканців м. Піттсбург у повсякденному спілкуванні відрізняється значним проявом характерних рис діалекту, функціонування яких залежить від таких факторів, як стать, етнічне походження, соціальний статус мовця та його вік, які відіграють найважливішу роль у формуванні мовлення піттсбуржан, тобто йдеться про соціальний **вплив на мовлення**.

У межах соціофонетичного дослідження проведено аналіз особливостей вимови інформантів з метою встановлення наявності або відсутності залежності прояву фонетичної ознаки від позамовних чинників. На фонетичному рівні у піттсбурзькому діалекті спостерігаються: зміна за ознакою ряду у вимові голосного ядра дифтонгу [əʊ]; зміна за ознакою ряду у вимові голосного /u:/; злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення [ɔ] і [ɹ]; вокалізація бокового сонанта /l/; якісна і кількісна редукція напружених голосних перед /l/; зниження рівня язика у вимові голосного /ʌ/; кількісна редукція голосних в позиції перед [r]; монофтонгізація дифтонга /aɪ/, особливо перед сонорними; монофтонгізація дифтонга /aʊ/. Вплив гендеру проілюстровано у наближенні вимови голосного [ɔ] до [ɹ] у мовленні жінок; для чоловіків характерною є монофтонгізація /aʊ/. Вплив етнічного та класового факторів продемонстровано у вокалізації приголосного /l/ та монофтонгізації дифтонга /aɪ/. Расове розрізнення населення м. Піттсбург відображено у їхньому мовленні наближенням вимови звука [ɔ] до [ɹ]. Вплив

соціального статусу мовця призводить до вимови /au/ як [a:]. Показником впливу вікового фактору на мовлення є монофтонгізація дифтонга /au/ представниками старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɔ] до [p].

Проведене дослідження, спрямоване на виявлення лексичних особливостей мовлення мешканців м. Піттсбург (загальна кількість – 592 одиниці), виокремлює такі дані: іменники (429), дієслова (104), прикметники (36), прислівники (13), прийменники (8), сполучники (3), займенники (1).

Лексична структура піттсбурзького діалекту охоплює широке коло явищ і понять, які репрезентують мовний світогляд мешканців Піттсбурга, та розподілена за класифікацією назв:

- назви осіб (за статтю, віком, професією / родом занять, національністю / етнічною приналежністю);
- назви предметів (одягу, взуття, аксесуарів; продуктів харчування; алкогольних / неалкогольних напоїв; грошових одиниць; засобів пересування; будівель, споруд, установ; меблів, речей тощо);
- назви дій (фізичних дій людини; дій, пов'язаних з професійною діяльністю, повсякденням, хобі);
- назви оцінних прикметників і прислівники (вага та розмір, колір, національність, оцінка (позитивна/негативна);
- службові частини мови (сполучники, прийменники).

В результаті дослідження лексичного складу піттсбурзького діалекту зафіксовано одиниці, які відображають взаємодію людських відносин у різних сферах життя. Частина лексики вибудовує доволі розгалужені синонімічні ряди з яскраво вираженими стилістичними відмінностями.

Висока частотність вживання одиниць, які належать до загальноновживаної розмовної лексики, ілюструє тенденцію до збільшення активності послугування усно-розмовною формою літературної мови у ситуаціях невимушеного спілкування.

Лексеми, притаманні піттсбурзькому діалекту, використовуються не лише в усному мовленні, а і у рекламі, що є доказами гетерогенності піттсбурзького діалекту та самоідентифікації піттсбуржан.

Гендерні особливості мовлення мешканців м. Піттсбург проявляються у вживанні чоловіками і жінками різної кількості лексем певних смислових груп. У мовленні жінок фіксуються лексеми, які пов'язані з побутом, хобі, шопінгом та модою, натомість у чоловічому – перевага надається лексичним варіантам, що стосуються спорту, повсякдення, чоловічих занять. Вікові ознаки у піттсбурзькому діалекті репрезентовані: широким спектром сленгових лексичних одиниць у мовленні молоді; сталими лексемами, які більш пов'язані з їжею та напоями, повсякденням, у мовленні осіб старшого віку; лексичними одиницями, притаманними піттсбурзькому діалекту, у мовленні представників середньої та нижчої верств суспільства; переважно нейтральною лексикою, якою послуговуються особи, що належать до вищої верстви населення.

У межах еколінгвістичного підходу у досліджуваному діалекті зафіксовано запозичення, видозмінені слова та неологізми. Найбільший вплив на формування лексичного складу піттсбурзького діалекту (запозичення – 23%) мали німецькі, шотландсько-ірландські та слов'янські переселенці. Наступна за численністю група представлена неологізмами – (12,4%). Видозмінені слова складають найменшу групу і нараховують лише 6%.

Вплив гендерної, етнічної, класової та вікової категорій на варіювання мови спостерігається на фонетичному та лексичному мовних рівнях. У межах піттсбурзького діалекту найбільш впливовим фактором є гендер. Варіативність мови за критерієм гендерної приналежності виявляється на всіх рівнях і з різною інтенсивністю. За умови рівності інших соціальних чинників (соціальний і професійний статус, вік, комунікативна роль) чоловіки і жінки обирають різні стратегії мовленнєвої поведінки, що

виявляються в моделях побудови текстів, у використанні мовних засобів, в асоціаціях, що виникають як у чоловіків, так і у жінок.

За допомогою зіставного аналізу слововживання у м. Піттсбург та в інших містах Мідлендського діалектного континууму виявлено лексичні одиниці, притаманні виключно Піттсбурзькому діалекту, а їх функціонування як в усному, так і у письмовому мовленні підтверджує самоідентифікацію з рідним містом з урахуванням загальнолюдського й історичного досвіду і сприяє подовженню існування Піттсбурзького діалекту як унікальної національної культури.

Дисертаційне дослідження є внеском у вивчення американського варіанту англійської мови та її соціальної стратифікації. До перспективних напрямів подальшої наукової розробки належить вивчення фоностилістичної варіативності діалектного мовлення, а саме аналіз особливостей функціонування діалектної розмовної мови у ситуаціях спілкування, які відрізняються за ступенем офіційності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврорин В. А. Проблемы изучения функциональной стороны языка (К вопросу о предмете социолингвистики) / В. А. Аврорин. – М.: Наука, 1975. – 276 с.
2. Акуленко В. В. Слов'янські мови в аспекті інтерлінгвістики / В. В. Акуленко // Мови європейського культурного ареалу. Розвиток і взаємодія. – К.: Довіра, 1995. – С. 72–99.
3. Алексеева Т. М. Сленг в системе социальных диалектов / Т. М. Алексеева // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2009. – № 2 (4). – С. 56–63.
4. Алпатов В. М. История лингвистических учений / В. М. Алпатов. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 368 с.
5. Арабаджян М. А. Социальная дифференциация субстандартной фразеологии американского варианта современного английского языка: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / М. А. Арабаджян. – М., 1990. – 25 с.
6. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
7. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М.: Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
8. Барбер Б. Структура социальной стратификации и тенденции социальной мобильности / Б. Барбер // Американская социология; [пер. с англ. В. В. Воронин]. – М.: Прогресс, 1972. – С. 235–247.
9. Белова А. Д. Мова, комунікація та штучний інтелект / А. Д. Белова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – К.: Логос, 2016. – С. 32–37.
10. Белова А. Д. Социальный фактор в языке и коммуникации / А. Д. Белова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи / [НАН України. Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов; редкол. (голов. ред.) та ін.]. – К.: Логос, 2015. – С. 41–54.

11. Белл Р. Т. Социоллингвистика. Цели, методы, проблемы / Роджер Т. Белл. – М.: Международные отношения, 1980. – 318 с.
12. Беликов В. И. Социоллингвистика / В. И. Беликов, Л. П. Крысин. – М.: Изд. центр РГГУ, 2001. – 439 с.
13. Бендас Т. В. Гендерная психология: [учебное пособие]/ Т. В. Бендас. – СПб.: Питер, 2005. – 431 с.
14. Блумфильд Л. Язык/ Л. Блумфильд; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1968. – 607 с.
15. Бондалетов В. Д. Социальная лингвистика / Василий Данилович Бондалетов. – М.: Просвещение, 1987. – 160 с.
16. Буряковская В. А. Признак этничности в семантике языка (на материале русского и английского языков) [Электронный ресурс]: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое, сопоставительное языкознание» / В. А. Буряковская. – Волгоград, 2000. – 23 с. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/v/39370/a?#?page=1> (Дата обращения: 26.08.2016).
17. Букина Е. И. Гендерные стереотипы в языке и дискурсе / Е. И. Букина // Учёные записки ЗабГУ. Сер.: Филология, история, востоковедение. – 2013. – №2 (49). – С. 61–65.
18. Быганова Е. А. Грамматические средства выражения категории социального статуса в речи / Е. А. Быганова // Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах : IV междунар. конф., 25–26 апреля 2008 г. : сб. статей / [Отв. ред. д.ф.н., проф. Л. А. Нефедова]. – Челябинск, 2008. – Т. 1. – С. 60–64.
19. Васильева И. Б. Проблемы гендерных исследований в лингвистике / И. Б. Васильева // Когнитивный подход к изучению языковых явлений: науч. конф. молодых ученых факультета романо-германской филологии КГУ, 2000 г.: тезисы докл. – Калининград : КГУ, 2000. – С. 21–25.

20. Вахтин Н. Б. Социоллингвистика и социология языка: [учебное пособие] / Н. Б. Вахтин, Е. В. Головкин. – СПб.: ИЦ "Гуманитарная Академия", изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2004. – 336 с.
21. Вербицкая Л. А. Давайте говорить правильно: [учебное пособие] / Людмила Алексеевна Вербицкая. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М: Высш. шк., 2001. – 238 с.
22. Вербицкая Л. А. Региональные особенности реализации русской речи (на фонетическом уровне) / Л. А. Вербицкая, Л. В. Игнаткина, Н. Ф. Литвачук // Вестник ЛГУ. – 1984. – № 8. – Вып. 2. – С. 71–80.
23. Верещагин Е. М. Лингвострановедческая теория слова / Е. М. Верещагин. – М.: Русск. яз., 1980. – 320 с.
24. Витомская В. Н. Основы английской фонетики / В. Н. Витомская. – М.: Изд-во лит. и ин. яз., 1948. – 383 с.
25. Виноградов В. В. Проблемы литературных языков и закономерностей их образования и развития / Виктор Владимирович Виноградов. – М.: Наука, 1967. – 136 с.
26. Вишневская Г. М. Межкультурная коммуникация, языковая вариативность и современный билингвизм / Г. М. Вишневская // Ярославский педагогический Вестник: научно-метод. журнал. – 2002. – № 1 (30). – С. 29 – 35.
27. Вишневская Г. М. Фонетическая вариативность, нормы произношения / Г. М. Вишневская // Фонетическая вариативность: билингвизм и диглоссия: межвуз. сб. науч. тр. – Иваново: ИГУ, 2000. – С. 67–73.
28. Вебер М. Государство і суспільство / Макс Вебер. – К.: Видавничий дім Весвіт, 2012. – 1112 с.
29. Вебер М. Работы М. Вебера по социологии, религии и культуре / АН СССР, ИНИОН, Всесоюз. межвед. центр наук о человеке при президиуме. – М.: ИНИОН, 1991. – Вып. 2. – 301 с.

30. Вуколова К. В. Варіативність мовлення мешканців міста Пітсбург на прикладі вживання окремих лексем / К. В. Вуколова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – 2016. – № 3. – С. 70–75.

31. Вуколова К. В. Вік як соціолінгвістична змінна / К. В. Вуколова // Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві: III Міжнар. конф., 21–22 жовтня 2016 р. : тези доп. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2016. – С. 84–86.

32. Вуколова К. В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб / К. В. Вуколова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Філологічні науки. – 2016. – № 2(12). – С. 205–211.

33. Вуколова К. В. Гетерогенність Пітсбурзького діалекту: зіставний аналіз слововживання в місті Пітсбург та і інших містах Мілдендського діалектного континууму / К. В. Вуколова // Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури : міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 квітня 2016 р.: тези доп. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2016. – С. 90–92.

34. Вуколова К. В. Деякі властивості слововживання у Пітсбурзькому діалекті крізь призму гендерної категорії / К. В. Вуколова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2016. – № 84. – С. 64–70.

35. Вуколова Е. В. Питтсбургский диалект: фонетические, лексические и грамматические особенности / Е. В. Вуколова // Одеський лінгвістичний вісник. – 2014. – Вип. 4. – С. 36–38.

36. Вуколова К. В. Региональная дифференциация диалектов американского варианта английского языка / Е. В. Вуколова // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 203. – С. 44–46.

37. Вуколова К. В. Фонетико-фонологические особенности системы диалектов Мидленда / К. В. Вуколова // Наука і вища освіта : XXI міжнар.

наук. конф. студентів і молодих учених, 18 квітня 2013 р.: тези доп. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – Т. 2. – С. 109.

38. Вуколова К. В. Формування Пітсбурзького діалекту та його місце у Мідлендському діалектному континуумі / К. В. Вуколова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія. – 2016. – № 22. – С. 80–82.

39. Вуколова К. В. Актуальные проблемы языковой вариативности / К. В. Вуколова // Мова у світі класичної спадщини та сучасних парадигм: міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 квітня 2013 р.: тези доп. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». – 2013. – С. 74–72.

40. Вуколова К. В. Вікові особливості слововживання у Пітсбурзькому діалекті / К. В. Вуколова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи / [НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов]. – К.: Логос, 2016. – С. 46–53.

41. Гавранек Б. К проблематике смешения языков / Б. Гавранек; [пер. с нем. Р. В. Зенина] // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1972. – Вып. 6. Языковые контакты. – С. 94–111.

42. Гамперц Дж. Переключение кодов хинди пенджаби в Дели / Дж. Гамперц // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1972. – Вып. VI. Языковые контакты. – С. 190–203.

43. Герасимчук А. А. Курс лекцій з філософії / А. А. Герасимчук, З. І. Тимошенко. – К.: Видавництво Європейського університету, 2000. – 422 с.

44. Герман Л. В. Лексичні запозичення як результат англійсько-маорійських мовних контактів / Л. В. Герман // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Сер.: Романо-германська філологія. – 2013. – Вип. 76, №1072. – С. 64–69.

45. Головин Б. Н. Вопросы социальной дифференциации языка / Б. Н. Головин // Вопросы социальной лингвистики. – Л.: Наука, 1969. – С. 343–355.
46. Головина Э. Д. К типологии языковой вариативности / Э. Д. Головина // Вопросы языкознания. – М., 1983. – № 2. – С. 58–63.
47. Гринев-Гриневич С. В. Язык как средство изучения познания и эволюции человека (к 10-летней годовщине появления антропологической лингвистики) / С. В. Гринев-Гриневич, Э. А. Сорокина // Вестник Московского гос. обл. ун-та. Сер.: Лингвистика. – 2014. – № 5. – С. 12–25.
48. Грошев И. В. Рекламные технологии гендера / И. В. Грошев // Общественные науки и современность. – 2004. – № 4. – С. 172–187.
49. Дэвис К. Функционалистское обоснование стратификации / К. Дэвис // Человек и общество. Хрестоматия / [под ред. С. А. Макеева]. – К.: Ин-т социологии НАНУ, 1999. – С. 107–117.
50. Девкин В. Д. Различное понимание вариативности / В. Д. Девкин // Проблемы вариативности в германских языках: всесоюз. конф., 1988 г.: тезисы докл. – М., 1988. – С. 14.
51. Дербилов А. Л. Просодический тип полинационального литературного языка и нормы его реализации в национальных вариантах / А. Л. Дербилов // Норма и реализации языковых средств: межвузовский сб. науч. трудов. – Горький, 1986. – С. 28–33.
52. Домашнев А. Концепция национального варианта литературного языка (Из опыта научного сотрудничества российских и украинских лингвистов) / А. Домашнев // Мови європейського культурного ареалу. Розвиток і взаємодія. – К.: Довіра, 1995. – С. 136–150.
53. Домашнев А. И. О границах литературного и национального языка / А. И. Домашнев // Вопросы языкознания. – 1978. – № 2. – С. 5–16.
54. Домашнев А. И. Об одном типе отношений «система – норма – вариант» в социалингвистике / А. И. Домашнев // Труды по германскому языкознанию и социалингвистике. – СПб.: Наука, 2005. – 862 с.

55. Єрмоленко С. Я. Норма мовна / С. Я. Єрмоленко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2004. – С. 420–421.
56. Єрмоленко С. Я. Стилїстика сучасної української літературної мови в контексті слов'янських стилїстик / С. Я. Єрмоленко // Мовознавство.– К., 1998. – № 2–3. – С. 25–36.
57. Ерофеева Т. И. Социолект как инструмент описания языковой ситуации региона / Т. И. Ерофеева // Вестник Пермского университета: Российская и зарубежная филология. – 2010. – Вып. 1(7). – С. 21–25.
58. Ерофеева Т. И. Социолект: стратификационное исследование: автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Т. И. Ерофеева. – СПб., 1995. – 36 с.
59. Ерофеева Т. И. Языковая единица в гендерном рассмотрении / Т. И. Ерофеева // Вестник Челябинского Государственного университета: Филология. Искусствоведение. – 2008. – Вып. 19, № 9 (110). – С. 35–39.
60. Жилко Ф. Т. Ареальные единицы украинского языка / Ф. Т. Жилко // Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования. – М.: Наука, 1972. – С. 5–17.
61. Жилко Ф. Т. О некоторых особенностях современного изучения диалектов украинского языка / Ф. Т. Жилко // Вопросы языкознания. – 1957. – № 5. – С. 93–98.
62. Жирмунский В. М. Национальный язык и социальные диалекты / Виктор Максимович Жирмунский. – Л.: ГИХЛ, 1936. – 299 с.
63. Жирмунский В. М. Проблема социальной дифференциации языков / В. М. Жирмунский // Общее и германское языкознание. – Л.: Наука, 1976. – С. 386–400.
64. Жлуктенко Ю. А. Варианты полинациональных литературных языков / Юрий Алексеевич Жлуктенко.–К. : Наукова думка, 1981. – 280 с.
65. Жлуктенко Ю. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю. Жлуктенко. – К. : Вища школа, 1974. – 176 с.

66. Жуковська В. В. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень / В. В. Жуковська, Н. О. Деркач // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. – 2011. – Ч. 1(2). – С. 66–70.

67. Журавлёв В. К. Социалингвистический аспект истории литературных языков / В. К. Журавлёв // Влияние социальных факторов на функционирование и развитие языка. – М.: Наука, 1988. – С. 84–109.

68. Залізняк Г. М. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній і прийдешній / Г. Залізняк, Л. Масенко. – К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2001. – 95 с.

69. Земская Е. А. Наблюдения над просторечной морфологией / Е. А. Земская, М. В. Китайгородская // Городское просторечие: Проблемы изучения. – М.: Наука, 1984. – С. 66–102.

70. Зиндер Л. Р. Фонема и морфема / Л. Р. Зиндер // В кн.: Проблемы лингвистической типологии и структуры языка. – Л.: Наука, 1977. – С. 10–14.

71. Зірка В. В. Мовний портрет Пітсбурзького діалекту вплив соціальних чинників / В. В. Зірка, К. В. Вуколова // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: VI Всеукр. наук.-практ. конф., 1-2 грудня 2016 р. : тези доп. – Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. – С. 81–84.

72. Зірка В. В. Манипулятивные игры в рекламе: лингвистический аспект / В. В. Зірка. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2016. – 256 с.

73. Зірка В. В. Рекламный текст: предпочтения манипулятивной лексики / В. В. Зірка // Культура народов Причерноморья. – 2006. – Т. 1, № 82. – С. 172–174.

74. Зірка В. Функції соціолектів у сучасному медійному дискурсі: питання перекладу / В. Зірка, Н. Зінукова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи / [НАН України, Центр наукових досліджень і викладання мов]. – К.: Логос, 2014. – С. 54–61.

75. Иваницкий В. В. Лингвoэкология и «Дом бытия» / В. В. Иваницкий // Социальные варианты языка : междунар. науч. конф., 25–26 апреля 2002 г.:

тезисы докл. – Н. Новгород: Нижегород. гос. лингв. ун-т им. Н. А. Добролюбова, 2002. – С. 180–182.

76. Ивановский центр гендерных исследований [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http:// icgs.ru/org.html](http://icgs.ru/org.html) (Дата обращения: 03.05.2015).

77. Ивушкина Т. А. Язык английской аристократии: социально-исторический аспект / Т. А. Ивушкина. – Волгоград: Перемена, 1997. – 80 с.

78. Ивушкина Т. А. Социолингвистические аспекты развития английской речи: дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04 / Ивушкина Татьяна Александровна. – М., 1998. – 295 с.

79. Ионова С. В. Признаки экологичности и проблема их выделения в лингвоэкологии / С. В. Ионова // Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве: колл. монография. – Волгоград : Перемена, 2013. – С. 89–98.

80. Исаев Э. Ш. Некоторые особенности сбора языкового материала (в социолингвистическом аспекте) / Э. Ш. Исаев, Д. А. Петренко // Ученые записки СГУ. – Симферополь : Симферопольский госун-т. – 1998. – № 6 (45). – С. 105–110.

81. Ицкович В. А. Языковая норма / В. А. Ицкович. – М. : Просвещение, 1968. – 94 с.

82. Карасик В. И. Язык социального статуса / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2002. – 333 с.

83. Кафедра гендерных исследований Невского института языка и культуры [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://niyak.spb.ru/> (Дата обращения: 03.05.2015).

84. Кирилина А. В. Гендер: Лингвистические аспекты / А. В. Кирилина. – М.: Институт социологии РАН, 1999. – 180 с.

85. Кирилина А. В. Исследование гендера в лингвистических научных дисциплинах / А. В. Кирилина // Гендерное образование в системе высшей школы: состояние и перспективы: междунар. науч.-практ. конф., 24–25 июня 2003 г. : тезисы докл. – Иваново, 2003. – С. 132–136.

86. Кирилина А. В. Категория gender в языкознании / А. В. Кирилина // Женщина в Российском обществе. – М., 1997. – № 2. – С. 15–20.
87. Кирилина А. В. Новый этап развития отечественной лингвистической гендерологии / А. В. Кирилина // Гендерные исследования и гендерное образование в высшей школе : междунар. науч. конф., 25–26 июня 2002 г. : тезисы докл. – Иваново: Иван. гос. ун-т, 2002. – Ч. II. История, социология, язык, культура. – С. 238–242.
88. Кирилина А. В. О применении понятия «гендер» в русскоязычном лингвистическом описании / А. В. Кирилина // Филологические науки. – 2000. – № 3. – С. 18–27.
89. Кириченко Т. С. Гендерні особливості явища перебивання в процесі спілкування / Т. С. Кириченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2015. – № 14 – С. 156–158.
90. Китайгородская М. В. Речь москвичей. Коммуникативно-культурологический аспект / М. В. Китайгородская, Н. Н. Розанова. – М. : Ин-т РЯ им. Виноградова, 1999. – 395 с.
91. Клецин А. А. Предисловие редактора / А. А. Клецин // Гендерные тетради. – СПб.: СПбГУ, 1997. – Вып. 1. – С. 5–11.
92. Козачишина О. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матеріалі американської прози ХХ сторіччя) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Козачишина Оксана Леонідівна. – К., 2003. – 316 с.
93. Колесов В. В. История русского языкознания. Очерки и этюды / В. В. Колесов. – СПб.: Санкт-Петербургский ун-т, 2003. – 472 с.
94. Колісник М. П. Соціокультурні фактори в діалектології / М. П. Колісник // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: ХІІІ наук. конф. з міжнародною участю, 7 лютого 2014 р. : тези доп. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 176–177.
95. Коноваленко І. В. Коммуникативные тактики русской речи в аспекте их гендерной специфики (на материале исследования колкости)/

І. В. Коноваленко // Гендер. Язык. Коммуникация : III междунар. конф., 27–28 листопада 2003 р.: тезиси докл. – М. : МГЛУ, 2003. – С. 62–63.

96. Коноваленко І. В. Роль гендерного фактора в комунікативному поведінні чоловіків і жінок [Електронний ресурс] / І. В. Коноваленко // Библиотека Инокентия Ахмерова онлайн. – 2003. – Режим доступа: http://www.ahmerov.com/book_1033.html (Дата обращения: 15.11.2014).

97. Копнина Г. А. Лингвоэкологическая оценка фактов речевого творчества [Электронный ресурс] / Г. А. Копнина // Экология языка и коммуникативная практика. – 2013. – № 1. – С. 54–72. – Режим доступа: <http://ecoling.sfu-kras.ru/wpcontent/uploads/2013/12/G.A.-Kopnina.pdf>. (Дата обращения: 18.07.2014).

98. Корнєва Л. Гендерний аспект комунікації / Л. Корнєва // Філологічні науки. – 2013. – № 13. – С. 106–113.

99. Короткова Л. В. Проблема нормы и аномалий в языке и тексте / Л. В. Короткова // Наукові записки КДПУ. Сер.: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. – Вип. 22. – С. 9–19.

100. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (проблема языкового изменения) / Эухенио Косериу. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 204 с.

101. Крысин Л. П. Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка / Леонид Петрович Крысин. – М.: Наука, 1989. – 198 с.

102. Крысин Л. П. Языковая норма: единство versus многообразие / Л. П. Крысин // Вопросы социолингвистики: материалы советских социолингвистов к XII Всемирному конгрессу социологов (Мадрид, 9–13 июля 1990 г.) – М. : Академия Наук СССР, 1990. – С. 15–17.

103. Крысин Л. П. Языковая норма и речевая практика [Электронный ресурс] / Л. П. Крысин // Отечественные записки. – М., 2005. – № 2(22). – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/?article=1034&numid=23> (Дата обращения: 26.08.2013).

104. Кряжева Н. А. Коммуникативно-прагматические особенности оценочных номинаций в женской речи (на материале современного английского языка) [Электронный ресурс] / Н. А. Кряжева // Молодежный научный форум: гуманитарные науки : III студ. междунар. заочная научно-практическая конф., 2013 г.: тезисы докл. – Режим доступа: <http://www.nauchforum.ru/en/node/646> (Дата обращения: 16.12.2015).

105. Кузенко Г. М. Парадигма гендерних стереотипів у мовній картині світу / Г. М. Кузенко // Науковий вісник Мужнардного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – Т. 2, Вип. 8. – С. 243–245.

106. Купцова Т. Критичне осмислення маскулінності в епоху гендерних трансформацій / Т. Купцова // Українознавчий альманах. – 2015. – №. 18. – С. 80–82.

107. Курашкина Н. А. Истоки и пути развития эколингвистики [Электронный ресурс] / Н. А. Курашкина // Концепт: научно-метод. электрон. журнал. – 2016. – Т. 15. – С. 246–250. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2016/86950.htm>. (Дата обращения: 27.01.2017).

108. Куценко О. Статус культурных неравенств в современной социологии / О. Куценко // Новые социальные неравенства / [под ред. С. А. Макеева]. – К.: Ин-т социологии НАНУ, 2006. – С. 56–57.

109. Лабов У. Единство социоллингвистики / У. Лабов // Социально-лингвистические исследования. АН СССР. – М.: Наука, 1976. – С. 5–31.

110. Лабов У. Исследование языка в его социальном контексте / У. Лабов // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1975. – Вып. 7. Социоллингвистика. – С. 96–181.

111. Лабов У. О механизме языковых изменений / У. Лабов // Новое в лингвистике. – М.: Наука, 1975. – Вып. 7. Социоллингвистика. – С. 199–228.

112. Лабов У. Отражение социальных процессов в языковых структурах / У. Лабов // Новое в лингвистике. – М.: Наука, 1975. – Вып. 7. Социоллингвистика. – С. 320–335.

113. Ларин Б. А. К лингвистической характеристике города / Б. А. Ларин // Изв. ЛГПИ им. Герцена. – 1928. – Вып. 1. – С. 175–184.
114. Ларин Б. А. О лингвистическом изучении языка города / Б. А. Ларин // Русская речь. – Л., 1928. – Вып. 3. – С. 61–74.
115. Левина Т. В. Эволюционные процессы в орфоэпической норме слова современного английского языка: учебное пособие / Т. В. Левина. – Владимир: ВГПУ, 2003. – 125 с.
116. Любичкая Е. В. Сленг: Региональные черты и процессы англизации: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Е. В. Любичкая. – Ставрополь, 2005. – 17 с.
117. Магидова И. М. К вопросу о произносительной норме литературного языка / И. М. Магидова // Методика и методология изучения языка (английская филология). – М. : МГУ, 1988. – С. 78–87.
118. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі: [монографія] / Алла Петрівна Мартинюк. – Х.: Константа, 2004. – 292 с.
119. Мартинюк А. Речевое поведение мужчин и женщин в неформальной коммуникативной ситуации / А. Мартинюк, П. Землянский // Пол и его маркировка в речевой деятельности / [под ред. Е. Н. Шовгеля]. – Кривой Рог: МИЦ ЧЯКП, 1996. – С. 114–126.
120. Матезиус В. О лингвистической характерологии (на материале современного английского языка) / В. Матезиус // Новое в зарубежной лингвистике. Контрастивная лингвистика / [под ред. В. Д. Гака]. – М.: Прогресс, 1989. – Вып. XXV. – С. 18–26.
121. Матезиус В. О потенциальности языковых явлений / В. Матезиус // Пражский лингвистический кружок. – М.: Прогресс, 1967. – 560 с.
122. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики / Л. Масенко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 243 с.
123. Медведева Т. В. И снова о гендере: он говорит, она говорит / Т. В. Медведева // Фонетика, фонология и межкультурная коммуникация.

Вестник Московского государственного лингвистического университета. – М. : ИПК МГЛУ «Рема», 2012. – Вып. 1 (634). Языкознание. – С. 113–121.

124. Мейе А. Основные особенности германской группы языков / Антуан Мейе; [пер. с 5-го фр. изд. Н. А. Сигал; под ред., предисл. и примеч. В. М. Жирмунского]. – М. : Изд-во. иностр. лит., 1952. – 168 с.

125. Мечковская Н. Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков : учеб. пособ. [для студентов филологических и лингвистических специальностей] / Н. Б. Мечковская. – М.: Флинта; Наука, 2001. – 312 с.

126. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика / Нина Борисовна Мечковская. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 208 с.

127. Милрой Дж. Механизмы изменений в городских диалектах: роль класса, социальных сетей и гендера (пер. с англ.) / Дж. Милрой, Л. Милрой // Социолингвистика и социология языка : хрестоматия. – СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2012. – С. 183–205.

128. Можейко О. Роль соціального статусу мовця в реалізації мовленнєвих актів погрози в сучасному англомовному дискурсі / О. Можейко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2015. – Вип. 81. – С. 114–118.

129. Морозова О. І. Внесок учених кафедри англійської філології ХНУ імені В.Н. Каразіна у становлення вітчизняної еколінгвістики / О. І. Морозова // Сучасна англістика: Шостий міжнародний науковий форум. До 85-річчя кафедри англійської філології, 23 вересня 2015 р.: тези доп. / [За ред. В. О. Самохіної]. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 86–88.

130. Москальская О. И. Вариантность и дифференциация в лексике литературного немецкого языка / О. И. Москальская // Норма и социальная дифференциация языка. – М.: Наука, 1969. – С. 57–68.

131. Мошни́на Т. В. Динамика современной произносительной нормы английского языка / Т. В. Мошни́на // Звучащая речь: теория и практика: сб. науч. трудов. – М.: МГЛУ, 2000. – Вып. 453. – С. 131–145.

132. Мушникова Е. А. Влияние возраста говорящего на варьирование звуковых единиц / Е. А. Мушникова // Вестник МГОУ. Сер.: Лингвистика. – 2012. – № 1. – С. 59–63.

133. Нурушева Д. А. Эколингвистика как раздел языкознания / Д. А. Нурушева // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 5–4. – С. 890–893.

134. Орлова Н. О. Сравнительная национально-специфическая характеристика американского и русского сленга: лексико-грамматический аспект: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Н. О. Орлова. – Ярославль, 2006. – 20 с.

135. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии / В. В. Ощепкова. – М./СПб.: ГЛОССА/КАРО, 2006. – 336 с.

136. Палагнюк М. М. Гендерна проблематика: виклики сучасності / М. М. Палагнюк // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2015. – №. 60. – С. 73–83.

137. Панов М. В. О стилях произношения (в связи с общими проблемами стилистики) / М. В. Панов // Труды по общему языкознанию и русскому языку. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – Т. 1. – 568 с.

138. Пасинок В. Г. Еколінгвістичні аспекти у фокусі риторики, стилістики та культури мовлення / В. Г. Пасинок // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер.: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2015. – Вип. 81. – С. 6–13.

139. Петренко О. Мова чоловіків і жінок як одиниця соціолінгвістичного дослідження / О. Петренко, Е. Ісаєв, Д. Петренко // Мовознавство. – 1999. – № 1. – С. 64–70.

140. Петренко А. Д. Понятие социального диалекта. Его особенности и отличительные черты / А. Д. Петренко, Д. А. Петренко, И. В. Черныш, Е. Е. Щелкова // Культура народов Причерноморья. – № 3. – 1998. – С. 232–236.

141. Петренко А. Д. Социолингвистическая вариативность национального языка как целостной структуры: колл. монография / [соавт. Петренко Д. А., Храбскова Д. М., Исаев Э. Ш.]. – Севастополь: УМИ, 2009. – 180 с.

142. Петренко А. Д. Феменизм и опыт гендерных исследований в Германии / А. Д. Петренко, М. В. Морин // Культура народов Причерноморья. – Симферополь, 2005. – № 76. – С. 13–17.

143. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наукова думка, 1976. – 286 с.

144. Порхомовский В. Я. Предисловие // Языковая норма и эстетический канон / В. Я. Порхомовский, Н. Н. Семенюк. – М.: Языки славянских культур, 2006. – С. 9–18.

145. Потапов В. В. Язык женщин и мужчин: фонетическая дифференциация / В. В. Потапов // Известия АН. Сер. лит. и яз. – 1997. – Т. 56, № 3. – С. 52–62.

146. Потапова Р. К. Язык, речь, личность / Р. К. Потапова, В. В. Потапов. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 496 с.

147. Прокопова Л. І. Соціолект школярів і німецька літературна норма вимови / Л. І. Прокопова // Мови європейського культурного ареалу: розвиток і взаємодія. – К.: Довіра, 1995. – С. 163–167.

148. Прокопова Л. І. Соціофонетичний нарис українського мовлення сучасної молоді / Л. І. Прокопова, Н. І. Тоцька // Мовознавство. – К.: Наукова думка, 1990. – № 3. – С. 17.

149. Пронякина М. В. Феномен языковой маскулинизации женской речи как новый гендерный стереотип / М. В. Пронякина // European Social

Science Journal («Европейский журнал социальных наук»). – 2014. – №10 (1). – С. 250–254.

150. Просунцова Н. П. Просодические особенности английского и русского кинодиалога (гендерный аспект) / Н. П. Просунцова // Вестник МГЛУ. – 2015. – №1. – С. 196–202.

151. Разумова Л. В. Трактровка языковой нормы во французской социолингвистике / Л. В. Разумова // Язык и культура: IV междунар. научно-практ. конф., 11–12 сентября 2013 г.: тезисы докл. / [Под общ. ред. проф. С. Г. Проскурина]. – Новосибирск: НГТУ, 2013. – С. 87–92.

152. Романова Е. Ю. Возрастные особенности интонации жителей США / Е. Ю. Романова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Сер.: Лингвистика. – М., 2005. – Вып. 507. Проблемы современной фонетики. – С. 120–128.

153. Романова Е. Ю. Просодическая вариативность американской монологической речи в различных возрастных группах / Е. Ю. Романова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Сер.: Лингвистика. – М.: Рема, 2007. – Вып. 523. Фонетическая вариативность современной английской речи. – С. 116–125.

154. Романова Е. Ю. Просодия и возраст: опыт статистического анализа американской речи / Е. Ю. Романова, Н. А. Садовникова, Т. И. Шевченко / Вестник Московского государственного лингвистического университета. Сер. Языкознание. – М.: ИПК МГЛУ «Рема», 2010. – Вып. 1 (580). Фонетика и фонология дискурса. – С. 143–153.

155. Романова Е. Ю. Гендерная специфика просодии речи (на материале американского варианта английского языка) / Е. Ю. Романова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Сер.: Языкознание. – М.: ИПК МГЛУ «Рема», 2011. – Вып. 1 (607). Социофонетика звучащей речи. – С. 199–210.

156. Руссу А. Н. Факторы, определяющие появление и специфику функционирования вариантности в языке / А. Н. Руссу // Актуальные

проблемы межкультурной коммуникации и методики преподавания иностранных языков: III Межрегиональная научно-метод. конф., 26 квітня 2012 г.: тезисы докл. – Санкт-Петербург, 2012. – С. 58–61.

157. Руссу А. Н. Функциональные особенности вариантных форм слова в современном немецком языке / А. Н. Руссу // Научный поиск в современной парадигме знания о языке: междунар. сб. науч. тр. / [под ред.: Литвин Е. Ю., Шемчук Ю. М., Свиридовой Л. К.]. – М.: Триумф, 2012. – С. 76–78.

158. Руссу А. Н. К проблеме инвариантно-вариантных отношений в языковой системе / А. Н. Руссу // Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії: міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 жовтня 2012 р.: тези доп. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2012. – С. 58–62.

159. Рибаківа О. В. Гендерні особливості аргументації у втіленні дискурсивної стратегії незгоди (на матеріалі англомовного кінодискурсу) / О. В. Рибаківа // *Studia methodologica*. – Тернопіль, 2014. – Вип. 38. – С. 202–207.

160. Рындина О. М. Город как центр культуры / О. М. Рындина // По очагам культуры: Новые темы для экскурсий по городу: методический сборник / [Под ред. И. М. Гревса]. – Л.: Сеятель, 1926. – С. 148–167.

161. Салеева Д. А. Этнические, возрастные и гендерные концепты в русских, английских и татарских пословицах: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Салеева Динара Амировна. – М., 2004. – 226 с.

162. Светозарова Н. Д. Интонационная система русского языка / Н. Д. Светозарова. – Л.: Ленинградский ун-т, 1982. – 175 с.

163. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К, 2010. – 844 с.

164. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: [підручник] / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

165. Селігей П. О. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання / П. О. Селігей. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 118 с.
166. Семенець О. Соціолінгвістична типологія варіантів поліетнічної мови / О. Семенець // Мовознавство. – К., 1986. – № 5. – С. 8–14.
167. Семенюк Н. Н. Некоторые вопросы изучения вариативности / Н. Н. Семенюк // Вопросы языкознания. – М., 1965. – № 1. – С. 48–55.
168. Семенюк Н. Н. Норма / Н. Н. Семенюк // Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. – М.: Наука, 1970. – С. 549–596.
169. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдвард Сепир; [пер. с англ.]. – [2-е изд.]. – М.: Издательская группа «Прогресс», 2002. – 656 с.
170. Серебренников Б. А. Территориальная и социальная дифференциация языка / Б. А. Серебренников // Общее языкознание. – М.: Наука, 1970. – С. 451–501.
171. Синельникова Л. Н. Введение в лингвистическую гендерологию: материалы к спецкурсу / Л. Н. Синельникова, Г. Ю. Богданович. – Луганск: Симферополь, 2001. – 39 с.
172. Сковородников А. П. К философским основаниям предметной области эколлингвистики / А. П. Сковородников // Экология языка и коммуникативная практика. – 2014. – № 2. – С. 140–161.
173. Сковородников А. П. О предмете эколлингвистики применительно к состоянию современного русского языка [Электронный ресурс] / А. П. Сковородников // Экология языка и коммуникативная практика. – 2013. № 1. – С. 194–222. – Режим доступа: <http://ecoling.sfu-kras.ru/wp-content/uploads/2013/12/Skovorodnikov.pdf> (дата обращения: 17.12.2014).
174. Соловьева Н. С. Динамика гендерных стереотипов в английской и русской языковых картинах мира (на материале фразеологии): [монография] / Н. С. Соловьева. – [2-е изд., стер.] – М. : ФЛИНТА, 2014. – 466 с.

175. Сорокин П. Социальная стратификация и мобильность / П. Сорокин // Питирим Сорокин. «Человек. Цивилизация. Общество». – М., 1992. – С. 302–373. – (Серия «Мыслители XX века»).
176. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Леся Олексіївна Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 464 с.
177. Ставицька Л. О. Гендерна лінгвістика: українська перспектива / Л. Ставицька // Українська мова. – 2004. – № 3. – С. 58–66.
178. Ставицька Л. О. Гендерні аспекти жаргоновживання / Л. О. Ставицька // Наукові записки Луганського національного педагогічного університету: зб. наук. праць. Сер.: Філологічні науки. – Луганськ: Луганський нац. пед. ун-т, 2003. – Т. 1, Вип. 4. – С. 240–253.
179. Ставицкая Л. А. Гендерно отмеченные номинации в системе современного сленгового словоупотребления (на материале украинского и других славянских языков) / Л. О. Ставицька // Гендер: Язык, Культура, Коммуникация : Третья междунар. конф., 27–28 ноября 2003 г. : тезисы докл. – М., 2003. – С. 122–135.
180. Степанов Г. В. О двух аспектах понятия языковой нормы / Г. В. Степанов // Методы сравнительно-сопоставительного изучения современных романских языков. – М. : Наука, 1969. – С. 226–235.
181. Степанов Г. В. Об особенностях языковой вариативности / Г. В. Степанов // Теория языка. Англистика. Кельтология. – М. : Наука, 1976. – С. 125–131.
182. Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи / Георгий Владимирович Степанов. – М.: Наука, 1976. – 224 с.
183. Степанов Ю. С. Понятие нормы / Юрий Сергеевич Степанов // Основы языкознания. – М.: Наука, 1966. – С. 99–102.
184. Степанов Е. Н. Язык города в социальном и цивилизационном процессе / Е. Н. Степанов // Мова. – Одеса: Астропринт, 2006. – № 11. – С. 44–54.

185. Строева Т. В. Модальность косвенной речи в немецком языке: дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04 / Строева Татьяна Викторовна. – Л., 1950. – 451 с.

186. Суховерхов А. В. Экологический подход в исследовании языка, коммуникации и познания / А. В. Суховерхов // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. – 2013. – № 4 (24). – С. 48–54.

187. Тараненко Л. І. Актуалізація англійських прозових фольклорних текстів малої форми: [монографія] / Лариса Іванівна Тараненко. – К.: Кафедра, 2014. – 288 с.

188. Тараненко Л. І. Методологія та методика дослідження енергетичних особливостей просодичного оформлення англійських фольклорних текстів / Л. І. Тараненко // Наукові записки. Сер.: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ Видавець Лисенко В.Ф. – 2015. – Вип. 138. – С. 561–568.

189. Тараненко Л. И. Система просодических средств актуализации структурных элементов английских фольклорных текстов малой формы / Л. И. Тараненко // Когниция. Коммуникация. Дискурс: Международный электронный сборник научных статей. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2015. – № 11. – С. 123–154.

190. Тараненко Л. І. Особливості просодичного супроводу лексико-граматичних і стилістичних засобів тексту анекдоту / Л. І. Тараненко // Наукові записки. Сер.: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф. – 2016. – Вип. 146. – С. 619–624.

191. Тараненко Л. І. Просодичне оформлення англійських народних легенд / Л. І. Тараненко // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал / [редкол. В. І. Кушнерик та ін.]. – Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2017. – Вип. 2(15). – С. 195–201.

192. Ткаченко О. Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі / О. Б. Ткаченко // Мовознавство. – К., 1998. – № 2–3. – С. 14–25.

193. Ткалич М. Г. Гендерні детермінанти міжособистісної взаємодії персоналу українських організацій / М. Г. Ткалич // Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер.: Психологія. – 2015. – №. 50. – С. 239–247.

194. Толстая С. М. Этнолингвистика: современное состояние и перспективы [Электронный ресурс] / С. М. Толстая // Фольклор и постфольклор: структура, типология, семиотика. – Режим доступа: <http://www.ruthenia.ru/folklore/Tolstaja.html> (Дата обращения: 05.01.2014).

195. Троицкая О. Гендерный аспект фонетических исследований / О. Троицкая // Проблемы межкультурной коммуникации. – Иваново: ИГХТУ, 2000. – С. 374–380.

196. Усаченко І. В. До питання вивчення мовної ситуації / І. В. Усаченко // Мова і культура. – 2013 – Т. 1, Вип. 16. – С. 51–56.

197. Филиппов А. А. Категория социального статуса в зарубежной и отечественной социологии / А. А. Филиппов // Вопросы современной науки и практики. Университет им. В.И. Вернадского. – 2012. – №1(37). – С. 306–313.

198. Фоменко О. С. Гендер і мова / О. С. Фоменко // Основи теорії гендеру : навч. посібник. – К.: К.І.С., 2004. – С. 456–475.

199. Формановская Н. И. Речевой этикет и культура общения / Наталья Ивановна Формановская. – М.: Высшая школа, 1989. – 156 с.

200. Формановская Н. И. Способы выражения просьбы в русском языке (прагматический подход) / Н. И. Формановская // Русский язык за рубежом. – 1984. – № 6. – С. 67–72.

201. Фудорова О. М. Теорії соціального статусу: пізнавальні можливості і дослідницькі стратегії / О. М. Фудорова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2009. – № 881. – С. 110–116.

202. Хачак Б. М. Система функциональных проявлений полоролевых различий в языке / Б. М. Хачак // Вестник Адыгейского государственного

университета. Сер. 2: Филология и искусствоведение. – 2013. – № 2 (121). – С. 1–6.

203. Хитрук Е. Б. «Мужчина становится»: Проблема маскулинности в контексте гендерных исследований / Е. Б. Хитрук // Вестник Томского государственного университета. Сер.: Языкознание. – 2013. – № 367. – С. 52–57.

204. Чуркина Н. А. Маскулинизация фемининности как адаптационная стратегия / Н. А. Чуркина // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Сер.: Языкознание. – Тамбов: Грамота, 2013. – № 3(29). – С. 199–202.

205. Цебровская Т. А. Преодоление этно-расовых противоречий как признак глобализации общества в современной этносоциологии / Т. А. Цебровская // Функциональная лингвистика: сб. науч. трудов. – Симферополь, 2013. – № 5. – С. 419–421.

206. Церцвадзе М. Г. Язык, общение и культура (экология и язык) [Электронный ресурс] / М. Г. Церцвадзе // Новый университет. Сер.: Актуальные проблемы гуманитарных и общественных наук. – 2013. – № 3 (24). – С. 16–19. – Режим доступа: http://www.universityjournal.ru/docs/GU_3_2013.pdf (дата обращения: 18.07.2014).

207. Чередниченко А. И. Язык и общество в развивающихся странах Африки: Проблемы функционирования западноевропейского языка / А. И. Чередниченко. – К.: Вища школа, 1983. – 166 с.

208. Чередниченко А. І. Взаємодія мов, двомовність та мовленнєва культура / А. І. Чередниченко // Мови європейського культурного ареалу. Розвиток і взаємодія. – К.: Довіра, 1995. – С. 99–111.

209. Шахбагова Д. А. Фонетические особенности произносительных вариантов английского языка / Д. А. Шахбагова. – М.: Наука, 1982. – 128 с.

210. Шахбагова Д. А. Фонетическая системность английского литературного языка – целостность, устойчивость, вариативность: дисс. ...

докт. филол. наук: 10.02.04 / Шахбагова Джульетта Аршавировна. – М., 1986. – 425 с.

211. Шахбагова Д. А. Фонетическая система английского литературного языка – целостность, устойчивость, вариантность: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Д. А. Шахбагова. – М., 1986. – 26 с.

212. Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1983. – 207 с.

213. Швейцер А. Д. К проблеме социальной дифференциации языка / А. Д. Швейцер // Вопросы языкознания. – М.: Наука, 1982. – № 5. – С. 39–48.

214. Шевченко И. С. Соотношение информативной и фатической функций как проблема эколингвистики [Электронный ресурс] / И. С. Шевченко // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2015. – № 10. – С. 114–132. – Режим доступа: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse>.

215. Шевченко Т.И. Социальный контекст и вариативность английского произношения/ Т. И. Шевченко // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2015. – Т. 1, № 712. – С. 241–254.

216. Шевченко Т. И. Взаимодействие факторов региональной принадлежности и возраста в ритмотемпоральных характеристиках речи жителей США / Т. И. Шевченко, Т. В. Сокорева // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Серия Языкознание. – 2016. – Т. 1, № 740. – С. 155–164.

217. Шевченко Т. И. Параметры национальной идентичности в интонации: социальный и акустический аспекты / Т. И. Шевченко, М. В. Федотова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2014. – Т. 1, № 687. – С. 268–286.

218. Шевченко Т. И. Типологический взгляд на вариативность вокализма и интонации в современном английском языке / Т. И. Шевченко //

Вестник Московского государственного лингвистического университета.– 2013. – Т. 1, № 661. – С. 168–182.

219. Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве: колл. моногр. / [науч. ред. проф. В.И. Шаховский; отв. ред. проф. Н. Н. Панченко, редкол.: Я. А. Волкова, А. А. Штеба, Н. И. Коробкина]. – Волгоград: ВГСПУ «Перемена», 2013. – 450 с.

220. Юнаковская А. А. Разговорная речь носителей массовой городской культуры (на материале г. Омска): [хрестоматия] / А. А. Юнаковская. – М.: Языки славянских культур, 2007. – 168 с. – (Studia philologica).

221. Эрвин-Трипп С. М. Социолингвистика в США / С. М. Эрвин-Трипп // Социально-лингвистические исследования. – М., 1976. – С. 181–199.

222. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: Мова, культура, влада: [монографія] / Г. М. Яворська. – К.: Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, 2000. – 286 с.

223. Ярцева В. Н. Развитие национального литературного английского языка / В. Н. Ярцева. – М.: Наука, 1969. – 284 с.

224. Ярцева В. Н. О территориальной основе социальных диалектах / В. Н. Ярцева // Норма и социальная дифференциация языка. – М.: Наука, 1969. – С. 26–46.

225. Ярцева В. Н. Проблемы языкового варьирования: исторический аспект / В. Н. Ярцева // Языки мира. Проблемы языковой вариативности. – М.: Наука, 1990. – С. 4–35.

226. AILA `99 // Fill A. Language and Ecology: Ecolinguistic Perspectives for 2000 and Beyond. – Tokyo, 2000. – P. 2.

227. Ash Sh. Vocalization of intervocal [l] in Philadelphia / Sh. Ash // Dialect and Language Variation / [H. Allen and M. Linn (eds.)]. – Orlando, FL: Academic Press, 1986. – P. 330–343.

228. Baron N. S. Always On: Language in an Online and Mobile World / N. S. Baron. – New York: Oxford University Press. – 2008. – 304 p.

229. Barth F. Ethnic groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference / F. Barth. – Bergen/London, 1969. – 153 p.
230. Bell R. T. Sociolinguistics: Goals, Approaches and Problems / Roger T. Bell. – London: B.T. Batsford LTD, 1976. – 211 p.
231. Cameron D. Feminism and Linguistic Theory / D. Cameron. – McMillan Press Ltd., 1992. – 247 p.
232. Chambers J. K. TV Makes People Sound the Same / J. K. Chambers // Language Myths / [L. Bauer and P. Trudgill (eds.)]. – New York: Penguin Books, 1998. – P. 123–32.
233. Chapman J. «Yinzplay»: It'sjust 'Burghthing [Electronic resource] / J. Chapman // Postgazette. – January 29, 2010. – Access : <http://www.postgazett.com.stories/sectionfront/life/yinzplayitsjustburghthing231029/#ixzz1zwVPY3Ys>. (Дата звернення: 15.03.2014)
234. Coates J. Women, Men and Language. A Sociolinguistic Account of Sex Differences in Language / J. Coates. – New York: Longman, 1986. – 163 p.
235. De Almeida L. P. Identity and special language varieties: An ecolinguistic view / L. P. De Almeida, E. K. N. N. Do Couto // Cadernos de Linguagem e Sociedade. – 2013. – № 14 (1). – P. 107–116.
236. Do Couto H. H. What is ecolinguistics, after all? / H. H. Do Couto // Cadernos de Linguagem e Sociedade. – 2013. – № 14 (1). – P. 275–312.
237. Eberhardt M. Local Identity and Ethnicity in Pittsburgh AAVE / M. Eberhardt, S. Gooden // University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics. – 2007. – Vol. 13. – P. 81–94.
238. Eberhardt M. Still different in the [stIl] city? / M. Eberhardt // African American and white vowel systems in Pittsburgh / [E. Thomas and M. Yaeger-Dror (eds.)]. – Durham, NC: DuNe University Press (American Dialect Society), 2009. – 266 p.
239. Eberhardt M. Identities and local speech in Pittsburgh: a study of regional African American English / M. Eberhardt. – Pittsburgh: University of Pittsburgh, 2009. – 248 p.

240. Eberhardt M. The low back merger in the Steel City: AAE in Pittsburgh / M. Eberhardt // *American speech*. – 2008. – № 83. – P. 284–311.
241. Eckert P. *Language and Gender* / P. Eckert, S. McConnell-Ginet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 366 p.
242. Eckert P. Think practically and look locally: language and gender as community-based practice / P. Eckert // *Annual review of anthropology*. – 1992. – № 21. – P. 461–490.
243. Edwards G. H. The structure and content of the male gender role stereotype: An exploration of subtypes / G. H. Edwards // *Sex Roles*. – 1992. – № 27. – P. 533–551.
244. Ergle D. Perceived feminine vs masculine leadership qualities in corporate boardrooms [Electronic resource] / D. Ergle // *Management of Organizations: Systematic Research*. – 2015. – № 74. – P. 41–54. – Access: <http://ejournals.vdu.lt/index.php/management-organizations/article/view/1088>.
245. Fasold R. W. *The Sociolinguistics of Society* / R. W. Fasold. – Oxford : Blackwell Publishing, 1984. – 220 p.
246. Fill A. Contrastive Ecolinguistics – a New Field for Ploughshares? / A. Fill // *Anglistentag 1994 Graz. Proceedings*. – Tübingen, 1995 – Vol. XVI. – P. 162.
247. Finke P. The ecology of science and its consequences for the ecology of language / P. Finke // *Language Sciences*. – 2014. – № 41. – P. 71–82.
248. Fishman P. M. Interaction: the work women do / P. M. Fishman // *Sociolinguistics* / [Coupland N., Jaworski A. (eds.)]. – MacMillan Press, 1997. – P. 416–429.
249. Geissler R. *Media – Migration – Integration: European and North American Perspectives* / R. Geissler. – NY: Media Upheavels 33, 2009. – 250 p.
250. Gutenberg [Electronic resource]. – Access: <http://www.gutenberg.net>. (Дата звернення: 02.04.2013).
251. Halliday M. New ways of meaning: The challenge of applied linguistics / M. Halliday // *Journal of Applied Linguistics*. – 1990 – № 6. – P. 7–36.

252. HanNey C. Notes on West Penn-Ohio phonology / C. HanNey // Studies in linguistics in honor of Raven I. McDavid, Jr. / [L. Davis (ed.)]. – University, AL: University of Alabama Press, 1972. – P. 49–61.

253. Hanson K. LanguageandSocialClass (USA) [Electronic resource] / K. Hanson. – Access: <http://users.ox.ac.uk/~romaine/isb309114.pdf>. (Дата звернення: 24.01.2012).

254. Harrison M. Pittsburghese: Pride and Shame surrounding Sociolinguistic Oddities and Regional Identity [Electronic resource] / M. Harrison. – Access: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwi6uubR847MAhUECZoKHYQCCa8QFggbMAA&url=https%3A%2F%2Fstephaniepelchnpyq.files.wordpress.com%2F2010%2F05%2Fpittsburghese-1.doc&usg=__AFQjCNHH2siKxBt9fDQozWKbEgCwPu-Efw&sig2=__6CZKlMI_M2MGP9B__1LZ20g&cad=rja. (Дата звернення: 15.05.2014).

255. Haugen E. The ecology of language: Essays by E. Haugen / E. Haugen / [Originally published in W. Bright (Ed.)]. – Stanford, CA: Stanford University Press, 1966. – P. 159–190.

256. Holmes J. Hedging, fencing and other conversational gambits: an analysis of gender differences in New Zealand Speech / J. Holmes // Women and Language in Australian and New Zealand Society. – Sydney: Australian Professional Publications, 1987. – P. 59–70.

257. Holmes J. Women, men and politeness / J. Holmes. – Essex, UK: Longman, 1995. – 254 p.

258. Holmes J. Women's Talk: The Question Of Socilinguistic Universals / J. Holmes // Australian Journal of Communication. – 1993. – № 20 (3). – P. 125–149.

259. Istiloman N. Women's attitude towards gender discrimination in Khaled Hosseini's – A thousand splendid suns: a thesis presented as partial fulfillment of the requirements of the attainment of a Sarjana Sastra Degree in English Language 228 and Literature [Electronic resource] / N. Istiloman – 2015. –

148 p. – Access:
<http://eprints.uny.ac.id/15974/1/Nurul%20Istikomah%2010211141035.pdf>. (Дата
 звернення: 22.02.2016).

260. Johnstone B. Mobility, indexicality, and the enregisterment of "Pittsburghese" / B. Johnstone, J. Andrus, A. Danielson // *Journal of English Linguistics*. – 2006. – № 34. – P. 77–104.

261. Johnstone B. Pittsburgh Speech and Pittsburghese / B. Johnstone, D. Baumgardt, M. Eberhardt, S. Kiesling. – Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 2015. – P. 31–46.

262. Johnstone B. Speaking Pittsburghese: The Story of a Dialect / B. Johnstone. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 266 p.

263. Johnstone B. Mobilities, Materialities and the Changing Meanings of Pittsburgh Speech / B. Johnstone, C. Pollak // *Journal of English Linguistics*. – 2016. – Vol. 44, № 3. – P. 254–275.

264. Johnstone B. Pittsburghese shirts: Commodification and the enregisterment of an urban dialect / B. Johnstone // *American Speech*. – 2009. – № 84. – P. 157–175.

265. Jones D. Gossip: notes on women's oral culture / D. Jones // *Women's Studies International Quarterly*. – 1980. – Vol. 3, № 2. – P. 193–198.

266. Kiesling S. Competing Norms, Heritage Prestige, and the Decline of /aw/-Monophthongization in Pittsburgh [Electronic resource] / Scott F. Kiesling, Marc Wisnosky // Paper presented at the 32nd annual conference on New Ways of Analyzing Variation (NWAV 32), Philadelphia, 9–12, Oct. 2003. – Access :<http://www.pitt.edu/~kiesling/kiesling-wisnosky-aw.pdf>. (Дата
 звернення: 28.02.2015).

267. KilliNelly S. The History of Pittsburgh: its Rise and Progress / S. KilliNelly. – Pittsburgh: B.C.&Gordon Montgomery Co, 1906. – 641 p.

268. Kravchenko A. V. Two views on language ecology and ecolinguistics / A. V. Kravchenko // *Language Sciences*. – 2016. – № 54. – P. 102–113.

269. Kurath H. The Pronunciation of English in the Atlantic States / H. Kurath, R. McDavid. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1961. – 632 p.

270. Kurath H. Western Pennsylvania. A Word Geography of the Eastern United States / H. Kurath. – Ann Arbor: University of Michigan Press. – 1949. – № 35–36. – 261 p.

271. Kurath H. Western Pennsylvania. The pronunciation of English in the Atlantic United States / H. Kurath, R. I. McDavid. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1961. – P. 17–18.

272. Labov W. 50 msec. / W. Labov, M. Baranowski // Language Variation and Change. – 2006. – № 18. – P. 223–240.

273. Labov W. Academic Ignorance and Black Intelligence / W. Labov // The Atlantic Monthly. – June, 1972. – P. 59–67.

274. Labov W. Sociolinguistic Patterns / William Labov. – Oxford: Blackwell, 1978. – 344 p.

275. Labov W. Sociolinguistics / William Labov. – Berlin : Mouton, 1966. – 113 p.

276. Labov W. The Social Motivation of a Sound Change / W. Labov // Word. – 1963. – N. 19. – P. 273–309.

277. Labov W. The social origins of sound change / W. Labov // Dialect and language variation. – San Diego: Kolker, 1986. – P. 524–541.

278. Labov W. The Social Stratification of English in New York City / W. Labov. – Washington D. C.: Cambridge University Press, 1966. – 164 p.

279. Labov W. The Study of Nonstandard English / W. Labov // National Council of Teachers of English. – Washington D.C.: Center for Applied Linguistics. – 1970. – 73 p.

280. Labov W. The three dialects of English / W. Labov // New Ways of Analyzing Sound Change / [P. EcNert (ed.)]. – San Diego: Academic Press, 1991. – P. 1–44.

281. Lakoff R. Language in Context / R. Lakoff // Language. – 1972. – Vol. 48(4). – P. 907–927.
282. Lakoff R. Language and women's Place / R. Lakoff // Language in Society. – 1973. – № 2. – P. 45–79.
283. Layton N. N. The dialect of western Pennsylvania: evaluation of ten sounds: Master's thesis / N. N. Layton. – Goteburg, Sweden: University of Goteburg, 1999. – 118 p.
284. Marssey S. Jewelryforher [Electronic resource] / S. Marsey // July 9, 2012. – Access: <http://www.jewelrnat.com>. (Дата звернення: 15.05.2015).
285. Macauley R. The narrative skills of a Scottish coal miner. Focus on: Scotland / R. Macauley / [Ed. by M. Gorlach]. – Philadelph: John Benjamins. – 1985. – P. 101–124.
286. McElhinny B. More on the third dialect of English: Linguistic constraints on the use of three phonological variables in Pittsburg / B. McElhinny // Language Variation and Change. – 1999. – № 11. – P. 171–195.
287. Meinhold G. Phonologische Ebenen in der deutschen Standardaussprache / G. Meinhold // Deutsch als Fremdsprache. – München / Berlin: Langenscheidt Verlag. – 1986. – Heft 5.– P. 288–293.
288. Meyerhoff M. Introducing sociolinguistics / M. Meyerhoff. – New York: Taylor & Francis, 2015. – 352 p.
289. Monahan P. J. Vowel Harmony / P. J. Monahan // The Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics / [(Eds.) Eid M., Elgibali A., Versteegh K., Woidich M., & Zaborski A.]. – Leiden, Netherlands: Brill Academic Publishing, 2009. – P. 676–677.
290. Montgomery M. B. A tale of two Georges: the language of Irish Indian traders in colonial North America / M. B. Montgomery // Focus on: Ireland / [Ed. by J. Kallen]. – Philadelphia: John Benjamins. – 1997. – № 21. – P. 227–254.
291. Montgomery M. B. "My mother, whenever she died, she had pneumonia": The history and functions of whenever / M. B. Montgomery // Journal of English Linguistics. – 2001. – № 29(3). – P. 234–249.

292. Montgomery M. The roots of Appalachian English: Scotch-Irish or British Southern? / M. Montgomery // Journal of the Appalachian Studies Association. – 1991. – № 3. – P. 177–191.

293. Montgomery M. The structural history of y'all, you all and you'uns / M. Montgomery // Southern journal of linguistics. – 2002. – № 26 (1). – P. 19–27.

294. Montgomery M. B. The structural history of y'all, you all, and you'uns / M. B. Montgomery // Southern Journal of Linguistics. – 2002. – № 26. – P. 19–27.

295. Murray T. E. Need + past participle in American English / T. E. Murray, T. C. Frazer, B. L. Simon // American Speech. – 1996. – № 71(3). – P. 255–271.

296. Murray T. E. Want + past participle in American English / T. E. Murray, B. L. Simon // American Speech. – 1999. – № 74(2). – P. 140–164.

297. Murray T. E. At the intersection of regional and social dialects: the case of like + past participle in American English / T. E. Murray, B. L. Simon // American Speech. – 2002. – № 77(1). – P. 32–69.

298. Newlin C. Dialects on the western Pennsylvania frontier/ C. Newlin // American Speech. – 1928. – № 4(2). – P. 104–110.

299. Nichols P. C. Linguistic Options and Choices for Black Women in the Rural South / Patricai C. Nichols // Language, Gender and Society / [edited by Thorne, Kramarae, and Henley]. – Rowley: Newberry House Publications, Inc., 1983. – P. 54–68.

300. Nordenstam K. Male and Female Conversational Style [Electronic resource] / K. Nordenstam // International journal of the sociology of language. – 2009. – Access: [http://www.degruyter.com/dg/viewarticle/j\\$002fijsl.1992.issue-94\\$002fijsl.1992.94.75\\$002fijsl.1992.94.75.xml;jsessionid=89C56B674499747D395436F5E03C50B3](http://www.degruyter.com/dg/viewarticle/j$002fijsl.1992.issue-94$002fijsl.1992.94.75$002fijsl.1992.94.75.xml;jsessionid=89C56B674499747D395436F5E03C50B3). (Дата звернення: 12.03.2014).

301. O'Barr W. «Women's language» or «Powerless language»? / W. O'Barr, B. Atkins // Women and Language in Literature and Society / [McConnell-Ginet S. et al.]. – New York: Praeger, 1980. – P. 93–109.

302. Omi M. Racial Formation in the United States: From the 1960s to the 1990s / M. Omi, H. Winant. – [2nd ed.]. – New York: Routledge, 1994. – 228 p.

303. Pennsylvania [Electronic resource]. – Access: http://www.slate.com/articles/life/the_good_word/2014/04/pennsylvania_dialects_from_pittsburghese_to_philadelphia_speak_the_keystone.html. (Дата звернення: 15.05.2014).

304. Pittsburghese [Electronic resource]. – Access: http://www.slate.com/articles/life/the_good_word/2014/04/pennsylvania_dialects_from_pittsburghese_to_philadelphia_speak_the_keystone.html. (Дата звернення: 15.05.2014).

305. Roberts J. Hitting a moving target: Acquisition of sound change in progress by Philadelphia children / J. Roberts // *Language Variation & Change*. – 1997. – № 9. – P. 249–266.

306. Roberts J. Learning to talk Philadelphian: Acquisition of short a by preschool children/ J. Roberts, W. Labov // *Language Variation & Change*. – 1995. – № 7. – P. 101–112.

307. Shevchenko T. Starting a Conversation: Indexical Rhythmical Features Across Age and Gender (A Corpus Study) / T. Shevchenko, T. Sokoreva // *Lecture Notes in Artificial Intelligence (including subseries of Lecture Notes in Computer Science)*. – 2016. – № 9924. – P. 495–505.

308. Steffensen S. V. Ecolinguistics: the state of the art and future horizons. [Electronic resource] / S. V. Steffensen, A. Fill. – 2013. – Access: <http://www.dx.doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.003>.

309. Steger H. Sprachverhalten – Sprachsystem – Sprachnorm / H. Steger // Bd. 1. Soziolinguistik Ausätze zur soziolinguistischen Theoriebildung. Bd. 2. Anwendungsbereiche der Soziolinguistik. – Darmstadt: Lang, 1982. – P. 63 – 81.

310. Tannen D. Gender and Family Interaction / D. Tannen // *The Handbook of Language and Gender*. – Oxford: Blackwell Publishing, 2003. – P. 179–201.

311. Tannen D. The Relativity of Linguistic Strategies: Rethinking Power and Solidarity in Gender Dominance / D. Tannen // *Sociolinguistics*. – Oxford, 2003. – P. 208–228.

312. Tannen D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation / D. Tannen. – New York: William Morrow, 1990. – 319 p.

313. Taranenko L. Prosodic Organization of English Folk Riddles and the Mechanism of their Decoding [Electronic resource] / L. Taranenko // *Linguistics Beyond and Within: A peer-reviewed journal*. – Vol. 2. –2016. – Lublin, Poland: Faculty of Humanities, John Paul II Catholic University of Lublin. – P. 153–166. – Access: <http://lingbaw.com/2016/Larysa-Taranenko>. (Дата звернення: 03.09.2015).

314. Thomas E. Phonological and phonetic characteristics of African American Vernacular English / E. Thomas // *Language & Linguistics Compass*. – 2007. – № 1(5). – P. 450–475.

315. Trudgill P. *Introducing Language and Society* / P. Trudgill. – London :Penguin Books, 1992. – 79 p.

316. Trudgill P. *The Social Differentiation of English in Norwich* / Peter Trudgill. – Cambridge: CUP, 1974. – 279 p.

317. Trudgill P. *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society* / Peter Trudgill. – L.: Penguin Books, 1984. –204 p..

318. United States Census Bureau. Official site [Electronic resource]. – Access: http://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?pid=DEC_10_SF1_QTP1&prodType=table (Дата звернення: 10.08.2010).

319. Uryu M. The ecology of intercultural interaction: Timescales, temporal ranges and identity dynamics / M. Uryu, S. V. Steffensen, C. Kramsch // *Language Sciences*. – 2014. – № 41. – P. 41–59.

320. Vukolova K. Pittsburgh Speech: impact analysis of the age category through lexical resources / K. Vukolova // *International scientific professional periodical journal "THE UNITY OF SCIENCE"*. – Vienna, 2017. – P. 31–34.

321. Vukolova K. Representation of lexical-semantic peculiarities of the Pittsburgh Speech: impact of social status / K. Vukolova // *European Journal of Literature and Linguistics*. – Vienna, 2017. – № 1. – P. 12–15.

322. Warner L. Social class in America: a manual of procedure for the measurement of social status / Lloyd Warner. – New York : Hafer, 1960. – 277 p.

323. Weber M. The Social Psychology of the World Religions / Max Weber // From Max Weber: Essays in Sociology, edited and translated by H. H. Gerth and C. Wright Mills. – NY: Oxford University Press. – 1946. – P. 267–301.

324. Weber M. The National State and Economic Policy (Freiburg Address) / Max Weber // Economy & Society. – [1895]. 1980. – № 9. – P. 428–49.

325. Wetmore Th. The Low-Central and Low-BacN Vowels in the English of the Eastern United States / Th. Wetmore. – Alabama: University of Alabama Press, 1959. – 198 p.

326. Wisnosky M. 'Pittsburghese' in Pittsburgh humor: Master's thesis in Linguistics / M. Wisnosky. – Pittsburgh: University of Pittsburgh, 2003. – 103 p.

327. Zangwill I. The Melting Pot. Drama in Four Acts / I. Zangwill. – Whitefish, MT: Kessinger Publ., 2005. – 230 p.

328. Zelinsky W. Nation into State: The Shifting Symbolic Foundations of American Nationalism / Wilbur Zelinsky. – Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1989. – 350 p.

329. Zimmerman D. Sex roles, interruptions and silences in conversations / D. Zimmerman, C. West // Language and Sex: difference and dominance / [Thorne D., Henley N. (eds.)]. – Newbury House, Rowley, MA, 1975. – P. 105–129.

330. United States Census Bureau [Electronic resource]. – <http://www.census.gov/prod/2010pubs/acs-12.pdf> (Дата звернення: 10.09.2012).

331. U.S. English [Electronic resource]. – Access: <http://www.us-english.org/view/13> (Дата звернення: 25.09.2012).

332. Govtrack [Electronic resource]. – Access: <http://www.govtrack.us/congress/bills/113/hr997> (Дата звернення: 10.10.2012).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

333. Краткий толковый словарь социолингвистических терминов / [Боева-Омелечко Н. Б.]. – М.: Готика, 2004. – 60 с.
334. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eslovnyk.com/%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2>. (Дата звернення: 23.11.2014).
335. Швейцер А. Д. Социолингвистика / А. Д. Швейцер // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С. 481–482.
336. Denay R. A dialect Map of American English [Electronic resource] / R. Denay. – Access: <http://www.uta.fi/FAST/US1/REF/dial-map.html>. (Дата звернення: 20.04.2013).
337. Guide to Pronunciation : Dictionary of American Regional English / [J. Hartman]. – Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1985. – P. 41–110.
338. Labov W. A National Map of the Regional Dialects of American English [Electronic resource] / W. Labov, Sh. Ash, Ch. Boberg. – Access: http://www.ling.upenn.edu/phono_atlas/NationalMap/NationalMap.html#fn1. (Дата звернення: 20.04.2013).
339. Labov W. The Atlas of North American English / W. Labov, Sh. Ash, Ch. Boberg. – New York: Mouton de Gruyter, 2006. – 98 p.
340. Simpson J. A. Compact Oxford English Dictionary / J.A. Simpson and E.S.C. Weiner (Eds.). – [2nd Ed.]. – Cambridge: Oxford UP, 1991. – 2402 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

341. IBR = Indiana's Best Restaurant [Electronic resource]. – Access: <https://www.samiches.com>. (Дата звернення: 16.01.2016).

342. IHP = I heart PGH [Electronic resource]. – Access: <http://iheartpgh.com/2016/09/27/yinz-registered-vote>. (Дата звернення: 20.01.2016).

343. P = Pinterest [Electronic resource]. – Access: <https://www.pinterest.com/daisydog2/pittsburgh-pa-my-city>. (Дата звернення: 23.01.2016).

344. PPG = Pittsburgh Pist-Gazette [Electronic resource]. – Access: <http://pistgazette.blogspot.com/2007/06>. (Дата звернення: 20.01.2016).

345. PSAS = Pittsburgh Speech and Society [Electronic resource]. – Access : http://pittsburghspeech.pitt.edu/PittsburghSpeech_FAQ.html. (Дата звернення: 20.01.2016).

346. TA = Trip Advisor [Electronic resource]. – Access: https://www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g53449-d6922118-i104525517-Pittsburgh_Pierogi_Truck-Pittsburgh_Pennsylvania.html. (Дата звернення: 25.01.2016).

ДОДАТОК А

Моделі класової стратифікації суспільства Сполучених Штатів Америки

Модель Денніса Гілберта		Модель Уільяма Томпсона и Джозефа Хікі		Модель Леонарда Біглі	
Назва класу	Типові представники	Назва класу	Типові представники	Назва класу	Типові представники
Капіталісти (близько 1% населення США)	Топ-менеджери вищої ланки; політики високого рівня; люди, що дістали великий спадок. Як правило, випускники "Ліги плюща".	Вищий клас (близько 1% населення США)	Топ-менеджери вищої ланки; знаменитості; люди, що дістали великий спадок. Як правило, випускники "Ліги плюща". Дохід понад 500 000 доларів США в рік.	Дуже багаті (Близько 1% населення США)	Мультимільйонери, чиї доходи зазвичай перевищують 350 000 доларів США в рік; знаменитості і великі керівники або політики. Як правило, випускники "Ліги плюща".
Вищий середній клас (близько 15% населення США)	Як правило наймані працівники з вищою освітою, фахівці і керівники середньої ланки з високим рівнем самостійності у роботі.	Вищий середній клас (близько 15% населення США)	Фахівці і керівники з вищою освітою. Дохід понад 100 000 доларів США на рік.	багаті (Близько 5% населення США)	Ті, хто має капітал 1 000 000 доларів США і більше. Як правило, мають вищу освіту.
Нижчий середній клас (близько 30% населення США)	Фахівці початкового рівня і висококваліфіковані робочі із середнім рівнем життя. "Білі комірці". Багато хто має вищу освіту.	Нижчий середній клас (близько 32% населення США)	Фахівці початкового рівня і висококваліфіковані робітники з деяким рівнем самостійності в роботі. Дохід від 35 000 до 75 000 доларів США в рік. Багато хто має вищу освіту.	Середній клас (Близько 46% населення США)	Працівники з вищою освітою і доходами вище середнього рівня (чоловіки заробляють близько 57 000 доларів США в рік, жінки - близько 40 000 доларів США в рік).

Робочий клас (близько 30% населення США)	Робочі і клерки, чия робота не вимагає високої кваліфікації. "Сині комірці". Мають середню освіту.	Робочий клас (близько 32% населення США)	Робочі і клерки середньої кваліфікації. Дохід від 16 000 до 30 000 доларів США в рік. Мають середню освіту.	Робочий клас (40 - 45% населення США)	Працівники з невисокою кваліфікацією і невеликими доходами (чоловіки заробляють близько 40 000 доларів США в рік, жінки - близько 26 000 доларів США в рік). Мають середню освіту.
Працюючі бідняки (близько 13% населення США)	Некваліфіковані робітники і клерки. Характерна висока економічна нестабільність і ризик бідності. Деякі мають середню освіту.	Нижчий клас (14 - 20% населення США)	Працюючі на низькооплачуваних посадах або живуть на урядові субсидії. Деякі мають середню освіту.	Бідні (Близько 12% населення США)	Живучи за межею бідності, безробітні або не повністю зайняті. Рівень доходів низький (близько 18 000 доларів США в рік на сім'ю). Деякі мають середню освіту.
Нижчий клас (близько 12% населення США)	Безробітні або не повністю зайняті. Живуть на урядові субсидії. Деякі мають середню освіту.				

ДОДАТОК Б

Використання мови вдома: 1980, 1990, 2000 та 2007

Характеристика	1980	1990	2000	2007	Відмінності у процентному співвідношенні 1980-2007
Населення віком 5 років та вище	210,247,455	230,455,777	262,375,152	280,950,348	33.6
Використовують лише англійську вдома	187,187,415	198,600,798	215,423,557	225,505,953	20.5
Використовують іншу мову (не англійську) вдома	23,060,040	31,844,979	46,951,595	55,444,485	140.4
Використання іншої мови (не англійської)	23,060,040	31,844,979	46,951,595	55,444,485	140.4

Вдома					
Іспанська	11,116,194	17,345,064	28,101,052	34,547,077	210.8
Французька	1,550,751	1,930,404	2,097,206	1,984,824	28.0
Італійська	1,618,344	1,308,648	1,008,370	798,801	-50.6
Португальська	351, 875	430, 610	564,630	687, 126	95.3
Німецька	1,586,593	1,547,987	1,383,442	1,104,354	-30.4
Ідиш	315,953	213.064	178,945	158,991	-49.7
Грецька	401,443	388,260	365,436	329,825	-17.8
Російська	173,226	241,798	706,242	851,174	391.4
Польська	820,647	723,483	667,414	638,059	-22.2
Сербо-Хорвацька	150,255	70,964	233,865	276,550	84.1
Американський варіанта англійської мови	100,634	149,694	202,708	221,865	120.5

Перська	106,992	201,865	312,085	349,686	226.8
Китайська	630,806	1,319,462	2,022,143	2,464,572	290.7
Японська	336,318	427,657	477,997	458,717	36.4
Корейська	266,280	626,478	894,063	1,062,337	299.0
В'єтнамська	197,588	507,069	1,009,627	1,207,004	510.9
Тагальська	474,150	843,251	1,224,241	1,480,429	212.2

*Джерело: United States Census bureau: www.census.gov [269]

ДОДАТОК В
Список інформантів

№ п/п		Рік запису	Характеристика мовця					Тип запису	Тривалість запису
			Ім'я	Стать	Рік народження	Походження	Професія		
1		2004	Colleen Hamilton	Ж	1953	Німецько- Ірландське	Торгівельно- промислова палата, менеджер	Інтерв'ю	15:23 16:50 22:17
2		2005	Terri Baltimore	Ж	1960	Афроамериканське	Голова Художньої галереї	Інтерв'ю	37:42 09:43 21:28
3		2004	Tomas Barton	Ч	1953	Ірландське	Фінансовий аналітик	Читання	0:43 1:07
			Rosemary Barton	Ж	1957	Ірландське	Домогосподарка		

4		2003	Allan Becer	Ч	1950	Хорватське	Вчитель	Інтерв'ю	18:15 10:37 11:44
5		2003	Maureen Brogu	Ж	1957	-	Медсестра	Інтерв'ю	18:07 07:56 12:15
6		2004	Dicken Cherry	Ч	1928	Англійське	Професор	Інтерв'ю	14:52 17:24 13:95
7		2003	Cynthia Collins	Ж	1953	Німецьке	Безробітний	Інтерв'ю	16:09 09:08 08:27
8		2005	Eric Conley	Ч	1958	Афроамериканське	Підприємець	Інтерв'ю	47:24 38:01 09:39
9		2005	Irma Coy	Ж	1944	Афроамериканське	Адміністратор	Інтерв'ю	34:30 12:00 10:37

10		2004	Kelly Delaney	Ж	1978	Ірландське	Письменник	Інтерв'ю	14:31 10:18 12:27
11		2004	Stephanie Dickey	Ж	1974	Афроамериканське	Бізнес менеджер	Інтерв'ю	07:16 08:18 06:01 08:47
12		2004	Mary Estep	Ж	1939	Чесько-літовське	Вчитель	Читання	01:00 01:35
			Lois Shape	Ж	1931	Німецько-канадське	Вчитель		01:11 00:45 01:23
13		2003	Betty Evans	Ж	1924	Єврейське	Домогосподарка	Інтерв'ю	30:06 29:25
14		2004	Maray Evans	Ж	1972	Німецьке	Бізнесвумен	Інтерв'ю	20:53 06:48 15:55
15		2003	Gail Evans-	Ж	1955	Єврейське	Власник	Інтерв'ю	17:30

			Potter				магазину подарунків		24:59 05:56
16		2004	Linda Fletcher	Ж	1967	-	Письменниця	Інтерв'ю	17:22 08:34 10:45
17		2003	Maggie Folan	Ж	1956	Ірландське	Професор, медик	Інтерв'ю	18:00 12:11 09:25
18		2003	Sally Folan	Ж	1958	Ірландське	Домогосподарка	Інтерв'ю	17:04 10:48 14:00
19		2003	Wilfred Franciscus	Ч	1938	Шотландське	Пенсіонер	Інтерв'ю	28:10 26:19
20		2004	Derek Fuchs	Ч	1978	Німецьке	Музикант, журналіст	Інтерв'ю	15:06 16:05 13:28
21		2003	Lisa Gallagher	Ж	1967	Італійське	Вчитель	Інтерв'ю	20:01 26:35

28		2003	Joseph Hines	Ч	1923	Ірландське	Пенсіонер, менеджер по продажам	Інтерв'ю	13:36 09:34 13:16
			Nellie Hines	Ж	1926	Ірландське	Пенсіонер, Продавець		
29		2005	Edwin Jackson	Ч	1960	Афроамериканське	Технолог	Інтерв'ю	21:57 11:06 12:53
30		2005	Alex Johnson	Ч	1985	Афроамериканське	Бібліотекар	Інтерв'ю	20:07 12:43 14:35
31		2004	Frank Leisie	Ч	1925	Німецьке	Пенсіонер Водій	Інтерв'ю	16:33 21:00 11:43
32		2004	Matthew Frank Leisie	Ч	1965	Німецьке	Автомеханік	Інтерв'ю	15:09 12:06 11:28
33		2007	Joelle	Ж	1985	Афроамериканське	Студент	Інтерв'ю	42:13

			Montague						
34		2005	Sandra Nevel Ron Nevel	Ж Ч	1949 1940	Афроамериканське Афроамериканське	Координатор освітньої програми	Інтерв'ю	14:47 44:28 47:21
35		2003	John Nicholls	Ч	1931	Англійське	Пенсіонер	Інтерв'ю	22:31 26:09 14:02
36		2003	Derrick Pitard Elizabeth Pitard	Ч Ж	1964 1974	- -	Професор Вчитель	Інтерв'ю	09:32 17:08
37		2004	Ronald Placone Jr	Ч	1984	Італійське	Студент	Інтерв'ю	15:14 11:57 13:35
38		2003	Ronald Placone Dorathy	Ч Ж	1955 1917	Італійське Італійське	Адміністративна посада в університеті Домогосподарка	Інтерв'ю	15:29 14:49 17:46

			Placone						
39		2003	Janice Pressman	Ж	1948	Польське	Вчитель	Інтерв'ю	16:03 12:05 11:57
40		2004	Karen Roche	Ж	1947	Німецьке	Вчитель	Інтерв'ю	16:47 19:38 08:41
41		2003	Walter Schwartz	Ч	1922	Єврейське	Інженер	Інтерв'ю	10:48 08:56 13:11
42		2003	John Trenz	Ч	1977	Ірландське	Студент	Інтерв'ю	13:58 14:18 13:33
43		2003	Jude Wudarczyk	Ч	1956	Польське	Бібліотекар	Інтерв'ю	12:13 15:02 11:57
44		2006	Demetrius Young	Ч	1986	Афроамериканське	-	Інтерв'ю	16:37 05:01

									11:14
45		2005	Mary Young	Ж	1942	Афроамериканське	Вихователь	Інтерв'ю	40:43 15:50 12:28
46		2005	Stacey Young- Coleman	Ж	1964	Афроамериканське	Вихователь	Інтерв'ю	10:28 00:19 11:41 10:07
47		2003	Barbara Zielmski	Ж	1941	Італійське	Домогосподарка	Інтерв'ю	16:21 14:58 15:35

ДОДАТОК Г
Експериментальний матеріал дослідження
Г Л О С А Р І Й

ИМЕННИКИ (ЗАГАЛЬНІ)

A

<i>Afuhgan</i>	Afghan/blanket
<i>Ahr</i>	Hour
<i>Alunamin</i>	Aluminum
<i>Am-blee-unce</i>	Ambulance
<i>Angioplastic</i>	Angioplasty (a balloon procedure of a coronary artery to enlarge the blood vessel obstructing flow to the heart muscle)
<i>Arn</i>	Iron
<i>Artheritis</i>	Arthritis
<i>Ashfalt</i>	Asphalt

B

<i>Babushka</i>	Scarf worn on head to keep aht the chill
<i>Baffroom</i>	Bathroom
<i>Battry</i>	Battery
<i>Bawdle</i>	Bottle

<i>Bawnavill</i>	Bonneville
<i>Beer garten</i>	Beer Garden. Saloon, bar, bar & grill
<i>Bess Buys</i>	Best Buy
<i>Beyoura</i>	Bureau (chest of drawers, dresser)
<i>Bidness</i>	Business
<i>Bir</i>	Beer
<i>Birfdai</i>	Birthday
<i>Bitzle</i>	A piece of dirt on the floor
<i>Blinkers</i>	Turn Signals
<i>Bob wahr</i>	Barbed Wire
<i>Bobos</i>	Shoes (generic)
<i>Bollice</i>	Food that is left sitting on people's plates that someone else eats
<i>Bootyparler</i>	Hairdresser's place of business
<i>Brawl</i>	Ladies undergarment
<i>Breffis</i>	The first mill of the day
<i>Brights</i>	High Beams (Car Lights)
<i>Brudder</i>	Brother
<i>Brum</i>	Whatcha sweep wid

Buggy Shopping Cart

Bumbershoot Umbrella

C

CEEE-ment Cement

Caach Couch

Cadillac converter Catalytic converter

Cahntdahn Countdown

Cahny County

Cammra Camera

Canipshun To have a fit or get upset

Carbarn Where they used to park the streetcars at night

Carbon Oil Kerosene

Carline Old street car line or main street

Carndaug Corndog

Caw-idge College (the l's are silent)

Celr Cellar

Cender truck Cinder truck

Chimley Chimney

Chipped Chopped Very thinly sliced ham

Ham

Church key   A bottle opener

Cinstruction   Process used to build or repair things

City Chicken   Pork cubes on a skewer, breaded and fried

Clicker   Remote control

Clodhoppers   Work boots

Clothes Press   Closet

Cole   Cool

Concreek   Concrete

Cooshin   Cushion

Court   Quart

Cream rinse   Conditioner

Crick   Creek

Cubbord   Cupboard

Cupny   Company, visitors

Cut   Slice of pizza

Cuzint   My aunt and uncle's child

D

Da Dunner Bolt   The Thunder Bolt at Kennywood Park

<i>Dahntahn</i>	Downtown, the Golden Triangle
<i>Dahtlets</i>	The Factory Outlet Stores
<i>Davenport</i>	Sofa or couch
<i>Dee-shus</i>	Dishes
<i>Dennis</i>	Dentist
<i>Din-ggy (with a hard g sound)</i>	A small boat or dinghy
<i>Dinge</i>	A Dent
<i>Dish soap</i>	Dishwashing liquid
<i>Doe Nit</i>	Doughnut
<i>Dog Box</i>	Dog house
<i>Doohickey</i>	Object you can't name at the present time
<i>Dowas</i>	Dallas
<i>Dower</i>	Dollar
<i>Drawling</i>	Drawing
<i>Druthers</i>	A choice
<i>Dunkey</i>	Donkey
<i>Dupa</i>	Your back side
<i>Dust bunnies</i>	Blobby, dusty things found under beds and sofas

E

Eer Error

Erol Oil

Eve-spouting Gutter

F

Face Rag Wash cloth

Fahr Fire

Feesh Fish

Fiddy-fiv sint Two quarters and a nickel

File (or fahl) ball A foul ball, possibly at a Pirates game

Filled Field

Fillings Feelings

Filum Film

Fire Tire Fire Tower

Fiscul Thirpy Physical Therapy

Flahr Flower

Flip flops Those shoe things

Foot Feet

Fridgedare   Refridgerator

Fuud   Food ("pudd"-ing)

G

Galumbki   Stuffed Cabbages

Garbidge   Garbage

Garter   Garter snake

Ghetto Sleigh   Pat Bus

Gob   Snack consisting of two large round soft chocolate cookies with white creme filling in between. Common at bake sales and convenience stores in western Pa

Graaj   Garage

Grasscutter   Lawn mower

Grinny   A chipmunk

Gum   Elastic

Gumband   Rubber bands

Gutcheez   Underwear

H

Haf-Ahr   Half an Hour

<i>Hankerin</i>	Need or want
<i>Hanky</i>	Handkerchief
<i>Hans</i>	Hands
<i>Haus</i>	Your place of residence
<i>Haus Kote</i>	House coat
<i>Hawliday</i>	Holiday
<i>Heighth</i>	Height
<i>Heinz</i>	Mutt Dog
<i>Hershey Bud</i>	A Hershey Kiss
<i>Hills</i>	Heels
<i>Hizzy</i>	Extreme emotional outbreak
<i>Hoagie</i>	A big sandwich
<i>Hodbeerr</i>	Hot Beer
<i>Hollah</i>	Hollow
<i>Hoosafratz</i>	Mechanical Device
<i>Hork</i>	Steel
<i>Hot Pad</i>	Oven mitt
<i>Hun or Hon</i>	Honey
<i>Hunky Hand</i>	Stuffed cabbage rolls

Hunnert   The number after 99

I

Icebox   Refrigerator

Icening   Frosting that goes on a cake

Igl   Eagle

Imp 'n Arn   Iron City beer and a shot of Imperial Whisky

In-dins   Indians

Innerductshun   Introduction

Innernet   Internet

J

Jag off   One who jags around

Jaggerbush   A plant with thorns

Jaggers   Thorns

Jagwire   An expensive British luxury car

Jell   Jail

Jimmies   Sprinkles

Johnstown Pants   Used to describe pants that are too short

Jresser   Dresser

Juhllery Jewelry

Jumbo Bologna

K

Keller Color

Kennywood outfits When people walk around Kennywood an'at with the same outfits on

Kennywood signs Road signs that direct you to Kennywood park

Ketch Catch

Kilbassa Goes great with a cold arn

Kinnergarten Kindergarten

Kishin Kitchen

Kitch-ip Ketchup

Kolbassi and Carp Pittsburgh Surf and Turf

Kranz Crayons

L

Launtermat Laundermat

Lebnen Bloney Lebanon Balogna

Leggins Snow Pants

Liberry Library

<i>Lice-ness</i>	License
<i>Lickin'</i>	Spanking
<i>Light Bill</i>	Electric bill
<i>Lind</i>	Land
<i>Lish</i>	Leash
<i>Lit'l brudder</i>	Little brother
<i>Litenin Bugs</i>	Lightning Bugs
<i>Lozenger</i>	Lozenge
<i>Lunch-head</i>	An idiot

M

<i>MU-se-um</i>	Museum
<i>Maahntins</i>	Mountains
<i>Mah</i>	Shopping Mall
<i>Mahles</i>	Miles
<i>Mahs</i>	A small furry rodent
<i>Mannies</i>	Marbles
<i>Masonary</i>	Masonry
<i>Meal</i>	Mill

<i>Meer/Mirra</i>	Mirror
<i>Mel</i>	Male or Mail
<i>Melk</i>	Milk
<i>Mile</i>	Miles
<i>Mile</i>	Miles
<i>Mill</i>	Meal
<i>Minced Ham</i>	Bologna
<i>Monkey dumps</i>	Slate pile from coal mining
<i>Monongehela Highball</i>	Glass of tap water
<i>Motorsickle</i>	Motorcycle
<i>Mum</i>	Mom
<i>Mundy, Tuesdy, Wensdy, Thursdy, Frydy, Sadurdy, Sundy</i>	How a Pittsburgher pronounces the days of the week
<i>Mup-ere</i>	Up here
<i>Mush Ball</i>	Softball
N	
<i>Nakin</i>	Napkin

Nanoleum

Linoleum

Nighturn

A shift often called 11pm to 7am in other parts of the country

O*Oleo*

Margarine

Oral

Oil

Orrnj

A citrus fruit whose color is its name

Owl

Aisle

P*P'toot*

Functional portion of one's lower rear anatomy

Pahn

Pound

Pahr

Power

Paper Poke

Paper bag

Par Mir

Power Mirror

Parking Chair

A chair placed in the street to reserve a parking space

Pawoohee

Spider Web

Pee-nits

Peanuts

Peel

Pill, like asprin etc

Peenabudder

Peanut Butter

<i>Per-scrip-shun</i>	Subscription
<i>Perv</i>	Pervert or perverted
<i>Pie-anna</i>	Piano
<i>Pigs in a blanket or Hunky</i>	Stuffed cabbage
<i>Handegrenades</i>	
<i>Pill</i>	Peal
<i>Pillas</i>	Pillows
<i>Pillinit shrimp</i>	Peal & Eat Shrimp
<i>Pin</i>	Pen
<i>Pisgetti</i>	Spaghetti
<i>Pitcher</i>	Picture
<i>Pitnic</i>	Picnic
<i>Poison Ivory</i>	Poison Ivy
<i>Pome</i>	Poem
<i>Pop</i>	Soda
<i>Pop Ahl</i>	Pop aisle
<i>Potata</i>	Potato
<i>Pow</i>	Pile
<i>Presspiration.</i>	Perspiration

ProNOUNseeashun Pronunciation

Progie A Picksburgher's delight, goes great with a cold arn and kilbassa

Proll'em Problem

Prostrate Prostate

Pull Pool

Punkin Pumpkin

Pwaht Pot

Q

Quirpracter Chiropractor

R

Raadiator Instead of "radiator" - with a long "a" sound

Raffle Rifle

Raht Route

Red Dog A crushed stone used for a drive way before cement driveways

Rigs-n-Pigs Rigatoni and pigs in a blanket

Roller Ruler

Rolly Coaster An amusement park ride

Ruff Roof

S

<i>Sahrdee</i>	Saturday
<i>Sale Bills</i>	Weekly store advertisements in the paper
<i>Sammitch</i>	Sandwich
<i>Scroll</i>	A squirrel, or neighborhood east of dahntahn
<i>Selector</i>	TV Remote Control
<i>Selid</i>	Salad
<i>Sell</i>	Sale
<i>Sent</i>	Cents
<i>Serp</i>	Syrup
<i>SewERage</i>	Sewage
<i>Sewer Lid</i>	Manhole cover
<i>Sgetti (or sketti)</i>	Spaghetti
<i>Shahr/Shire</i>	Shower
<i>Shanty</i>	Shed
<i>Sheetrock</i>	Drywall
<i>Sherbert</i>	Sherbet
<i>Shpegetti</i>	Spaghetti
<i>Skiw-et</i>	Skillet (the l's are silent)

<i>Skiwrl Cage</i>	Squirrel Hill Cafe
<i>Skull</i>	School
<i>Skyrafoam</i>	Styrafoam
<i>Sliding Board</i>	Slide
<i>SnickSnak</i>	A late-night dessert
<i>Soap Powder</i>	Laundry Detergent
<i>Soor</i>	Sewer
<i>Sore</i>	Storm drain
<i>Sped</i>	A dork, or just an annoying person
<i>Spicket</i>	Water tap or spigot
<i>Spiggy</i>	Street sweeper machine
<i>Spilly Pile</i>	Slag hills left over from strip mines
<i>Sputzee</i>	Dem liddle brahn birds
<i>Squarsh</i>	Squash
<i>Stair-Steps</i>	Stairs
<i>Stara baba</i>	(Pronounced "studda bubba") Literally, "Old Woman"
<i>Stationary Tub</i>	The laundry tub that the washing machine drains into
<i>Sticks</i>	In the country
<i>Still</i>	Steal

<i>Still Mills</i>	Steel Mills
<i>Still Phanium</i>	Steel Phantom
<i>Stoop</i>	Concrete steps in front of your Norside house where a porch should be
<i>Stover</i>	Jammed finger
<i>Stree Car</i>	Street Car
<i>Stuff Cabbage</i>	Stuffed cabbage
<i>Sucker Bite</i>	Hickey, love bite
<i>Suicide</i>	The drink you make while bored at the Sheetz
<i>Sumpin</i>	Something
<i>Surp</i>	Syrup
<i>Swap</i>	Swig
<i>Sweeper</i>	Vacuum
T	
<i>T-towl</i>	Dish towel
<i>THANKSgiving</i>	ThanksGIVing in the rest of the world
<i>Tagger</i>	Tiger
<i>Tahl</i>	Towel
<i>Tahr</i>	Tire

<i>Tahrarn</i>	Tire iron
<i>Tahrs</i>	Towers
<i>Takeela</i>	Tequilla
<i>Tayduh</i>	Potato
<i>Tellypole</i>	Telephone pole
<i>Thunions</i>	With onions
<i>Tin foil</i>	Aluminum foil
<i>Tinnies</i>	Tennis shoes
<i>Tire</i>	Tar
<i>Tobahgin</i>	A knit winter hat
<i>Toll</i>	Tool
<i>Torlet</i>	Toilet
<i>Tossle Cap</i>	Knit Cap
<i>Towel</i>	Tile
<i>Tuhmaytuhs</i>	Tomatoes
U	
<i>UH-lies</i>	Allies
<i>UM-brel-la</i>	Umbrella
<i>Ultahmative</i>	<i>Всього: 357 лексичних одиниць</i>

Всього: 357

лексичних одиниць

Unce   Ounce

Ungion   Onion

V

Vake   Vacation

Vinnie Pie   Vincent's Pizza

Vitamin I   Iron City Beer

Voka   Vodka

W

Wahr   Wire

Wedgie   A Pizza/Steak Hoagie

Wills   Wheels

Windas   Windows

Winner   Winter

Woof   Wolf

Worsh Rag   Wash cloth

Worshin Macheen   Clothes washer

Wraps   Outerwear

Wrench Tubs   Laundry Tubs

Wutter   Water

Y

Yard Apes   Small children

Yellower   Highlighter

Yingiling   Yuengling (beer)

Yinzer   A Picksburgh native who talks right, n'at

Youdge   Huge

Z

Zapper   TV remote control

Всього: 357 лексичних одиниць

ІМЕННИКИ (ВІСЛІВ)

A

Ahrnle Pahmer   Arnold Palmer

B

BAL-tee-more   Ray-
vins   Baltimore Ravens from the mouth of Mr. Cope

Balitmorie Birdies   Baltimore Ravens

Bill Cahr   Bill Cowher

<i>Bingle</i>	Infield hit
<i>Blitzburgh</i>	Pittsburgh during the Stiller playoffs
<i>Bloop and a Blast</i>	"Bloop" single and a "blast"--home run
<i>Brahn Gahles</i>	Brian Giles
<i>Buccos</i>	The Pittsburgh Pirates
<i>Bullin'</i>	Bowling

C

<i>Cahr Pahr</i>	The force that will guide the Stillers to da Superbowl!
<i>Chicken on the Hill</i>	Phrase used by Bob Prince to describe a homerun hit by Willie Stargell
<i>Cope-a-nut</i>	Coconut
<i>Cryboise</i>	Words coined by Myron Cope to reference the Dallas Cowboys Football Team

D

<i>Da Bungles</i>	The Bengals
<i>Da Bus</i>	Pittsburgh's own Jerome Bettis
<i>Da Meddahs</i>	The Meadows
<i>Da Pens/Da Gwins</i>	The Penguins
<i>Dems Brownies/Cleve Brownies</i>	The Cleveland Browns

Didka Mike Ditka

E

Emperor Chaz Chuck Noll

Erboto Clmentee Roberto Clemente

F

Fluffya Iggles Philadelphia Eagles

G

Goofy Gulf Miniature golf

Green Weenie Former Pirates fan item used to jinx the other team

H

Hadded raders Words coined by Myron Cope to reference the Oakland Raiders Football Team

Hey Merl This is how all phone callers say hi to "Former Steeler Great" Merrill Hoge during his radio talk show on WTAE

Hoover Double play ball as stated by the Gunner

J

Jacksonville Jag-offs Jacksonville Jaguars

Jax Jag-Wires The Jacksonville Jaguars

Jerry O Jerry Olsavsky

JoePa Joe Paterno

K

Kerdell Stewrt Kordell Stewart

Knitnee Lines Penn State Nittany Lions

L

Lah-Muuuuuuu Mario Lemieux

M

Marn Cope Myron Cope

Maz Bill Mazeroski

Minnie Vikes Marn Cope's abbreviation for the Minnesota Vikings

Mm-ah Odd phrase uttered by sportscaster Myron Cope

Moose Johann Hedberg

O

Oakel-Doakel Another famous phrase by Myron Cope

P

Pahrts Pirates, Buccos

Pantsy Park PNC Park

Pops Willie Stargell

R

Rocky Blahr   Rocky Blier

S

Sell My Monkey!   Jagr just scored

Shports   Myron Cope say'n "Dis iss Myrn Cope ahwin SHPORTS!".

Souled aht   Sold out

Still Curtin'   The Steel Curtain

Stillers   The Steelers

T

Tear-ble Tahl   Terrible Towel

The Jacks that Sack   Reference to Jack Ham and Jack Lambert of the Steelers defense

The Lig   The National Football League

Y

Yarmer Yarger   Jaromir Jagr

Yoy, yoy, double yoy!   Famous phrase by (Steeler sportscaster) Myron Cope

Всього: 55 лексичних одиниць

ДІЄСЛОВА

A

Axst   Asked

B

Baw-win   To cry hysterically

Be-haven   Type of good behavior

Blitzen   To pout, silently, away from others

Blizzerding   Blizzard

Blowdup   Broke

Brung   Brought

C

Cattin Uround   To flirt around when already committed to someone

Clumb   Climed

Come   Came

Conjagate   Think

D

Deer spottin'   Driving through PA game lands at night shining a spot light on deer

Dethaw   Defrost

<i>Dickerin'</i>	To bargain
<i>Dip-up</i>	To put dinner on the table
<i>Ditched</i>	Ran away from
<i>Divvy up</i>	To divide or separate
<i>Drug</i>	Past tense of drag

E

<i>Et</i>	Ate

F

<i>Feeschun</i>	Fishing
<i>Fell</i>	Fail
<i>Fig-gurd</i>	Figured
<i>Ford</i>	Forward

G

<i>Gall-a-vant</i>	To ride around all day, for no good reason
<i>Getda</i>	Get to
<i>Git</i>	Get
<i>Goink</i>	Going

Gopher   Go for

Got Fives   Reserve this

Gowen   Going

Greeze   Grease

H

Hawkin'   Selling

He goes/I go   He said/I said

Higher   Raise, increase

Hook   To steal

Howin   Howling; laughing

Hunnert   The number after 99.

Hunt-up   To look for, search

Huntin   Looking for something

I

Intendo   Nintendo

J

Jaggin   To bother or annoy

Juke   Flinch

Juke   Duck

K

<i>Keeled</i>	Killed
<i>Kenya</i>	Can you
<i>Keppum</i>	Kept them
<i>Kook</i>	Cook

L

<i>Lagahn</i>	Log on
<i>Leave</i>	Let
<i>Left</i>	Let
<i>Liftin'</i>	To put a meal on the table
<i>Loaf</i>	To hang out
<i>Looky</i>	Look at this

M

<i>Member</i>	Remember

N

<i>Needs</i>	Simplifies needs to be
<i>Notche</i>	To touch something dirty, (i.e. an animal) OR to make something dirty

O

Ooglin'   Staring

Outen   To turn off

P

Pick up   Clean

Pinch   To be given a citation by a police officer

Plinkin'   Shooting at random objects with a rifle - often while walking through the woods or a junkyard

Plog/plogged   Clogged

Poosh   Push

Press off   Iron clothes

R

Rasslin   Wrestling

Redd off   Clear off

Redd up   To tidy up

Rinch   Rinse

Rode   To take a passenger

*Roon,   Roont,
or Rooned*   Ruin, and its variations.

Root'n   Searching, Looking

S

Says   Said

Scooch   Move over

Scotch   Move

Scroonrahnd   Screwing around

Seen   Saw

Sepert   Separate

Sharn   Taking a shower

Shinny   Climb

Skive   To be takin advantage of

Skwillin   Squealing

Slepin   Overslept

Smahl   Smile

Smutz   To kiss

Soap Powder   Laundry Detergent

Sperled   Spoiled

Sprag   or

Spragg   or   To use your feet as a brake

Sprague

<i>Sprinkle</i>	Sprain
<i>Spunt</i>	Spent
<i>Squarsh</i>	To squish or mash
<i>Steer</i>	Stir
<i>Stoled</i>	Stolen
<i>Stop up</i>	Come over
<i>Stramp</i>	Step on

T

<i>Throwed</i>	Threw
<i>Tooken</i>	Taken, stolen, removed
<i>Tramp</i>	Step

U

<i>Unloosen</i>	To make something loose
<i>Unthaw</i>	Defrost

V

<i>Videoin</i>	Video Taping

W

<i>Wants</i>	Wants to be
<i>Wisht</i>	Wished

<i>Worsh</i>	Wash
<i>Worsht</i>	Washed
<i>Wrenched</i>	Twisted
<i>Wrinch</i>	Rinse
<i>Wuhn cha</i>	Wouldn't you

Y

<i>Yak, Yakked, Yakkin</i>	To Talk, speak
<i>Yar</i>	You Are

Всього: 109 лексичних одиниць

ПРИКМЕТНИКИ**A**

<i>A cue stick</i>	Acoustic
<i>Abeast</i>	Fat
<i>Aloose</i>	Untied
<i>Ascared</i>	Afraid or Scared

B

<i>Bew-D-ful</i>	Beautiful

C

CENT-rul   Central

Cattywampus   Something on a diagonal from each other

Cawfing Jag   Intense coughing attack

Cussid   Cursed

D

Dippy   Not totally cooked

E

Elum   Elm

F

FON   Stands for Freak Of Nature

Flexical   Flexible

Flustrated   Combination of "flustered" and "frustrated"

Foool   Full

G

Greazy   Greasy

Greezie   Greasy

H

Hunky-doory   Fine, well

I

Ig'nernt Rude

Innerestin Interesting

J

Jaggy Crazy or goofy

Jiagunda Very big/huge

K

Kreen Korean

L

Lahsy Lousy

Liggle Legal

N

Nacherl Natural

Nebby Nosy or curious

Newkyaler Nuclear

O

Oar-ing Orange

Odor Opposite of younger

P

Priddy   Pretty

Pullish   Polish

Reg-a-ler   Regular

Roorl   Rural

S

Sar   Sour

Slippy   Slippery

Stooopid   Stupid

Sucko   Bad

Supposebly   Supposedly

T

Tet-ni-kal   Technical

U

Uge   Huge, Rilly big

W

Whore-ible   Horrible

Y

Yella   Yellow

Z

Zaksame   Exact same; just the same as

Всього: 44 лексичних одиниць

ПРИСЛІВНИКИ**A**

Ak Shooly   Actually

Anymore   Lately

E

Expecially   Especially

J

Jest   Just

N

N'at   And so forth

O

Onest   Once

P

Pertineer   Almost

Prolly   Probably

R

<i>Rilly</i>	Really

S

<i>Shore</i>	Sure

W

<i>Whenever</i>	When

<i>Wow</i>	While

Z

<i>Zackly!</i>	Exactly

Всього: 13 лексичних одиниць

ПРИЙМЕНИКИ**A**

<i>Abaht</i>	About

<i>Acrosst</i>	Across

<i>Agin</i>	Against

<i>Aht</i>	Out

<i>Arahnd</i>	Around

B

<i>Behint</i>	Behind

Betwinkst   Between

F

Fer   For. (Pronounced "fur")

Всього: 8 лексичних одиниць

СПОЛУЧНИКИ

N

Needer   Neither

S

Seeinzat   Because

W

Wow   While

Всього: 3 лексичних одиниць

ЗАЙМЕННИКИ

Y

Yinz   You two are (second person plural)

Всього: 1 лексичних одиниць

ДОДАТОК Д

АНКЕТА НА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СПРИЙНЯТТЯ

ПІТТСБУРЗЬКОГО ДІАЛЕКТУ

(експеримент серед студентів філологів Університету імені Альфреда Нобеля)

Питання: ЯКИЙ З ВИЩЕНАВЕДЕНИХ ВАРІАНТІВ Є ВІРНИМ:

1. "Quit jaggin around with dat jumbo" implies that:

- *Someone is sticking thorns into his food.*
- *Someone is holding a very big weapon.*
- *Someone is playing with his food.*

2. "Dawn is rilly nebbby." means that:

- *The sunrise is really nice.*
- *Don's reel is very sharp.*
- *Don is a really nosy fellow.*

3. "What yinz doin en at?" translates as:

- *What are you two eating today?*
- *What are the youths doing?*
- *Tell me everything that you two are doing!*

4. What action do you take when you hear: "Get aht, dere's a fahr in da filled!"

- *Laugh and smell the pretty flower.*
- *Look carefully at the filled sections.*
- *Leave the field and call emergency.*

5. "If yinz wants served, raise your hans" translates as:

- *If you want service, lift some Germans.*
- *If the youths want to play tennis, they should raise their hands.*
- *If you want to be served, raise your hands.*

ДОДАТОК Е

Лінгвістичні характеристики Мідлендського діалектного континууму

№	Назва характеристики	Приклади
Фонетичні властивості		
1	Злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення /a:/ і /ɔ/	Cot = caught /kɔt/ Ddawn = don /dɔn/
2	Кількісна редукція назального ng (ng = /n/)	saying /seɪn/
3	Вживання Шва [ə] (середнього ряду середнього підйому у наголошеній позиції)	Suppose [sə'pəʊz] = suppose /sə'pəʊz/
4	Побіжна вимова (зсовування або пропуску деяких звуків)	could have = coulda sort of = sorta
Граматичні властивості		
5	Некоректне використання форм дієслова to be:	there <i>was</i> a lot of us girls
6	Використання граматичної конструкції need/want + Past Participle	My clothes <i>need washed</i>
7	Використання лексеми "anymore" у позитивному значенні	All college students get bad grades anymore

ДОДАТОК Ж

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Вуколова К. В. Варіативність мовлення мешканців міста Пітсбург на прикладі вживання окремих лексем / К. В. Вуколова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – 2016. – № 3. – С. 70–75.
2. Вуколова К. В. Вікові особливості слововживання у Пітсбурзькому діалекті / К. В. Вуколова // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / [НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов]. – К.: Логос, 2016. – С. 46–53.
3. Вуколова К. В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб / К. В. Вуколова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Філологічні науки. – 2016. – № 2(12). – С. 205–211.
4. Вуколова К. В. Деякі властивості слововживання у Пітсбурзькому діалекті крізь призму гендерної категорії / К. В. Вуколова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2016. – № 84. – С. 64–70.
5. Вуколова Е. В. Питтсбургский диалект: фонетические, лексические и грамматические особенности / Е. В. Вуколова // Одеський лінгвістичний вісник. – 2014. – Вип. 4. – С. 36–38.
6. Вуколова Е. В. Региональная дифференциация диалектов американского варианта английского языка / Е. В. Вуколова // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 203. – С. 44–46.
7. Вуколова К. В. Формування Пітсбурзького діалекту та його місце у Мідлендському діалектному континуумі / К. В. Вуколова // Науковий вісник

Міжнародного гуманітарного університету. Філологія. – 2016. – № 22. – С. 80–82.

8. Vukolova K. Pittsburgh Speech: impact analysis of the age category through lexical resources / K. Vukolova // International scientific professional periodical journal "THE UNITY OF SCIENCE". – Vienna, 2017. – P. 31–34.

9. Vukolova K. Representation of lexical-semantic peculiarities of the Pittsburgh Speech: impact of social status / K. Vukolova // European Journal of Literature and Linguistics. – Vienna, 2017. – № 1. – P. 12–15.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Вуколова К. В. Вік як соціолінгвістична змінна / К. В. Вуколова // Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві: III Міжнар. конф., 21–22 жовтня 2016 р.: тези доп. – Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2016. – С. 84–86.

11. Вуколова К. В. Гетерогенність Пітсбурзького діалекту: зіставний аналіз слововживання в місті Пітсбург та і інших містах Мілдендського діалектного континууму / К. В. Вуколова // Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 квітня 2016 р.: тези доп. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2016. – С. 90–92.

12. Вуколова К. В. Фонетико-фонологические особенности системы диалектов Мидленда / К. В. Вуколова // Наука і вища освіта: XXI міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, 18 квітня 2013 р.: тези доп. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – Т. 2. – С. 109.

13. Вуколова К. В. Актуальные проблемы языковой вариативности / К. В. Вуколова // Мова у світі класичної спадщини та сучасних парадигм: міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 квітня 2013 р.: тези доп. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». – 2013. – С. 74–72.

14. Вуколова К.В. Мовний портрет Пітсбурзького діалекту вплив соціальних чинників / В.В. Зірка, К.В. Вуколова // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: VI Всеукр. наук.-практ. конф., 1-2 грудня 2016 р.: тези доп. – Дніпропетровськ: ЛПРА, 2016. – С. 81–84.

Особистий внесок Вуколової К. В. в опубліковану у співавторстві роботу № 14 полягає у збиранні, аналізі та описі практичного матеріалу.